អដ្ឋកថា ទីឃនិកាយ

នៃព្រះសុត្តន្តបិដក

បាដិកវគ្គ ឆដ្ឋភាគ

ភាគ ១៩

ពុទ្ធសករាជ ២៥៤៣

អដ្ឋកថា ទីឃនិកាយ

នៃព្រះសុត្តន្តបិដក

ចាដិកវគ្គ ឆដ្ឋភាគ

ភាគ ១៩

ឈ្មោះ

សុមង្គលវិលាសិនី

ពុទ្ធសករាជ ២៥៥៣

អធិប្បាយ

លក្ខណសូត្រ_សិង្គាលកសូត្រ_អដានាដិយសូត្រ_សង្គីតិសូត្រ_ទសុត្តរសូត្រ

A

ស្រៈនិសស្រៀយ

Signes et accents:

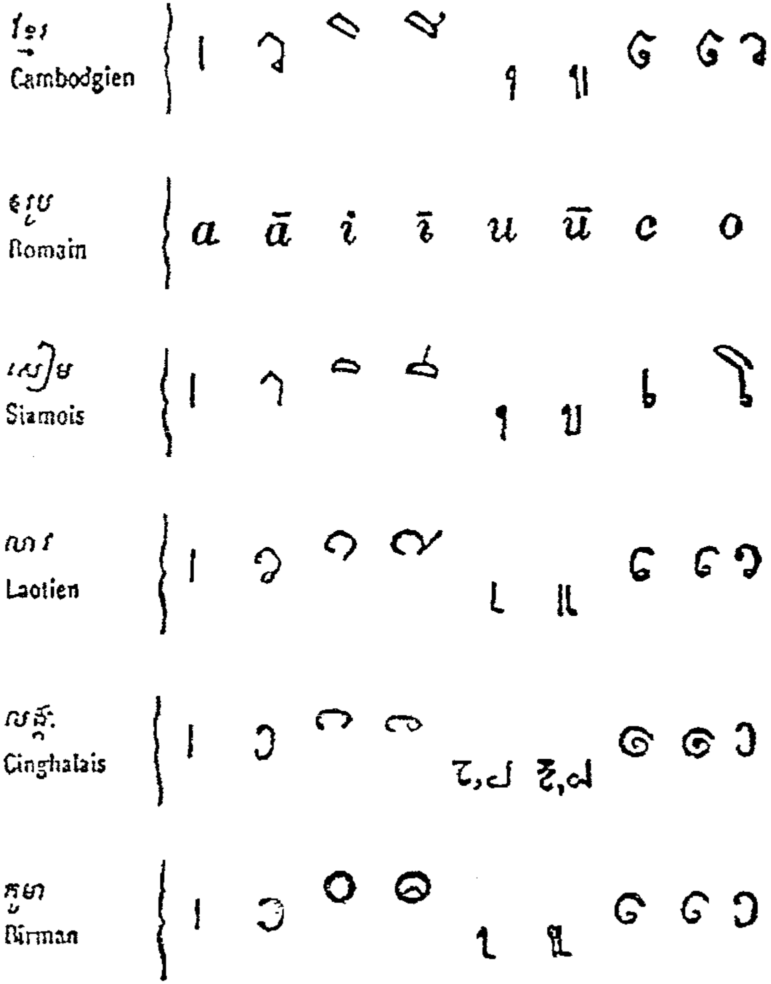

ស្រៈពេញតួ
Voyelles.

ខ្មែរ Cambodgien	អ	អា	ឥ	ឦ	ឧ	ឩ	ឯ	ឱ
រូម Romain	*a*	*ā*	*i*	*ī*	*u*	*ū*	*e*	*o*
សៀម Siamois	อ	อา	อิ	อี	อุ	อู	เอ	โอ
លាវ Laotien	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
លង្កា Cinghalais	අ	ආ	ඉ	ඊ	උ	ඌ	එ	ඔ
ភូមា Birman	အ	အာ	ဣ	ဤ	ဥ	ဦ	ဧ	ဩ

ព្យញ្ជនៈ

Consonnes.

ខ្មែរ Cambodgien	ក្ក	ខ្ខ	គ្គ	ឃ្ឃ	ង្ង
រូប Romain	*k*	*kh*	*g*	*gh*	*ṅ*
សៀម Siamois	ก	ข	ค	ฆ	ง
លាវ Laotien	ກ	ຂ	ຄ	ຆ	ງ
លង្កា Cinghalais	ක	ඛ	ග	ඝ	ඞ
ភូម Kmam	က	ခ	ဂ	ဃ	င

ខ្មែរ Cambodgien	ច	ឆ	ជ	ឈ	ញ
Romain	*c*	*ch*	*j*	*jh*	*ñ*
សៀម Siamois	จ	ฉ	ช	ฌ	ญ
លាវ Laotien	ຈ	ສ	ຊ	ຌ	ຍ
លង្កា Cinghalais	ච	ඡ	ජ	ඣ	ඤ
ភូមា Birman	စ	ဆ	ဇ	ဈ	ည

E

ខ្មែរ Cambodgien	ដ	ឋ	ឌ	ឍ	ណ
រ៉ូម Romain	*ṭ*	*ṭh*	*ḍ*	*ḍh*	*ṇ*
សៀម Siamois	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ	ณ
លាវ Laotien	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
សិង្ហ Cinghalais	ට	ඨ	ඩ	ඪ	ණ
ភូមា Birman	ဋ	ဌ	ဍ	ဎ	ဏ

ខ្មែរ Cambodgien	ត្ត	ថ្ថ	ទ្ទ	ធ្ធ	ន្ន
រូម Romain	*t*	*th*	*d*	*dh*	*n*
សៀម Siamois	ต	ถ	ท	ธ	น
លាវ Laotien	ᨲ	ᨳ	ᨴ	ᨵ	ᨶ
សិង្ហ Cinghalais	ත	ථ	ද	ධ	න
ភូមា Birman	တ	ထ	ဒ	ဓ	န

ខ្មែរ Cambodgien	ប	ផ	ព	ភ	ម
[illegible] Romain	*p*	*ph*	*b*	*bh*	*m*
សៀម Siamois	ป	ผ	พ	ภ	ม
លាវ Laotien	ບ	ຜ	ພ	ຟ	ມ
លង្កា Cinghalais	ප	ඵ	බ	භ	ම
ភូមា Birman	ပ	ဖ	ဗ	ဘ	မ

H

ខ្មែរ Cambodgien	យ្យ	រ្រ	ល្ល	វ្វ	ស្ស	ហ្ហ	ឡ្ឡ	ំ	។
Romain	y	r	l	v	s	h	ḷ	ṃ	./.
សៀម Siamois	ย	ร	ล	ว	ส	ห	ฬ	ํ	ฯ
លាវ Laotien	ຍ	ຣ	ລ	ວ	ສ	ຫ	ຬ	ໍ	ຯ
លង្កា Cinghalais	ය	ර	ල	ව	ස	හ	ළ	ං	।
ភូមា Birman	ယ	ရ	လ	ဝ	သ	ဟ	ဠ	ံ	။

ពាក្យផ្ដើម

ព្រះពុទ្ធវចនៈ គឺ ព្រះត្រៃបិដក ជាសាសនធម៌ ពាក្យប្រៀនប្រដៅរបស់ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់មានអង្គ ៩ គឺ ៖

សុត្ត *បានដល់ ឧភតោវិភង្គ និទ្ទេសៈ ខន្ធកៈ បរិវារៈ ព្រះសូត្រផ្សេង ៗ មានមង្គលសូត្រជាដើម ។*

គេយ្យ *បានដល់ ព្រះសូត្រដែលប្រកបដោយគាថាទាំងអស់ ។*

វេយ្យាករណ *គឺ ព្រះអភិធម្មបិដកទាំងអស់ ព្រះសូត្រដែលមិនមាន គាថា និងពុទ្ធវចនៈ ដែលមិនបានចាត់ចូលក្នុងអង្គ ៨ ឈ្មោះថា វេយ្យាករណៈទាំងអស់ ។*

គាថា *គឺ ព្រះធម្មបទ ថេរគាថា ថេរីគាថា និងគាថាសុទ្ធ ៗ ដែលមិនមានឈ្មោះ ពោលដល់ ព្រះសូត្រក្នុងសុត្តនិបាត ។*

ឧទាន *គឺ ព្រះសូត្រ ៨២ សូត្រ ដែលព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ទ្រង់សម្ដែងដោយសោមនស្សញ្ញាណ ។*

ឥតិវុត្តក គឺ ព្រះសូត្រ ១១០ សូត្រ ដែលផ្ដើមឡើងដោយពាក្យថា សេចក្ដីនេះ សមដូចពាក្យដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុក ។

ជាតក *គឺ ជាការសម្ដែងរឿងក្នុងអតីតជាតិរបស់ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ មានអបណ្ណជាតកជាដើម មានទាំងអស់ ៥៥០ រឿង ។*

អព្ភូតធម៌ *គឺ ព្រះសូត្រដែលបដិសំយុត្តដោយអច្ឆរិយព្ភូតធម៌ទាំងអស់ ។*

វេទល្ល គឺ លំដាប់ពាក្យដែលអ្នកសួរបានយល់ច្បាស់ ព្រមទាំងបាននូវសេចក្តីរីករាយ និងសួរជាបន្ត ៗ ទៅ ។

ព្រះពុទ្ធវចនៈទាំងឡាយនេះ ដោយសភាវធម៌ គឺ ជាសច្ចធម៌ដែលទ្រង់ត្រាស់សម្តែងថា ៖

ជាធម៌ដ៏ជ្រាលជ្រៅ ដឹងបានដោយលំបាក ដឹងតាមឃើញតាមបានដោយលំបាក ស្ងប់ ប្រណីត ល្អិតមិនអាចដឹងបានដោយការត្រិះរិះ ប៉ុន្តែជាធម៌ដែលបណ្ឌិតគប្បីដឹងបាន ។

ព្រោះសភាវៈនៃធម៌មានលក្ខណៈដូចពោលមកហើយនេះ ទើបត្រូវធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ឲ្យកើតការយល់ចូលចិត្តទាំងអត្ថ និងព្យញ្ជនៈ ដើម្បីញ៉ាំងការយល់ដឹងនូវធម៌ទាំងឡាយតាមសេចក្តីពិតក្នុងរឿងនោះ ៗ ។

ស្របតាមអធ្យាស្រ័យផ្សេងគ្នា របស់មនុស្សផ្សេងគ្នា ក្នុងទីកន្លែងផ្សេង ៗ ដែលទ្រង់ឧបមាទុកដូចជាផ្កាឈូក ៤ ពួក ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ព្រះអង្គឈ្វាសក្នុងវិធីសម្តែងព្រះធម៌ តាមការបង្រៀនព្រះធម៌របស់ព្រះមានព្រះភាគ មាន ៣ ប្រការ គឺ ៖

១ ទ្រង់បង្រៀនឲ្យយល់ដឹងដ៏ក្រៃលែង *ឃើញពិតក្នុងវត្ថុដែលគួរដឹង គួរឃើញ ។*

២ ទ្រង់សម្តែងធម៌មានហេតុផល *ដែលអ្នកស្តាប់អាចពិចារណាឃើញតាម*

សេចក្ដីពិតបាន ។

៣ ទ្រង់សម្ដែងធម៌ដ៏អស្ចារ្យ គឺ អ្នកប្រតិបត្តិតាមនឹងបានទទួលនូវប្រយោជន៍សមគួរដល់ការប្រព្រឹត្តប្រតិបត្តិ ។

ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទ្រង់ប្រកបដោយបាដិហារ្យ ទ្រង់ឆ្លាតក្នុងវោហារ ព្រោះទ្រង់ជាម្ចាស់នៃព្រះធម៌ មុននឹងទ្រង់សម្ដែងនូវព្រះធម៌ដល់ បុគ្គលណា ទ្រង់បានពិចារណាមើលនូវឧបនិស្ស័យរបស់បុគ្គលនោះ ដោយព្រះញាណ ទ្រង់ជ្រាបថាការបានស្ដាប់នូវពុទ្ធោវាទ តែងនាំមកនូវប្រយោជន៍ ទើបទ្រង់សម្ដែង ។

ក្រោយពីព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ទ្រង់បរិនិព្វានទៅ ទ្រង់បានតាំងព្រះធម៌-វិន័យទុកជាសាស្ដាជំនួសព្រះអង្គ ។ តែការមិនមានសតិបញ្ញាបារមី ការយល់ខុសក្នុងធម៌របស់បុគ្គលនោះ បានធ្វើការអធិប្បាយសេចក្ដីនៃព្រះធម៌វិន័យ តាមការយល់ឃើញរបស់ខ្លួនឯង ជាហេតុធ្វើឲ្យមានការបដិបត្តិផ្សេង ៗ គ្នា មានសីល និងទិដ្ឋិផ្សេង ៗ គ្នា រហូតមាននិកាយដល់ទៅ ១៨ ។

ព្រះអដ្ឋកថាចារ្យ ជ្រាបពុទ្ធាធិប្បាយទាំងដោយអត្ថ និងព្យញ្ជនៈនៃព្រះពុទ្ធ-វចនៈ ព្រោះការសិក្សាចាំស្ទាត់តគ្នាមកតាមលំដាប់ មានឆន្ទៈ និងឧស្សាហៈដ៏ខ្លាំងក្លា បានអធិប្បាយព្រះពុទ្ធវចនៈក្នុងព្រះត្រៃបិដកនូវសេចក្ដីដែលលំបាកយល់ ឲ្យកើតការងាយយល់សម្រាប់អ្នកសិក្សា និងបដិបត្តិ ទើបសេចក្ដីសំខាន់នៃគម្ពីរក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា ខាងក្រោយតគ្នារហូតមក មាន ៖

១ ព្រះសូត្រ គឺ ព្រះពុទ្ធវចនៈ ដែលហៅថា ព្រះត្រៃបិដក ទាំងព្រះវិនយ-

បិដក ព្រះសុត្តន្តបិដក និងព្រះអភិធម្មបិដក ។

២ សុត្តានុលោម គឺ គម្ពីរដែលព្រះអដ្ឋកថាចារ្យរចនាឡើង អធិប្បាយសេចក្តីដែលលំបាកក្នុងព្រះត្រៃបិដក ។

៣ អាចរិយវាទ វាទៈរបស់អាចារ្យផ្សេង ៗ តាំងអំពីថ្នាក់ដីកា អនុដីកា និងបុព្វាចារ្យជំនាន់ក្រោយ ៗ ។

៤ អត្តនោមតិ ការគិតឃើញរបស់អ្នកនិយាយ អ្នកសម្តែងធម៌ក្នុងព្រះពុទ្ធ-សាសនា ។

ក្នុងកាលតមក មានការអធិប្បាយធម៌ប្រភេទអាចរិយវាទ គឺ កាន់តាមអាចារ្យរបស់ខ្លួន ទូន្មានទុកជាមួយអត្តនោមតិ ទៅតាមមតិរបស់ខ្លួនឯង ដោយច្រើន ទាំងនេះអាចនឹងមាន ព្រោះគម្ពីរព្រះពុទ្ធសាសនា ដែលមានគោលសំខាន់ គឺ ព្រះត្រៃបិដក និងអដ្ឋកថាមិនទាន់បានប្រែ អដ្ឋកថាចំណែកច្រើននៅជាភាសាបាលី បុគ្គលដែលមានឆន្ទៈក្នុងភាសាបាលីតិចតួច សំនួនភាសាបាលីដែលប្រែចេញមកហើយ លំបាកដល់ការយល់របស់អ្នកដែលមិនបានសិក្សាភាសាបាលីជាមុន ព្រោះខ្វះកល្យាណមិត្ត ខ្វះសប្បុរស ដែលមានការចេះដឹងក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនាជាដើម ។

ការអធិប្បាយធម៌ ដែលជាផលនៃការត្រាស់ដឹងរបស់ព្រះអរហន្តសម្មា-សម្ពុទ្ធជាម្ចាស់មានអន្តរាយច្រើន ព្រោះឱកាសដែលយល់ខុស និយាយខុសបដិបត្តិខុស ។ ព្រះត្រៃបិដក ប្រៀបដូចជារដ្ឋធម្មនុញ្ញ ច្បាប់ទូទៅនឹងជំទាស់

ដល់ច្បាប់វដ្តធម្មនុញ្ញមិនបាន យ៉ាងណា ការអធិប្បាយធម៌ជំទាស់នឹងព្រះត្រៃបិដក ពុទ្ធសាសនិកជនដែលល្អប្រកាន់ថា ធ្វើមិនបានដូចគ្នា ដូច្នោះ ។

សូមអានុភាពនៃព្រះរតនត្រ័យ ប្រតិស្ឋានក្នុងហឫទ័យ

របស់ពុទ្ធសាសនិកជនទាំងឡាយ សូមបានជួបប្រសព្វ

សេចក្តីចម្រើនក្នុងព្រះធម៌ ដែលព្រះមានព្រះភាគទ្រង់

ប្រកាសទុកល្អហើយបរិបូណ៌ដោយអត្ថ និងព្យញ្ជនៈ ។

ក្រុមរៀបរៀងព្រះអដ្ឋកថា

និទានកថា

សេចក្តីសង្ខេបថា ក្នុងទីបំផុតនៃការសម្តែងយមកប្បាដិហារ្យ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ស្តេចចូលចាំវស្សានៅលើផ្ទាំងបណ្ឌុកម្ពលសិលាសនៈ ក្រោមដើមបារិឆត្តកព្រឹក្សក្នុងទេវនគរ ទ្រង់ធ្វើព្រះមាតាឲ្យជាអង្គសាក្សី ត្រាស់ព្រះអភិធម្មកថាដល់ទេវបរិស័ទ លុះទ្រង់សម្តែងបករណ៍ធម្មសង្គណីបាន ១០០ ឆ្នាំកន្លងទៅ ពួកភិក្ខុវជ្ជីបុត្រសម្តែងវត្ថុ ១០ ប្រការ ដែលប្រាសចាកព្រះ ធម៌-វិន័យ គឺ ៖

១ ភិក្ខុទុកដាក់អំបិលក្នុងក្លាក់សម្រាប់ឆាន់ជាមួយអាហារថា គួរ ។

២ ភិក្ខុឆាន់អាហារពេលព្រះអាទិត្យជ្រេទៅ ២ ធ្នាប់ គួរ ។

៣ ភិក្ខុហាមភត្តហើយ ចូលទៅក្នុងចន្លោះស្រុក ហើយឆាន់ភត្តដែលមិនបានធ្វើវិនយកម្មមុន ឬ មិនជាដែនរបស់ភិក្ខុឈឺ គួរ ។

៤ ភិក្ខុនៅក្នុងអាវាសជាមួយគ្នា បំបែកគ្នាធ្វើសង្ឃកម្ម គួរ ។

៥ ភិក្ខុធ្វើឧបោសថកម្មមិនរង់ចាំឆន្ទានុមតិ គួរ ។

៦ ប្រការបដិបត្តិដែលឧបជ្ឈាយ៍ អាចារ្យធ្លាប់ប្រព្រឹត្តមកខុសត្រូវ យ៉ាងណាប្រព្រឹត្តតាម គួរ ។

៧ ភិក្ខុហាមភត្តហើយ ឆាន់ទឹកដោះស្រស់ដែលមិនទាន់ប្រែជាទឹកដោះជូរ គួរ ។

៨ ភិក្ខុផឹកស្រាខ្សោយ ៗ គួរ ។

៩ ភិក្ខុក្រាលសំពត់និសីទនៈដែលមិនមានជាយ គួរ ។

១០ ភិក្ខុទទួល ឬត្រេកអរចំពោះមាស និងប្រាក់ ដែលគេទុកដាក់ដើម្បីខ្លួន គួរ ។

ព្រះយសត្ថេរដែលជាបុត្ររបស់ព្រាហ្មណ៍ ឈ្មោះថា កាកណ្ឌកៈ បានស្តាប់វត្ថុ ១០ ប្រការនោះហើយបានកាន់យកព្រះចៅអសោករាជដែលជា ព្រះឱរសរបស់ ព្រះចៅសុសុនាគៈធ្វើជាសម្លាញ់ ហើយជ្រើសរើសព្រះថេរៈ ៧០០ អង្គក្នុងចំណោម ភិក្ខុ ១.២០០.០០០ អង្គ គឺ (ដប់ពីរសែន) ញាំញីវត្ថុ ១០ ប្រការទាំងនោះ ហើយលើកសរីរៈ គឺ ព្រះធម៌វិន័យឡើងសង្គាយនា ។

ភិក្ខុវជ្ជីបុត្រមានប្រមាណ ១០.០០០ អង្គ ត្រូវព្រះធម្មសង្គាហកត្ថេរទាំងឡាយគ្របសង្កត់ហើយ គឺ ទិតៀនហើយ ទើបស្វែងរកពួកគណៈ គ្រាបានពួកដែលជាទុព្វលវៈដ៏សមគួរដល់ខ្លួន ក៏ចាត់តាំងសម្នាក់ត្រកូលអាចារ្យថ្មី ឈ្មោះថា មហាសង្ឃិកៈ និងឯកព្យោហារិកៈ ដែលបែកចេញមកពីត្រកូលអាចារ្យសង្ឃិកៈនោះ ។ ត្រកូលអាចារ្យពីរពួកដទៃទៀត គឺ បញ្ញត្តិវាទៈ និងពហុលិយៈ ដែលមានឈ្មោះម្យ៉ាងទៀតថា ពហុស្សុតិកៈ ដែលបែកចេញមកពីនិកាយគោកុលិកៈ ។ អាចរិយវាទដទៃទៀតឈ្មោះថា ចេតិយវាទ កើតឡើងហើយក្នុងរវាងនិកាយពហុលិយៈនោះ នោះឯង ។ ក្នុងរយៈនៃឆ្នាំទីពីរ គឺ ក្នុងព្រះពុទ្ធសករាជ ២០០ ត្រកូលអាចារ្យទាំងប្រាំ បានកើតឡើងពីត្រកូលអាចារ្យមហាសង្ឃិកៈដោយប្រការដូច្នេះ ។

ត្រកូលអាចារ្យទាំងប្រាំនោះ រួមជាមួយមហាសង្ឃិកៈដើមមួយ ក៏បាន

បានជាប្រាំមួយត្រកូល ។ ក្នុងពុទ្ធសករាជ ២០០ ឆ្នាំ អាចរិយវាទទាំងពីរ គឺ មហិសាសកៈ និងវជ្ជីបុត្តកៈកើតឡើង ដែលបែកចេញមកពីថេរវាទ ។ ក្នុងបណ្ដាអាចរិយវាទទាំងពីរនោះ អាចរិយវាទទាំងបួន គឺ ធម្មុត្តរិយៈ ១ ភទ្រយានិកៈ ១ ឆន្នាគារិកៈ ១ សម្មិតិយៈ ១ កើតឡើង ព្រោះបែកចេញមកពីនិកាយវជ្ជីបុត្តកៈ ។ ក្នុងពុទ្ធសករាជ ២០០ ឆ្នាំ នោះឯង អាចរិយវាទពីរពួក គឺ សព្វត្ថិកវាទ និងធម្មគុត្តិកៈកើតឡើង ព្រោះការបែកចេញពីត្រកូលអាចារ្យមហិសាសកៈទៀត ។ កាលនិកាយកស្សបិកៈទាំងឡាយបែកគ្នាហើយ ក៏ជាហេតុឲ្យនិកាយឈ្មោះថា សង្កន្តិកៈផ្សេងទៀតកើតឡើង កាលនិកាយ-សង្កន្តិកៈទាំងឡាយបែកគ្នាហើយ និកាយឈ្មោះថា សុត្តវាទក៏កើតឡើង ។ អាចរិយវាទ ១១ និកាយនេះ កើតឡើងហើយ ព្រោះបែកចេញមកពីថេរវាទយ៉ាងនេះ ដោយប្រការដូច្នេះ ។ អាចរិយវាទ ១១ និកាយនេះ រួមនឹងថេរវាទដើម ក៏ជា ១២ និកាយ ។

ក្នុងពុទ្ធសករាជ ២០០ អាចរិយវាទ គឺ លទ្ធិនៃអាចារ្យទាំងអស់ រួម ១៨ និកាយ គឺ ១២ និកាយបែកចេញអំពីថេរវាទនេះ និងនិកាយអាចរិយវាទ ៦ បែកចេញមកពីត្រកូលអាចារ្យមហាសង្ឃិកៈទាំងឡាយ ដូច្នេះឯង ។

ពាក្យថា និកាយ ១៨ ក្ដី ត្រកូលអាចារ្យ ១៨ ក្ដី ជាឈ្មោះរបស់និកាយ ដែលពោលមកហើយទាំងនោះឯង ។ម្យ៉ាងទៀត បណ្ដានិកាយទាំង ១៨ នោះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបថា ជានិកាយដែលបែកចេញពីគ្នា , ចំណែកថេរវាទបណ្ឌិតគប្បីជ្រាបថា ជានិកាយដែលមិនបែកគ្នា គឺ តាំងនៅដូចដើម ។

តារាងសម្តែងនិកាយសង្ឃក្នុងសតវត្ស ទី ៣

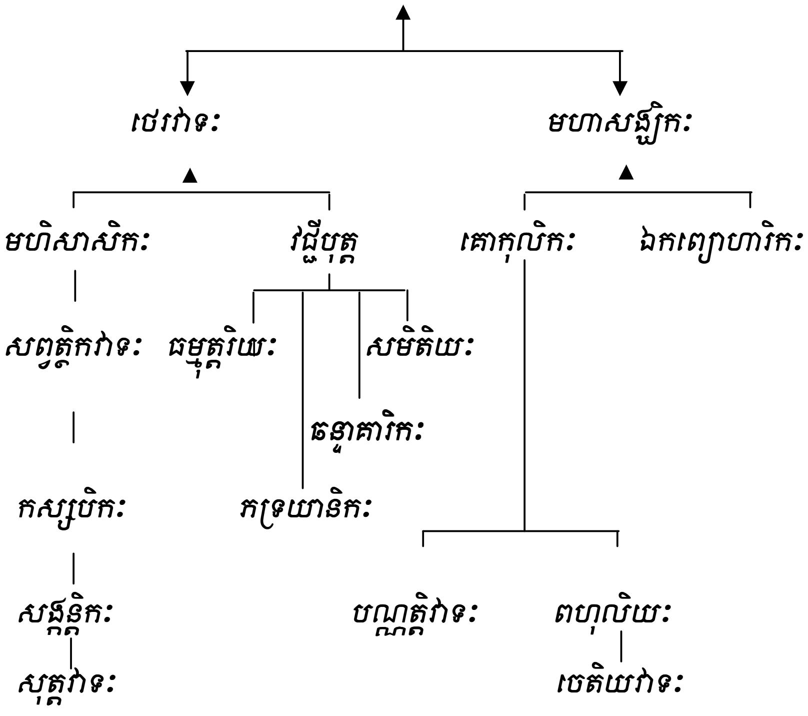

ភិក្ខុដ៏លាមកទាំងឡាយ ដែលជាពួកវជ្ជីបុត្តជាអធម្មវាទី ត្រូវព្រះថេរៈជាធម្មវាទីទាំងឡាយបានបណ្តេញចេញហើយ បានពួកដទៃទៀត ទើបផ្តើមតាំងជាគណាចារ្យថ្មី ៗ

(ស្រង់ចេញពីអដ្ឋកថា បរមត្ថទីបនី អដ្ឋកថាអភិធម្មបិដក កថាវត្ថុ)

ប្រវត្តិអ្នកតែងព្រះអដ្ឋកថា

ព្រះពុទ្ធឃោសត្ថេរ ដែលយើងនិយមហៅថា **ព្រះពុទ្ធឃោសាចារ្យ** បាន ប្រាប់ទុកខាងក្រោយនៃអារម្ភកថា ព្រះគម្ពីរអដ្ឋកថាអដ្ឋសាលិនីថា ព្រះភិក្ខុមាន នាមថា ពុទ្ធឃោសៈដូចគ្នា បានអារាធនាលោកឲ្យតែងព្រះគម្ពីរនេះឡើង (គម្ពីរ អដ្ឋសាលិនី) ។ ទាំងនេះឃើញថា នាមព្រះពុទ្ធឃោសៈមានច្រើន ដូចក្នុង សម័យនោះ ក៏នៅមានព្រះពុទ្ធឃោសៈអារាធនាឲ្យព្រះ ពុទ្ធឃោសៈតែងគម្ពីរ នេះជាដើម ។

កិត្តិសព្ទរបស់ព្រះពុទ្ធឃោសៈ ជាមង្គលដ៏អង្វែង ព្រោះលោកបាន ធ្វើការកសាងព្រះគម្ពីរទុកយ៉ាងច្រើនសន្ធឹកសន្ធាប់ ។ ព្រះពុទ្ធាឃោសាចារ្យ ជាអ្នកស្រុកជម្ពូទ្វីប គឺ ប្រទេសឥណ្ឌាប៉ែកខាងត្បូង មានជីវិតរស់នៅក្នុង រវាងពុទ្ធសករាជ ៩៤៥ ដល់ ១.០០០ ឆ្នាំ កើតក្នុងត្រកូលព្រាហ្មណ៍នាតំបន់ ពុទ្ធគយាដែនមគធៈ ជិតស្ថានទីត្រាស់ដឹង ។ មុនចូលមកបួសក្នុងព្រះពុទ្ធ-សាសនា បានសិក្សាសិល្បសាស្ត្រទាំងពួង រៀនចប់ត្រៃវេទ បានត្រាច់ទៅ កាន់ទីផ្សេង ៗ ក្នុងជម្ពូទ្វីប បានឆ្លើយបញ្ហាជាមួយសមណៈ និងព្រាហ្មណ៍ ទាំងឡាយ ប្រាកដជាអ្នកមានសតិបញ្ញាច្រើន ។ សមណព្រាហ្មណ៍ និង បណ្ឌិតដទៃ ៗ មិនអាចឆ្លើយដោះស្រាយបញ្ហាព្រាហ្មណ៍កំលោះនេះបាន ។ តែព្រាហ្មណ៍កំលោះនេះ អាចដោះស្រាយបញ្ហាដែលសមណព្រាហ្មណ៍ និង

បណ្ឌិតសួរបាន ដូច្នោះ ព្រាហ្មណ៍កំលោះ ទើបមានឈ្មោះបោះសំឡេងខ្ទរខ្ទារ គ្របសង្កត់រហូតសកលជម្ពូទ្វីប ។

គ្រាមួយ ព្រាហ្មណ៍កំលោះដើរផ្លូវ មកដល់វត្តមួយដែលជាស្ថានទីពុទ្ធគយា បានជួបជាមួយព្រះរេវតត្ថេរ ដែលជាព្រះមហាខីណាស្រពសម្រេចបដិសម្ភិទា ៤ ។

ថ្ងៃមួយព្រាហ្មណ៍កំលោះ បានសូត្រធ្យាយមន្តក្នុងគម្ពីរបតញ្ជលី យ៉ាងត្រឹមត្រូវ ពីរោះគួរចាប់ចិត្តរហូតដល់យប់ ព្រះថេរៈបានឮសំឡេងព្រាហ្មណ៍នោះស្វាធ្យាយហើយ ក៏ដឹងថាជាអ្នកមានសតិបញ្ញាច្រើន ទើបហៅព្រាហ្មណ៍នោះមកដើម្បីបានសន្ទនាគ្នា ព្រាហ្មណ៍កំលោះបានសួរបញ្ហាផ្សេង ៗ ក្នុងគម្ពីរត្រៃវេទដែលខ្លួននៅមានការសង្ស័យមិនយល់ ចំពោះព្រះថេរៈ ព្រះថេរៈក៏ឆ្លើយអធិប្បាយបានទាំងអស់ ក្រោយមកព្រះថេរៈទើបសួរបញ្ហាក្នុងព្រះអភិធម្មខ្លះ ៗ ព្រាហ្មណ៍កំលោះ ឆ្លើយមិនបាន ទើបសួរថា នេះឈ្មោះថាអ្វី ព្រះថេរៈឆ្លើយថាឈ្មោះថា **ពុទ្ធមន្ត** ទើបសូមរៀនពុទ្ធមន្ត ហើយក៏បានបព្វជ្ជាឧបសម្បទាក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា បានរៀនព្រះពុទ្ធវចនៈ គឺ ព្រះត្រៃបិដក បានប្រាកដឈ្មោះថាព្រះពុទ្ធឃោសៈ ។

កាលព្រះពុទ្ធឃោសៈ គង់នៅក្នុងវត្ត នាតំបន់ពុទ្ធគយានោះ បានរចនាបករណ៍ឈ្មោះ **ញាណោទ័យ** ទុកក្នុងវត្ត ហើយផ្ដើមរចនាគម្ពីរអដ្ឋកថា ឈ្មោះអដ្ឋសាលិនី ដែលជាអដ្ឋកថាព្រះគម្ពីរធម្មសង្គណីបករណ៍ និងគម្ពីរបរិត្តដ្ឋកថា គឺ អដ្ឋកថាព្រះត្រៃបិដកច្បាប់សង្ខេប ព្រះរេវតមហាថេរៈ បានឃើញអដ្ឋកថា

ដែលលោកបានរចនាហើយ ទើបណែនាំលោកថា ក្នុងជម្ពូទ្វីបមានតែព្រះបាលីព្រះត្រៃបិដកប៉ុណ្ណោះ មិនមានអដ្ឋកថាបាលីព្រះត្រៃបិដកនៅឡើយ តែក្នុងលង្កា-ទ្វីបនៅមាន ដោយព្រះថេរៈទាំងឡាយមានព្រះ សារីបុត្ត (ឈ្មោះដូចអគ្គសាវក) ជាដើម បានរចនាទុក និងតមកព្រះមហិន្ទត្ថេរៈបានត្រួតពិនិត្យ ហើយរចនាទុកជាភាសាសីហឡ: សូមឲ្យព្រះពុទ្ធឃោសៈទៅលង្កាទ្វីប ត្រួតពិនិត្យមើលអដ្ឋកថាទាំងនេះ ហើយប្រែមកជាភាសាមគធៈវិញ នឹងបានជាប្រយោជន៍ និងសេចក្តីចម្រើនដល់មនុស្សលោកទាំងពួង កាលព្រះថេរៈបានណែនាំយ៉ាងនេះហើយ ព្រះពុទ្ធឃោសៈ ក៏មានបីតិសោមនស្ស ក្រាបបង្គំលាព្រះឧបជ្ឈាយ៍ និងព្រះភិក្ខុសង្ឃ ហើយធ្វើដំណើរទៅកាន់លង្កាទ្វីបតាមទូក បានជួបព្រះពុទ្ធ-ទត្តត្ថេរៈ ដែលបាននិមន្តជ្រួសផ្លូវគ្នានៅកណ្តាលសមុទ្រ បានសន្ទនាគ្នា និងប្រាស្រ័យទាក់ទងរឿងប្រែគម្ពីរជាភាសាមគធ: ហើយធ្វើដំណើរតទៅរហូតដល់កំពង់ផែក្រុងលង្កា សម័យនោះ គឺ ជាកាលរបស់ក្សត្រលង្កាទ្រង់ព្រះនាមថា មហានាម មាននាមដទៃទៀតថា (សិរិនិវាស) ខ្វះ (សិរិកុដ:) ខ្វះ (សិរិកូដ្ឋ:) ខ្វះ ពុទ្ធសករាជ (៩៥២-៩៧៤) ។

កាលដែលព្រះពុទ្ធឃោសៈទៅដល់លង្កា បានទៅជួបព្រះភិក្ខុសង្ឃក្នុងមហាវិហារនាក្រុងអនុរាធបុរៈ ហើយបានទៅកាន់សម្នាក់របស់ព្រះសង្ឃបាលត្ថេរៈ ដែលជាព្រះសង្ឃរាជនៅក្នុងក្រុងអនុរាធបុរៈ នៃសម្នាក់មហាបធាន បានស្តាប់អដ្ឋកថាជាភាសាសីហឡ: និងថេរវាទទាំងអស់ហើយ បានធ្វើទុកក្នុងចិត្តថា ជាពុទ្ធាធិប្បាយរបស់ព្រះមានព្រះភាគពិត ទើបបានសុំការអនុមតិ អំពីសង្ឃ

ដើម្បីបានឱកាសរចនា អដ្ឋកថាព្រះត្រៃបិដក ជាភាសាមគធៈ ។ ដើម្បីផ្ទៀងផ្ទាត់ការចេះដឹង និងសមត្ថភាពរបស់ព្រះពុទ្ធឃោសៈ គណៈសង្ឃលង្កា ដែលមានព្រះសង្ឃបាលត្ថេរៈជាប្រធាន បានប្រគល់ព្រះគាថា ២ ព្រះគាថាឲ្យលោករចនាសិន ទើបអនុញ្ញាតឲ្យលោកត្រួតពិនិត្យគម្ពីរទាំងអស់ ។ ព្រះពុទ្ធឃោសៈបានរចនាបករណ៍ឈ្មោះ វិសុទ្ធិមគ្គឡើង មានសេចក្តីយ៉ាងល្អប្រសើរ រហូតដល់ព្រះសង្ឃលង្កាទទួលស្គាល់នូវសេចក្តីជំនាញរបស់លោក តាមប្រវត្តិបាននិយាយថា ដើម្បីនឹងប្រកាសនូវភាពជំនាញរបស់ព្រះពុទ្ធឃោសៈនោះឲ្យប្រាកដ ទេវតាបានបណ្តាលឲ្យគម្ពីរដែលរចនាស្រេចហើយ បាត់ទៅ ព្រះពុទ្ធឃោសៈក៏បានរចនាជាថ្មីម្តងទៀត ទេវតាក៏បណ្តាលឲ្យបាត់ទៀត លោកក៏បានរចនាឡើងម្តងទៀតគម្រប់ ៣ ដង បន្ទាប់មក ក៏ថ្វាយគម្ពីរដែលបានរចនាទាំងពីរគម្ពីរនោះវិញវេលានោះ ទើបបានគម្ពីរវិសុទ្ធិមគ្គ ជា ៣ ចប់ ព្រះពុទ្ធឃោសៈក៏បាននាំគម្ពីរទាំង ៣ ចប់នោះ ថ្វាយដល់ព្រះភិក្ខុសង្ឃ ព្រះភិក្ខុសង្ឃបានអានទាំងបីគម្ពីរប្រៀបធៀបគ្នាហើយ មិនមានការខុសគ្នាទាំងដោយព្រះគម្ពីរ ឬអក្ខរៈ ឬដោយបទ ឬដោយព្យញ្ជនៈ ឬដោយអត្ថ ឬដោយបទដើម បទចុងឬ ដោយថេរវាទ ឬដោយព្រះបាលី ទាំងឡាយក្នុងកន្លែងណានីមួយឡើយ ទាំងបីច្បាប់ដូចគ្នា ដើម្បីសម្តែងសេចក្តីអង់អាចយ៉ាងក្រៃលែងរបស់លោក ទេវតាទាំងឡាយបានសាធុការ ព្រះសង្ឃប្រមាណ ១.០០០ អង្គ ប្រជុំគ្នាក្នុងមហាវិហារបានឃើញសេចក្តីអស្ចារ្យ នាំគ្នាត្រេកអរ កោតសរសើរ សោមនស្ស សាធុការ បានប្រកាសថា លោកអង្គនេះជាព្រះមេត្តេយ្យពោធិសត្វ ពិតប្រាកដ និងបានអនុមតិ

ឲ្យលោកប្រែគម្ពីរ ពីភាសាសីហឡ:មកជាភាសាមគធ: ។

ក្នុងគ្រានោះ ព្រះចៅមហានាមក្សត្រនៃលង្កា ទ្រង់បានស្តាប់កិត្តិគុណរបស់លោក ស្តេចបានចេញចាកពីព្រះនគរទៅដល់មហាវិហារ ទ្រង់នមស្ការព្រះសង្ឃ ហើយនមស្ការព្រះពុទ្ធឃោសៈនិមន្តឲ្យគង់នៅក្នុងប្រាសាទមួយ ឈ្មោះ **បធានឃរ** នាទិសទក្សិណរបស់មហាវិហារ បានប្រែអដ្ឋកថាភាសាសីហឡ: ជាអដ្ឋកថាព្រះត្រៃបិដកភាសាមគធ: ។

អដ្ឋកថាក្នុងភាសាសីហឡ:ពីបុរាណនោះមាន ៣ យ៉ាង គឺ ៖

១ មហាអដ្ឋកថា

២ បច្ចរិយអដ្ឋកថា

៣ កុរុន្ទីអដ្ឋកថា អដ្ឋកថាដែលបានលើកឡើងកាន់សង្គាយនា

ព្រះមហិន្ទត្ថេរ:នាំមកពីជម្ពូទ្វីប ហើយរចនាទុកជាភាសាសីហឡ:ឈ្មោះ **មហាអដ្ឋកថា** ។

អដ្ឋកថា ដែលព្រះភិក្ខុទាំងឡាយប្រជុំគ្នារចនានៅក្នុងផែ (ផ្ទះទឹក) ដែលក្នុងភាសាសីហឡ:ហៅថា បច្ចរិយ: ឈ្មោះថា **បច្ចរិយអដ្ឋកថា** ។

អដ្ឋកថា ដែលព្រះភិក្ខុសង្ឃទាំងឡាយប្រជុំគ្នារចនា ក្នុងកុរុន្ទីវេឡុវិហារ ឈ្មោះថា **កុរុន្ទីអដ្ឋកថា** ។

វាទ:ដែលអាចារ្យទាំងឡាយក្នុងកាលមុន មានព្រះអាចារ្យថ្នាក់ព្រះថេរ: ជាដើម បានរចនាទុកដោយកាន់យកន័យព្រះបាលីឈ្មោះថា **ថេរវាទ** ។

គម្ពីរអដ្ឋកថាភាសាសីហឡ: ដែលព្រះពុទ្ធឃោសៈបានប្រែមកជាអដ្ឋ-

កថាព្រះត្រៃបិដកជាភាសាមគធ: មានច្រើនជាងពាក់កណ្តាលនៃគម្ពីរអដ្ឋកថាទាំងអស់ មានរាយនាមព្រះគម្ពីរដូច្នេះ ៖

១ សមន្តប្បាសាទិកា អដ្ឋកថាព្រះវិន័យបិដក

២ កង្ខាវិតរណី ឬមាតិកដ្ឋកថា អដ្ឋកថាព្រះបាតិមោក្ខ

៣ សុមង្គលវិលាសនី អដ្ឋកថាទីឃនិកាយ

៤ បបញ្ចសូទនី អដ្ឋកថាមជ្ឈិមនិកាយ

៥ សារត្ថប្បកាសិនី អដ្ឋកថាសំយុត្តនិកាយ

៦ មនោរថបូរណី អដ្ឋកថាអង្គុត្តរនិកាយ

៧ បរមត្ថជោតិកា អដ្ឋកថាខុទ្ទកបាឋ: និងសុត្តនិបាត

៨ ធម្មបទដ្ឋកថា អដ្ឋកថាធម្មបទ

៩ ជាតកដ្ឋកថា អដ្ឋកថាជាតក

១០ អដ្ឋសាលិនី អដ្ឋកថាធម្មសង្គណីបករណ៍

១១ សម្មោហវិនោទនី អដ្ឋកថាវិភង្គបករណ៍

១២ បញ្ចករណដ្ឋកថា ឈ្មោះបរមត្ថទីបនី ជាព្រះអដ្ឋកថាព្រះអភិធម្មទាំងប្រាំគម្ពីរ គឺ ធាតុកថា កថាវត្ថុ បុគ្គលបញ្ញត្តិ យមក និងបដ្ឋាន ។

១៣ វិសុទ្ធិមគ្គ បករណ៍វិសេសពោលដោយ សីល សមាធិ បញ្ញា ។

១៤ ញាណោទ័យ តែងមុនកាលទៅឥណ្ឌា ច្បាប់ដើមអន្តរធានហើយ ។

១៥ បរិត្តដ្ឋកថា អដ្ឋកថាព្រះត្រៃបិដកច្បាប់សង្ខេប ច្បាប់ដើមអន្តរធានហើយ ។

ព្រះគម្ពីរទាំងនេះ បានជាប្រយោជន៍ដ៏ក្រៃលែង ចំពោះមនុស្សក្នុងប្រទេសផ្សេង ៗ លោកពោលទុកថា គម្ពីរទាំងអស់ប្រើពេលវេលាត្រឹមតែ ១ ឆ្នាំ ក៏បានសម្រេច បានកើតសេចក្ដីអស្ចារ្យ សូម្បីផែនដីក៏កម្រើកញាប់ញ័រ ។

លទ្ធផលការងារ វណ្ណកម្មរបស់ព្រះពុទ្ធឃោសៈ អ្នកសិក្សាភាសាបាលីទូទៅ បានសរសើរ និងរាប់អានលោកថា ជាបុរាណាចារ្យយ៉ាងសំខាន់ក្រៃលែងរបស់លោក ។

រាយនាមលោកអ្នកមានឧបការៈ

លោកគ្រូអគ្គបណ្ឌិតធម្មាចារ្យ ប៊ុត សាវង្ស

លោកគ្រូធម្មបណ្ឌិត រស់ សុផាត

ឧបាសក ក្អាត ហ៊ន ឧបាសក នាក់ ម៉ៅ

ឧបាសក ទុំ ទួន ឧបាសក កុយ សាម៉ន

ឧបាសក ហុក សឹងហួត ឧបាសក ជឹម ជំនិត

ឧបាសក កើត ទិត្យ ឧបាសក សន ម៉ារឌី

ឧបាសក ហាយ ចំរើន ឧបាសក អ៊ឹម រ៉ៃយ៉ា

ឧបាសក សុក្រ ហ៊ត ឧបាសក សំ ឆាយ

ឧបាសិកា ថាប់ លឿម ឧបាសិកា ហាយ សារ៉ាត់

ឧបាសិកា ប៊ុត សុម៉ាលី ឧបាសិកា យស សម្បត្តិ

ឧបាសិកា ពូ ហ៊ាង ឧបាសិកា ប៊ុត សេដាដួង

ព្រមទាំងពុទ្ធបរិស័ទក្នុង និងក្រៅប្រទេស

រាយនាមអ្នកប្រែសម្រួល

ព្រះសង្ឃអាស្រមព្រះគន្ធកុដិ

ព្រះភិក្ខុអគ្គទិន្នោ នូវ បូរ៉ា ប្រធានអាស្រម

ព្រះភិក្ខុចិត្តរក្ខិតោ សំ សម្បត្តិ ធម្មាចារ្យ

ព្រះភិក្ខុធម្មប្បញ្ញោ ឆុំ សាវឿន ធម្មាចារ្យ

ព្រះភិក្ខុវរធម្មោ ផុត តៅ ធម្មាចារ្យ

ព្រះភិក្ខុសារញ្ញាណោ ស សត្ថា ធម្មាចារ្យ

ព្រះភិក្ខុកល្យាណធម្មោ យឿន កល្យាណ វិនយាចារ្យ

ព្រះភិក្ខុបវរធម្មោ អ៊ុល សុធា សមណសិស្ស សាលាសតិប្បដ្ឋាន

សាមណេរ កោវិនោ ឡោះ សូវៀត សមណសិស្ស សាលាសតិប្បដ្ឋាន

ផ្នែកឧបាសក

ឧបាសក ក្អាត ហ៊ិន ឧបាសក ហាយ ចំរើន

ឧបាសក អ៊ឹម រ៉ៃយ៉ា ឧបាសក ហុក សឹងហួត

ឧបាសក សន ម៉ារឌី ឧបាសក ទុំ ទួន

បត្តិទានកថា

ការរៀបរៀង ប្រែសម្រួលអដ្ឋកថាព្រះត្រៃបិដកជាខេមរភាសា ដើម្បីបូជាចំពោះព្រះរតនត្រៃ ម្យ៉ាងទៀតដើម្បីតម្កល់ទុកជាសម្បត្តិវប្បធម៌ជាតិ និងជាចំណែកចូលរួមក្នុងការតាំងនៅនៃព្រះសទ្ធម្មគម្រប់ ៥.000 ព្រះវស្សា ។

យើងខ្ញុំជាក្រុមប្រែសម្រួលអដ្ឋកថា សូមលើកនូវបុណ្យកុសលដែលកើតឡើងអំពីការងារនេះ ៖-

ឧទ្ទិសថ្វាយ និងគោរពជូន :

-ព្រះមហាក្សត្រនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

-សម្តេចព្រះសង្ឃរាជទាំងពីរគណៈ

-មាតាបិតានៃយើងខ្ញុំទាំងអស់គ្នា

-លោកគ្រូអគ្គបណ្ឌិតធម្មចារ្យ ប៊ុត សាវង្ស

-លោកគ្រូធម្មបណ្ឌិត រស់ សុផាត

-សព្វមុខមន្ត្រីរាជការ និងប្រជានុរាស្ត្រនៃកម្ពុជរដ្ឋ

-សព្វសត្វទាំងអស់ក្នុងត្រ័យភព

សូមលោកត្រេកអរ អនុមោទនានូវចំណែកបុណ្យនេះបានស្មើ ៗ គ្នា

សូមអនុមោទនា !.....

ក្រុមរៀបរៀង និងប្រែសម្រួល

មាតិកាធម៌

ឈ្មោះធម៌	*ទំព័រ*
អដ្ឋកថា លក្ខណសូត្រ ទី ៧	
....	១
គាថាសម្តែងអំពីបុព្វកម្មនៃព្រះតថាគត	២៩
ការសាងបុព្វកម្មនៃព្រះតថាគត	៤៤
គាថាសម្តែងអំពីបុព្វកម្មនៃព្រះតថាគត	៤៧
ការកសាងបុព្វកម្មនៃព្រះតថាគត	៥៤
គាថាសម្តែងអំពីបុព្វកម្មនៃព្រះតថាគត	៥៦
អដ្ឋកថា សិង្គាលកសូត្រ ទី ៨	
....	៥៨
ឧបក្កិលេស ៤ យ៉ាង	៦៤
ពោលអំពី អបាយមុខ ៦ យ៉ាង	៦៨
បុគ្គលមិនមែនមិត្ត ៤ ពួក	៨១
មិត្ត ៤ ពួក	៨៣
ទិសទាំង ៦ ពោលអំពីទិសខាងត្បូង	៩៥
ភារៈទិសទី ៣	៩៨
ទិសខាងជើង	១០០
ទិសខាងលើ	១០៣
សិង្គាលកមាណពដល់ត្រៃសរណគមន៍	១០៨

អដ្ឋកថា អាដានាដិយសូត្រ ទី ៩

.... ១០៩

មហារាជទាំង ៤ ១១៥

គាថានមស្ការចំពោះព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ ៧ ព្រះអង្គ ១១៦

វិរុឡ្ហកទេវរាជ គង់នៅទិសខាងត្បូង ១១៩

និយាយអំពីឧត្តរកុរុទ្វីបជាដើម ១២២

ពួកអមនុស្សមានយក្សជាដើម ១៣៦

អដ្ឋកថា សង្គីតិសូត្រ ទី ១០

ពោលអំពី ធម៌ពួក ១ ១៣៨

មរណភាពរបស់និគ្គណ្ឋនាដបុត្ត ១៤៧

ពោលអំពី ធម៌ពួក ២ ១៥៦

ពោលអំពី ធម៌ពួក ៣ ១៧៩

ពុទ្ធធម៌ ១៨ ប្រការ ២០៤

ពោលអំពី ធម៌ពួក ៤ ២៤១

សំពត់បង្សុកូល ២៣ យ៉ាង ២៥១

សន្តោសក្នុងចីវរ ២០ ២៥៤

ការត្រាច់បិណ្ឌបាត្រ ១៥ យ៉ាង ២៦៥

សេនាសនៈ ១៥ ប្រភេទ ២៧១

ពោលអំពី ធម៌ពួក ៥ ៣០៥

ពោលអំពី ធម៌ពួក ៦ ៣២៦

ពោលអំពី ធម៌ពួក ៧ ៣៤១

ពោលអំពី ធម៌ពួក ៨ ៣៥៦

ពោលអំពី ធម៌ពួក ៩ ៣៦២
ពោលអំពី ធម៌ពួក ១០ ៣៦៥
ការប្រព្រឹត្តអាក្រក់ និងផល ១៥១

អដ្ឋកថា ទសុត្តរសូត្រ ទី ១១

.... ៣៨៦
ពោលអំពី ធម៌ពួក ១ ៣៩២
ពោលអំពី ធម៌ពួក ២ ៣៩៩
ពោលអំពី ធម៌ពួក ៣ ៤០២
ពោលអំពី ធម៌ពួក ៤ ៤០៤
ពោលអំពី ធម៌ពួក ៥ ៤០៨
ពោលអំពី ធម៌ពួក ៦ ៤១២
ពោលអំពី ធម៌ពួក ៧ ៤១៣
ពោលអំពី ធម៌ពួក ៨ ៤១៤
ពោលអំពី ធម៌ពួក ៩ ៤១៩
ពោលអំពី ធម៌ពួក ១០ ៤២៣
អនុមោទនាគាថា ៤២៦

សុមង្គលវិលាសិនី

អដ្ឋកថា ទីឃនិកាយ នៃព្រះសុត្តន្តបិដក

បាដិកវគ្គវណ្ណនា

ភាគ ១៩

លក្ខណសូត្រទី ៧

[១] *លក្ខណសូត្រ មានពាក្យផ្ដើមថា* ***ខ្ញុំបានស្ដាប់មកហើយយ៉ាងនេះ*** *។ តទៅនេះ នឹងពណ៌នាបទដែលលំបាកក្នុងលក្ខណសូត្រនោះ ។*

បទថា ទ្វត្តឹសីមានិ *កាត់បទជា* ទ្វត្តឹស ឥមានិ *។*

បទថា មហាបុរិសលក្ខណានិ *សេចក្ដីថា ការប្រាកដនៃមហាបុរសនិមិត្តនៃមហាបុរស ជាហេតុឲ្យដឹងថា នេះគឺ មហាបុរស ។ បទមានជាអាទិ៍ថា* ***ព្រះមហាបុរស ប្រកបដោយមហាបុរិសលក្ខណៈទាំងឡាយណា*** *ដូច្នេះ គប្បីជ្រាបដោយន័យពិស្ដារហើយក្នុងមហាបទាន ព្រោះហេតុអ្វី*

លោកទើបពោលថា ពួកឥសីសូម្បីក្នុងចំណែកខាងក្រៅ ក៏នៅចាំមហា-បុរិសលក្ខណៈរបស់ព្រះមហាបុរស ៣២ ប្រការនេះបាន តែពួកឥសីទាំងនោះ រមែងមិនដឹងថា ខាងមុខអំពីស្លាប់ ព្រោះកាយបែកធ្លាយ រមែងចូលដល់សុគតិសួគ៌ ព្រោះកម្មដែលខ្លួនសន្សំកពូនបរិបូណ៌ទុក លុះចុតិចាកសួគ៌នោះ ហើយមកកាន់សភាពជាយ៉ាងនេះ រមែងបានមហាបុរិសលក្ខណៈនេះ ដូច្នេះ ព្រោះអនុរូបដល់រឿងនេះកើតឡើង សេចក្តីថា សូត្រនេះមានរឿងកើតឡើងរបស់សូត្រនោះ តាំងឡើងទីណា តាំងឡើងក្នុងរវាងពួកមនុស្សខាងក្នុងស្រុក ។

បានឮថា ក្នុងគ្រានោះ អ្នកក្រុងសាវត្ថី អង្គុយប្រជុំសន្ទនាគ្នាក្នុងស្រុក ត្រង់ទ្វារផ្ទះ និងត្រង់បន្ទប់អង្គុយជាដើម រៀងៗ ខ្លួនថា ព្រះវរកាយរបស់ព្រះមានព្រះភាគសម្បូរណ៍ដោយអនុព្យញ្ជនៈ ៨០ មានព្រះរស្មីផ្សាយចេញចាកព្រះវរកាយមួយព្យាម មហាបុរិសលក្ខណៈ ៣២ កាលបញ្ចេញព្រះរស្មីមានពណ៌ ៦ ប្រការ...... ពន្លឺផ្សាយចេញពីខាងនេះ ខាងនោះ រមែងស្អាតដ៏ក្រៃលែង ដូចផ្កាឈើសួគ៌រីក ដូចជាសួនផ្កាឈូកដែលរីក ដូចជាសសរខឿនវិចិត្រដោយកែវផ្សេង ៗ ដូចផ្ទៃមេឃប្រកបដោយផ្កាយ

ព្រោងព្រាត និងដូចថ្ងៃបណ្តើរកូន មិនបានប្រាប់ថា ក៏លក្ខណៈនេះរបស់ព្រះមានព្រះភាគ កើតឡើងដោយកម្មនេះ ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ថា លក្ខណៈនេះ កើតឡើងយ៉ាងនេះ ព្រោះព្រះអង្គឲ្យទាន សូម្បីត្រឹមតែបាយយាគូមួយបោយ ឬត្រឹមតែបាយមួយវែក ជាបច្ច័យ លក្ខណៈទាំងនេះ រមែងកើតឡើងដល់ព្រះមានព្រះភាគនោះ ដែលព្រះសាស្តា ទ្រង់បានធ្វើកម្មអ្វីទុកហ្ន៎ ។

លំដាប់នោះ ព្រះអានន្ទត្ថេរ ចារិកទៅខាងក្នុងស្រុកបានស្តាប់ការសន្ទនានេះ ធ្វើភត្តកិច្ចស្រេចហើយ មកកាន់វិហារ ធ្វើវត្តបដិបត្តិចំពោះព្រះសាស្តាហើយ ថ្វាយបង្គំក្រាបទូលថា បពិត្រព្រះអង្គដ៏ចម្រើន ខ្ញុំព្រះអង្គបានកថាប្រការមួយអំពីក្នុងស្រុក កាលព្រះមានព្រះភាគ ត្រាស់សួរថា អ្នកស្តាប់មកយ៉ាងណាអានន្ទ បានក្រាបទូលឲ្យទ្រង់ជ្រាបទាំងអស់ ។ ព្រះសាស្តាស្តាប់ពាក្យរបស់ព្រះថេរៈហើយ ត្រាស់ហៅភិក្ខុទាំងឡាយ ដែលអង្គុយហែហមទ្រង់ សម្តែងលក្ខណៈទាំងឡាយ ដោយលំដាប់ថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ មហាបុរិសលក្ខណៈរបស់មហាបុរសទាំងនេះ មាន ៣២ ប្រការត្រាស់យ៉ាងនោះ ដើម្បីសម្តែងដល់លក្ខណៈដែលកើតឡើងព្រោះកម្ម ។

ការកសាងបុញ្ញកម្មនៃព្រះតថាគត

[២] ក្នុងបទទាំងឡាយថា **ជាតិជាដើមមុន** ជាដើម សេចក្ដីថា ខន្ធដែលធ្លាប់អាស្រ័យនៅ ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ថា **ជាតិ** ដោយអំណាចកើតហើយ ត្រាស់ថា **ភព** ដោយអំណាចការកើតយ៉ាងនោះ ត្រាស់ថា កំណើតដោយអំណាចអាស្រ័យនៅ ឬដោយអត្ថថាជា **ទីនៅ** បទសូម្បីទាំង ៣ នោះ មានអធិប្បាយថា ក្នុងខន្ធសន្តានដែលធ្លាប់អាស្រ័យនៅដូច្នេះ ។

ឥឡូវនេះ ព្រោះខន្ធសន្តាននោះ រមែងប្រព្រឹត្តទៅសូម្បីក្នុងទេវលោកជាដើម តែកុសលកម្មដែលអាចនឹងញ៉ាំងលក្ខណៈឲ្យកើត មិនងាយអ្នកក្នុងទេវលោកនោះធ្វើបាន កាលជាមនុស្សនោះឯង លក្ខណៈនោះទើបងាយធ្វើបាន ដូច្នោះ ព្រះមានព្រះភាគកាលនឹងទ្រង់សម្ដែងដល់កម្មដែលព្រះអង្គទ្រង់ធ្វើហើយតាមសេចក្ដីពិត ទើបត្រាស់ថា **តថាគតធ្លាប់ជាមនុស្ស** ដូច្នេះ ឬថា នោះមិនមែនហេតុ ពិតណាស់ ព្រះមហាបុរស សូម្បីជាដំរី សេះ គោ ក្របី ពានរជាដើម ក៏ទ្រង់បំពេញបារមីបានដូចគ្នា តែព្រោះព្រះអង្គតាំងនៅក្នុងអត្តភាពបែបនោះ មិនអាចសម្ដែងកម្ម ដែលទ្រង់ធ្វើ

ហើយដោយងាយ តែព្រះអង្គតាំងនៅក្នុងភាពជាមនុស្ស ទើបអាចសម្តែងកម្ម ដែលព្រះអង្គទ្រង់ធ្វើហើយដោយងាយ ដូច្នោះ ទើបត្រាស់ថា **តថាគតធ្លាប់កើតជាមនុស្សក្នុងកាលមុន** ដូច្នេះ ។ ទឡ្ហសមាទានោ គឺ សមាទានមាំមួន ។

បទថា **ក្នុងធម៌ដែលជាកុសលទាំងឡាយ** សំដៅដល់ កុសលកម្មបថ ១០ ។ បទថា **សមាទានជាប់មិនដាច់** បានដល់ ជាប់ជានិច្ច គឺ កាន់យកមាំមិនដកថយ ពិតណាស់ ចិត្តរបស់ព្រះមហាសត្វ រមែងរួញចាកអកុសល-កម្ម ដូចស្លាបមាន់ត្រូវភ្លើង ដូច្នោះ ចិត្តរបស់ព្រះមហាបុរសសម្រេចកុសលរមែងសន្ធឹងដូចពិតាន ព្រោះដូច្នោះ ព្រះតថាគតទ្រង់កាន់យកមាំមួនមិនដកថយ ដែលនរណាៗ នឹងជាសមណៈព្រាហ្មណ៍ ទេវតា មារ ឬព្រហ្មក៏មិនអាចឲ្យព្រះអង្គលះបង់ការកាន់យកដ៏មាំទាំក្នុងកុសលបាន ។

មានរឿងដំណាលថា កាលមុនព្រះមហាបុរសឧប្បត្តិក្នុងកំណើតសត្វកំប្រុក កាលនោះមានភ្លៀងធ្លាក់ ខ្សែទឹកក៏ហូរនាំយកសំបុករបស់កំប្រុកចូលទៅក្នុងមហាសមុទ្រ មហាបុរសគិតថា យើងនឹងនាំកូនតូចចេញឲ្យបាន ទើបយកកន្ទុយជ្រលក់ទឹកពីមហាសមុទ្រ ហើយរលាស់ទៅខាងក្រៅ

ក្នុងថ្ងៃទី ៧ ស្តេចសក្កៈទ្រង់រំពឹងហើយ ស្តេចមកក្នុងទីនោះ សួរថា អ្នកធ្វើអ្វី មហាបុរសប្រាប់រឿងរ៉ាវដល់ស្តេចសក្កៈនោះ ។ ស្តេចសក្កៈទ្រង់ប្រាប់ដល់សេចក្តីដែលនាំទឹកចេញចាកមហាសមុទ្របានលំបាក ។ ព្រះពោធិសត្វតិះដៀលថា មិនគួរនិយាយជាមួយអ្នកខ្ជិលច្រអូស ដូច្នោះ អ្នកកុំឈរត្រង់នេះឡើយ ស្តេចសក្កៈគិតថា យើងមិនអាចនឹងឲ្យអ្នកមានចិត្តប្រសើរលះបង់វត្ថុដែលខ្លួនកាន់យកយ៉ាងមាំបាន ទើបនាំកូនតូចមកប្រគល់ឲ្យ ។

សូម្បីក្នុងកាលដែលព្រះពោធិសត្វ កាន់យកកំណើតជាមហាជនកព្រះពោធិសត្វទ្រង់ហែលឆ្លងមហាសមុទ្រ ទេវតាសួរថា ព្រោះហេតុអ្វី លោកទើបហែលឆ្លងមហាសមុទ្រ ។

ទ្រង់ពោលថា យើងហែលឆ្លងដើម្បីទៅដល់ត្រើយ ហើយនឹងគ្រងរាជសម្បត្តិក្នុងដែនដែលជារបស់ត្រកូល ហើយបរិច្ចាគទាន ។ កាលទេវតាពោលថា មហាសមុទ្រនេះជ្រៅ និងធំណាស់ កាលណានឹងឆ្លងដល់បានត្រាស់ថា មហាសមុទ្រនេះ ក៏ដូចមហាសមុទ្ររបស់លោក តែអាស្រ័យសេចក្តីតាំងចិត្តរបស់យើង ប្រាកដដូចអណ្តូងតូចៗ អ្នកនឹងឃើញយើងហែលឆ្លងមហាសមុទ្រ ហើយនាំទ្រព្យពីត្រើយមហាសមុទ្រ មកគ្រងរាជ-

សម្បត្តិក្នុងដែនដែលជារបស់ត្រកូល ហើយបរិច្ចាគទាន ដូច្នេះ ។ ទេវតាគិតថា យើងមិនអាចនឹងឲ្យបុរសអ្នកមានចិត្តដ៏ប្រសើរ លះបង់វត្ថុដែលខ្លួនកាន់យកយ៉ាងមុតមាំបាន ទើបបីព្រះពោធិសត្វនាំទៅឲ្យផ្ទំក្នុងឧទ្យានព្រះមហាសត្វនោះ ញុំាងមហាជនឲ្យ លើកនូវស្វេតច័ត្រហើយទ្រង់ធ្វើការបរិច្ចាគទានមួយថ្ងៃ ១០ សែន តមកស្តេចទ្រង់ចេញបួស ។ ព្រះមហាសត្វ ដែលនរណាៗ ទោះជាសមណៈ ព្រាហ្មណ៍ ទេវតា មារ ឬព្រហ្មក៏មិនអាចឲ្យលះបង់កុសលសមាទានបាន ។ ព្រោះដូច្នោះ ព្រះមានព្រះភាគទើបត្រាស់ថា តថាគត ជាអ្នកកាន់យកយ៉ាងមុតមាំមិនដកថយក្នុងធម៌ដែលជាកុសលទាំងឡាយ ដូច្នេះ ។

ឥឡូវនេះ ព្រះមានព្រះភាគ ដើម្បីនឹងទ្រង់សម្តែងសេចក្តីកាន់យកយ៉ាងមុតមាំមិនដកថយក្នុងធម៌ដែលជាកុសល ទើបត្រាស់ពាក្យជាមានអាទ× ថា **ក្នុងកាយសុចរិត** ដូច្នេះ ។ ក្នុងបទនេះថា **ក្នុងការបរិច្ចាគទាន** គឺការឲ្យ ដោយអំណាចការឲ្យទាននុ៎ះឯង ការបរិច្ចាគ ដោយអំណាចធ្វើការបរិច្ចាគ ។ បទថា **ក្នុងការសមាទានសីល** គឺ ក្នុងកាលបំពេញសីល ៥ សីល ៨ សីល ១០ និងចតុប្បារិសុទ្ធិសីល ។ បទថា **ក្នុងការរក្សាឧបោសថ**

គឺ ក្នុងការសមាទានឧបោសថ ដែលផ្សេងដោយថ្ងៃ ១៤ រោចជាដើម ។ បទថា មត្តេយ្យតាយ គឺ ក្នុងវត្តដែលគួរធ្វើចំពោះមាតា ។ សូម្បីក្នុងបទដ៏សេស ក៏មានន័យនេះឯង ។ បទថា អញ្ញតរញ្ញតរេសុ ៥ គឺ ក្នុងកុសលធម៌បែបនេះៗ ។ ក្នុងបទថា អធិកុសលេសុ នេះ អធិប្បាយថា កុសលមានហើយ អធិកុសលមានហើយ កាមាវចរកុសលសូម្បីទាំងអស់ ក៏ឈ្មោះថា ជាកុសល រូបាវចរៈ ជាអធិកុសល សូម្បីទាំងពីរនោះ ក៏ឈ្មោះថា ជាកុសល អរូបាវចរៈជាអធិកុសល សូម្បីទាំងអស់ទាំងនោះ ក៏ឈ្មោះថា ជាកុសល កុសលដែលជាបច្ច័យនៃការបានសាវកបារមី ជាអធិកុសល អធិកុសលសូម្បីទាំងនោះ ក៏ឈ្មោះថា ជាកុសល កុសលដែលជាបច្ច័យនៃការបានបច្ចេកពោធិ ជាអធិកុសល អធិកុសលសូម្បីតាំងនោះ ក៏ឈ្មោះថា ជាកុសល តែកុសលដែលជាបច្ច័យនៃការបានសព្វញ្ញុត-ញ្ញាណ លោកប្រាថ្នាថា ជាអធិកុសលក្នុងទីនេះ ព្រះតថាគតទ្រង់ជាអ្នកកាន់យកយ៉ាងមាំ ជាអ្នកកាន់យកជាប់មិនដាច់ ក្នុងធម៌ជាអធិកុសលទាំងនោះ ។ ក្នុងបទនេះថា **ព្រោះកម្មនោះ ខ្លួនធ្វើការសន្សំ** អធិប្បាយថា កម្មដែលខ្លួនធ្វើសូម្បីតែមួយគ្រា ក៏ជាការធ្វើដូចគ្នា តែព្រោះធ្វើរឿយៗ

ជាកម្មដែលខ្លួនសន្សំ ។ បទថា **ព្រោះកម្មដែលកពូន** គឺ កម្មដែលខ្លួនធ្វើឲ្យជាគំនរ លោកពោលថា **កពូន** ព្រះមានព្រះភាគ កាលនឹងទ្រង់ពោលបទថា ព្រោះកម្មដែលកពូន ទើបទ្រង់សម្តែងថា កាលតថាគតធ្វើកម្ម ចក្រវាឡតូចចង្អៀត ភវគ្គព្រហ្មទាប កម្មដែលតថាគតកពូនទុកយ៉ាងនេះ ។ បទថា **ព្រោះធំទូលាយ** គឺ ព្រោះមិនមានប្រមាណ ។ ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់សម្តែងថា កម្មដែលតថាគតធ្វើមិនមានទីបំផុត មិនមានប្រមាណ ។ បទថា **រមែងកាន់យកដ៏ក្រៃលែង** គឺ រមែងគ្របសង្កត់ អធិប្បាយទុកថា បានក្រៃលែងជាងទេវតាទាំងឡាយពួកដទៃ ។ បទថា **បានចំពោះ** គឺ សម្រេច ។

[៣] បទនេះថា **ដោយបាតព្រះបាទគ្រប់ចំណែក** ជាពាក្យពិស្តាររបស់បទថា **ទ្រង់ប្រតិស្ឋានព្រះបាទស្មើនឹងផែនដី** ។ ក្នុងបទទាំងឡាយនោះ បទថា **គ្រប់ចំណែក** គឺ មានគ្រប់កន្លែង អធិប្បាយថា ព្រះមហាបុរសទ្រង់មិនសង្កត់ចុងព្រះបាទដោយចំណែកមួយ ទ្រង់មិនសង្កត់កែងព្រះបាទដោយចំណែកមួយ ទ្រង់ដាក់បាតព្រះបាទលើផែនដី ស្មើគ្នាគ្រប់ចំណែក ទ្រង់លើកឡើងក៏ស្មើគ្នា ។ ក៏ប្រសិនបើថា ព្រះតថាគតទ្រង់យាងលើក

ព្រះបាទ ដោយព្រះតម្រិះថា តថាគតនឹងប្រថាប់លើអន្លង់ច្រើនរយជួរ បុរស ក្លាមនោះទីអន្លង់ក៏នឹងខ្ពស់ឡើងមានទីស្មើនឹងផែនដី ដូចពុម្ពមាស ពេញដោយខ្យល់ ដូច្នោះ ។ ព្រះតថាគតនឹងចូលទៅ សូម្បីកាន់ទីខ្ពស់ សូម្បីក្នុងខាងក្នុង កាលលើកព្រះបាទឡើង ដោយទ្រង់ព្រះតម្រិះថា តថាគត នឹងប្រថាប់ក្នុងទីឆ្ងាយ ភ្នំ សូម្បីប្រមាណប៉ុនភ្នំព្រះសិនេរុ ក៏បង្អោនចុះមក ជិតព្រះបាទ ដូចចុងផ្តៅដែលត្រូវរោលភ្លើង ដូច្នោះ ជាការពិតយ៉ាងនោះ កាលព្រះតថាគតទ្រង់លើកព្រះបាទ ដោយទ្រង់ព្រះតម្រិះថា តថាគតនឹងធ្វើ បាដិហារ្យជាន់ភ្នំយុគន្ធរ ភ្នំក៏នឹងបង្អោនចុះមកជិតព្រះបាទ ព្រះអង្គក៏ជាន់ភ្នំ នោះ ហើយជាន់ដល់ភពតាវត្តឹង្សដោយព្រះបាទទីពីរ កន្លែងដែលចក្ក-លក្ខណៈគួរប្រតិស្ឋាន មិនអាចនឹងជាទីមិនរៀបស្មើ ដង្កត់ បន្លា គ្រួស ក្បឿង ឧច្ចារៈ បស្សាវៈ ទឹកមាត់ ទឹកសម្បោរជាដើម ឬរបស់ដែលមាន ពីមុន វិនាសទៅអស់ ឬបាត់ទៅ ចូលកាន់ផែនដីក្នុងទីនោះៗ ទាំងអស់ ។

ពិតហើយ មហាប្រថពីនេះ មានផ្ទៃដីរាបស្មើដេរដាសទៅដោយផ្កា ឈើរីក រមែងកើតឡើងដោយសីលតេជៈ ដោយបុញ្ញតេជៈ ដោយ ធម្មតេជៈ ដោយអានុភាពនៃទសបារមីរបស់ព្រះតថាគត ។ បទថា **មាន**

សាគរជាព្រំដែន គឺ សាគរជាសីមា អធិប្បាយថា ក៏កាលព្រះមហាបុរស ទ្រង់គ្រងរាជសម្បត្តិ ដើមឈើក្តី ភ្នំក្តី ទន្លេក្តី ក្នុងចន្លោះនោះ មិនបាន ជាព្រំដែន មហាសមុទ្រទាំងឯងជាព្រំដែន ព្រោះដូច្នោះ លោកទើបពោល ថា មានសាគរជាព្រំដែន ។ បទថា **មិនមានបង្គោល មិនមាននិមិត្ត មិនមានបន្លា** គឺ មិនមានចោរ ពិតណាស់ ចោរទាំងឡាយលោកពោលថា ជាបង្គោល ព្រោះអត្ថថា មានសម្ពស្សរើង , ជានិមិត្ត ព្រោះអត្ថថា ជាបច្ច័យ នៃអន្តរាយ , ជាបន្លា ព្រោះអត្ថថា ចាក់ដោត ។ បទថា **ឥទ្ធំ** គឺ សម្រេច ។ បទថា **ផីតំ** គឺ ឧត្តមសម្បូរណ៍ដោយសព្វសម្បត្តិ ។ បទថា **ខេមំ** គឺ មិនមានភ័យ ។ បទថា **សិវំ** គឺ មិនមានអន្តរាយ ។ បទថា **និរព្វុទំ** អធិប្បាយថា វៀរចាកពួកចោរ គឺ វៀរចាកចោរ ដែលប្រមូលគ្នាជា ពួកៗ ត្រាច់ទៅ ។ បទថា **មិនមាននរណាគ្របសង្កត់បាន** គឺ សឹកសត្រូវ គ្របសង្កត់មិនបាន អធិប្បាយថា នរណាៗ ក៏មិនអាចនឹងឲ្យគេញាប់ញ័រ ចាកស្ថានទីបាន ។ បទថា **សឹកសត្រូវ** គឺ ប្រាថ្នាជាបដិបក្ខ ។

បទថា **បច្ចាមិត្ត** គឺ អមិត្តដែលប្រទូសរ៉ាយតប សូម្បីទាំងពីរ នោះ ក៏ជាវេវចនៈរបស់សត្រូវ ។

បទថា **សឹកសត្រូវ បច្ចាមិត្តខាងក្នុង** បានដល់ កិលេស មានរាគៈជាដើម ដែលតាំងឡើងក្នុងខាងក្នុង ។

បទថា **សឹកសត្រូវ បច្ចាមិត្តខាងក្រៅ** បានដល់ ពួកសមណៈជាដើម ពិតដូច្នោះ សូម្បីពួកសមណៈ មានទេវទត្ត និងកោកាលិកៈជាដើម សូម្បីព្រាហ្មណ៍ មានសោណទណ្ឌៈ និងកូដទណ្ឌៈជាដើម សូម្បីទេវតា ដូចស្តេចសក្កៈ ។ សូម្បីមារអ្នកជាប់តាមរហូតដល់អស់ ៧ ឆ្នាំ សូម្បីព្រហ្មមានពកាព្រហ្មជាដើម ក៏មិនអាចនឹងគ្របសង្កត់ព្រះសម្ពុទ្ធបាន ដោយហេតុនេះ ព្រះមានព្រះភាគ ទើបត្រាស់កម្ម ស្រដៀងកម្ម លក្ខណៈ និងអានិសង្សនៃលក្ខណៈទុក កម្មដែលអ្នកមានសេចក្តីព្យាយាមមាំធ្វើហើយ អស់ ៤ អសង្ខេយ្យ មួយសែនមហាកប្ប ឈ្មោះថា **កម្ម** មហាបុរិសលក្ខណៈ គឺ មានព្រះបាទប្រតិស្ឋានទុកល្អហើយ កើតឡើងដោយន័យថា លោកព្រមទាំងទេវលោក ចូរដឹងភាវៈនៃកម្ម ដែលអ្នកមុតមាំធ្វើហើយ ឈ្មោះថា **ស្រដៀងកម្ម** ភាពជាអ្នកមានព្រះបាទប្រតិស្ឋានទុកល្អហើយ ឈ្មោះថា **លក្ខណៈ** ភាពជាអ្នកដែលសឹកសត្រូវគ្របសង្កត់មិនបាន ឈ្មោះថា **អានិសង្សនៃលក្ខណៈ** ។

បទថា **បុរាណកត្ថេរទាំងឡាយពោលគាថាប្រព័ន្ធ ក្នុងព្រះលក្ខណៈនោះ** សេចក្តីថា កាលព្រះមានព្រះភាគ ត្រាស់ប្រភេទនៃកម្មជាដើម ក្នុងព្រះលក្ខណៈនោះហើយ ព្រះបុរាណកត្ថេរទើបពោលពាក្យនេះតទៅ លោកពោលសំដៅដល់គាថាប្រព័ន្ធ ក៏ព្រះបុរាណកត្ថេរទាំងឡាយជ្រាបថា គាថាវណ្ណនា ដែលព្រះអានន្ទត្ថេរតាំងទុក ទើបពោលគាថាទាំងនេះ តមក ព្រះថេរៈទាំងឡាយពោលថា ការលើកអត្ថឡើងមួយបទ ។

[៤] បទថា **ក្នុងសច្ច** គឺ វចីសច្ចៈ ។ បទថា **ក្នុងធម៌** គឺ ក្នុងធម៌បានដល់ កុសលកម្មបថ ១០ ។ បទថា **ក្នុងការទូន្មាន** គឺ ក្នុងការទូន្មានឥន្ទ្រិយ ។ បទថា **ក្នុងការសង្រួម** គឺ ក្នុងការសង្រួមដោយសីល ។ ក្នុងបទនេះថា **ភាពជាអ្នកស្អាត សីលជាទីអាស្រ័យ ឧបោសថកម្ម** អធិប្បាយថា ភាពជាអ្នកស្អាត ៣ យ៉ាង មានស្អាតផ្លូវកាយជាដើម , សីលដែលជាទីអាស្រ័យ គឺ សីលាលយ , ឧបោសថកម្ម គឺ ឧបោសថ ។ បទថា អហឹសាយ គឺ មិនបៀតបៀន ។ បទថា សមត្តមាចរិ គឺ ប្រព្រឹត្តគ្រប់ទាំងអស់ ។ បទថា អធុភិ ប្រែថា សោយហើយ ។ បទថា វេយ្យញ្ជនិកា គឺ អ្នកទាយលក្ខណៈ ។ បទថា បរាភិភូ គឺ អាចគ្របសង្កត់អ្នក

ដទៃ ។ បទថា **ដែលសត្រូវទាំងឡាយ** គឺ សត្រូវគ្របសង្កត់មិនបាន ។

ក្នុងបទថា **មិនដល់ភាពដែលនរណាៗ គ្របសង្កត់បាន** ព្រះមហា-បុរសនោះ ជាអគ្គបុគ្គលដោយចំណែកមួយប៉ុណ្ណោះ រមែងមិនដល់ភាពជាអ្នកដែលនរណាៗ គប្បីគ្របសង្កត់បាន ។

បទថា **ការណ៍នេះឯង ជាធម្មតារបស់ព្រះមហាបុរសនោះ** សេចក្តីថា នេះជាធម្មតា គឺ នេះជាសភាវៈរបស់ព្រះមហាបុរសនោះ ។

[៤] បទថា ឧព្ភេគឧត្តាសភយំ ភ័យ គឺ សេចក្តីភ័យខ្លាច និងភ័យ គឺ សេចក្តីតក់ស្លុត ។ អធិប្បាយថា ក្នុងភ័យទាំងពីរនោះ ភ័យអាស្រ័យការប្លន់ ការចាប់ជាដើម ពីចោរ ឬពីព្រះរាជា ឬពីសឹកសត្រូវ ឈ្មោះថា ជាសេចក្តីភ័យខ្លាច , ភ័យធ្វើឲ្យកើតការព្រឺរោមឡើង ព្រោះអាស្រ័យសត្វ មានដំរី និងសេះកាចជាដើម ឬពស់ និងយក្ខជាដើម ត្រឹមតែមួយភ្លែត ឈ្មោះថា ភ័យ គឺ សេចក្តីតក់ស្លុត ធ្វើឲ្យភ័យទាំងអស់នោះ បន្ទោបង់ គឺ ស្ងប់ ។ បទថា **សំវិធាតា** គឺ ចាត់ចែងហើយ ។ សួរថា តើចាត់ចែងយ៉ាងណា ? គឺ សាងរោងទាន ក្នុងទីដែលរង្កៀសក្នុងព្រៃ ហើយឲ្យអ្នកដែលមកក្នុងព្រៃនោះបរិភោគ ហើយឲ្យពួកមនុស្ស

នាំទៅ កាលជនទាំងឡាយមិនអាចចូលទៅកាន់ទីនោះបាន ក៏បញ្ជូនពួក មនុស្សឲ្យនាំចូលទៅ ចាត់ចែងរក្សាក្នុងទីនោះៗ សូម្បីក្នុងក្រុងជាដើម ក៏ចាត់ចែងយ៉ាងនេះ ។ បទថា **បានឲ្យទានព្រមទាំងវត្ថុបរិវារ** សេចក្តីថា បានឲ្យទានវត្ថុ ១០ យ៉ាង មានបាយ និងទឹកជាដើម ។

ក្នុងបទទាំងឡាយនោះ បទថា **បាយ** បានដល់ បាយយាគូ អធិប្បាយថា កាលឲ្យបាយយាគូ មិនបានដាក់ទុកត្រង់ទ្វារហើយឲ្យ បាន រោយលាជ និងផ្កាឈើ ទុកក្នុងទីបូកលាបដោយរបស់ខៀវខាងក្នុងនិវេសន៍ ក្រាលអាសនៈ ចងពិតាន ធ្វើសក្ការៈដោយរបស់ក្រអូប និងធូប ជាដើម និមន្តភិក្ខុសង្ឃឲ្យគង់ ហើយថ្វាយបាយយាគូ មួយទៀត កាលថ្វាយបាយ-យាគូ បានថ្វាយព្រមទាំងទឹកផង ។ កាលសម្រេចការឆាន់បាយយាគូ បាន លាងជើង យកប្រេងលាប ថ្វាយរបស់ទំពារទាំងឡាយ យ៉ាងសន្ទឹក-សន្ធាប់ ក្នុងទីបំផុតបានថ្វាយភោជនដ៏ប្រណីត មានសូបៈ និងព្យញ្ជនៈ ច្រើនយ៉ាង កាលថ្វាយគ្រឿងឆាន់ បានថ្វាយគ្រឿងឆាន់ ៨ យ៉ាង មាន អម្ពបានៈជាដើម ។ លុះថ្វាយបាយយាគូទាំងនោះហើយ កាលនឹងថ្វាយ សំពត់ មិនបានថ្វាយសំពត់សុទ្ធៗ ប៉ុណ្ណោះ តែថ្វាយសំពត់ដែលត្រឹមតែ

ល្មមមានតែមួយជាន់ និងពីរជាន់ជាដើម បានថ្វាយម្ហូបខ្លះ អំពោះខ្លះ ហុងអំពោះខ្លះ ក្នុងទីដែលធ្វើការជេរខ្លះ បានថ្វាយអាសនៈ បាយយាគូ ប្រេងលាបជើង ប្រេងលាបខ្លួន គ្រឿងជ្រលក់ ស្លឹកឈើប្រភេទផ្សេងៗ ស្នូកជ្រលក់សំពត់ ដោយទីបំផុតពណ៌ជ្រលក់ចីវរខ្លះ កប្បិយការកៈខ្លះ ។

បទថា **យាន** គឺ ស្បែកជើង ។ សូម្បីកាលថ្វាយស្បែកជើងនោះ ក៏បានថ្វាយថង់ដាក់ស្បែកជើង ឈើច្បូរស្បែកជើង ប្រេងលាបស្បែកជើង និងទានវត្ថុ មានបាយជាដើម ដូចពោលហើយក្នុងខាងក្រោយ ធ្វើឲ្យជាបរិវាររបស់ស្បែកជើងនោះឯង ។ សូម្បីកាលថ្វាយផ្កាឈើ ក៏មិនបានថ្វាយផ្កាឈើសុទ្ធៗ ដូចគ្នា បានប្រោះផ្កាឈើនោះដោយរបស់ក្រអូប ហើយថ្វាយវត្ថុទាំង ៤ យ៉ាងនេះ ក្នុងខាងក្រោយ ធ្វើឲ្យជាបរិវាររបស់ផ្កាឈើនោះ ។ សូម្បីកាលថ្វាយរបស់ក្រអូប ដើម្បីបូជាដើមពោធិចេតិយ អាសនៈ និងគម្ពីរជាដើម និងផ្ទះចេតិយ ក៏មិនបានថ្វាយរបស់ក្រអូបសុទ្ធៗ តែម្យ៉ាងបានថ្វាយវត្ថុ ៥ យ៉ាងទាំងនេះ ក្នុងខាងក្រោយ ព្រមដោយគ្រឿងកិន គ្រឿងជុស និងភាជនៈសម្រាប់ប្រើ ។ សូម្បីកាលថ្វាយគ្រឿងលាប មានហរិតាល មនោសិលា ជាតហិង្គុលជាដើម ក៏មិនបានថ្វាយគ្រឿងលាប

សុទ្ធៗ តែមប្រាំង បានថ្វាយវត្ថុ ៦ យ៉ាងទាំងនេះ ក្នុងខាងក្រោយ ព្រមនឹងកាជនៈដាក់គ្រឿងលាប ឲ្យជាបរិវារនៃគ្រឿងលាបនោះ ៗ បទថា **ទីដេក** គឺ គ្រែ និងតាំង សូម្បីកាលថ្វាយគ្រែ និងតាំងនោះ ក៏មិនបានថ្វាយគ្រែ និងតាំងតែមប្រាំង បានថ្វាយសូម្បីបន្ទះក្តា និងឈើជម្រះ ព្រមដោយសំពត់ព្រំ សំពត់កម្ពល កម្រាល និងគ្រែ ធ្វើវត្ថុ ៧ យ៉ាង ក្នុងខាងក្រោយ ឲ្យជាបរិវារនៃគ្រែ និងតាំងនោះ ៗ សូម្បីកាលឲ្យទីនៅ ក៏មិនបានឲ្យត្រឹមតែផ្ទះប៉ុណ្ណោះ បានធ្វើគ្រែ និងតាំង ដែលតាក់តែងយ៉ាងល្អ ប្រដាប់ដោយមាលាកម្ម និងលតាកម្ម ហើយថ្វាយវត្ថុ ៨ យ៉ាងទាំងនេះ ក្នុងខាងក្រោយ ធ្វើឲ្យជាបរិវារនៃទីនៅនោះ ៗ បទថា **ប្រទីប** គឺ ប្រេងប្រទីប អធិប្បាយថា កាលថ្វាយប្រេងប្រទីប មិនបានថ្វាយប្រេងតែមប្រាំងប៉ុណ្ណោះទេ ដោយពាក្យថា លោកម្ចាស់ទាំងឡាយ ចូរញុំាងប្រទីបឲ្យភ្លឺដោយប្រេងនេះ ក្នុងទីព្រះចេតិយ ទីព្រះពោធិ៍ រោងស្តាប់ធម៌ ផ្ទះអាស្រ័យទីប្រាប់គម្ពីរ បានថ្វាយវត្ថុ ៩ យ៉ាងទាំងនេះ ជាខាងក្រោយ ព្រមដោយប្រដេះចង្កៀង ធ្នាំងដីតូចៗ និងកាជនៈដាក់ប្រេងជាដើម ធ្វើឲ្យជាបរិវារនៃប្រេងប្រទីបនោះឯង ៗ

បទថា **សុវិភត្តន្តរានិ** កាត់បទជា **សុវិភត្ត អន្តរានិ** ។ បទថា រាជានោ គឺ ក្សត្រដែលអភិសេកហើយ ។ បទថា ភោគិកា គឺ ចៅហ្វាយស្រុក ។ បទថា កុមារា គឺ ពួករាជកុមារ ។ ការឲ្យព្រមដោយបរិវារ ឈ្មោះថា កម្មក្នុងទីនេះ ចក្កលក្ខណៈដែលកើតឡើង ដោយន័យថា លោកព្រមទាំងទេវលោកចូរដឹង ដោយហេតុនេះថា ព្រះមហាបុរស បានថ្វាយទានធ្វើឲ្យមានរបស់ជាបរិវារដូច្នេះ ឈ្មោះថា ស្រដៀងកម្ម ។ ចក្កលក្ខណៈនោះឯង ឈ្មោះថា លក្ខណៈ ។ ភាពជាអ្នកមានបរិវារច្រើន ឈ្មោះថា អានិសង្ស ។

បទថា **ព្រះបុរាណកត្ថេរ ពោលគាថាប្រព័ន្ធក្នុងព្រះលក្ខណៈនោះ** លោកពោលគាថានេះ សម្តែងដល់អត្ថនោះ ។ ពិតណាស់ គាថាមាន ២ យ៉ាង គឺ សម្តែងអត្ថនោះ ១ សម្តែងអត្ថពិសេស ១ ។ ក្នុងពីរយ៉ាងនោះ **គាថា** ដែលលោកសម្តែងអត្ថ ដែលមកក្នុងបាលីនុ៎ះឯង ឈ្មោះថា សម្តែងអត្ថនោះ ។ **គាថា** ដែលលោកសម្តែងអត្ថ ដែលមិនមានមកក្នុងបាលី ឈ្មោះថា សម្តែងអត្ថពិសេស តែគាថានេះ សម្តែងអត្ថនោះ ។

[៦] ក្នុងបទទាំងនោះ បទថា បុរេ ប្រែថា ក្នុងជាតិមុន ។ បទថា

បុរត្ថ ជាវេវចនៈរបស់បទនោះឯង ។ បទថា បុរិមាសុ ជាតីសុ គឺ ជាការសម្តែងសេចក្តីបំណងទុកដល់កម្ម ដែលខ្លួនធ្វើហើយក្នុងជាតិមុន អំពីជាតិនេះ ។ បទថា ឧព្វេគឧត្តាសភយាបនូទនោ សេចក្តីថា បន្ទោបង់ភ័យ គឺ សេចក្តីភ័យខ្លាច និងភ័យ គឺ សេចក្តីតក់ស្លុត ។ បទថា ឧស្សុក្កោ គឺ បង្អោនទៅហើយ ។ បទថា **ព្រះកុមារមានលក្ខណៈប្រកបដោយបុណ្យទាំងរយ** សេចក្តីថា លក្ខណៈមួយៗ កើតឡើងដោយបុញ្ញកម្មទាំងរយៗ កាលបើយ៉ាងនេះ ជនទាំងឡាយរមែងមិនពេញចិត្តថា នរណាៗ គប្បីជាព្រះពុទ្ធបាន តែសត្វទាំងឡាយទាំងពួង ក្នុងចក្រវាឡដែលរកទីបំផុតមិនបាន គប្បីធ្វើកម្មមួយៗ ដល់ ៧ ដង ព្រះពោធិសត្វតែមួយព្រះអង្គប៉ុណ្ណោះ ឧប្បត្តិ ព្រោះធ្វើកម្មដែលជនទាំងឡាយប្រមាណប៉ុណ្ណោះ ធ្វើហើយម្តងៗ គុណដោយរយ ព្រោះដូច្នោះ ជនទាំងឡាយពេញចិត្តសេចក្តីនេះថា ព្រះពោធិសត្វ មានលក្ខណៈប្រកបដោយបុណ្យទាំងរយ ។ បទថា មនុស្សាសុរសក្ករក្ខសា គឺ មនុស្ស ១ អសុរ ១ ស្តេចសក្កៈ ១ អារក្ស ១ ។

[៧] បទថា អន្តរា គឺ ក្នុងរវាងចុតិបន្តមកពីបដិសន្ធិ ការវៀរចាក

ពីបាណាតិបាត ឈ្មោះថា កម្មក្នុងទីនេះ ជនទាំងឡាយកាលនឹងធ្វើបាណា-តិបាត ដើរដោយចុងជើង ព្រោះខ្លាចឮសំឡេងជើង ទៅសម្លាប់អ្នកដទៃ ឈ្មោះថា ស្រដៀងកម្ម ។ តអំពីនោះ ជនទាំងនោះគិតថា ជនចូរជីង កម្មនោះ របស់អ្នកទាំងនោះ ដោយហេតុនេះ ជាអ្នកមានជើងកោងខាង មុខ កោងខាងក្រោយ មានជើងប្រហោង ចុងជើងកំបុត កែងជើងកំបុត ក៏លោកព្រមទាំងទេវលោក ចូរជីងព្រះតថាគតស្តេចយាងទៅ ដោយចុង ជើង មិនត្រូវអ្នកដទៃសម្លាប់ ព្រោះដូច្នោះ មហាបុរិសលក្ខណៈ គឺ មាន កែងវែង រមែងកើតឡើង ។ ជនទាំងឡាយ មានកាយខ្ពស់ នឹងទៅ សម្លាប់អ្នកដទៃ ក្រែងថា “ អ្នកដទៃនឹងឃើញ ” ទើបឱនចុះសម្លាប់អ្នក ដទៃ មួយទៀត ជនទាំងនោះគិតថា ជនទាំងនេះ ទៅសម្លាប់អ្នកដទៃ យ៉ាងនេះ អ្នកដទៃចូរជីងកម្មនោះ របស់ជនទាំងនោះ ដោយហេតុនេះ ទើបជាមនុស្សគម ជាមនុស្សតឿ ឬជាមនុស្សពិការ លោកព្រមទាំង ទេវលោក ចូរជីងសេចក្តីដែលព្រះតថាគត ស្តេចទៅយ៉ាងនោះ មិនត្រូវ អ្នកដទៃសម្លាប់ ដោយហេតុនេះ ព្រោះដូច្នោះ មហាបុរិសលក្ខណៈ គឺ មានព្រះវរកាយត្រង់ដូចកាយព្រហ្ម រមែងកើតឡើង ។ មួយទៀត ជន

ទាំងឡាយមានដៃកាន់អាវុធ ឬដំបង និងកណ្ដាប់ដៃសម្លាប់អ្នកដទៃ ជន ទាំងនោះគិតថា ជន ចូរដឹងសេចក្ដីដែលជនទាំងនោះ ត្រូវអ្នកដទៃសម្លាប់ ដោយហេតុនេះ ជាអ្នកមានម្រាមខ្លី មានដៃខ្លី មានម្រាមជង្គង់ ឬដៃខ្វេ លោក ព្រមទាំងទេវលោក ចូរដឹងចំពោះព្រះតថាគត ជាបុគ្គលមិនត្រូវអ្នកដទៃ សម្លាប់យ៉ាងនេះ ដោយហេតុនេះ ព្រោះដូច្នោះ មហាបុរិសលក្ខណៈ គឺ មានព្រះអង្គុលីវែង រមែងកើតឡើង គឺ ស្រដៀងកម្ម ក្នុងបទនេះ ក៏លក្ខណៈ ៣ យ៉ាងនេះឯង ឈ្មោះថា **លក្ខណៈ** ។ សេចក្ដីថា ជាអ្នកមានអាយុវែង ជាអានិសង្ស នៃលក្ខណៈ ។

[៨] ក្នុងបទនេះថា **សម្លាប់ ជាហេតុឲ្យសត្វស្លាប់ ជាភ័យដល់ខ្លួន** អធិប្បាយថា ការសម្លាប់ ពោលគឺ មរណៈ ជាភ័យពីការសម្លាប់ឲ្យស្លាប់ គឺ សម្លាប់ជាហេតុឲ្យសត្វស្លាប់ ជាភ័យ ដឹងភ័យនោះរបស់ខ្លួនហើយ វៀរចេញ ។ បទថា **ខាងមុខអំពីមរណៈ** សេចក្ដីថា បុគ្គលដឹងថា ភ័យ ពីសេចក្ដីស្លាប់របស់យើង ជីវិតជាទីស្រឡាញ់របស់យើង យ៉ាងណា សូម្បីរបស់អ្នកដទៃក៏ដូច្នោះ បានជាអ្នកវៀរស្រឡះខាងមុខពីសេចក្ដីស្លាប់ ។ បទថា សុចរិតេន គឺ ប្រព្រឹត្តល្អហើយ ។ បទថា សគ្គមគមាសិ គឺ ទៅ

កាន់សួគ៌ ។ បទថា ចវិយ បុនរិធាគតោ គឺ ឃ្លាតទៅហើយ ត្រឡប់មកក្នុងមនុស្សលោកនេះទៀត ។

បទថា ទីឃថាសុណិកោ ប្រែថា មានកែងព្រះបាទវែង ។ បទថា ព្រហ្មាវ សុជ្ជុ គឺ មានព្រះវរកាយត្រង់ល្អដូចព្រហ្ម ។ បទថា សុភុជោ គឺ ព្រះពាហាល្អ ។ បទថា សុសុ គឺ ស្ងួម្បីក្នុងវេលាចាស់ ក៏នៅតែកំលោះ ។ បទថា សុសណ្ឋិតោ គឺ ដល់ព្រមដោយទ្រង់ទ្រាយល្អ ។ បទថា មុទុតលុនង្គុលិយស្ស គឺ មានព្រះអង្គុលីទន់ល្វន់ ។ បទថា បុរិសវរគ្គលក្ខណេហិ ប្រែថា ដោយលក្ខណៈដ៏ប្រសើរ របស់បុរសដ៏ប្រសើរ ។ បទថា ចរិយាបនាយ បានដល់ ដើម្បីឲ្យប្រព្រឹត្តទៅយូរ គឺ ដើម្បីភាពជាបុគ្គលមានអាយុវែង ។ បទថា ចិរំ យបេតិ គឺ ឲ្យប្រព្រឹត្តទៅយូរ ។ បទថា ចិរតរំ បព្វជតិ យទិ តតោ ហិ សេចក្តីថា ប្រសិនបើថា ឲ្យប្រព្រឹត្តទៅយូរជាងនោះ រមែងបួសដោយពិត ។ បទថា យាបយតិ វសិទ្ធិភាវនាយ សេចក្តីថា ជាអ្នកដល់នូវភាពជំនាញ រមែងឲ្យជីវិតរស់នៅដោយឥទ្ធិភាវនា ។

[៩] បទថា រសិតានំ គឺ សម្បូរណ៍ដោយរស ។ ក្នុងបទថា ខាទ-

និយានំ ជាដើម បានដល់ របស់ទំពារ មានមញ្ជាជាដើម ឈ្មោះថា របស់គួរទំពារ ។ បទថា ភោជនីយានិ បានដល់ ភោជន ៥ យ៉ាង ។ បទថា សាយនីយានិ បានដល់ ទឹកដោះថ្លា ទឹកដោះខាប់ជាដើម ដែលគួរលិទ្ធរស ។ បទថា លេហនីយានិ បានដល់ បាយបាយាសធ្វើដោយមញ្ជាជាដើម ដែលគួរភ្លក្ស ។

បទថា ចានានិ បានដល់ ទឹកផ្លែឈើ ៨ ។ ការឲ្យភោជនដែលប្រណីតនេះ ព្រះតថាគតបានឲ្យហើយ រហូតដល់អស់ ៤ អសង្ខេយ្យ ក្រៃលែងដោយសែនកប្ប ឈ្មោះថា កម្មក្នុងទីនេះ ។ កាលភោជនសៅហ្មងធ្លាក់ដល់ពោះ លោហិតស្ងួកស្ងាំង សាច់ស្ងួត ឈ្មោះថា ស្រដៀងកម្ម ព្រោះដូច្នោះ សត្វទាំងឡាយអ្នកឲ្យរបស់សៅហ្មងគិតថា ជនចូរដឹងភាវៈនៃរបស់សៅហ្មង ដែលសត្វទាំងនោះឲ្យហើយ ដោយហេតុនេះ ជាអ្នកមានសាច់តិច មានលោហិតតិច មានបាយ និងទឹកបានលំបាក ដូចមនុស្សប្រេត ។ តែកាលភោជនប្រណីតធ្លាក់ដល់ពោះ សាច់ និងឈាម រមែងចម្រើន សត្វទាំងឡាយមានកាយសម្បូរណ៍ គួរជ្រះថ្លា គួរស្រឡាញ់ គួរក្រឡេកមើល ព្រោះដូច្នោះ លោកព្រមទាំងទេវលោក ចូរដឹងភាពដែល

ព្រះតថាគត ជាបុគ្គលឲ្យភោជនដ៏ប្រណីត រហូតដល់អស់កាលយូរ ដោយហេតុនេះ ព្រោះដូច្នោះ មហាបុរិសលក្ខណៈ គឺ មានមំសៈពេញឡើងក្នុងទី ៧ កន្លែង រមែងកើតឡើង ព្រះលក្ខណៈពេញឡើងក្នុង ទី ៧ កន្លែងនេះឯង ឈ្មោះថា លក្ខណៈ , ភាពជាអ្នកបានរបស់ប្រណីត ឈ្មោះថា **អានិសង្ស** ។

[១០] បទថា ខជ្ជភោជនំ អជ លេយ្យសាយិតំ បានដល់ របស់ទំពារ របស់បរិភោគ របស់លិទ្ធ និងរបស់ក្លក់រស ។ បទថា ឧត្តម-គ្គរសទាយកោ ប្រែថា អ្នកឲ្យរសប្រណីតជាអ្នកខ្ពង់ខ្ពស់ ឬអ្នកឲ្យរសដ៏ឧត្តមប្រសើរ ។ បទថា សត្ត ចុស្សទេ គឺ ព្រះលក្ខណៈពេញក្នុងទី ៧ កន្លែង ។ បទថា តទត្ថុជោតកំ គឺ សម្តែងអាហារ មានរបស់ទំពាររបស់បរិភោគជាដើម អធិប្បាយថា ញុំាងលាភឲ្យប្រព្រឹត្តទៅដល់បរិច្ចាជកទាំងនោះ ។ បទថា បព្វជ្ជំបិ ច ប្រែថា សូម្បីបួសហើយ ។ បទថា តទាធិគច្ឆតិ កាត់បទជា តំ អធិគច្ឆតិ ។ បទថា លាភិរុត្តមំ កាត់បទជា លាភិ ឧត្តមំ ។

[១១] ក្នុងបទថា ទានេន ជាដើម សេចក្តីថា បុគ្គលពួកខ្លះ

ជាអ្នកគួរសង្គ្រោះ ដោយការឲ្យតែម្យ៉ាង ក៏សង្គ្រោះបុគ្គលនោះដោយការឲ្យ បានឲ្យគ្រឿងបរិក្ខារអ្នកបួសដល់អ្នកបួស ឲ្យរបស់ប្រើប្រាស់គ្រហស្ថដល់ពួកគ្រហស្ថ ។ បទថា **ដោយពោលពាក្យជាទីស្រឡាញ់** សេចក្ដីថា ក៏បុគ្គលពួកខ្លះ ជាអ្នកនិយាយថា អ្នកនេះ រមែងឲ្យទានដែលគួរឲ្យ តែមើលងាយទានទាំងនោះ ដោយពាក្យតែម្យ៉ាង ហើយធ្វើឲ្យវិនាស ការឲ្យរបស់អ្នកនោះ នឹងមានប្រយោជន៍អ្វី ពួកខ្លះជាអ្នកនិយាយថា អ្នកនេះមិនឲ្យទាន សូម្បីដូច្នោះ កាលនឹងនិយាយរមែងមើលងាយដូចប្រេង អ្នកនេះចូរឲ្យក៏ដោយ មិនឲ្យក៏ដោយ ពាក្យនិយាយរបស់គេ រមែងមានតម្លៃមួយពាន់ ។ បុគ្គលបែបនេះ មិនប្រាថ្នាទាន ប្រាថ្នាពាក្យនិយាយគួរស្រឡាញ់តែម្យ៉ាង សង្គ្រោះគេដោយពាក្យនិយាយគួរស្រឡាញ់ ។ បទថា **ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងវត្ថុដែលជាប្រយោជន៍** គឺ ដោយពាក្យដែលចម្រើនដោយប្រយោជន៍ ព្រោះបុគ្គលពួកខ្លះ មិនប្រាថ្នាទាន មិនប្រាថ្នាពាក្យនិយាយគួរស្រឡាញ់ រមែងប្រាថ្នាពាក្យមានប្រយោជន៍ ឲ្យកើតសេចក្ដីចម្រើនដល់ខ្លួនប៉ុណ្ណោះ សង្គ្រោះបុគ្គលបែបនេះ ដោយការប្រព្រឹត្តវត្ថុដែលជាប្រយោជន៍ យ៉ាងនេះថា លោកគួរធ្វើវត្ថុនេះ លោកមិនគួរធ្វើវត្ថុនេះ គួរសេពគប់បុគ្គល

បែបនេះ មិនគួរសេពគប់បុគ្គលបែបនេះ ។ បទថា សមានត្តតាយ គឺ ដោយភាពជាអ្នកមានសុខ និងទុក្ខ ស្មើគ្នា ពិតណាស់ បុគ្គលពួកខ្លះ មិនប្រាថ្នាសូម្បីតែម្យ៉ាងក្នុងទាន ជាដើម ប្រាថ្នាភាពជាអ្នកមានសុខ និង ទុក្ខ ស្មើគ្នាយ៉ាងនេះថា អង្គុយលើទីអង្គុយជាមួយគ្នា ដេកលើគ្រែជាមួយ គ្នា បរិភោគរួមគ្នាក្នុងបុគ្គលទាំងនោះ បុគ្គលអាក្រក់ដោយជាតិ ច្រើន ដោយភោគៈ ជាអ្នកសង្គ្រោះលំបាក ព្រោះមិនអាចធ្វើការបរិភោគ រួមនឹង បុគ្គលនោះបាន កាលមិនធ្វើយ៉ាងនោះ គេក៏ក្រោធ អ្នកដែលអាក្រក់ ដោយភោគៈ សូម្បីក្រៃលែងដោយជាតិ ក៏ជាអ្នកសង្គ្រោះលំបាក ព្រោះ គេមិនប្រាថ្នាបរិភោគរួមនឹងអ្នកដែលសម្បូរណ៍ដោយភោគៈ ដោយប្រកាន់ ថា យើងជាអ្នកមានជាតិ កាលគេធ្វើ រមែងក្រោធ តែអ្នកដែលអាក្រក់ សូម្បីទាំងពីរយ៉ាង ជាអ្នកសង្គ្រោះងាយ ព្រោះគេមិនប្រាថ្នាបរិភោគរួម នឹងអ្នកក្រនេះ កាលមិនធ្វើ ក៏មិនក្រោធ សូម្បីបុគ្គលដូចជាបុគ្គល ទាំងពីរ ក៏ជាអ្នកសង្គ្រោះងាយ បណ្ដាភិក្ខុទាំងឡាយភិក្ខុទ្រុស្តសីល ជា អ្នកសង្គ្រោះលំបាក ព្រោះមិនអាចធ្វើការបរិភោគរួមនឹងគេបាន កាល មិនធ្វើយ៉ាងនោះ រមែងក្រោធ ភិក្ខុមានសីលជាអ្នកសង្គ្រោះងាយ ព្រោះ

អ្នកមានសីល កាលគេធ្វើខ្លះ កាលគេមិនធ្វើខ្លះ ក៏មិនក្រោធ រមែងមិនឃើញអ្នកដទៃសូម្បីធ្វើការបរិភោគរួមនឹងខ្លួនដោយចិត្តលាមក សូម្បីការបរិភោគរួមនឹងអ្នកមានសីល ក៏ធ្វើបានងាយ ព្រោះដូច្នោះ សង្គ្រោះបុគ្គលបែបនេះ ដោយភាពជាអ្នកមានខ្លួនស្មើ ដោយប្រការដូច្នេះ ។ បទថា សុសំគហិតសង្ឃ ហោន្តិ ប្រែថា ជាអ្នកដែលគេសង្គ្រោះបានងាយ អធិប្បាយថា ជននោះចូរឲ្យក្តី មិនឲ្យក្តី ចូរធ្វើក្តី មិនធ្វើក្តី ជនទាំងឡាយជាការសង្គ្រោះយ៉ាងល្អហើយ រមែងមិនទម្លាយគ្នា រមែងឲ្យក្នុងកាលដែលគួរឲ្យដល់គេ ជនទាំងឡាយ រមែងគិតយ៉ាងនេះថា ឥឡូវនេះគេឃើញនឹងមិនមាន ទើបមិនឲ្យ ដោយហេតុនោះ រឿងអ្វីយើងនឹងទំនុកបម្រុងអ្នកឲ្យតែម្យ៉ាង យើងនឹងមិនទំនុកបម្រុងអ្នកមិនឲ្យអ្នកមិនធ្វើដូច្នេះ ។ **កម្ម** គឺ ការសង្គ្រោះមានទានជាដើម ដែលគេធ្វើអស់កាលយូរ ឈ្មោះថា **កម្ម** ក្នុងទីនេះ ជនណាជាអ្នកមិនសង្គ្រោះយ៉ាងនេះ ជននោះចូរដឹងសេចក្តីដែលគេមិនសង្គ្រោះដោយហេតុនេះ ដូច្នោះ ក្នុងរឿងនេះ គេទើបជាអ្នកមានដៃ និងជើងរឹងប៉ឹង និងជាអ្នកមានលក្ខណៈរបស់អ្នកទីតាំងនៅមិនរៀបរយ ឈ្មោះថា **ស្រដៀងកម្ម** ក៏លោកព្រមទាំងទេវលោក ចូរដឹង

សេចក្តីដែលព្រះតថាគតទ្រង់ជាអ្នកសង្គ្រោះអស់កាលយូរ ដោយហេតុនេះ ដូច្នោះ លក្ខណៈ ២ យ៉ាងនេះ រមែងកើតឡើង ។ ទាំងពីរលក្ខណៈនេះឯង ឈ្មោះថា **លក្ខណៈ** ។ ភាពជាអ្នកមានបរិវារដែលសង្គ្រោះហើយយ៉ាងល្អ ឈ្មោះថា **អានិសង្ស** ។

គាថាសម្ដែងពីការកសាងបុព្វកម្មនៃព្រះតថាគត

[១២] *បទថា កត្វា គឺ ធ្វើហើយ ។ បទថា ចរិយ គឺ ប្រព្រឹត្ត ហើយ ។ បទថា អនវមតេន គឺ ដោយមិនមើលងាយ ។ អធិប្បាយថា មិនមែនដោយសេចក្ដីមិនប្រមាទ មិនមែនដោយទាន ដែលខ្លួនឲ្យហើយ មិនបានដោយសេចក្ដីចំអក ។ បទថា ចរិយ គឺ ឃ្លាតហើយ ។ បទថា* **មានចំណែកស្អាតគួរសរសើរក្រៃលែង** *សេចក្ដីថា ស្អាតក្រៃលែងណាស់ គួរជ្រះថ្លា មានចំណែកល្អ គឺ ធ្លាតដោយល្អ និងគួរសរសើរ គឺ ប្រកប ដោយ វត្ថុគប្បីសរសើរ ។ បទថា សុសុកុមារោ គឺ កុមារល្អ ។ បទថា* **គប្បីជាបរិវារជនរបស់ព្រះអង្គ** *សេចក្ដីថា ព្រះអង្គមានបរិវារជនអ្នកធ្វើ តាមពាក្យរបស់ព្រះអង្គ ។ បទថា* **គប្បីត្រូតត្រា** *គឺ គួរត្រួតត្រាតាម សេចក្ដីពេញចិត្តក្នុងវត្ថុដែលគួរធ្វើ និងមិនគួរធ្វើ ។*

បទថា មហិមំ កាត់បទជា មហឹ ឥមំ ។ បទថា បិយវទូ ហិត- សុខតំ ជិគី សមានោ គឺ ជាអ្នកនិយាយគួរស្រឡាញ់ ប្រាថ្នានូវប្រយោជន៍ និងសុខ ។ បទថា វចនបដិករស្សាភិប្បសន្នា កាត់បទជា វចនបដិករា

អស្ស អភិប្បសន្នា ។ បទថា ធម្មានុធម្មំ គឺ ធម៌ដ៏សមគួរដល់ធម៌ ។

[១៣] បទថា អត្ថុបសញ្ហិតំ បានដល់ អាស្រ័យប្រយោជន៍លោកនេះ និងលោកមុខ ។ បទថា **ប្រកបដោយធម៌** គឺ អាស្រ័យកុសលកម្មបថ ១០ ។ បទថា **ណែនាំជនដ៏ច្រើន** គឺ ពោលពាក្យចង្អុលបង្ហាញដល់ជនដ៏ច្រើន ។ បទថា ចាណភិធំ បានដល់ សត្វទាំងឡាយ ។ បទទាំងពួងមានជាអាទិ៍ថា **ជាអ្នកប្រសើរ** ជាពាក្យវេវចនៈគ្នានិងគ្នា ។ វាចាជាវាចាភាសិត ជាវាចាគួរលើកសរសើរ ជាវាចាប្រកបដោយប្រយោជន៍អស់កាលយូរ ឈ្មោះថា **កម្ម** ក្នុងទីនេះ ។ ជនណា មិនពោលវាចាលើកសរសើរបែបនេះ ជននោះចូរដឹង ដល់អ្នកមិនពោលដោយវាចាលើកសរសើរ ដោយហេតុនេះ ដូច្នោះ ទើបជាអ្នកមានជើងដូចស័ង្ខក្នុងខាងក្រោម និងរោមចុះខាងក្រោម ឈ្មោះថា **ស្រដៀងកម្ម** លោកព្រមទាំងទេវលោក ចូរដឹងសេចក្តីដែលព្រះតថាគត ទ្រង់ពោលវាចាលើកសរសើរបែបនេះអស់កាលយូរដោយហេតុនេះ ដូច្នោះ ព្រះលក្ខណៈ គឺ មានព្រះបាទដូចស័ង្ខផ្កាប់ និងព្រះលក្ខណៈ គឺ មានព្រះលោមាមានចុងងឡើងខាងលើ រមែងកើតឡើង ។ លក្ខណៈទាំងពីរនេះឯង ឈ្មោះលក្ខណៈ ។

ភាពជាអ្នកខ្ពង់ខ្ពស់ ឈ្មោះថា អានិសង្ស ។

[១៨] ពាក្យថា ឯវិយំ បានដល់ នៅពេល ។ ពាក្យថា ពហុជនំ និធំសយិ បានដល់ សម្តែងប្រយោជន៍ដល់ជនដ៏ច្រើន ។ ពាក្យថា ធម្មយាគំ បានដល់ យ័ញ្ញ គឺ ធម្មទាន ។ ពាក្យថា ឧត្តមុប្បត្តិតលោមវា សសោ សេចក្តីថា មានព្រះលោមាតាំងឡើង ។

ពាក្យថា ចាឧគណ្ឋិរបោ បានដល់ កព្រះបាទទាំងពីរ ។ ពាក្យថា សាធុ សណ្ឋិតា បានដល់ តាំងទុកយ៉ាងល្អ ។ ពាក្យថា មំសលោហិ-តាចិត្តា សេចក្តីថា មានព្រះមំសៈ និងព្រះលោហិតបិទបាំងទុក ។ បទថា **បិទបាំងដោយស្បែក** បានដល់ បិទបាំង គឺ ស្រោបទុកដោយស្បែក ។

បទថា វជតិ គឺ ទៅ ។ បទថា អនោមនិក្កមោ បានដល់ គឺ រស់នៅប្រសើរ រស់នៅមិនអាក្រក់ ។

[១៩] ក្នុងបទថា សិប្បំ វា ជាដើម សេចក្តីថា សិល្បៈសូម្បី ពីរយ៉ាងនេះ គឺ សិល្បៈទាប និងសិល្បៈខ្ពស់ ឈ្មោះថា សិល្បៈ ។ សិល្បៈទាប បានដល់ សិល្បៈធ្វើទ សិល្បៈធ្វើថ្នាំង សិល្បៈជាងតម្បាញ សិល្បៈជាងកាត់សក់ ។ សិល្បៈខ្ពស់ បានដល់ ក្បាច់ ការគណនាយ៉ាង

ខ្ពស់ ។ បទថា វិជ្ជា សេចក្ដីថា វិជ្ជាមានច្រើនយ៉ាង មានវិជ្ជាស្ដោះពស់ជាដើម ។ បទថា ចរណៈ បានដល់ សីល ៥ សីល ១០ បាតិមោក្ខ-សំវរៈសីល ។ បទថា កម្ម បានដល់ បញ្ញា សេចក្ដីដឹងដល់សត្វមានកម្មជារបស់ខ្លួន ។

បទថា កិលិសេយ្យំ ប្រែថា គប្បីលំបាក អធិប្បាយថា ព្រះមហា-បុរស គិតថា ដែលឈ្មោះថា អន្តេវាសិកវត្តជាទុក្ខ អន្តេវាសិកវត្តនោះកុំមានដល់ពួកគេយូរពេក ។

បទថា **គួគួរដល់ព្រះរាជា** សេចក្ដីថា រាជាពាហនៈ មានដំរី និងសេះជាដើម ដែលសមគួរដល់ព្រះរាជា រាជពាហនៈទាំងនោះឯង លោកពោលថា **រាជង្គានិ** ព្រោះជាអង្គនៃសេនារបស់ព្រះរាជា ។ ព្រោះពាក្យថា **គ្រឿងរាជូបភោគ** គឺ រាជកណ្ឌៈដែលជាគ្រឿងឧបភោគ និងបរិភោគ និងរតនៈ ៧ យ៉ាងទាំងនោះឯងរបស់ព្រះរាជា ។ បទថា **ដែលសមគួរដល់ព្រះរាជា** នេះ កាន់យកគ្រឿងរាជូបភោគទាំងនោះទាំងអស់ ។ បទថា **ដែលសមគួរដល់សមណៈ** បានដល់ ត្រៃចីវរជាដើម ដែលសមគួរដល់ពួកសមណៈ ។ បទថា **ដែលជាអង្គរបស់សមណៈ** បានដល់ បរិស័ទ ៤

ដែលជាចំណែកពួកសមណៈ ។ បទថា **គ្រឿងឧបភោគរបស់សមណៈ** បានដល់ បរិក្ខារដែលជាគ្រឿងឧបភោគរបស់សមណៈ ។ បទថា **ដែលសមគួរដល់សមណៈ** ជាឈ្មោះរបស់បរិក្ខារទាំងនោះ ។ ក៏ប្រាប់សិល្បៈជាដើម ដោយសេចក្តីគោរពអស់កាលយូរ ឈ្មោះថា កម្មក្នុងទីនេះ មិនប្រាប់សិល្បៈដោយសេចក្តីគោរពយ៉ាងនេះ ញ៉ាំងពួកអន្តេវាសិកឲ្យលំបាកដោយការអង្គុយរោយកោង និងចុកស្រពន់ជាដើម រមែងដូចសាច់ស្មងរបស់អ្នកនោះ ត្រូវធូតឲ្យធ្លាក់ទៅ ។ តែលោកព្រមទាំងទេវលោក ចូរដឹងសេចក្តីដែលព្រះតថាគតទ្រង់ប្រាប់ ដោយសេចក្តីគោរព ដោយហេតុនេះ ដូច្នោះ ព្រះលក្ខណៈ គឺ មានព្រះជង្ឃា ដូចស្មងសត្វទ្រាយ រៀវស្តួចឡើងទៅតាមលំដាប់ រមែងកើតឡើង ឈ្មោះថា **ស្រដៀងកម្ម** ។ លក្ខណៈនេះឯង ឈ្មោះថា លក្ខណៈ ។ ភាពជាអ្នកមានលាភដែលសមគួរ ឈ្មោះថា អានិសង្ស ។

[១៦] បទថា យតុបយាតាយ គឺ សិល្បៈយ៉ាងណា រមែងមិនប្រព្រឹត្តដើម្បីចូលទៅបៀតបៀននរណាៗ ។ បទថា គិលិស្សតិ ប្រែថា នឹងលំបាក ។ បទថា សុខុមត្តចោត្តជា ប្រែថា ជណ្តប់ដោយស្បែកដ៏ល្អិត ។

សួរថា ក៏លក្ខណៈដទៃ រមែងកើតឡើងដោយកម្មដទៃឬ ។ ឆ្លើយថា មិនកើត ។

ក៏លក្ខណៈដែលកើតឡើងជាអនុព្យញ្ជនៈ ។ ព្រោះដូច្នោះ លោកទើបពោលទុកក្នុងសេចក្តីនេះ ។

[១៧] បទថា សមណំ វា ឈ្មោះថា សមណៈ ព្រោះអត្ថថា មានបាបស្ងប់ហើយ ។ បទថា ព្រាហ្មណំ វា សេចក្តីថា ឈ្មោះថា ព្រាហ្មណ៍ ព្រោះអត្ថថា មានបាបដែលបណ្តែតហើយ ។ ក្នុងបទថា **អ្នកមានបញ្ញាច្រើន** ជាដើម សេចក្តីថា ជាអ្នកប្រកបដោយមហាបញ្ញាជាដើម សេចក្តីផ្សេងគ្នារបស់មហាបញ្ញាជាដើម មានដូចតទៅនេះ ៖

ក្នុងបទទាំងឡាយនោះ **មហាបញ្ញា ដូចម្តេច** ? ឈ្មោះថា មហាបញ្ញា គឺ បុគ្គលកំណត់សីលក្ខន្ធដែលមានគុណច្រើន កំណត់សមាធិខន្ធ បញ្ញាខន្ធ វិមុត្តិខន្ធ វិមុត្តិញាណទស្សនខន្ធដែលមានគុណច្រើន ព្រោះកំណត់ឋាន និងអឋានៈជាធំ វិហារសមាបត្តិ អរិយសច្ចៈ សតិប្បដ្ឋាន សម្មប្បធាន ឥទ្ធិបាទ ពលៈ ពោជ្ឈង្គៈ អរិយមគ្គ សាមញ្ញផល អភិញ្ញា និព្វាន ដែលមានគុណច្រើន ។

បុថុប្បបញ្ញា ដូចម្តេច ? បុថុប្បញ្ញា គឺ ញាណ រមែងប្រព្រឹត្តទៅក្នុងខន្ធផ្សេងៗ ដ៏ក្រាស់ រមែងប្រព្រឹត្តទៅក្នុងញាណធាតុផ្សេងៗ ដ៏ក្រាស់ ក្នុងអាយតនៈផ្សេងៗ ដ៏ក្រាស់ ក្នុងបដិច្ចសមុប្បាទដ៏ក្រាស់ ក្នុងការទទួលសុញ្ញតៈផ្សេងៗ ដ៏ក្រាស់ ក្នុងអត្ថផ្សេងៗ ដ៏ក្រាស់ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ក្នុងនិរុត្តិទាំងឡាយ ក្នុងបដិភាណទាំងឡាយ ក្នុងសីលក្ខន្ធផ្សេងៗ ដ៏ក្រាស់ ក្នុងសមាធិ បញ្ញា វិមុត្តិ វិមុត្តិញាណទស្សនក្ខន្ធផ្សេងៗ ដ៏ក្រាស់ ក្នុងឋានាឋានៈផ្សេងៗ ដ៏ក្រាស់ ក្នុងវិហារសមាបត្តិផ្សេងៗ ដ៏ក្រាស់ ក្នុងអរិយសច្ចៈផ្សេងៗ ដ៏ក្រាស់ ក្នុងសតិប្បដ្ឋានផ្សេងៗ ដ៏ក្រាស់ ក្នុងសម្មប្បធានទាំងឡាយ ក្នុងឥទ្ធិបាទទាំងឡាយ ក្នុងឥន្ទ្រិយទាំងឡាយ ក្នុងពលៈទាំងឡាយ ក្នុងពោជ្ឈង្គៈទាំងឡាយ ក្នុងអរិយមគ្គផ្សេងៗ ដ៏ក្រាស់ ក្នុងសាមញ្ញផលទាំងឡាយ ក្នុងអភិញ្ញាទាំងឡាយ ក្នុងព្រះនិព្វានដែលជាបរមត្ថ កន្លងធម៌ដែលជាសាធារណៈដល់បុថុជ្ជន ។

ហាសបញ្ញា ដូចម្តេច ? ហាសបញ្ញា គឺ បុគ្គលខ្លះក្នុងលោកនេះ ជាអ្នកច្រើនដោយសេចក្តីរីករាយ ច្រើនដោយសេចក្តីស្រស់ស្រាយ ច្រើនដោយសេចក្តីត្រេកអរ ច្រើនដោយសេចក្តីសុខស្រួលចិត្ត រមែងញ៉ាំង

សីលឲ្យបរិបូរ ញ៉ាំងឥន្ទ្រិយសំវរៈឲ្យបរិបូរ ញ៉ាំងភោជនេមត្តញ្ញុ ជាគរិ-យានុយោគ សីលក្ខន្ធ សមាធិខន្ធ បញ្ញាខន្ធ វិមុត្តិខន្ធ វិមុត្តិញាណ-ទស្សនក្ខន្ធឲ្យបរិបូរ ។ បុគ្គលអ្នកច្រើនដោយសេចក្តីរីករាយ ច្រើនដោយសេចក្តីត្រេកអរ ច្រើនដោយសេចក្តីសុខស្រួលចិត្ត រមែងចាក់ធ្លុះចំពោះនូវឋានៈ និងអឋានៈ , បុគ្គលច្រើនដោយសេចក្តីរីករាយ រមែងបំពេញវិហារសមាបត្តិឲ្យបរិបូរ , បុគ្គលច្រើនដោយសេចក្តីរីករាយ រមែងចាក់ធ្លុះអរិយសច្ចៈ បុគ្គលរមែងចម្រើនសតិប្បដ្ឋាន សម្មប្បធាន ឥទ្ធិបាទ ឥន្ទ្រិយ ពលៈ ពោជ្ឈង្គៈ អរិយមគ្គ បុគ្គលអ្នកច្រើនដោយសេចក្តីរីករាយ រមែងធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់នូវសាមញ្ញផល រមែងចាក់ធ្លុះអភិញ្ញាទាំងឡាយ បុគ្គលអ្នកច្រើនដោយសេចក្តីរីករាយ ច្រើនដោយសេចក្តីស្រស់ស្រាយ ច្រើនដោយសេចក្តីត្រេកអរ ច្រើនដោយសេចក្តីសុខស្រួលចិត្ត រមែងធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់នូវព្រះនិព្វាន ដែលជាបរមត្ថ ។

ជវនបញ្ញា ដូចម្តេច ? ជវនបញ្ញា គឺ រូបណាមួយ ជាអតីត អនាគត បច្ចុប្បន្ន ជាខាងក្នុង ជាខាងក្រៅ គ្រោតគ្រាត ល្អិត ថោកទាប ឬប្រណីត រូបឆ្ងាយ ឬជិត រូបទាំងអស់នោះ រមែងស្ទុះទៅរហ័ស ដោយ

ភាពមិនទៀង ជាទុក្ខ ជាអនត្តា វេទនាឯណានីមួយ.... សញ្ញាឯណានីមួយ.... សង្ខារឯណាមួយ... វិញ្ញាណឯណានីមួយ ដែលជាអតីត អានាគត បច្ចុប្បន្ន... វិញ្ញាណទាំងអស់នោះ រមែងស្ទុះទៅរហ័សដោយភាពមិនទៀង ជាទុក្ខ ជាអនត្តា ចក្ខុ... ជរា និងមរណៈដែលជាអតីត អនាគត បច្ចុប្បន្ន រមែងស្ទុះទៅរហ័ស ដោយភាពមិនទៀង ជាទុក្ខ ជាអនត្តា រូបដែលជាអតីត អនាគត បច្ចុប្បន្ន ឈ្មោះថា មិនទៀង ព្រោះអត្ថថា អស់ទៅ ឈ្មោះថា ជាទុក្ខ ព្រោះអត្ថថា គួរខ្លាច ឈ្មោះថា ជាអនត្តា ព្រោះអត្ថថា រកសារៈមិនបាន ព្រោះដូច្នោះ ត្រិះរិះ ពិចារណា ធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ធ្វើឲ្យពិត រមែងស្ទុះទៅរហ័សក្នុងព្រះនិព្វាន ដែលរលត់នូវរូបមិនសេសសល់ វេទនា សញ្ញា សង្ខារ វិញ្ញាណ ចក្ខុ..... ជរា មរណៈ ដែលជាអតីត អនាគត បច្ចុប្បន្ន ឈ្មោះថា មិនទៀង ព្រោះអត្ថថា អស់ទៅ... ធ្វើឲ្យពិត រមែងស្ទុះទៅរហ័សក្នុងព្រះនិព្វាន ដែលរំលត់នូវជរា និងមរណៈមិនមានសល់ រូបដែលជាអតីត អនាគត បច្ចុប្បន្ន មិនទៀង មានបច្ច័យតាក់តែង អាស្រ័យគ្នាកើតឡើង អស់ទៅ សូន្យទៅជាធម្មតា មានការប្រាសចាកតម្រេកជាធម្មតា មានការរលត់ជាធម្មតា ព្រោះដូច្នោះ ត្រិះរិះ ពិចារណា

ធ្វើឲ្យច្បាស់ ធ្វើឲ្យពិត រមែងស្ទុះទៅរហ័សក្នុងព្រះនិព្វាន ដែលរំលត់រូប មិនមានសល់ វេទនា សញ្ញា សង្ខារ វិញ្ញាណ ចក្ខុ... ជរា និងមរណៈ ដែលជាអតីត អនាគត បច្ចុប្បន្ន មិនទៀង មានបច្ច័យតាក់តែង អាស្រ័យគ្នាកើតឡើង អស់ទៅ មានការវិនាសទៅជាធម្មតា មានការប្រាសចាកតម្រេកជាធម្មតា មានការរលត់ជាធម្មតា ព្រោះដូច្នោះ ត្រិះរិះ ពិចារណា ធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ធ្វើឲ្យពិត រមែងស្ទុះទៅព្រះនិព្វាន ដែលរំលត់ជរា និងមរណៈដោយមិនសល់ ។

តិក្ខប្បបញ្ញា ដូចម្ដេច ? តិក្ខប្បញ្ញា គឺ បុគ្គលរមែងកាត់កិលេសបានរហ័ស រមែងមិនអាស្រ័យកាមវិតក្កៈ ដែលកើតឡើងហើយ រមែងមិនអាស្រ័យ គឺ លះបង់ បន្ទោបង់ ធ្វើឲ្យអស់ ដល់ការមិនមាននូវព្យាបាទវិតក្កៈ ដែលកើតឡើងហើយ វិហិង្សាវិតក្កៈដែលកើតហើយ ធម៌ដ៏លាមកជាអកុសល ទាំងដែលកើតឡើងហើយ និងមិនទាន់កើតឡើង រាគៈ ទោសៈ មោហៈ កោធៈ ។ ឧបនាហៈ ចងសេចក្ដីក្រោធទុក , មក្ខៈ លុបគុណ , បលាសៈ វាយឫកស្មើ , ឥស្សា ច្រណែន , មច្ឆរិយៈ កំណាញ់ , មាយា លាក់ពុត , សាថេយ្យៈ អួតអាង , ថម្ភៈ រឹងត្អឹង ,

សារម្ភៈ ប្រណាំងប្រជែង , មានះ ប្រកាន់ខ្លួន , អតិមានះ មើលងាយអ្នកដទៃ , មទៈ ស្រវឹង , បមាទៈ ធ្វេសប្រហែស , កិលេសទាំងពួង ទុច្ចរិតទាំងពួង អភិសង្ខារ ការតាក់តែងទាំងពួង កម្មដែលធ្វើឲ្យទៅកាន់ភពទាំងពួង អរិយមគ្គ ៤ សាមញ្ញផល ៤ បដិសម្ភិទា ៤ និងអភិញ្ញា ៦ ជាការបានសម្រេចហើយ ធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ហើយ ពាល់ត្រូវហើយដោយបញ្ញា ។

និព្វេធិកប្បញ្ញា ដូចម្តេច ? និព្វេធិកប្បញ្ញា គឺ បុគ្គលពួកខ្លះក្នុងលោកនេះ ជាអ្នកច្រើនដោយសេចក្តីរន្ធត់ ច្រើនដោយសេចក្តីតក់ស្លុត ច្រើនដោយសេចក្តីអផ្សុក ច្រើនដោយសេចក្តីមិនពេញចិត្ត ច្រើនដោយសេចក្តីមិនត្រេកអរ រមែងមិនត្រេកអរក្នុងសង្ខារទាំងពួង ពួកខ្លះនៀយណាយ គឺ ទម្លាយកងលោភៈ ដែលខ្លួនមិនធ្លាប់នៀយណាយ មិនធ្លាប់ទម្លាយ ពួកខ្លះនៀយណាយ គឺ ទម្លាយកងទោសៈ កងមោហៈ សេចក្តីក្រោធ... កម្មដែលនាំទៅកាន់ភពទាំងពួង ដែលខ្លួនមិនធ្លាប់នៀយណាយ មិនធ្លាប់ទម្លាយ ។

[១៨] បទថា **ចូលទៅរកបព្វជិត** គឺ ចូលទៅជិតបព្វជិតដែល

ជាបណ្ឌិត ។

បទថា **ជាអ្នកប្រាថ្នាប្រយោជន៍ក្នុងខាងក្នុង** សេចក្តីថា បុគ្គលខ្លះមានប្រក្រតីស្វែងទោស ធ្វើទោសទុកខាងក្នុង ព្រោះខ្លួនមានចិត្តកករល្អក់ហើយត្រិះរិះ យ៉ាងណា ព្រះពោធិសត្វទ្រង់មិនបានត្រិះរិះយ៉ាងនោះ ទ្រង់ធ្វើប្រយោជន៍ទុកខាងក្នុង ហើយទ្រង់ត្រិះរិះ គឺ ពិចារណាដោយពាក្យដែលប្រកបដោយប្រយោជន៍ ។ បទថា បដិលាភកតេន គឺ ទៅដើម្បីប្រាថ្នាលាភ ។ បទថា ឧប្បាដនិមិត្តកោវិទា គឺ ជាអ្នកឆ្លាតក្នុងឧប្បាដនិងនិមិត្ត ។ បទថា អវេច្ច ឧក្ខតិ ដឹងហើយទើបឃើញ ។ បទថា អត្ថានុសិដ្ឋីសុ បរិគ្គហេសុ ច សេចក្តីថា ក្នុងការកំណត់ ក្នុងការប្រៀនប្រដៅដែលជាប្រយោជន៍ គឺ ញាណទាំងឡាយដែលកំណត់ដល់ប្រយោជន៍និងមិនមែនប្រយោជន៍ ។

[១៩] បទថា **ជាអ្នកមិនមានសេចក្តីក្រោធ** សេចក្តីថា មិនមែនព្រោះខ្លួនលះសេចក្តីក្រោធបាន ដោយអនាគាមិមគ្គ ព្រោះខ្លួនមិននៅក្នុងអំណាចរបស់សេចក្តីក្រោធ យ៉ាងនេះថា សូម្បីថា សេចក្តីក្រោធ គប្បីកើតឡើងដល់យើង យើងក៏នឹងបន្ទោបង់សេចក្តីក្រោធនោះ ឆាប់រហ័ស

តែម្តង ។ បទថា **មិនអាក់អន់ចិត្ត** គឺ មិនជាប់ដូចបន្ទាមុត សម្គាល់នៃរាងកាយក្នុងទីនោះៗ ។

ក្នុងបទថា **មិនក្រោធ មិនចងកំហឹងទុក** ជាដើម សេចក្តីថា សេចក្តីក្រោធកើតឡើងមុន សេចក្តីព្យាបាទមានកម្លាំងជាងសេចក្តីក្រោធនោះ ការចងគំនុំមានកម្លាំងជាង សេចក្តីព្យាបាទនោះ ព្រះតថាគតទ្រង់មិនធ្វើពាក្យទាំងអស់នោះ ទើបមិនក្រោធ មិនព្យាបាទ មិនចងគំនុំ ។ បទថា **មិនធ្វើសេចក្តីក្រោធ ការប្រទូស្ត និងសេចក្តីតូចចិត្តឲ្យប្រាកដ** គឺ មិនធ្វើឲ្យប្រាកដដោយកាយវិការ ឬវចីវិការ ភាពជាអ្នកមិនក្រោធអស់កាលយូរ និងឲ្យកម្រាលសាច់ល្អិតជាដើម ឈ្មោះថា កម្មក្នុងទីនេះ ។ ពិតហើយ ពណ៌សម្បុររបស់អ្នកមានសេចក្តីក្រោធ មានពណ៌សម្បុរសៅហ្មងមុខ ភ្នែក មើលគួរស្អប់ ឈ្មោះថា គ្រឿងតាក់តែង ដូចសំពត់សម្រាប់បិទបាំងក៏មិនមាន ព្រោះដូច្នោះ ជនណាក្រោធសូម្បីតែម្តង និងមិនឲ្យសំពត់សម្រាប់បិទបាំង ជននោះចូរដឹងដល់គេជាអ្នកមានពណ៌សម្បុរសៅ-ហ្មង មានទ្រង់ទ្រាយគួរស្អប់ ។ តែមុខរបស់អ្នកមិនក្រោធ រមែងស្រស់ថ្លា ពណ៌សម្បុររមែងថ្លាផូរផង់ ។

ពិតណាស់ សត្វជាអ្នកគួរជ្រះថ្លា ដោយហេតុ ៤ យ៉ាង គឺ ដោយឲ្យអាមិស ដោយឲ្យសំពត់ ដោយគ្រឿងបោស ឬដោយសេចក្តីជាអ្នកមិនក្រោធ ។ ហេតុសូម្បី ៤ យ៉ាងនេះ ក៏ព្រះតថាគតទ្រង់បានធ្វើហើយអស់កាលយូរ ដោយហេតុនោះ លោកព្រមទាំងទេវលោក ចូរដឹងនូវហេតុទាំងនេះ ព្រះតថាគតទ្រង់ធ្វើហើយដោយហេតុនេះ ព្រោះដូច្នោះ មហាបុរិសលក្ខណៈ មានពណ៌ដូចមាស រមែងកើតឡើង ឈ្មោះថា **ស្រដៀងកម្ម** ។ លក្ខណៈនេះឯង ឈ្មោះថា **លក្ខណៈ** ភាពជាអ្នកបានគ្រឿងស្លៀកដណ្តប់ មានសាច់ល្អិតទន់ជាដើម ឈ្មោះថា **អានិសង្ស** ។

[២០] បទថា អភិវិសដ្ឋិ ប្រែថា ធ្លាក់ហើយ សេចក្តីថា ភ្លៀងធ្លាក់ចុះទៅលើផែនដី ភ្លៀងលោកពោលថា **សុរះ** ដូចភ្លៀងធ្លាក់ចុះទៅលើផែនដីធំ ។ បទថា សុរវរតរោរិវ ឥន្ទោ គឺ ដូចព្រះឥន្ទ្រដែលប្រសើរជាងសុរៈទាំងឡាយ ។ បទថា **មិនប្រាថ្នាជាអ្នកបួស** គឺ ប្រាថ្នាភាពជាគ្រហស្ថមិនមែនអ្នកបួស ។ បទថា មហាតឹ មហឹ គឺ ផែនដីធំ ។ បទថា អច្ឆាទនវត្ថមោក្ខបាបុរណានំ គឺ សំពត់ស្លៀក និងសំពត់ដណ្តប់ដ៏ប្រសើរ ។ បទថា បនាសោ គឺ សេចក្តីវិនាស ។

[២១] *បទថា* ***នាំមាតា និងបុត្តឲ្យជួបគ្នា*** *សេចក្តីថា ព្រះរាជា ដែលតាំងនៅក្នុងរាជសម្បត្តិ អាចធ្វើកម្មនេះបាន ព្រោះដូច្នោះ សូម្បី ព្រះពោធិសត្វកាលគ្រងរាជសម្បត្តិ ក៏ទ្រង់តាំងមនុស្សទាំងឡាយថា ពួក លោកចូរធ្វើការងារត្រង់ទ្វារព្រះនគរ ៤ កន្លែង មានផ្លូវបែកជា ៤ ជា ដើម ខាងក្នុងព្រះនគរ ក្នុងទិសទាំង ៤ ក្រៅព្រះនគរ ពួកមនុស្សទាំង នោះ ឃើញមាតារអ៊ូរទាំរកបុត្រថា បុត្ររបស់យើងនៅឯណា យើងមិន ឃើញបុត្រ ដូច្នេះ ហើយនិយាយថា មកនេះចុះនាង នាងនឹងឃើញបុត្រ បាននាំមាតានោះទៅផ្តួតទឹក ឲ្យបរិភោគ ហើយស្វែងរកបុត្រសម្តែងដល់ មាតានោះ ។ ក្នុងបទទាំងពួងមានន័យនេះ ការធ្វើឲ្យញាតិទាំងឡាយ មាន សេចក្តីព្រមព្រៀងគ្នាកាលយូរ ជឿថា កម្មក្នុងទីនេះ ក៏ញាតិទាំងឡាយ ជាអ្នកមានសេចក្តីព្រមព្រៀងគ្នាហើយ រមែងបិទបាំងទោសនៃគ្នានិងគ្នា ។ ពិតណាស់ ជនទាំងនោះ ក្នុងវេលាឈ្លោះគ្នា រមែងឈ្លោះគ្នាក៏ពិត តែ កាលកើតទោសដល់បុគ្គលណាម្នាក់ ក៏មិនប្រាប្ធ្នាឲ្យអ្នកដទៃដឹង កាលបើ មានអ្នកនិយាយថា នេះជាទោសរបស់បុគ្គលណាម្នាក់នោះ ទាំងអស់គ្នា នឹងក្រោកឡើងនិយាយថា អ្នកណាឃើញ អ្នកណាបានឮ ក្នុងបណ្តាញាតិ*

របស់យើង មិនមានអ្នកធ្វើបែបនេះ ក៏ព្រះតថាគត កាលទ្រង់ធ្វើការសង្គ្រោះញាតិនោះ ទ្រង់ធ្វើកម្ម គឺ ការបិទបាំងទោសនេះអស់កាលយូរ លំដាប់នោះ លោកព្រមទាំងទេវលោក ចូរដឹងនូវកម្មបែបនេះ ដែលព្រះតថាគតនោះ ទ្រង់ធ្វើដោយហេតុនេះ ដូច្នោះ លក្ខណៈ គឺ មានព្រះគុយ្ហៈលាក់នៅក្នុងស្រោមរមែងកើតឡើង ឈ្មោះថា **ស្រដៀងកម្ម** ។ លក្ខណៈនេះឯងឈ្មោះថា **លក្ខណៈ** ។ ភាពជាអ្នកមានឱរសច្រើន ឈ្មោះថា **អានិសង្ស** ។

[២២] បទថា វត្ថច្ឆាទិយំ បានដល់ បិទបាំងដោយសំពត់ គឺ លាក់ទុកក្នុងសំពត់ ។ បទថា អមិត្តតាបនា គឺ ផ្តាច់ផ្តិលពួកអមិត្ត ។ បទថា គិហិស្ស បីតិជននា គឺ ញុំាងបីតិឲ្យកើត ដើម្បីជាគ្រហស្ថ ។

ពោលអំពីការកសាងបុញ្ញកម្មនៃព្រះតថាគត

[២៣] បទថា **រមែងដឹងជនដែលស្មើគ្នា** សេចក្តីថា រមែងដឹងបុគ្គលដែលស្មើគ្នា ដោយហេតុនោះៗ យ៉ាងនេះថា អ្នកនេះស្មើដោយតារុក្ខនិគ្រន្ថ អ្នកនេះស្មើដោយបោក្ខរសាតិ ។ បទថា **រមែងដឹងបុរស** គឺ ស្គាល់បុរសថា បុរសនេះជាអ្នកប្រសើរបំផុត ។ បទថា **ដឹងបុរសពិសេស**

គឺ មិនធ្វើសណ្តែកបាយស្មើដោយសណ្តែកពជមាស រមែងដឹងសេចក្តីវិសេសរបស់អ្នកប្រសើរដោយគុណ ។ បទថា **បុគ្គលនេះគួរសក្ការៈ** នេះសេចក្តីថា បុរសនេះ គួរទទួលសក្ការៈ ឈ្មោះនេះ គេបានជាការកបុគ្គល ព្រោះស្គាល់បុរសពិសេសថា បុរសនេះបានធ្វើឲ្យជាបុរសពិសេសមកពីមុន គេបានឲ្យទានដល់អ្នកគួរ ពិតហើយ អ្នកណាឲ្យកន្លះកហាបណៈដល់អ្នកដែលគួរឲ្យមួយកហាបណៈ អ្នកនោះរមែងធ្វើឲ្យកន្លះកហាបណៈរបស់អ្នកដទៃវិនាសទៅ អ្នកណាឲ្យពីរកហាបណៈ អ្នកនោះរមែងធ្វើឲ្យមួយកហាបណៈរបស់ខ្លួនវិនាសទៅ ព្រោះដូច្នោះ មិនធ្វើសូម្បីទាំងពីរយ៉ាងនេះ ឈ្មោះថា គេបានឲ្យទានដល់អ្នកគួរ ។ ក្នុងបទថា **ទ្រព្យ គឺសទ្ធា** ជាដើម គប្បីជ្រាបសទ្ធាជាដើម ជាទ្រព្យ ដោយអត្ថ គឺ ឲ្យបានសម្បត្តិ កម្ម គឺ ការសង្គ្រោះអ្នកស្មើគ្នា ដែលបុគ្គលស្គាល់បុរសពិសេស ធ្វើហើយអស់កាលយូរ ឈ្មោះថា កម្មក្នុងទីនេះ ។ លោកព្រមទាំងទេវលោក ចូរដឹងកម្មនោះរបស់ព្រះពោធិសត្វ ដោយហេតុនេះ ដូច្នោះលក្ខណៈពីរយ៉ាងនេះ រមែងកើតឡើង ឈ្មោះថា **ស្រដៀងកម្ម** ។ លក្ខណៈពីរយ៉ាងនេះឯង ឈ្មោះថា **លក្ខណៈ** ។ ទ្រព្យសម្បត្តិឈ្មោះថា អានិសង្ស ។

[២៤] បទថា តុលិយ ប្រែថា ពិចារណាហើយ ។ បទថា បរិចិយ ប្រែថា ស្រាវជ្រាវហើយ ។ បទថា មហាជនសង្គាហកំ គឺ សង្គ្រោះមហាជន ។ បទថា សមេក្ខមានោ គឺ សម្លឹងដោយស្មោះស្មើ ។

បទថា **មនុស្សទាំងឡាយ ដែលមានបញ្ញាក្រៃលែង** សេចក្ដីថា មនុស្សអ្នកទាយលក្ខណៈ មានបញ្ញាក្រៃលែង គឺ មានបញ្ញាល្អិតល្អន់ ។ បទថា ពហុវិវិធគិហីធំ អរហានិ គឺ ដ៏សមគួរដល់ពួកគ្រហស្ថច្រើនយ៉ាង ។ បទថា បដិលភតិ ទហរោ សុសូ កុមារោ សេចក្ដីថា ពួកអ្នកព្យាករទាយថា ព្រះពោធិសត្វកម្លោះនេះ នឹងបានជាព្រះកុមារ ។ បទថា មហិបតិស្ស គឺ ព្រះរាជា ។

[២៥] បទថា យោគក្ខេមកាមោ គឺ ប្រាថ្នាសេចក្ដីក្សេមចាកយោគៈ ។ បទថា **ដោយបញ្ញា** គឺ ដោយបញ្ញានៃកម្មដែលខ្លួនធ្វើហើយ ភាពជាអ្នកប្រាថ្នាប្រយោជន៍ដល់មហាជន ឈ្មោះថា កម្មក្នុងទីនេះ ។ លោកព្រមទាំងទេវលោក ចូរដឹងនូវភាពជាអ្នកប្រាថ្នាសេចក្ដីចម្រើនតែម្យ៉ាង ព្រោះភាពជាអ្នកប្រាថ្នានូវប្រយោជន៍ដល់មហាជន ដោយហេតុនេះ របស់ព្រះពោធិសត្វនោះ ដូច្នោះ ព្រះលក្ខណៈ ៣ ប្រការ ដែលគ្រប់

*បរិបូណ៌ ដែលមិនសាបសូន្យទាំងនេះ រមែងកើតឡើង នោះឈ្មោះថា **ស្រដៀងកម្ម** លក្ខណៈ ៣ ប្រការនេះឯង ឈ្មោះថា **លក្ខណៈ** ។ ការមិនសាបសូន្យចាកទ្រព្យជាដើម និងចាកសទ្ធាជាដើម ឈ្មោះថា **អានិសង្ស** ។*

គាថាសម្តែងអំពីការកសាងបុញ្ញកម្មនៃព្រះតថាគត

[២៦] *បទថា **ដោយសទ្ធា** សេចក្តីថា ដោយសេចក្តីជឿ ព្រោះការសម្រេចដោយសេចក្តីជឿ ព្រោះសេចក្តីជ្រះថ្លា ។ បទថា **ដោយសីល** គឺ ដោយសីល ៥ ដោយសីល ១០ ។*

*បទថា **ដោយសុតៈ** គឺ ដោយការស្តាប់ព្រះបរិយត្តិ ។ បទថា វុឌ្ឍិ គឺ ដោយសេចក្តីចម្រើននៃធម៌ទាំងនោះ អធិប្បាយថា ព្រះពោធិសត្វទ្រង់ត្រិះរិះយ៉ាងនេះថា ជនទាំងឡាយ គប្បីចម្រើនដោយធម៌ទាំងនេះបានយ៉ាងណា ។ បទថា **ដោយធម៌** គឺ ដោយលោកិយធម៌ ។ បទថា **ដោយគុណដែលឲ្យសម្រេចប្រយោជន៍ច្រើន** គឺ ដោយគុណដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់ច្រើនប្រការសូម្បីដទៃៗ ។ បទថា អហានធម្មតំ គឺ ធម៌ដែលមិនសាបសូន្យ ។*

[២៧] *បទថា **មានសរសៃបសាទ នាំរសអាហារផ្សាយទូទៅព្រះ***

វិរការ សេចក្ដីថា វត្ថុសូម្បីប្រមាណប៉ុនគ្រាប់ល្ង តាំងនៅត្រង់ចុងអណ្ដាត រមែងផ្សាយទៅក្នុងទីទាំងអស់ យ៉ាងណា សរសៃបសាទ រមែងធ្វើរស អាហារផ្សាយជ្រួតជ្រាបទៅស្មើ ដូច្នោះ ជាហេតុ គឺ ធ្វើឲ្យមិនមានរោគ ។ ឈ្មោះថា កម្មក្នុងទីនេះ លោហិតរបស់អ្នកត្រូវប្រហារដោយបាតដៃជាដើម រមែងកកនៅក្នុងទីនោះៗ ជាខ្ទុះខាងក្នុង និងបែកក្នុងខាងក្នុង ដោយអាការ យ៉ាងនេះ គេរមែងជាអ្នកមានរោគច្រើន ។ តែព្រះតថាគត ទ្រង់ធ្វើកម្ម ដែលធ្វើឲ្យមិនមានរោគនេះ អស់កាលយូរ ។ លោកព្រមទាំងទេវលោក ចូរដឹងកម្មនោះ របស់ព្រះតថាគតនោះ ដោយហេតុនេះ ដូច្នោះ លក្ខណៈ គឺ មានសរសៃបសាទសម្រាប់នាំរសអាហារដ៏ប្រសើរ ដែលធ្វើមិនឲ្យមាន រោគ រមែងកើតឡើង ឈ្មោះថា ស្រដៀងកម្ម , លក្ខណៈនេះឯង ឈ្មោះ ថា **លក្ខណៈ** ភាពជាអ្នកមានអាពាធតិច ឈ្មោះថា **អានិសង្ស** ។

[២៨] បទថា **ដោយឲ្យស្លាប់ខ្លួនឯង និងបង្គាប់ឲ្យសម្លាប់** គឺ ដោយបង្គាប់យ៉ាងនេះថា អ្នកទាំងឡាយ ចូរឲ្យអ្នកនេះស្លាប់ ចូរសម្លាប់ អ្នកនេះ ដូច្នេះ ។ បទថា **ដោយការចង** គឺ ដោយឲ្យគេទៅនៅក្នុងគុក ។ បទថា ឱជសា ប្រែថា មានរសឆ្ងាញ់ ។

[២៩] បទថា **មិនសម្លឹងមើល** គឺ មិនសម្លឹងដោយអំណាចសេចក្ដីក្រោធ ដូចក្អែកក្ដាម ។ បទថា **មិនមើលដោយកន្ទុយភ្នែក** គឺ មិនមើលដោយចុងភ្នែក ។ បទថា **មិនលបសម្លក់គេ** សេចក្ដីថា អ្នកដែលក្រោធធ្មេចភ្នែក មិនមើល ក្នុងខណៈដែលអ្នកដទៃគេមើល ត្រឡប់ជាក្រោធ សម្លឹងមើលអ្នកដែលដើរទៅ ព្រះតថាគតមិនបានមើលយ៉ាងនោះ ។ បាលីថា វិធេយ្យបេក្ខិតា ដូច្នេះខ្លះ នេះក៏មានសេចក្ដីដូចគ្នាតែម្យ៉ាង ។ បទថា **ជាអ្នកត្រង់ មានចិត្តត្រង់ជាប្រប្រតី** សេចក្ដីថា ជាអ្នកមានចិត្តត្រង់ ជាអ្នកសម្លឹងត្រង់ គឺ បានជាអ្នកសម្លឹងយ៉ាងទូលាយ គឺ បរិបូណ៌ ធំទូលាយដូចគ្នានឹងចិត្តត្រង់ ។ បទថា **មើលគួរស្រឡាញ់** គឺ គប្បីមើលដោយចិត្តស្រឡាញ់ ។ កម្ម គឺ ការមើលដោយចក្ខុជាទីស្រឡាញ់របស់មហាជនអស់កាលយូរ ឈ្មោះថា កម្មក្នុងទីនេះ អ្នកក្រោធកាលសម្លឹងមើល រមែងដូចមានភ្នែកខ្វាក់ម្ខាង ដូចជាភ្នែកក្អែក នឹងជាបុគ្គលភ្នែកស្រលៀង និងភ្នែកកករល្អក់តែម្យ៉ាង ។ តែអ្នកមានចិត្តថ្លាផូរផង់ កាលក្រឡេកមើល បសាទមានពណ៌ ៥ របស់ភ្នែកទាំងពីរនោះប្រាកដ ។ ក៏ព្រះតថាគត ទ្រង់សម្លឹងមើលយ៉ាងនោះ ។ មួយទៀត លោក

ព្រមទាំងទេវលោកចូរដឹងព្រះតថាគតនោះ ទ្រង់សម្លឹងមើលដោយចក្ខុជាទីស្រឡាញ់អស់កាលយូរ ដោយហេតុនេះ ដូច្នោះ មហាបុរិសលក្ខណៈ ២ ប្រការ ដែលធ្វើភាពសម្បូរណ៍ដល់ព្រះនេត្រ រមែងកើតឡើង ឈ្មោះថា **ស្រដៀងកម្ម** ។ លក្ខណៈទាំងពីរប្រការនេះឯង ឈ្មោះថា **លក្ខណៈ** ។ កាពជាអ្នកមើលដោយសេចក្តីស្រឡាញ់ ឈ្មោះថា **អានិសង្ស** ។

[៣០] បទថា អភិយោគិនោ គឺ ប្រកបក្នុងលក្ខណៈសាស្ត្រ ។

[៣១] បទថា **ព្រះតថាគតជាប្រធាននៃជនដ៏ច្រើន** សេចក្តីថា បានជាប្រធាន គឺ ជាអ្នកជំក្នុងពួករបស់ជនដ៏ច្រើន ជនពួកដទៃ រមែងកាន់យកទិដ្ឋានុគតិរបស់ព្រះតថាគតនោះ ភាពជាប្រធាន ឈ្មោះថា កម្មក្នុងទីនេះ អ្នកណាជាប្រធាន ធ្វើកុសលធម៌ មានទានជាដើម អ្នកនោះ ជាអ្នកមិនឱនសីសៈ ជាអ្នកមានសីសៈបរិបូណ៌ដោយបីតិ និងបាមោជ្ជៈ ត្រាច់ទៅ ព្រះមហាបុរសក៏ដូច្នោះ លោកព្រមទាំងទេវលោក ចូរដឹងកម្ម គឺ ភាពជាប្រធាននេះ របស់ព្រះមហាបុរសនោះ ដោយហេតុនេះ ដូច្នោះ លក្ខណៈ គឺ មានព្រះសីសៈដូចប្រដាប់ដោយក្បាំង ជុំវិញព្រះភក្ត្រ រមែងកើតឡើង ឈ្មោះថា **ស្រដៀងកម្ម** ។ លក្ខណៈនេះឯង ឈ្មោះថា **លក្ខណៈ** ។ ភាព

ជាអ្នកអនុវត្តតាមមហាជន ឈ្មោះថា **អានិសង្ស** ។

[៣២-៣៤] បទថា **ពួកជនដែលជួយខ្វល់ខ្វាយ** គឺ ពួកដែលធ្វើការបម្រើច្រើនទាក់ទឹងមានដល់ព្រះអង្គ ។ បទថា **ក្រានោះ ពួកព្រាហ្មណ៍រមែងព្យាករណ៍** សេចក្តីថា ពួកព្រាហ្មណ៍ព្យាករណ៍យ៉ាងនោះ ក្នុងគ្រាដែលព្រះអង្គទ្រង់នៅក្មេង ។

បទថា បដិហារកំ ប្រែថា ភាពជាអ្នកខ្វល់ខ្វាយបម្រើ ។ បទថា វិសវី ប្រែថា មានសេចក្តីជំនាញសន្សំហើយ ។ បទថា **ប្រព្រឹត្តតាម** គឺ ប្រព្រឹត្ត តាមអធ្យាស្រ័យ ។ ការពោលសេចក្តីពិតអស់កាលយូរ ឈ្មោះថា កម្មក្នុងទីនេះ លោកព្រមទាំងទេវលោក ចូរដឹងសេចក្តីដែលព្រះអង្គត្រាស់ពាក្យមិនមានពីរ គឺ ពាក្យបរិសុទ្ធិអស់កាលយូរ ដោយហេតុនេះ ដូច្នោះ ព្រះលក្ខណៈ គឺ ព្រះលោមាមួយសរសៃៗ ស្មើគ្នាគ្រប់ៗ រណ្តៅរោម និងព្រះលក្ខណៈ គឺ ព្រះឧណ្ណាលោម រមែងកើត ឈ្មោះថា ស្រដៀងកម្ម ។ លក្ខណៈទាំងពីរនេះឯង ឈ្មោះថា **លក្ខណៈ** ភាពជាអ្នកអនុវត្តតាម ដោយការអនុវត្តតាមអធ្យាស្រ័យដល់មហាជន ឈ្មោះថា **អានិសង្ស** ។ ការពោលវាចា មិនសឹកសៀតអស់កាលយូរ ឈ្មោះថា កម្មក្នុងទីនេះ ។

[៣៥] បទថា អភេជ្ជបរិសោ ប្រែថា មិននាំបរិស័ទឲ្យបែកគ្នា ។ ន័យថា អ្នកពោលវាចាស៊កសៀតទម្លាយសេចក្តីសាមគ្គី ធ្មេញរមែងមិនសម្បូរណ៍ និងរមែងជាអ្នកមានធ្មេញប្រហោង មួយទៀត លោកព្រមទាំងទេវលោក ចូរដឹងនូវព្រះតថាគតមានព្រះវាចាមិនស៊កសៀត អស់កាលយូរដោយហេតុនេះ ដូច្នោះ លក្ខណៈទាំងពីរនេះរមែងកើត ឈ្មោះថា **ស្រដៀងកម្ម** លក្ខណៈទាំងពីរនេះឯង ឈ្មោះថា **លក្ខណៈ** ភាពដែលបរិស័ទមិនបែកគ្នា ឈ្មោះថា **អានិសង្ស** ។

[៣៦] បទថា ចតុរោ ទស ប្រែថា ៤០ ។

[៣៧] បទថា អាទេយ្យវាចោ គឺ មានពាក្យគួរជឿកាន់យកបាន ។ ភាពជាអ្នកមិនពោលពាក្យគ្រោតគ្រាតអស់កាលយូរ ឈ្មោះថា កម្មក្នុងទីនេះ អ្នកណាជាអ្នកមានវាចាគ្រោតគ្រាត ជនចូរដឹងដល់គេទាំងនោះ ត្រឡប់អណ្តាត ពោលវាចាគ្រោតគ្រាត ដោយហេតុនេះ ។ ដូច្នោះ អ្នកនោះនឹងមានអណ្តាតរឹង មានអណ្តាតលាក់បាំង មានអណ្តាតព្រែកជាពីរ ឬនិយាយត្រដិត មួយទៀត អ្នកណាត្រឡប់អណ្តាតទៅមក មិននិយាយវាចាគ្រោតគ្រាត អ្នកនោះ នឹងមិនមានអណ្តាតរឹង មិនមានអណ្តាតលាក់បាំង មិនមាន

អណ្តាតព្រែកជាពីរ អណ្តាតរបស់គេទន់ មានពណ៌ដូចសំពត់កម្ពលក្រហម ព្រោះដូច្នោះ លោកព្រមទាំងទេវលោក ចូរដឹងព្រះតថាគត មិនបានត្រឡប់អណ្តាតទៅមក ហើយត្រាស់វាចាគ្រោតគ្រាតដោយហេតុនេះ ។ ដូច្នោះ ព្រះលក្ខណៈ គឺ មានព្រះជិវ្ហាធំ រមែងកើតឡើង មួយទៀត សំឡេងរបស់អ្នកពោលវាចាគ្រោតគ្រាត រមែងបែក ជនចូរដឹងដល់គេមានសំឡេងបែក ហើយពោលវាចាគ្រោតគ្រាត ដូច្នោះ គេរមែងជាអ្នកមានសំឡេងដាច់ ឬមានសំឡេងបែក ឬមានសំឡេងដូចក្អែក ។ មួយទៀត អ្នកណាមិនពោលវាចាគ្រោតគ្រាត ដែលធ្វើឲ្យសំឡេងបែក សំឡេងរបស់អ្នកនោះ រមែងមានសំឡេងពីរោះ និងមានសំឡេងគួរស្រឡាញ់ ។ ព្រោះដូច្នោះ លោកព្រមទាំងទេវលោក ចូរដឹងព្រះតថាគត មិនត្រាស់វាចាគ្រោតគ្រាត ដែលធ្វើឲ្យសំឡេងបែកអស់កាលយូរ ដោយហេតុនេះ ។ ដូច្នោះ ព្រះលក្ខណៈ គឺ មានសំឡេងដូចសំឡេងព្រហ្ម រមែងកើតឡើង ឈ្មោះថា **ស្រដៀងកម្ម** ។ ព្រះលក្ខណៈទាំងពីរនេះឯង ឈ្មោះថា **លក្ខណៈ** ។ ភាពជាអ្នកមានវាចាគួរជឿកាន់យកបាន ឈ្មោះថា **អានិសង្ស** ។

[៣៨] បទថា **ធ្វើសេចក្តីឈឺចាប់** គឺ ធ្វើសេចក្តីឈឺចាប់ចិត្ត ព្រោះ

ប្រកបដោយការជេរ ។ បទថា ពហុជនប្បមទ្ទនំ ប្រែថា ញាំញីជនដ៏ច្រើន ។ គប្បីប្រកប **អ** អក្សរ ក្នុងបទនេះថា អពាឡ្ហំ គិរំ សោ ន ភណតិ ជរុសំ ដោយ ភណតិ ស័ព្ទខាងមុខ ។ បទថា **ធូន់** គឺ ពាក្យធូន់មានកម្លាំង គឺគ្រោតគ្រាតក្រៃលែង ។ ក្នុងបទនេះ មានអធិប្បាយថា គេមិនបាននិយាយពាក្យធូន់ ។ បទថា សុសហិតំ ប្រែថា ប្រកបសេចក្តីស្រឡាញ់ដោយល្អ ។ បទថា សខិលំ គឺ ទន់ភ្លន់ ។ បទថា វាចា គឺ ពាក្យនិយាយទាំងឡាយ ។ បទថា **ស្រួលត្រចៀក** សេចក្តីថា សេចក្តីសុខផ្លូវត្រចៀក បាឋៈថា កណ្ណសុខំ ក៏មាន , អធិប្បាយថា សេចក្តីសុខរមែងមានដល់ត្រចៀក យ៉ាងណា រមែងពោលយ៉ាងនោះ ។

បទថា វេឧយិជ គឺ សោយហើយ ។ បទថា ព្រហ្មស្សរ ប្រែថា ជាអ្នកមានសំឡេងដូចសំឡេងព្រហ្ម ។

ពោលអំពីការកសាងបុព្វកម្មនៃព្រះតថាគត

[៣៩] បទថា **មិនមាននរណាកម្ចាត់បាន** សេចក្តីថា ជាអ្នកដែលនរណាៗ មិនអាចកម្ចាត់ គឺ ឲ្យឃ្លាតចាកគុណធម៌ ឬឋានៈបាន ការមិន

និយាយពាក្យពេយពាយ ឈ្មោះថា កម្មក្នុងទីនេះ អ្នកណាពោលពាក្យ ដូច្នោះ ជនចូរដឹងចំពោះគេទាំងនោះ មានចង្កាខ្វើ ហើយនិយាយពាក្យ ពេយពាយ ដោយហេតុនោះ ដូច្នោះ អ្នកនោះ រមែងជាអ្នកមានចង្កាចូល ទៅ ហើយក្នុងខាងក្នុង ឬមានចង្កាវៀច ឬមានចង្កាដូចញកក្អំ តែព្រះ តថាគត រមែងមិនត្រាស់យ៉ាងនោះ ។ លោកព្រមទាំងទេវលោក ចូរដឹង ព្រះតថាគតនោះ មិនមានចង្កាខ្វើ ហើយត្រាស់ពាក្យពេយពាយ ដោយហេតុ នេះ ដូច្នោះ ព្រះលក្ខណៈ គឺ មានព្រះហនុដូចចង្កាសីហៈ រមែងកើតឡើង ឈ្មោះថា **ស្រដៀងកម្ម** ។ ព្រះលក្ខណៈនេះឯង ឈ្មោះថា **លក្ខណៈ** ។ ភាពជាអ្នកដែលអ្នកណាកម្ចាត់ៗ មិនបាន ឈ្មោះថា **អានិសង្ស** ។

[៤០] បទថា **មានគន្ធងព្រះវាចាមិនឡេះឡោះ** គឺ មានគន្ធង ព្រះវាចារបស់សត្វ ដែលនឹងបានត្រាស់ដឹង ដូចរបស់សត្វអ្នកមានវាចាមិន ឡេះឡោះ ។ បទថា ទ្វិទុគមវរតរហនុត្តមលត្ថ សេចក្តីថា ឈ្មោះថា ទ្វិទុគម ព្រោះទៅដោយជើង ៤ អធិប្បាយថា បានភាពជាសីហៈប្រសើរ ជាងសត្វជើង ៤ ។ ពាក្យថា មនុជាធិបតិ បានដល់ ជាធំក្នុងពួកមនុស្ស ។ ពាក្យថា តថត្តោ គឺ សភាពដែលពិត ។

[៤១] បទថា សុចិបរិវារោ បានដល់ មានបរិវារបរិសុទ្ធិ ។ ភាព ជាអ្នកមានអាជីវៈប្រពៃ ឈ្មោះថា កម្ម ក្នុងទីនេះ អ្នកណាសម្រេចជីវិតដោយអាជីវៈសៅហ្មង មិនស្មើ សូម្បីធ្មេញរបស់អ្នកនោះ ក៏មិនស្មើ សូម្បីចង្កូមក៏ស្មោកគ្រោក លោកព្រមទាំងទេវលោក ចូរដឹងព្រះតថាគតទ្រង់សម្រេចជីវិតដោយអាជីវៈបរិសុទ្ធិស្មើ ដោយហេតុនេះ ដូចព្រះលក្ខណៈ គឺ មានព្រះទន្តរាបស្មើគ្នា និងព្រះលក្ខណៈ គឺ មានព្រះទាឋៈស្អាត រមែងកើតឡើង ឈ្មោះថា **ស្រដៀងកម្ម** ។ ព្រះលក្ខណៈទាំងពីរនេះឯង ឈ្មោះថា **លក្ខណៈ** ។ ភាពជាអ្នកមានបរិវារស្អាត ឈ្មោះថា **អានិសង្ស** ។

គាថាសម្តែងអំពីការកសាងបុព្វកម្មនៃព្រះតថាគត

[៤២] បទថា **មិនជិះជាន់ បៀតបៀនអ្នកជនបទ** សេចក្តីថា ការជិះជាន់ ឬបៀតបៀនដល់អ្នកដទៃរបស់អ្នកជនបទ ដែលកំណត់ដោយចក្រវាឡ រមែងមិនមាន ។

បទថា តិទិវបុរវរសមោ សេចក្តីថា ស្មើដោយស្តេចសក្កៈ ដែលមានក្រុងសួគ៌ដ៏ប្រសើរ ។ បទថា លបនជំ គឺ ធ្មេញដែលកើតក្នុងមាត់ ។

បទថា និជសមសុក្ខសុចិសោភនឧន្នោ សេចក្ដីថា ឈ្មោះថា និជសមសុក្ខ-សុចិសោភនឧន្នោ ព្រោះមានធ្មេញសស្អាតល្អ ។ ឈ្មោះ ទិជ ព្រោះកើតពីរដង ។ បទថា ន ច ជនបទតុទនំ សេចក្ដីថា ជនបទ ដែលកំណត់ដោយចក្រវាឡ មិនមានរុកកួនបៀតបៀន សេចក្ដីឈឺចាប់ ។ បទថា **រមែងប្រព្រឹត្តសូម្បីវត្ថុដែលជាប្រយោជន៍ និងសេចក្ដីសុខដល់ជនដ៏ច្រើន** សេចក្ដីថា ជនដ៏ច្រើន ជាអ្នកមានសុខ និងទុក្ខស្មើគ្នា រមែងប្រព្រឹត្តវត្ថុដែលជាប្រយោជន៍ និងសេចក្ដីសុខដល់គ្នានិងគ្នាក្នុងជនបទនោះ ។ បទថា វិចាតោ គឺ ប្រាសចាកបាប ។ បទថា **ប្រាសចាកសេចក្ដីខ្វល់ខ្វាយ និងសេចក្ដីលំបាក** សេចក្ដីថា ប្រាសចាកសេចក្ដីខ្វល់ខ្វាយ និងសេចក្ដីលំបាកផ្លូវកាយ ។ បទថា **អ្នកកម្ចាត់កិលេសជាមន្ទិល ជាជន្គត់ ជាទោស** សេចក្ដីថា កម្ចាត់កិលេសទាំងពួងដែលជាមន្ទិល មានរាគៈជាដើម ដែលជាជន្គត់ មានរាគៈជាដើម និងដែលជាទោស គឺ ទោសៈ ។ បទដ៏សេសក្នុងបទទាំងអស់មានអត្ថងាយនុ៎ះឯង ។

" ចប់ អដ្ឋកថា លក្ខណសូត្រ ទី ៧ "

អដ្ឋកថា សិង្គាលកសូត្រទី ៨

[៤៣] *សិង្គាលកសូត្រមានបទផ្ដើមថា* ***ខ្ញុំបានស្ដាប់មកយ៉ាងនេះ*** *។*

តទៅនេះ នឹងពណ៌នាបទដែលលំបាក ក្នុងសិង្គាលកសូត្រនោះ ។

ពាក្យថា ***វេឡុវ័ន*** *ក្នុងបទថា* ***ក្នុងព្រះវិហារវេឡុវន ជាកន្លែងដែលព្រះរាជទានចំណីដល់សត្វកង្ហែន ជាឈ្មោះរបស់ឧទ្យាននោះ*** *។ បានឮថាឧទ្យាននោះ បានឡោមព័ទ្ធដោយឫស្សី ប្រកបដោយស៊ុមទ្វារ និងប៉មដោយកំពែងខ្ពស់ ១៨ ហត្ថ មានពន្លឺខៀវ ជាទីគួររីករាយ ដោយហេតុនោះ លោកទើបហៅថា វេឡុវ័ន មួយទៀត ជនទាំងឡាយបានឲ្យចំណីដល់កង្ហែនក្នុងសួនវេឡុវ័ននេះ ដោយហេតុនោះ ទើបហៅថា* ***កលន្ទកនិវាប*** *ដែលជាទីព្រះរាជទានចំណីដល់សត្វកង្ហែន ។*

មានរឿងដំណាលថា ក្នុងកាលមុន ព្រះរាជាមួយអង្គស្ដេចប្រពាតសួន ក្នុងទីនោះ សោយទឹកសោមៈជាបដល់ទ្រង់ស្រវឹង ផ្ទំលក់ក្នុងពេលថ្ងៃ ។ សូម្បីជនបរិវាររបស់ព្រះអង្គគិតគ្នាថា ព្រះរាជាផ្ទំលក់ហើយ ពួកយើងនាំគ្នាទៅរកផ្កាឈើ និងផ្លែឈើជាដើម ទើបចៀសចេញទៅពីទីនោះៗ ។

គ្រានោះ ពស់វែក ព្រោះបានក្លិនសុរា ទើបលូនចេញចាករន្ធឈើមួយ ដើម មកចំពោះព្រះភ័ក្ត្រព្រះរាជា ។ រុក្ខទេវតា ឃើញពស់នោះគិតថា យើងនឹងឲ្យជីវិតដល់ព្រះរាជា ដូច្នេះ ទើបក្លែងភេទជាសត្វកង្ហែន ធ្វើ សំឡេងជិតព្រះកាណ៌ ។ ព្រះរាជាទ្រង់ភ្ញាក់ ។ ពស់វែកក៏លូនចៀសចេញ ទៅ ។ ព្រះរាជាទតឃើញកង្ហែននោះ ទ្រង់ព្រះតម្រិះថា កង្ហែននេះឲ្យជីវិត យើង ទើបត្រាស់បង្គាប់ឲ្យចាត់រកចំណីមកតាំងទុកក្នុងទីនោះ ត្រាស់បង្គាប់ ឲ្យប្រកាស ឲ្យអភ័យដល់សត្វកង្ហែនទាំងឡាយ ។ ព្រោះដូច្នោះ តាំងពី នោះមក ទីនោះទើបឈ្មោះថា ជាទីព្រះរាជទានចំណីដល់សត្វកង្ហែន ។ មួយទៀត បទថា កលន្ទកា នេះ ជាឈ្មោះរបស់កង្ហែន ។ បទថា **ក៏ ដោយសម័យនោះឯង** សេចក្តីថា ដោយសម័យដែលព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ ធ្វើក្រុងរាជគ្រឹះឲ្យជាគោចរគ្រាមហើយ ប្រថាប់នៅក្នុងព្រះវិហារវេឡុវ័ន ដែលជាទីព្រះរាជទានចំណីដល់សត្វកង្ហែន ។ បទថា សិង្គាលកោ គហបតិ- បុត្តោ ជាឈ្មោះរបស់គហបតីបុត្រនោះ ។ បទថា **បុត្ររបស់គហបតី** គឺ គហបតីបុត្រ ។ បានឮថា បិតារបស់គហបតីបុត្រនោះ ជាគហបតីមហា- សាល ។ ក៏គហបតីនោះ មានទ្រព្យរក្សាទុកក្នុងផ្ទះ ៤០ កោដិ ។ គហបតី

នោះ មានការជឿមុតមាំក្នុងព្រះមានព្រះភាគ ជាឧបាសកសម្រេចសោតាបន្ន ។ សូម្បីកិរិយារបស់គេ ក៏សម្រេចសោតាបន្នដូចគ្នា ។ តែបុត្ររបស់គេមិនមានសទ្ធា មិនជ្រះថ្លា ។ គ្រានោះ មាតា និងបិតា រមែងប្រៀនប្រដៅបុត្រនោះរឿយៗ យ៉ាងនេះថា នែ ! កូន កូនចូរចូលទៅគាល់ព្រះសាស្តា ចូលទៅរកព្រះធម្មសេនាបតីសារីបុត្រ ព្រះមហាមោគ្គល្លាន ព្រះមហាកស្សបៈ ព្រះមហាសាវក ៨០ ។ បុត្រនោះពោលយ៉ាងនេះថា ការចូលទៅរកសមណៈទាំងឡាយរបស់ពុក និងម៉ែ រមែងមិនមានដល់ខ្ញុំ ព្រោះការចូលទៅរកសមណៈទាំងឡាយ ក៏ត្រូវសំពះ កាលឱនចុះសំពះ ខ្នងក៏ឈឺ ជង្គង់ក៏ក្រិនចាំបាច់ត្រូវអង្គុយលើផែនដី កាលអង្គុយលើផែនដីនោះ សំពត់ក៏នឹងប្រឡាក់ នឹងចាស់ ចាប់ផ្ដើមតាំងពីវេលាអង្គុយជិត រមែងមានការសន្ទនា កាលមានការសន្ទនា រមែងកើតសេចក្ដីស្និទ្ធស្នាល តអំពីនោះរមែងត្រូវនិមន្តហើយថ្វាយចីវរ និងបិណ្ឌបាតជាដើម បើដូច្នោះ ប្រយោជន៍រមែងសាបសូន្យ ការចូលទៅរកពួកសមណៈរបស់ពុក និងម៉ែ រមែងមិនមានដល់ខ្ញុំ ដូច្នេះ ។ មាតាបិតា សូម្បីទូន្មានបុត្ររបស់គេរហូតអស់ជីវិតដោយប្រការដូច្នេះ ក៏មិនអាចនឹងនាំគេទៅកាន់សាសនាបាន ។ តមក បិតា

របស់គេដេកលើគ្រែមរណៈ គិតថា គួរនឹងឲ្យឱវាទដល់បុត្ររបស់យើង ហើយគិតទៀតថា យើងនឹងឲ្យឱវាទដល់បុត្រយ៉ាងនេះថា នែ៎កូន ចូរកូនថ្វាយបង្គំទិសទាំងឡាយ គេមិនដឹងអត្ថន័យ ទើបថ្វាយបង្គំទិសទាំងឡាយ លំដាប់នោះ ព្រះសាស្តា ឬព្រះសាវកទាំងឡាយ ឃើញគេហើយ ទើបសួរថា អ្នកធ្វើអ្វី គេក៏ពោលថា បិតារបស់ខ្ញុំទូន្មានទុកថា កូនចូរធ្វើការនមស្ការទិសទាំងឡាយ លំដាប់នោះ ព្រះសាស្តា ឬព្រះសាវកទាំងឡាយនឹងសម្តែងធម៌ដល់គេថា បិតារបស់អ្នកមិនឲ្យអ្នកនមស្ការទិសទាំងឡាយនោះ តែអ្នកនមស្ការទិសទាំងនេះ គេដឹងគុណក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា ហើយនឹងធ្វើបុណ្យ ដូច្នេះ ។ លំដាប់នោះ គហបតីឲ្យគេហៅបុត្រមក ហើយពោលថា នែ៎កូន កូនគួរក្រោកពីព្រឹកព្រលឹម ហើយនមស្ការទិសទាំងឡាយដូច្នេះ ។ ធម្មតាពាក្យរបស់បិតា ដែលដេកលើគ្រែមរណៈ រមែងជាពាក្យដែលបុត្រគប្បីរលឹកដល់រហូតអស់ជីវិត ។ ព្រោះដូច្នោះ គហបតីបុត្រនោះកាលរលឹកដល់ពាក្យរបស់បិតា ទើបធ្វើយ៉ាងនោះ ។ ព្រោះដូច្នេះ លោកទើបពោលថា គហបតីបុត្រ ក្រោកឡើងពីព្រឹកព្រលឹម ចេញចាកក្រុងរាជគ្រឹះជាដើម ។

បទថា បុថុ ទិសា គឺ ទិសច្រើន សេចក្ដីថា ឥឡូវនេះ គហបតី-បុត្រ កាលនឹងសម្ដែងដល់ទិសទាំងឡាយនោះ ទើបពោលពាក្យជាអាទិ៍ថា ទិសខាងកើត ។

[៤៤] បទថា **ព្រះមានព្រះភាគ ស្ដេចចូលទៅហើយ** សេចក្ដីថា ព្រះមានព្រះភាគស្ដេចមិនទាន់ចូលទៅ ព្រោះព្រះអង្គទ្រង់ត្រិះរិះថា តថាគត នឹងចូលទៅ ហើយស្ដេចចេញទៅ សូម្បីប្រព្រឹត្តទៅនៅក្នុងចន្លោះផ្លូវ ទើបត្រាស់យ៉ាងនេះ ។ បទថា **ព្រះមានព្រះភាគ បានទតព្រះនេត្រឃើញហើយដែរ** សេចក្ដីថា មិនបានទតព្រះនេត្រឃើញតែមួយដង ។ ព្រះមាន-ព្រះភាគ ទ្រង់ត្រួតមើលលោកដោយពុទ្ធចក្ខុ សូម្បីក្នុងពេលព្រឹកព្រលឹម ទតឃើញសិង្គាលកគហបតីបុត្រនោះ កំពុងនមស្ការទិសទាំងឡាយ ទ្រង់ត្រិះរិះថា ថ្ងៃនេះ តថាគតនឹងសម្ដែងសិង្គាលកសូត្រ ដែលជាវិន័យរបស់គ្រហស្ថ ដល់សិង្គាលកគហបតីបុត្រ ពាក្យនោះ ទើបមានផលដល់មហា-ជន តថាគតគួរទៅក្នុងទីនោះ ដូច្នេះ ។ ព្រោះដូច្នោះ ព្រះអង្គស្ដេចយាង ពីព្រឹកព្រលឹម ស្ដេចចូលទៅកាន់ក្រុងរាជគ្រឹះដើម្បីបិណ្ឌបាត មួយទៀត កាលស្ដេចចូលទៅ បានទតព្រះនេត្រឃើញសិង្គាលកគហបតីបុត្រ ដូចយ៉ាង

នោះ ។ ដោយហេតុនោះ លោកទើបពោលថា ព្រះមានព្រះភាគបានទត ព្រហ្មនេត្រឃើញហើយ ។ បទថា **ព្រះមានព្រះភាគ បានត្រាស់នឹងសិង្គាលកគហបតីបុត្រ** សេចក្តីថា សិង្គាលកគហបតីបុត្រនោះ មិនឃើញព្រះសាស្តា សូម្បីប្រថាប់ឈរក្នុងទីជិត នៅតែថ្វាយបង្គំទិសទាំងឡាយទុំះឯង ។ លំដាប់នោះ ព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់ហើបព្រះឱស្ឋ ដូចមហាបទុមកំពុងរីកដោយសម្ផស្សព្រន្លឺព្រះអាទិត្យដូច្នោះ បានត្រាស់ព្រះវាចានេះថា ម្នាលគហបតីបុត្រ អ្នកធ្វើអ្វីហ្ន៎ ដូច្នេះជាដើម ។ បទថា **បពិត្រព្រះអង្គ ក៏ក្នុងវិន័យព្រះអរិយៈលោកថ្វាយបង្គំទិស ដូចម្តេច** សេចក្តីថា សិង្គាលកគហបតីបុត្រ ស្តាប់ព្រះតម្រាស់នោះ របស់ព្រះមានព្រះភាគហើយ គិតថា បានឮថា ទិសដែលបិតារបស់យើងគប្បីនមស្ការ ទិស ៦ នោះ មិនមែនទិសនេះ ន័យថា ព្រះអរិយសាវក នមស្ការទិស ៦ យ៉ាងដទៃ ណ្ហើយចុះ យើងនឹងទូលសួរដល់ទិសដែលព្រះអរិយសាវកគប្បីនមស្ការហើយ ទើបនឹងនមស្ការ ដូច្នេះ សិង្គាលកគហបតីបុត្រនោះ កាលនឹងទូលសួរដល់ទិសទាំងនោះ ទើបក្រាបទូលថា បពិត្រព្រះអង្គដ៏ចម្រើន ក៏ក្នុងវិន័យរបស់ព្រះអរិយៈ លោកនមស្ការទិសដូចម្តេច ជាដើម ។ ក្នុងបទទាំងនោះ បទថា យថា ត្រឹមតែនិបាត ។

បទថា កាដំ បន នេះ ជាបទសួរ ។

ឧបក្កិលេស ៤ យ៉ាង

[៤៥] បទថា **កម្មក្កិលេសទាំងឡាយ** សេចក្តីថា សត្វទាំងឡាយនឹងសៅហ្មងដោយកម្មទាំងឡាយប៉ុណ្ណោះ ព្រោះដូច្នោះ លោកទើបពោលថា កម្មក្កិលេសទាំងឡាយ ។

បទថា ឋានេហិ ប្រែថា ដោយហេតុទាំងឡាយ ។

បទថា អបាយមុខានិ ប្រែថា ផ្លូវនៃសេចក្តីវិនាស ។ បទថា **អ្នកនោះ** គឺ ព្រះអរិយសាវកជាសោតាបន្ន ។ បទថា ចុទ្ទសបាបកាបគតោ ប្រែថា ប្រាសចាកបាប គឺ សេចក្តីលាមកទាំង ១៤ យ៉ាងនេះ ។ បទថា ឆ ទិសា បដិច្ឆាទី គឺ បិទបាំងទិស ៦ ។

បទថា ឧភោលោកវិជយាយ សេចក្តីថា ដើម្បីឈ្នះលោកនេះ និងលោកមុខទាំងពីរ ។

បទថា **និងលោកនេះ ដែលព្រះអរិយសាវកនោះ ប្រារព្ធហើយ** សេចក្តីថា ពិតហើយ ពៀរវេរាទាំង ៥ ក្នុងលោកនេះ រមែងមិនមានដល់

ព្រះអរិយសាវកបែបនោះ ដោយហេតុនោះ លោកនេះ ដែលព្រះអរិយ-សាវកនោះបានប្រារព្ធហើយ គឺ បានពេញចិត្តហើយ និងសម្រេចហើយ ពៀរវេរាទាំងឡាយ ៥ រមែងមិនមាន សូម្បីក្នុងលោកខាងមុខ ដោយហេតុនោះ លោកខាងមុខ ក៏ព្រះអរិយសាវកបានពេញចិត្តហើយ ។ ព្រោះដូច្នោះ ព្រះអរិយសាវកនោះ ខាងមុខពីស្លាប់ ព្រោះកាយបែកធ្លាយ រមែងចូលដល់សុគតិសួគ៌ ។ ដោយប្រការដូច្នេះ ព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់តាំងមាតិកាបទទុកដោយសង្ខេប ឥឡូវនេះ កាលនឹងញាំងមាតិកាបទនោះឲ្យពិស្តារទើបត្រាស់ថា កម្មក្កិលេស ៤ ប្រការ ដែលព្រះអរិយសាវកនោះលះបង់ហើយ ដូចម្តេច ជាដើម ។

[៤៦] បទថា កម្មក្កិលេសោ សេចក្តីថា ឈ្មោះថា កម្មក្កិលេស ព្រោះកម្មនោះជាកិលេស ព្រោះសម្បយុត្តដោយកិលេស ។ ពិតហើយ អ្នកមានកិលេសប៉ុណ្ណោះ រមែងសម្លាប់សត្វ អ្នកមិនមានកិលេស រមែងមិនសម្លាប់សត្វ ព្រោះដូច្នោះ បាណាតិបាត លោកទើបពោលថា ជាកម្ម-ក្កិលេស ។ សូម្បីក្នុងកម្មកិលេស មានអទិន្នាទានជាដើម ក៏មានន័យនេះឯង ។ បទថា អថាបរំ សេចក្តីថា ព្រះមានព្រះភាគ បានត្រាស់គាថា-

ប្រព័ន្ធសម្ដែងសេចក្ដីនោះតទៅទៀត ។

[៤៧] បទថា **រមែងធ្វើកម្មដ៏លាមក** សេចក្ដីថា ព្រះមានព្រះភាគ កាលព្រះអង្គទ្រង់សម្ដែងដល់បុគ្គលដែលធ្វើហើយ អ្នកមិនធ្វើរមែងប្រាកដ ដូច្នោះ សូម្បីទ្រង់តាំងមាតិកាថា ព្រះអរិយសាវក រមែងមិនធ្វើកម្មដ៏លាមក ព្រោះព្រះអង្គទ្រង់ឆ្លាតក្នុងទេសនា កាលនឹងទ្រង់សម្ដែងបុគ្គលដែលធ្វើមុន ទើបត្រាស់បទនេះថា បុគ្គលរមែងធ្វើកម្មដ៏លាមក ។ ក្នុងបទទាំងឡាយ នោះ បទថា **ដល់ឆន្ទាគតិ** សេចក្ដីថា ដល់អគតិ ដោយសេចក្ដីពេញចិត្ត គឺ ដោយសេចក្ដីស្រឡាញ់ ធ្វើវត្ថុមិនគួរធ្វើ ។

សូម្បីក្នុងបទដទៃ ក៏មានន័យនេះឯង ។ ក្នុងបទទាំងឡាយនោះ **អ្នកណាធ្វើអ្នកមិនជាម្ចាស់របស់ ឲ្យជាម្ចាស់របស់** ដោយអំណាចសេចក្ដីពេញចិត្តថា អ្នកនេះជាមិត្តរបស់យើង ជាអ្នកពេញចិត្តនឹងយើង ជាអ្នកគប់រកគ្នាមក ជាញាតិស្និទ្ធរបស់យើង ឬឲ្យរបស់ជាទីពេញចិត្តដល់យើង ដូច្នេះ អ្នកនេះដល់នូវឆន្ទាគតិ ឈ្មោះថា រមែងធ្វើកម្មដ៏លាមក ។ អ្នកណាធ្វើអ្នកមិនជាម្ចាស់របស់ ឲ្យជាម្ចាស់របស់ ដោយអំណាចមានពៀរនិងគ្នាជាប្រក្រតីថា អ្នកនេះជាអ្នកមានពៀរនឹងយើងដូច្នេះ ឬដោយអំណាចសេចក្ដី

ក្រោធ ដែលកើតឡើងក្នុងខណៈនោះ អ្នកនេះដល់នូវទោសាគតិ ឈ្មោះថា រមែងធ្វើកម្មដ៏លាមក ។ មួយវិញទៀត អ្នកណា ព្រោះជាអ្នកមានបញ្ញាទន់ខ្សោយ ព្រោះភាពជាអ្នកល្ងង់ខ្លៅ និយាយរឿងធ្វើអ្នកមិនជាម្ចាស់របស់ឲ្យជាម្ចាស់របស់ អ្នកនេះដល់មោហាគតិ ឈ្មោះថា រមែងធ្វើកម្មដ៏លាមក ។ មួយទៀត អ្នកណាខ្លាចថា អ្នកនេះជារាជវល្លភ ឬជាអ្នកអាស្រ័យនៅនឹងសត្រូវ គប្បីធ្វើសេចក្ដីវិនាសដល់យើង ដូច្នេះ ហើយធ្វើអ្នកមិនជាម្ចាស់របស់ ឲ្យជាម្ចាស់របស់ អ្នកនេះដល់នូវភយាគតិ ឈ្មោះថា រមែងធ្វើកម្មដ៏លាមក ។ មួយទៀត អ្នកណា កាលបែងចែករបស់ឯណាមួយ រមែងឲ្យរបស់ដ៏ប្រសើរ ដោយអំណាចសេចក្ដីស្រឡាញ់ថា " អ្នកនេះជាសម្លាញ់របស់យើង ឬរួមស៊ីរួមដេកនឹងយើង " រមែងឲ្យរបស់ថោកទាបទៅ ដោយអំណាចសេចក្ដីក្រោធថា អ្នកនេះជាសត្រូវរបស់យើង ដូច្នេះ ព្រោះសេចក្ដីល្ងង់ខ្លៅ មិនដឹងរបស់ដែលឲ្យហើយ និងមិនទាន់ឲ្យរមែងឲ្យរបស់ថោកទាបដល់បុគ្គលខ្លះ ឲ្យរបស់ច្រើនដល់បុគ្គលខ្លះ ព្រោះខ្លាចថា អ្នកនេះ កាលយើងមិនឲ្យវត្ថុនេះ គប្បីធ្វើសូម្បីសេចក្ដីវិនាសដល់យើង រមែងឲ្យរបស់ដ៏ប្រសើរដល់បុគ្គលខ្លះ អ្នកនោះ សូម្បីជាអ្នកមានអគតិ ៤ យ៉ាងនេះ

ក៏លុះក្នុងអគតិ មានឆន្ទាគតិជាដើមតាមលំដាប់ ឈ្មោះថា រមែងធ្វើកម្ម ដ៏លាមក ។ តែព្រះអរិយសាវក សូម្បីនឹងអស់ជីវិត ក៏មិនលុះក្នុងអគតិ មានឆន្ទាគតិជាដើម ដោយហេតុនោះ លោកទើបពោលថា ព្រះអរិយសាវក រមែងមិនធ្វើកម្មដ៏លាមក ដោយឋានៈទាំង ៤ នេះ ។

[៤៨] បទថា **យសរបស់អ្នកនោះ រមែងវិនាស** សេចក្ដីថា សូម្បី កិត្តិយស សូម្បីបរិវារយស របស់អ្នកលុះក្នុងអគតិនោះ រមែងសាបសូន្យ គឺ រមែងវិនាសអស់ ។

ពោលអំពីអបាយមុខ ៦ យ៉ាង

[៤៩] សុរា ៥ ប្រភេទ គឺ សុរាធ្វើដោយនំ សុរាធ្វើដោយមេក្រា សុរាធ្វើដោយបាយ សុរាដាក់មេសុរា សុរាប្រកបដោយគ្រឿងផ្សំផ្សេងៗ ឈ្មោះថា **សុរា** ក្នុងបទនេះថា **អ្នកផឹកទឹកស្រវឹង គឺ សុរា និងមេរ័យ ដែលជាទីតាំងនៃសេចក្ដីប្រមាទ** ដូច្នេះ ។ របស់ត្រាំ ៥ ប្រភេទ គឺ របស់ត្រាំដោយផ្កាឈើ របស់ត្រាំដោយផ្លែឈើ របស់ត្រាំដោយទឹកផ្អែម របស់ត្រាំដោយទឹកអំពៅ របស់ត្រាំប្រកបដោយគ្រឿងផ្សំផ្សេងៗ ឈ្មោះថា

មេរ័យ ។ សុប្បីទាំងអស់នោះ ឈ្មោះថា **មជ្ជៈ** ដោយអំណាចធ្វើឲ្យស្រវឹង ។ បទថា បមាទដ្ឋានំ គឺ ហេតុនៃសេចក្តីប្រមាទ ។ បទនេះ ជាឈ្មោះរបស់ចេតនានៃអ្នកផឹកទឹកស្រវឹង ។ បទថា ប្រកបរឿយៗ អធិប្បាយថា **ប្រកបរឿយៗ** គឺ ធ្វើញយៗ នូវការផឹកទឹកស្រវឹង គឺ សុរា និងមេរ័យ ដែលជាទីតាំងនៃសេចក្តីប្រមាទ ។ ក៏ព្រោះកាលអ្នកប្រកបរឿយៗក្នុងការផឹកទឹកស្រវឹងនេះ ភោគៈទាំងឡាយដែលកើតឡើងហើយ រមែងវិនាស និងនៅមិនទាន់កើតឡើង រមែងមិនកើតឡើង ដូច្នោះ លោកទើបពោលថា ជាផ្លូវវិនាសនៃភោគៈទាំងឡាយ ។ បទថា **វិកាលវិសិខា ចរិយានុយោគោ** សេចក្តីថា ភាពជាអ្នកត្រាច់ទៅ ក្នុងចន្លោះផ្លូវដែលជាវិកាល ។ បទថា **ទៅមើលមហោស្រព** គឺ ទៅមើលមហោស្រព ដោយការមើលរបាំជាដើម ។ បទថា **ប្រកបរឿយៗ នូវសេចក្តីខ្ជិលច្រអូស** អធិប្បាយថា ព្រោះភាពជាអ្នកខ្វល់ខ្វាយ ក្នុងការប្រកបដោយសេចក្តីខ្ជិលច្រអូសផ្លូវកាយ ។

[៥០] ព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់តាំងមាតិកាបទរបស់ផ្លូវនៃសេចក្តីវិនាស ៦ ប្រការ យ៉ាងនេះហើយ កាលទ្រង់ចែកមាតិកាបទទាំងនោះ ក្នុងឥឡូវ

នេះ ទើបត្រាស់ថា **ម្នាលគហបតិបុត្ត ទោស ៦ ប្រការនេះឯង** ដូច្នេះជាដើម ។

ក្នុងបទទាំងនោះ បទថា **ដែលខ្លួនឃើញបាន** គឺ ការរស់នៅក្នុងលោកនេះដែលខ្លួនគប្បីឃើញ ។ បទ ថា ធនជានិ ប្រែថា វិនាសទ្រព្យ ។ បទថា **បង្កជម្លោះ** សេចក្តីថា បង្កការឈ្លោះដោយវាចា និងការឈ្លោះដោយដៃជាដើម ។ បទថា **ទឹកស្រវឹងជាហេតុឲ្យកើតនៃរោគទាំងឡាយ** សេចក្តីថា ទឹកស្រវឹង ជាដែននៃរោគទាំងនោះ មានរោគភ្នែកជាដើម ។ បទថា **ទឹកស្រវឹងជាហេតុឲ្យខូចឈ្មោះ** សេចក្តីថា ព្រោះជនផឹកទឹកស្រវឹងហើយ រមែងប្រហារសូម្បីមាតាបិតាបាន រមែងពោលពាក្យដែលមិនគួរពោល សូម្បីដទៃច្រើនទៀត រមែងធ្វើវត្ថុដែលមិនគួរធ្វើ ដោយហេតុនេះជនទាំងឡាយ ដល់ការតិះដៀលខ្លះ ដាក់ទោសខ្លះ កាត់អវយវៈមានដៃនិងជើងជាដើមខ្លះ ដល់ភាពជាអ្នកខូចកេរ្តិ៍ឈ្មោះក្នុងលោកនេះខ្លះ ក្នុងលោកមុខខ្លះ ។

ដោយប្រការដូច្នេះ សុរានោះ ទើបឈ្មោះថា ជាហេតុខូចឈ្មោះរបស់ជនទាំងនោះ ។

បទថា **ទឹកស្រវឹងជាហេតុមិនដឹងកេរ្តិ៍ឈ្មោះ** សេចក្តីថា ព្រោះទឹកស្រវឹង រមែងញ៉ាំងកេរ្តិ៍ឈ្មោះដែលគួរលាក់ គួរបិទបាំង ឲ្យកម្រើក ឲ្យវិនាស ព្រោះដូច្នោះ លោកទើបពោលថា ញ៉ាំងហិរិឲ្យកម្រើក ដូច្នេះ ។ មួយទៀត អ្នកស្រវឹងស្រា បើកអវយវៈនោះៗ ហើយត្រាច់ទៅបាន ។ ដោយហេតុនោះ សុរានោះ លោកទើបពោលថា **ជាហេតុមិនដឹងកេរ្តិ៍ឈ្មោះ** ព្រោះធ្វើហិរិឲ្យកម្រើក ។ បទថា **ទឹកស្រវឹងជាហេតុឲ្យបញ្ញាទុព្វល** សេចក្តីថា ទឹកស្រវឹង រមែងធ្វើសេចក្តីដឹងថា សត្វមានកម្មជារបស់ខ្លួនឲ្យខ្សោយចុះ ដូចបញ្ញា របស់ព្រះសាគតត្ថេរដូច្នោះ ព្រោះដូច្នោះ លោកទើបពោលថា ទឹកស្រវឹង ជាហេតុឲ្យបញ្ញាទុព្វល ។ តែទឹកស្រវឹង មិនអាចធ្វើឲ្យអ្នកបាន មគ្គប្បញ្ញាទុព្វលបាន ។ ព្រោះសុរានោះ រមែងមិនចូលទៅខាងក្នុងមាត់ របស់លោកដែលសម្រេចមគ្គហើយ ។ បទថា ឆដ្ឋំ បទំ ប្រែថា ហេតុជាគម្រប់ ៦ ។

[៤១] បទថា **ឈ្មោះថាមិនគ្រប់គ្រង មិនរក្សាខ្លួន** អធិប្បាយថា ព្រោះបុគ្គល ត្រាច់ទៅខុសកាល រមែងជាន់ដង្កត់ និងបន្ទាជាដើមខ្លះ ជួប ពស់ខ្លះ យក្ខជាដើមខ្លះ សូម្បីសត្រូវដឹងថា នឹងទៅកាន់ទីនោះៗ ក៏ឯប

ចាប់ខ្លួន ឬសម្លាប់ ។ ដោយហេតុនេះ ទើបឈ្មោះថា មិនឃុំគ្រង មិនរក្សាខ្លួន ។ សូម្បីបុត្រ និងភរិយាគិតថា បិតារបស់យើង ស្វាមីរបស់យើង ត្រាច់ក្នុងពេលយប់ នឹងពោលទៅថ្វីដល់ខ្លួនយើង ដូច្នេះ ។ ដោយហេតុនេះ សូម្បីបុត្រធីតា សូម្បីភរិយារបស់គេ ធ្វើកិច្ចធុរៈក្រៅស្រុក ត្រាច់ទៅក្នុងពេលយប់ ក៏រមែងដល់សេចក្ដីវិនាស ។ សូម្បីបុត្ត ភរិយារបស់គេ ក៏ឈ្មោះថា ជាអ្នកមិនគ្រប់គ្រងខ្លួន មិនរក្សាខ្លួន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។ បទថា **ទ្រព្យសម្បត្តិ** សេចក្ដីថា ពួកចោរដឹងសេចក្ដីដែលបរិវារជន ព្រមដោយបុត្រភរិយានោះ ត្រាច់ក្នុងពេលយប់ នឹងចូលទៅកាន់ផ្ទះដែលគ្មានមនុស្ស នាំយករបស់ដែលត្រូវការទៅ ។ ដោយអាការយ៉ាងនេះ **ឈ្មោះថា មិនគ្រប់គ្រង មិនរក្សាទ្រព្យសម្បត្តិ** ។ បទថា **ដែលគួររង្កៀស** សេចក្ដីថា ជាអ្នកដែលគួររង្កៀសថា អ្នកនេះនឹងជាអ្នកធ្វើ សូម្បីក្នុងកម្មដ៏លាមកដែលអ្នកដទៃធ្វើ ។ កាលពោលពាក្យថា បុគ្គលទៅដោយទ្វារផ្ទះរបស់អ្នកណាៗ ចោរកម្ម ឬបរទារិកកម្ម ការគ្របសង្កត់ណាដែលអ្នកដទៃធ្វើទុកក្នុងទីនោះ កម្មនោះ ដែលថា បុគ្គលនេះធ្វើកម្មនោះ សូម្បីមិនពិតមិនមាន ក៏រមែងប្រាកដ គឺ រមែងតាំងនៅ ក្នុងបុគ្គលនោះ ។

បទថា **ការដើរក្នុងវេលាយប់ ជាហេតុនៃទុក្ខច្រើន** សេចក្ដីថា នរណាៗ មិនអាចពោលថា ទុក្ខមានប្រមាណប៉ុណ្ណេះ ទោមនស្សមានប្រមាណប៉ុណ្ណេះ របស់អ្នកដែលត្រូវគេរង្កៀសក្នុងបុគ្គលដទៃនោះឯង ។ ដោយប្រការដូច្នេះ អ្នកដើរពេលយប់នោះ ទើបជាអ្នកប្រសព្វហេតុនៃទុក្ខជាច្រើន គឺ បាន ទទួលសេចក្ដីលំបាកច្រើន ។

[៤២] បទថា **របាំក្នុងទីណា ទៅក្នុងទីនោះ** សេចក្ដីថា របាំ មានការរាំ និងល្ខោនជាដើម មាននៅក្នុងទីណា ហើយគប្បីទៅ ក្នុងស្រុក ឬនិគមដែលមានរបាំនោះ ។ កាលអ្នកដែលត្រៀមសំពត់ គ្រឿងក្រអូប និងផ្កាឈើជាដើម ក្នុងថ្ងៃនេះ ដោយគិតថា ស្អែកនេះយើងនឹងទៅមើល ការរាំរបស់គេ ជាការចោលការងាររហូតអស់មួយថ្ងៃ ។ រមែងប្រាកដក្នុង ទីនោះ រហូតអស់មួយថ្ងៃខ្លះ ពីរថ្ងៃខ្លះ បីថ្ងៃខ្លះ ដោយការមើលការរបាំ ។ កាលអ្នកដើរពេលយប់ សូម្បីការដល់ព្រមដោយភ្លៀងជាដើម ក៏មិនធ្វើ ការសាបព្រោះ កាលដល់ការសាបព្រោះជាដើម គោគៈទាំងឡាយដែលនៅ មិនទាន់កើត រមែងមិនកើត ។ កាលផ្ទះមិនមានមនុស្ស ពួកចោរដឹង សេចក្ដីដែលម្ចាស់របស់ផ្ទះទៅខាងក្រៅ រមែងលួចរបស់ដែលត្រូវការយក

ទៅ ។ ដោយហេតុនោះ គោគៈសូម្បីកើតដល់គេ ក៏រមែងវិនាស ។ សូម្បីក្នុងបទថា **ចម្រៀងមានក្នុងទីណា ក៏ទៅក្នុងទីនោះ** ជាដើម ក៏មានន័យនេះឯង ។ ការធ្វើផ្សេងៗ របស់ជនទាំងនោះ លោកពោលហើយក្នុង **ព្រហ្មជាលសូត្រ** ។

[៩៣] បទថា **អ្នកឈ្នះ រមែងមានពៀរ** សេចក្ដីថា អ្នកឈ្នះរមែងកាន់យកនូវសំពត់សាដក ឬសំពត់ជូតក្បាលរបស់អ្នកដទៃ ត្រង់កណ្ដាលប្រជុំជន ដោយគិតថា យើងឈ្នះហើយ ដូច្នេះ ។ អ្នកចាញ់រមែងចងពៀរវេរាក្នុងបុគ្គលនោះថា គេមើលងាយយើងនាកណ្ដាលប្រជុំជន ណ្ហើយចុះ យើងនឹងឲ្យមេរៀនគេ ដូច្នេះ ។ កាលឈ្នះយ៉ាងនេះ រមែងប្រសព្វពៀរវេរា ។ បទថា **អ្នកចាញ់** សេចក្ដីថា អ្នកចាញ់រមែងសោកស្ដាយដល់សំពត់ជូត សំពត់សាដក ឬទ្រព្យសម្បត្តិ មានប្រាក់និងមាសជាដើមយ៉ាងដទៃរបស់គេ ដែលអ្នកដទៃបានយកទៅ គេរមែងសោកស្ដាយ ព្រោះទ្រព្យនោះជាហេតុថា ទ្រព្យនោះ បានមានហើយដល់យើងហ្ន៎ ទ្រព្យនោះ រមែងមិនមានដល់យើងហ្ន៎ ដូច្នេះ ដោយអាការយ៉ាងនេះ អ្នកចាញ់ រមែងស្ដាយទ្រព្យ បទថា **ពាក្យនិយាយរបស់អ្នក**

លេងល្បែងភ្នាល់ ដែលនិយាយក្នុងទីប្រជុំ គេមិនស្តាប់មិនជឿ សេចក្តីថា កាលគេត្រូវសួរ ព្រោះភាពជាសាក្សី ក្នុងទីវិនិច្ឆ័យ ដោយពាក្យមិនគួរជឿ ។ ជនទាំងឡាយ នឹងនាំគ្នានិយាយថា អ្នកនេះជាអ្នកលេងបាស្កា លេងល្បែងភ្នាល់ ពួកលោកកុំជឿពាក្យនិយាយរបស់គេ ។ បទថា **ត្រូវមិត្តអាមាត្យមើលងាយ** សេចក្តីថា ពិតណាស់ ពួកមិត្តអាមាត្យនឹងនិយាយចំពោះគេយ៉ាងនេះថា សម្លាញ់ សូម្បីលោកក៏ជាបុត្ររបស់អ្នកមានត្រកូល លេងល្បែងភ្នាល់ ជាអ្នកកាត់ ជាអ្នកទម្លាយ ត្រាច់ទៅ មិនសមគួរដល់ជាតិ និងគោត្ររបស់លោក តាំងពីនេះទៅ លោកមិនគប្បីធ្វើយ៉ាងនេះ ។ អ្នកលេងល្បែងភ្នាល់នោះ សូម្បីត្រូវគេពោលយ៉ាងនេះ ក៏មិនជឿគេ ។ បន្ទាប់ពីនោះ ពួកមិត្ត និងសម្លាញ់ទាំងនោះ មិនឈរ មិនអង្គុយរួមនឹងគេ ។ សូម្បីពួកគេត្រូវសួរដើម្បីជាសាក្សី ក៏មិនព្រមនិយាយ ព្រោះហេតុអ្នកលេងល្បែងភ្នាល់នោះ ។ ដោយអាការយ៉ាងនេះ អ្នកលេងល្បែងភ្នាល់ ទើបជាអ្នកត្រូវមិត្ត និងសម្លាញ់មើលងាយ ។ បទថា **អាវាហនិងវិវាហ** សេចក្តីថា អ្នកប្រាថ្នានឹងនាំកូនស្រីទៅពីផ្ទះរបស់គេ ឈ្មោះថា **អាវាហ** អ្នកប្រាថ្នានឹងឲ្យកូនស្រីនៅក្នុងផ្ទះរបស់គេ ឈ្មោះថា **វិវាហ** ។

បទថា អបវុត្ថិតោ ហោតិ ប្រែថា មិនមានអ្នកណាប្រាថ្នា ។ បទថា ឆាលំធារភរណាយ សេចក្តីថា អ្នកលេងល្បែងក្ទាល់ មិនអាចនឹងចិញ្ចឹមភរិយាបាន ។ សេចក្តីថា សូមឲ្យស្រីក្រមុំនៅក្នុងផ្ទះរបស់គេ សូមឲ្យមកពីផ្ទះរបស់គេ ពួកយើងក៏នឹងគប្បីចិញ្ចឹមរក្សាបាន ។

[៥៤] បទថា ធុត្តា គឺ អ្នកលេងល្បែងក្ទាល់ ។ បទថា សោណ្ឌា សេចក្តីថា អ្នកលេងស្រី អ្នកលេងកត្ត អ្នកផឹកស្រា អ្នកលេងមើមឈើ ។ បទថា បិចាសា ប្រែថា អ្នកផឹកស្រា ។ បទថា នេកតិកា គឺ បញ្ឆោតដោយរបស់ក្លែងក្លាយ ។ បទថា វញ្ចនិកា គឺ ជាអ្នកប្រវញ្ចន៍ ដោយការប្រវញ្ចន៍ចំពោះមុខ ។ បទថា **ជាអ្នកឆក់ដណ្តើមទ្រព្យរបស់ដទៃ** សេចក្តីថា ជាអ្នកធ្វើការផ្សារប្រួមនឹងអ្នកដែលនៅក្នុងអាគារជាមួយគ្នាជាដើម ។ បទថា **ពួកនោះជាមិត្តរបស់គេ** គឺ គេមិនត្រេកអរនឹងអ្នកដទៃដែលជាមនុស្សល្អ ចូលទៅរកមិត្តលាមកទាំងនោះតែម្យ៉ាង ដូចជ្រូកដែលគេប្រដាប់ដោយរបស់ក្រអូប និងផ្កាឈើជាដើម ហើយឲ្យដេកលើទីដេកយ៉ាងល្អ ក៏នៅចូលទៅកាន់រណ្តៅលាមកដូច្នោះ ព្រោះដូច្នោះ អ្នកសេពគប់មិត្តអាក្រក់រមែងចូលដល់សេចក្តីវិនាសជាច្រើន ទាំងក្នុងភពនេះ និងភពមុខ ។

[៥៥] បទថា **អាងថា ត្រជាក់ពេកមិនធ្វើការងារ** សេចក្តីថា ពួកមនុស្សក្រោកឡើងពីព្រឹកព្រលឹមនិយាយថា ម្នាលអ្នកដ៏ចម្រើន មកទៅធ្វើការងារជាមួយគ្នាចុះ អ្នកខ្ជិលច្រអូសនឹងនិយាយថា នៅត្រជាក់ណាស់ ឆ្អឹងនឹងបែក ពួកអ្នកនាំគ្នាទៅចុះ យើងនឹងទៅជាខាងក្រោយ ហើយអង្គុយអាំងភ្លើង ។ មនុស្សទាំងនោះ ក៏ទៅធ្វើការងារ ។ ការងាររបស់អ្នកខ្ជិលច្រអូសរមែងវិនាស ។ សូម្បីក្នុងបទទាំងឡាយថា **ក្តៅពេក** ក៏មានន័យនេះឯង ។

[៥៦] បទថា **ឈ្មោះថា មិត្តផឹកស្រាក៏មាន** សេចក្តីថា បុគ្គលខ្លះជាមិត្តសម្លាញ់គ្នាបានតែក្នុងពាងស្រា ដែលជាកន្លែងផឹកនុ៎ះឯង ។ បាឋៈថា បន្នសខា ដូច្នេះ ក៏មាន ។ សេចក្តីដូចគ្នា ។

បទថា **មិត្តពោលតែមាត់ថា មិត្តៗ ក៏មាន** សេចក្តីថា អ្នកខ្លះនិយាយថា សម្លាញ់ សម្លាញ់ជាសម្លាញ់ចំពោះមុខប៉ុណ្ណោះ កំបាំងមុខដូចជាសត្រូវ រមែងស្វែងរកឱកាសតែម្យ៉ាង ។ បទថា **កាលប្រយោជន៍ទាំងឡាយកើតឡើង** សេចក្តីថា កាលកិច្ចបែបនោះកើតឡើងហើយ ។ បទថា វេរប្បសង្គា ប្រែថា ច្រើនដោយពៀរវេរា ។ បទថា អនត្ថតា ប្រែថា

ធ្វើសេចក្ដីវិនាស ។ បទថា **ភាពជាអ្នកកំណាញ់ស្វិត** សេចក្ដីថា ភាពជាអ្នកកំណាញ់ស្វិតស្វាញ គឺ ភាពជាអ្នកកំណាញ់ខ្លាំង ។ បទថា **លិចចុះក្នុងបំណុល ដូចដុំថ្មលិចចុះក្នុងទឹក** ដូច្នោះ សេចក្ដីថា គេលិចចុះកាន់បំណុល ដូចដុំថ្មលិចចុះក្នុងទឹក ដូច្នោះ ។ បទថា **ធុញទ្រាន់ក្នុងការក្រោកឡើងពេលយប់** គឺ មិនក្រោកឡើងក្នុងពេលយប់ជាប្រក្រតី ។

បទថា **អាងថាល្ងាចពេក** គឺ គេពោលយ៉ាងនេះថា វេលានេះល្ងាចណាស់ហើយ មិនធ្វើការងារ ។ បទថា **លះបង់ការងារ** គឺ និយាយយ៉ាងនេះហើយ មិនធ្វើការងារ ។

បទថា **ប្រយោជន៍រមែងកន្លងហួសមាណពទាំងឡាយ** សេចក្ដីថា ប្រយោជន៍ទាំងឡាយ រមែងកន្លងហួសបុគ្គលបែបនេះ គឺ មិនតាំងនៅក្នុងបុគ្គលទាំងនោះ ។

បទថា តិណ្ណា ភិយ្យោ ប្រែថា ក្រៃលែងជាងស្មៅ ។ បទថា **គេរមែងវិនាសចាកសេចក្ដីសុខ** សេចក្ដីថា បុរសនោះ រមែងមិនលះបង់សេចក្ដីសុខ រមែងជាអ្នកសម្បូរណ៍ដោយសេចក្ដីសុខតែម្យ៉ាង ។ ព្រះមាន-ព្រះភាគទ្រង់សម្ដែង សេចក្ដីនេះ ដោយកថាមគ្គនេះ ។

អ្នកគ្រប់គ្រងផ្ទះមិនគួរធ្វើកម្មនេះ ឈ្មោះសេចក្ដីចម្រើន រមែងមិនមានដល់អ្នកធ្វើ អ្នកធ្វើ រមែងបានទទួលការតិះដៀលតែម្យ៉ាង ទាំងក្នុងលោកនេះ និងលោកខាងមុខ ។

[៥៧] ឥឡូវនេះ ព្រះមានព្រះភាគ ដើម្បីទ្រង់សម្ដែងដល់អ្នកមិនមែនមិត្ត ជាមិត្តប្ញម ជាជនពាលថា បុគ្គលណាធ្វើយ៉ាងនេះ សេចក្ដីវិនាសរមែងកើតឡើងដល់បុគ្គលនោះ ឬភ័យយ៉ាងដទៃៗ អន្តរាយណាៗ ឧបសគ្គណាៗ ទាំងអស់នោះ រមែងកើតឡើង ព្រោះអាស្រ័យបុគ្គលពាល ព្រោះដូច្នោះ មិនគួរសេពគប់បុគ្គលពាលបែបនោះ ដូច្នេះ ទើបត្រាស់ពាក្យជាដើមថា **បុគ្គលមិនមែនមិត្ត មាន ៤ ពួកទាំងនេះ** ដូច្នេះ ។ ក្នុងបទទាំងនោះ បទថា **អ្នកគិតតែប្រយោជន៍ខ្លួន** សេចក្ដីថា ខ្លួនឯងមានដៃទទេមកហើយ ក៏នាំយកចំណែករបស់យ៉ាងណាមួយទៅ ។ បទថា **ល្អតែសំដី** សេចក្ដីថា ដូចជាអ្នកឲ្យធ្វើត្រឹមតែពាក្យនិយាយប៉ុណ្ណោះ ។ បទថា **អ្នកអែបអប** គឺ រមែងនិយាយចាក់បណ្ដោយ ។ បទថា **អ្នកនាំក្នុងផ្លូវវិនាស** គឺ ជាមិត្ត ក្នុងផ្លូវវិនាសនៃភោគៈទាំងឡាយ ។

[៥៨] ព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់សម្ដែងដល់អ្នកដែលមិនមែនមិត្ត ៤

ពួក យ៉ាងនេះហើយ កាលនឹងទ្រង់ចែកហេតុមួយៗ ក្នុងអ្នកដែលមិនមែន មិត្តនោះ ដោយហេតុ ៤ យ៉ាង ទើបត្រាស់ពាក្យជាដើមថា **ម្នាលគហ-បតិបុត្ត ដោយឋានៈ ៤ យ៉ាង** ដូច្នេះ ។

ក្នុងបទទាំងឡាយនោះ បទថា **ជាអ្នកគិតតែប្រយោជន៍ខ្លួន** សេចក្តីថា ជាអ្នកនាំទៅដោយចំណែកតែមួយប៉ុណ្ណោះ ។ សេចក្តីថា ជាអ្នកមានដៃទទេមកកាន់ផ្ទះរបស់សម្លាញ់ ហើយនិយាយដល់គុណរបស់សំពត់សាដក ដែលខ្លួនស្លៀកជាដើម ។ មិត្តគិតតែប្រយោជន៍ខ្លួននោះ និយាយថា " នែ៎ សម្លាញ់ អ្នកនោះ រមែងពោលដល់គុណរបស់សំពត់ផ្ទាំងនេះនឹងលោក " ដូច្នេះ ហើយស្លៀកសំពត់ផ្ទាំងដទៃឲ្យផ្ទាំងនោះទៅ ។ បទថា **ឲ្យរបស់តិច គិតយករបស់ច្រើន** គឺ ឲ្យរបស់ណាមួយតែបន្តិចបន្តួច ហើយប្រាថ្នារបស់ច្រើនពីគេ ។ បទថា **កាលមានភ័យ រមែងធ្វើកិច្ច** សេចក្តីថា កាលភ័យកើតឡើងដល់ខ្លួន រមែងធ្វើកិច្ចនោះៗ ដូចជាទាសៈរបស់គេ , មិត្តគិតយកតែប្រយោជន៍ខ្លួននេះ មិនធ្វើក្នុងកាលទាំងពួង កាលភ័យកើតឡើង ទើបធ្វើ មិនធ្វើដោយសេចក្តីស្រឡាញ់ ព្រោះដូច្នោះ ទើបឈ្មោះថា មនុស្ស មិនមែនជាមិត្ត ។ បទថា **សេពគប់មិត្ត ព្រោះឃើញដល់ប្រយោជន៍** សេចក្តី

ថា មិនសេពគប់ ដោយអំណាចជាមិត្តដ៏ជិតដិត , ប្រាថ្នាប្រយោជន៍របស់ខ្លួនតែម្យ៉ាង ទើបសេពគប់ ។

បុគ្គលមិនមែនជាមិត្ត មាន៤ពួក

[៩៩] បទថា ***អាងយករបស់ដែលកន្លងហើយ មកប្រាស្រ័យ*** សេចក្តីថា មិត្តល្អតែសំដី រមែងសង្គ្រោះដោយវត្ថុដែលកន្លងហើយ យ៉ាងនេះថា កាលសម្លាញ់មក កាលវេលានេះលោកមិនមក វេលានេះ ស្រូវរបស់ពួកយើងសម្រេចរៀបរយ ពួកយើងតាំងស្រូវសាលី ស្រូវដំណើប និងពូជជាដើមជាច្រើន ហើយអង្គុយមើលផ្លូវ តែថ្ងៃនេះអស់ទៅទាំងអស់ហើយ ដូច្នេះ ។ បទថា ***អាងវត្ថុដែលដែលនៅមិនទាន់មាន មកប្រាស្រ័យ*** សេចក្តីថា មិត្តល្អតែសំដី រមែងសង្គ្រោះដោយវត្ថុដែលនៅមិនទាន់មកដល់ យ៉ាងនេះថា ក្នុងថ្ងៃនេះ ស្រូវរបស់យើងនឹងជាទីរីករាយចិត្ត កាលយើងធ្វើការសង្គ្រោះដោយស្រូវ មានស្រូវសាលីជាដើម ជាការមានផលបរិបូណ៌ហើយ យើងនឹងអាចដើម្បីធ្វើការសង្គ្រោះដល់ពួកលោកបាន ដូច្នេះ ។ បទថា ***មិត្តល្អតែសំដី សង្គ្រោះដោយវត្ថុដែលរកប្រយោជន៍មិនបាន*** សេចក្តីថា

មិត្តល្អតែសំដី អង្គុយលើ.កដំរី ឬលើខ្នងសេះ គ្រាឃើញសម្លាញ់ហើយ ពោលថា សម្លាញ់អើយ សម្លាញ់ចូរមកអង្គុយក្នុងទីនេះចុះ មិត្តល្អតែសំដី ស្លៀកសំពត់សាដកផ្ទាំងដែលល្អ ហើយពោលថា សំពត់ផ្ទាំងនេះ សមគួរ ដល់សម្លាញ់របស់យើងពិតហ្ន៎ តែយើងមិនមានសំពត់ផ្ទាំងដទៃ ។ យ៉ាង នេះ ឈ្មោះថា សង្គ្រោះដោយវត្ថុមិនមានប្រយោជន៍ ។ បទថា **កាលកិច្ច ទាំងឡាយកើតឡើង សម្តែងការខូចខាត ពឹងមិនបាន** សេចក្តីថា កាល មានអ្នកពោលថា ខ្ញុំត្រូវការរទេះ មិត្តល្អតែសំដី ពោលពាក្យជាដើមថា ស្តាយណាស់ កង់រទេះ ភ្លៅរទេះបាក់ហើយ ។

[៦០] បទថា **មិត្តអែបអប តាមចិត្តមិត្តឲ្យធ្វើអាក្រក់** សេចក្តីថា កាលសម្លាញ់និយាយថា ពួកយើងនឹងធ្វើបាណាតិបាតជាដើមយ៉ាងណាមួយ មិត្តអែបអប ក៏យល់ព្រមតាមចិត្តមិត្ត ដោយពាក្យថា “ ល្អហើយសម្លាញ់ ធ្វើចុះ ” ។ សូម្បីក្នុងការធ្វើល្អ ក៏មានន័យនេះឯង ។

[៦១-៦២] បទថា **ជាសំឡាញ់** សេចក្តីថា កាលសម្លាញ់និយាយ ថា ជនទាំងឡាយនាំគ្នាផឹកស្រាក្នុងទីឯណោះ លោកចូរមក យើងនឹងទៅ ក្នុងទីនោះ អ្នកបបួលក្នុងផ្លូវវិនាសទទួលថា ល្អហើយ ហើយក៏ទៅ ។

ក្នុងបទទាំងពួង ក៏មានន័យនេះ ។ បទថា **បណ្ឌិតដឹងច្បាស់យ៉ាងនេះហើយ** សេចក្តីថា ដឹងយ៉ាងនេះថា ពួកនេះជាមិត្តប្ញម ដូច្នេះ ។

មិត្ត ៤ ពួក មានសន្តានល្អ

[៦៣] ព្រះមានព្រះភាគ គ្រាទ្រង់សម្តែងមិត្តអាក្រក់ មិនគួរសេពគប់យ៉ាងនេះហើយ កាលនឹងទ្រង់សម្តែងមិត្តល្អ គួរសេពគប់ក្នុងឥឡូវនេះ ទើបត្រាស់ពាក្យជាដើមថា **ម្នាលគហបតិបុត្ត មិត្តល្អមាន ៤ ពួកទាំងនេះទៀត** ។

ក្នុងបទទាំងនោះ បទថា សុហទា ប្រែថា មិត្តមានចិត្តល្អ ។

[៦៤] បទថា **រក្សាមិត្តដែលប្រមាទហើយ** សេចក្តីថា មិត្តមានឧបការៈ ឃើញសម្លាញ់ផឹកទឹកស្រវឹងហើយដេកត្រង់កណ្តាលស្រុក ត្រង់ទ្វារស្រុក ត្រង់ផ្លូវ គិតថា កាលសម្លាញ់ដេកយ៉ាងនេះ នរណាៗ គប្បីលួចសូម្បីសំពត់ស្លៀក និងសំពត់ដណ្តប់ ដូច្នេះ ទើបអង្គុយជិតសម្លាញ់ កាលសម្លាញ់ភ្ញាក់ក៏នាំទៅ ។ បទថា **រក្សាទ្រព្យរបស់មិត្តដែលប្រមាទ** សេចក្តីថា មិត្តមានឧបការៈគិតថា សម្លាញ់ទៅខាងក្រៅ ឬផឹកស្រាស្រវឹង

ផ្ទះមិនមានអ្នកចាំ នរណាៗ នឹងគប្បីលួចរបស់ណាមួយទៅ ដូច្នេះ ទើបចូលទៅកាន់ផ្ទះ ការពារទ្រព្យរបស់សម្លាញ់នោះ ។ បទថា **កាលមានភ័យក៏ជាទីពឹងរបស់មិត្តបាន** សេចក្តីថា កាលភ័យណាមួយកើតឡើង មិត្តមានឧបការៈពោលថា កុំខ្លាច កាលសម្លាញ់ដូចយើងនៅមាន លោកនឹងខ្លាចអ្វី ហើយកម្ចាត់ភ័យនោះចេញទៅ ជាទីពឹងពាក់បាន ។ បទថា **ផ្តល់ទ្រព្យឲ្យជាទ្វេគុណ** សេចក្តីថា កាលកិច្ចដែលគួរធ្វើកើតឡើង មិត្តមានឧបការៈឃើញសម្លាញ់មករកខ្លួនហើយ សួរថា ព្រោះហេតុអ្វីលោកទើបមក ។ មានការងារក្នុងរាជត្រកូល ។ លោកគួរនឹងបានអ្វី ។ សូម ១ កហាបណៈ ។ ធម្មតាការងារក្នុងក្រុង នឹងមិនសម្រេចត្រឹមតែមួយកហាបណៈ លោកចូរយក ២ កហាបណៈចុះ ។ គេឲ្យ ២ ដង តាមដែលនិយាយ ។

[៦៥] បទថា **ប្រាប់អាថ៌កំបាំងដល់មិត្ត** សេចក្តីថា មិនប្រាប់រឿងដែលគួរបិទបាំង សេចក្តីកំបាំងរបស់ខ្លួនដល់អ្នកដទៃ ហើយប្រាប់ដល់សម្លាញ់ប៉ុណ្ណោះ ។ បទថា **បិទបាំងអាថ៌កំបាំងរបស់មិត្ត** សេចក្តីថា មិត្តមានឧបការៈ រមែងរក្សាសេចក្តីកំបាំងដែលសម្លាញ់ពោល ដែលអ្នកដទៃ

មិនដឹង ។ បទថា **មិនលះបង់គ្នាក្នុងកាលមានអន្តរាយ** សេចក្តីថា កាលភ័យកើតឡើង មិត្តមានឧបការៈ រមែងមិនលះបង់ចោល ។ បទថា **សូម្បីជីវិត ក៏លះបង់ដើម្បីប្រយោជន៍ដល់មិត្ត** សេចក្តីថា សូម្បីជីវិតរបស់ខ្លួន ក៏ជារបស់មិត្តរួមសុខរួមទុក្ខ លះបង់ដើម្បីប្រយោជន៍ដល់សម្លាញ់បាន មិត្តរួមសុខរួមទុក្ខ មិនគិតដល់ជីវិតរបស់ខ្លួន ធ្វើការងារឲ្យដល់សម្លាញ់តែម្យ៉ាង ។

[៦៦] បទថា **មិត្តហាមសេចក្តីអាក្រក់** សេចក្តីថា មិត្តណែនាំប្រយោជន៍ រមែងហាមថា កាលយើងឃើញលោកនឹងមិនបានធ្វើយ៉ាងនេះ លោកកុំធ្វើពៀរវេរាទាំង ៥ អកុសលកម្មបថ ១០ ឡើយ ។ បទថា **ឲ្យតាំងនៅក្នុងសេចក្តីល្អ** សេចក្តីថា មិត្តណែនាំប្រយោជន៍រមែងឲ្យប្រកបសេចក្តីល្អ យ៉ាងនេះថា លោកចូរប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកម្មល្អ ក្នុងសរណៈ ៣ ក្នុងសីល ៥ ក្នុង កុសលកម្មបថ ១០ លោកចូរឲ្យទាន ចូរធ្វើបុណ្យចូរស្តាប់ធម៌ ដូច្នេះ ។ បទថា **ឲ្យស្តាប់ពាក្យដែលមិនធ្លាប់ស្តាប់** គឺ ឲ្យស្តាប់ពាក្យដែលល្អិតល្អន់ ធ្វើឲ្យធ្លាតក្នុងវត្ថុមិនធ្លាប់បានស្តាប់ ។ បទថា **ប្រាប់ផ្លូវសួគ៌** សេចក្តីថា មិត្តណែនាំប្រយោជន៍ រមែងប្រាប់ផ្លូវសួគ៌ យ៉ាង

នេះថា ជនទាំងឡាយ ធ្វើកម្មនេះ រមែងកើតក្នុងឋានសួគ៌ ។

[៦៧] បទថា **មិត្តមានសេចក្ដីស្រឡាញ់ មិនត្រេកអរក្នុងសេចក្ដីវិនាសរបស់មិត្ត** សេចក្ដីថា មិត្តមានសេចក្ដីស្រឡាញ់ពេញចិត្ត ឃើញឬបានឮ សេចក្ដីវិនាសបែបនោះ របស់បុត្រភរិយា ឬរបស់បរិវារជន ព្រោះសេចក្ដីវិនាស គឺ ព្រោះសេចក្ដីមិនចម្រើនរបស់មិត្ត រមែងមិនត្រេកអរ គឺ មិនពេញចិត្ត ។ បទថា **ដោយសេចក្ដីចម្រើន** សេចក្ដីថា កល្យាណមិត្ត ប្រាថ្នាឃើញ ឬបានឮ សេចក្ដីសម្បូរណ៍របស់ស្រូវជាដើម ឬការបានភាពជាធំ ព្រោះសេចក្ដីចម្រើនរបស់សម្លាញ់បែបនោះ រមែងត្រេកអរពេញចិត្ត ។ បទថា **ហាមអ្នកដែលតិះដៀលមិត្ត** សេចក្ដីថា កាលមានអ្នកនិយាយថា អ្នកឯណោះរូបអាក្រក់ មិនគួរជ្រះថ្លា មានជាតិអាក្រក់ ឬជាអ្នកទ្រុស្តសីល ដូច្នេះ កល្យាណមិត្ត រមែងហាមអ្នកដទៃ ដែលពោលតិះដៀលសម្លាញ់របស់ខ្លួន ដោយពាក្យទាំងឡាយជាដើមថា លោកកុំនិយាយយ៉ាងនេះ គេមានរូបល្អ គួរជ្រះថ្លា មានជាតិល្អ និងដល់ព្រមដោយសីល ។ បទថា **សរសើរអ្នកដែលសរសើរមិត្ត** សេចក្ដីថា កាលមានអ្នកនិយាយថា អ្នកឈ្មោះឯណោះ មានរូបល្អគួរជ្រះថ្លា មានជាតិល្អ

ដល់ព្រមដោយសីល មិត្តជាទីស្រឡាញ់ រមែងសរសើរអ្នកដទៃដែលនិយាយសរសើរសម្លាញ់របស់ខ្លួនយ៉ាងនេះថា លោកនិយាយល្អ លោកនិយាយពាក្យយ៉ាងនេះ ល្អហើយ បុរសនេះមានរូបល្អ គួរជ្រះថ្លា មានជាតិល្អដល់ព្រមហើយដោយសីល ។

[៦៨] បទថា **បណ្ឌិតបរិបូរដោយសីល រមែងរុងរឿង ភ្លឺស្វាងដូចភ្លើង** សេចក្តីថា រមែងរុងរឿងដូចភ្លើង ដែលភ្លឺលើកំពូលភ្នំក្នុងពេលយប់ ។ បទថា **កាលបុគ្គលសន្សំទ្រព្យ** សេចក្តីថា កាលបុគ្គលមិនបៀតបៀនខ្លួនខ្លះ អ្នកដទៃខ្លះ រួបរួមភោគៈដោយធម៌ស្មើ គឺ ធ្វើឲ្យជាគំនរ ។ បទថា **ដូចឃ្មុំធ្វើសំបុក** សេចក្តីថា ធ្វើភោគៈឲ្យជាគំនរធំតាមលំដាប់ដូចសត្វឃ្មុំមិនទម្លាយពណ៌ និងក្លិនរបស់ផ្កាឈើ នាំកេសរដោយមាត់ខ្លះដោយស្លាបទាំងពីរខ្លះ ហើយធ្វើសំបុកប្រមាណប៉ុនកង់រថដោយលំដាប់ ។ បទថា **ភោគៈទាំងឡាយរមែងដល់នូវការកពូន** សេចក្តីថា ភោគៈទាំងឡាយរបស់គេ រមែងដល់នូវការកពូនជាគំនរ ។ យ៉ាងណា ។ ដូចដំបូកដែលកណ្តៀរទាំងឡាយក.ឡើងដោយលំដាប់ ។ ដោយហេតុនោះ លោកទើបពោលថា **ដូចជាដំបូកដែលកណ្តៀរកពូន** ។ អធិប្បាយថា ភោគៈទាំង

ឡាយ រមែងដល់នូវការកពូនជាគំនរ ដូចដំបូកដែលកណ្តៀរកពូន ដូច្នោះ ។ បទថា សមាហរិត្វា សេចក្តីថា រួបរួមហើយ ។ បទថា **ជាអ្នកអាច** សេចក្តីថា គ្រហស្ថជាអ្នកមានសភាពសមរម្យ ឬជាអ្នកមានសមត្ថភាព ឬជាអ្នកប្រាថ្នាដើម្បីការនៅគ្រប់គ្រងផ្ទះ ។ ឥឡូវនេះ ព្រះមានព្រះភាគកាលនឹងទ្រង់ប្រទានព្រះឱវាទ ដោយប្រការដល់អ្នកដែលនៅគ្រប់គ្រងផ្ទះ ទើបត្រាស់ពាក្យជាដើមថា **កុលបុត្រអ្នកគ្រប់គ្រងផ្ទះ គប្បីចែកភោគៈទាំងឡាយជា ៤ ចំណែក** ដូច្នេះ ។

ក្នុងបទទាំងនោះ បទថា **គេនោះឯង រមែងចងមិត្តទុកបាន** សេចក្តីថា អ្នកគ្រប់គ្រងផ្ទះនោះ កាលបែងចែកភោគៈយ៉ាងនេះ ឈ្មោះថា រមែងចងមិត្តទុកបាន គឺ តាំងទុកនូវការមិនបែកគ្នា ។ អ្នកដែលមានភោគៈរមែងអាចទំនាក់ទំនងមិត្តទុកបាន អ្នកក្រៅពីនោះ មិនអាច ។ បទថា **គប្បីបរិភោគភោគៈមួយចំណែក** សេចក្តីថា គប្បីបរិភោគភោគៈមួយចំណែក ។ បទថា **គប្បីប្រកបការងារពីរចំណែក** សេចក្តីថា គប្បីប្រកបការងារ មានកសិកម្ម និងពាណិជ្ជកម្មជាដើម ពីរចំណែក ។ បទថា **គប្បីរក្សា** គឺ គប្បីរក្សាចំណែកទីបួនទុក ។ បទថា **និងមានក្នុងពេលអន្តរាយ**

សេចក្តីថា ព្រោះការងារនោះ រមែងមិនប្រព្រឹត្តទៅដូចជាថ្ងៃមួយ រហូតអស់កាលរបស់ត្រកូលទាំងឡាយ ។ គ្រាខ្លះសូម្បីអន្តរាយ ក៏រមែងកើតឡើងបាន ដោយអំណាចរាជភ័យជាដើម ។ ព្រោះដូច្នោះ ភោគៈនឹងមានក្នុងពេលអន្តរាយទាំងឡាយ កើតឡើងយ៉ាងនេះ ព្រោះដូច្នោះ ព្រះមានព្រះភាគទើបត្រាស់ថា អ្នកគ្រប់គ្រងផ្ទះ គប្បីរក្សាចំណែកមួយទុក ដូច្នេះ ។ ក៏ក្នុងចំណែកទាំងឡាយ ៤ នេះ គប្បីរក្សាចំណែកណាៗ ទុកបំពេញកុសល ។ កាន់យកចំណែកដែលលោកពោលក្នុងបទថា ភោគេ កុញ្ជេយ្យ ។ គួរកាន់យកពីចំណែកនោះ បរិច្ចាគទានដល់ភិក្ខុទាំងឡាយខ្លះ ដល់មនុស្សកំព្រា និងអ្នកធ្វើដំណើរជាដើមខ្លះ គួរឲ្យរង្វាន់ដល់ជាងតម្បាញ និងអ្នកកោរកោរជាដើមខ្លះ ។

[៦៩] ដោយកថាមគ្គ ត្រឹមតែប៉ុណ្ណេះ ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ប្រទានព្រះឱវាទដើម្បីវៀរធម៌ដែលគួរវៀរ និងដើម្បីសេពធម៌ដែលគួរសេពថា ម្នាលគហបតីបុត្រ អរិយសាវក លះអកុសល ដោយហេតុទាំងឡាយ ៤ វៀរផ្លូវវិនាសនៃភោគៈទាំងឡាយដោយហេតុទាំងឡាយ ៦ សេពគប់មិត្ត ១៦ ពួក នៅគ្រប់គ្រងផ្ទះ ធ្វើការបិញ្ចឹមរក្សាភរិយា រមែងរស់នៅដោយ

អាជីវៈដែលជាធម៌ រមែងរុងរឿងដូចគំនរភ្លើងក្នុងចន្លោះទេវតា និងមនុស្ស ទាំងឡាយ ឥឡូវនេះ កាលនឹងទ្រង់សម្តែងទិស ៦ ដែលគួរនមស្ការ ទើបត្រាស់ពាក្យជាដើមថា **ម្នាលគហបតីបុត្រ ក៏អរិយសាវកជាអ្នកបិទបាំងទិសទាំង ៦ ដូចម្តេច ។**

ក្នុងបទទាំងនោះ បទថា **ព្រះអរិយសាវក ជាអ្នកបិទបាំងទិសទាំង ៦** សេចក្តីថា ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់នៅ ដូចភ័យដែលមកពីទិសទាំង ៦ រមែងមិនមកដល់ ជាដែនក្សេមប្រាសចាកភ័យ ទើបត្រាស់ថា **អរិយសាវកជាអ្នកបិទបាំងទិសទាំង ៦** ដូច្នេះ ។ ក្នុងបទទាំងឡាយជាដើមថា មាតាបិតា ជាទិសខាងកើត ដូច្នេះ គឺ គប្បីជ្រាបថា មាតាបិតាជាទិសខាងកើត ព្រោះជាអ្នកមានឧបការៈមុន , អាចារ្យជាទិសខាងត្បូង ព្រោះជាអ្នកគួរដល់ទក្ខិណា , បុត្រភរិយាជាទិសខាងលិច ដោយអំណាចជាប់តាមមកជាខាងក្រោយ , មិត្តសម្លាញ់ជាទិសខាងជើង ព្រោះសូម្បីកុលបុត្រនោះអាស្រ័យមិត្ត និងសម្លាញ់ ទើបឆ្លងផុតទុក្ខពិសេសនោះៗ , ទាសៈ និងកម្មករ ជាទិសខាងក្រោម ដោយអំណាចតាំងនៅទៀបជើង , សមណ-ព្រាហ្មណ៍ ជាទិសខាងលើ ព្រោះភាពជាអ្នកតាំងនៅក្នុងខាងលើ ដោយ

គុណធម៌ទាំងឡាយ ។

[៧០] បទថា **លោកចិញ្ចឹមយើងមក យើងនឹងចិញ្ចឹមលោកវិញ** សេចក្ដីថា អាត្មាអញ ដែលមាតាបិតាឲ្យផឹកទឹកដោះ ញ៉ាំងដៃ និងជើងឲ្យបម្រើន បីតសម្បោរឲ្យ ងូតទឹកឲ្យ ស្អិតស្អាងឲ្យ ចិញ្ចឹមរក្សា និងផ្គត់ផ្គង់ អាត្មាអញនឹងចិញ្ចឹមមាតាបិតាទាំងនោះ ដែលមានវ័យចាស់ ដោយការលាងជើង ងូតទឹក ឲ្យបបរ និងបាយជាដើម ។ បទថា **យើងនឹងធ្វើកិច្ចរបស់មាតាបិតា** សេចក្ដីថា យើងនឹងវៀរការងាររបស់ខ្លួន ទៅធ្វើកិច្ចដែលកើតឡើងក្នុងរាជសម្នាក់ជាដើម ដល់មាតាបិតា ។ បទថា **យើងនឹងរក្សាវង្សត្រកូល** សេចក្ដីថា បុត្រមិនធ្វើឲ្យវត្ថុ ប្រាក់ និងមាសជាដើម ដែលជារបស់មាតាបិតាឲ្យវិនាស សូម្បីរក្សា ក៏ឈ្មោះថា រក្សាវង្សត្រកូល បុត្រធ្វើឲ្យមាតាបិតាវិនាសចាកវង្ស ដែលប្រកបដោយអធម៌ សូម្បីឲ្យតាំងនៅក្នុងវង្សដែលប្រកបដោយធម៌ មិនចូលទៅហាមសលាកភត្តជាដើម ដែលមកដល់ហើយដោយវង្សត្រកូល សូម្បីឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ ក៏ឈ្មោះថា រក្សាវង្សត្រកូល ។ លោកពោលសំដៅដល់បទនេះ ទើបពោលថា អាត្មាអញនឹងរក្សាវង្សត្រកូល ដូច្នេះ ។ បទថា **យើងនឹង**

បដិបត្តិខ្លួនឲ្យសមគួរជាអ្នកទទួលមត៌ក សេចក្តីថា មាតាបិតាទៅដល់រោងសាល ធ្វើទារកដែលមិនប្រព្រឹត្តតាមឱវាទរបស់ខ្លួន ដែលបដិបត្តិខុស មិនឲ្យកាន់យកថា ជាបុត្រ , បុត្រទាំងនោះ ក៏ជាអ្នកមិនសមគួរទទួលមត៌ក តែមាតាបិតា រមែងធ្វើបុត្រដែលប្រព្រឹត្តតាមឱវាទ ឲ្យជាម្ចាស់ទ្រព្យដែលមាននៅក្នុងត្រកូល លោកពោលថា **យើងនឹងប្រតិបត្តិខ្លួនឲ្យជាអ្នកសមគួរទទួលទ្រព្យមត៌កបាន** ដោយបំណងថា យើងនឹងប្រព្រឹត្តយ៉ាងនោះ ដូច្នេះ ។ បទថា **កាលមាតបិតាធ្វើកាលកិរិយាទៅហើយ និងធ្វើបុណ្យឧទ្ទិសឲ្យលោក** សេចក្តីថា អាត្មាអញនឹងធ្វើទាន ឧទ្ទិសចំណែកបុណ្យឲ្យដល់មាតាបិតាទាំងនោះ ហើយនឹងផ្តើមធ្វើទាន ឧទ្ទិសឲ្យតាំងពីថ្ងៃទីបី ។

បទថា **មាតាបិតា ហាមបុត្តពីសេចក្តីអាក្រក់** សេចក្តីថា មាតាបិតាពោលដល់ទោសដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងបច្ចុប្បន្ន និងកពខាងមុខ នៃបាណាតិបាតជាដើម ហើយហាមថា កូនអើយ កុំធ្វើកម្មបែបនោះឡើយ ដូច្នេះ ស្តីបន្ទោសបុត្រ ដែលធ្វើហើយ ។ បទថា **ឲ្យតាំងនៅក្នុងសេចក្តីល្អ** សេចក្តីថា មាតាបិតា សូម្បីឲ្យតម្លៃឈ្នួល ដូចអនាថបិណ្ឌិកសេដ្ឋី ក៏នៅតែឲ្យបុត្រតាំងនៅក្នុងការសមាទានសីលជាដើម ។ បទថា **ឲ្យរៀនសិល្បៈ**

សេចក្តីថា មាតាបិតាដឹងដល់បុត្ត ដែលតាំងនៅក្នុងឱវាទរបស់ខ្លួនហើយ ញុាំងបុត្រឲ្យសិក្សាសិល្បៈ មានការរាប់លេខដែលខ្ពស់ៗ ជាដើម ដែលប្រព្រឹត្តទៅតាមវង្សត្រកូល ។ បទថា **រកកិរិយាដែលសមគួរឲ្យ** គឺ សមគួរដោយត្រកូល មានសីល និងរូបជាដើម ។ បទថា **ប្រគល់ទ្រព្យឲ្យក្នុងសម័យ** សេចក្តីថា ឲ្យទ្រព្យក្នុងសម័យដែលគួរ ។ ក្នុងបទនោះ សម័យមាន ២ យ៉ាង គឺ និច្ចសម័យ ១ កាលសម័យ ១ ។ មាតាបិតាឲ្យដោយពាក្យថា ចូរកូនប្រញាប់ប្រញាល់ កាន់យកវត្ថុដែលគួរកាន់យកនេះ , នេះចូរជាទ្រព្យសម្រាប់ចំណាយរបស់កូន , កូនចូរធ្វើកុសលដោយទ្រព្យសម្រាប់ចំណាយនេះ ដូច្នេះ ឈ្មោះថា ឲ្យក្នុងនិច្ចសម័យ ឲ្យជានិច្ច ។ មាតាបិតា រមែងឲ្យក្នុងសម័យចាត់ចែង ការងារជាដើម ឈ្មោះថា ឲ្យក្នុងកាលសម័យ ។ មយ៉ាងទៀត មាតាបិតាសូម្បីឲ្យ ដោយពាក្យថា កូនចូរធ្វើកុសលដោយទ្រព្យនេះ ដល់បុត្រដែលដេកលើគ្រែមរណៈក្នុងគ្រាចុងក្រោយ ឈ្មោះថា ឲ្យក្នុងសម័យ ។

បទថា **ទិសខាងមុខនោះ ដែលបុត្តបិទបាំងហើយ** សេចក្តីថា ទិសខាងមុខដែលបុត្របិទបាំងហើយ ដោយភ័យ ដែលគប្បីមកអំពីទិស

ខាងកើត រមែងមិនមកដល់ ។ ក៏បើបុត្រទាំងឡាយគប្បីបដិបត្តិខុស មាតាបិតាជាអ្នកបដិបត្តិប្រពៃ ដោយការចិញ្ចឹមជាដើម តាំងពីនៅជាកម្មោះ ទារកទាំងនោះ ជាអ្នកមិនសមគួរដល់មាតាបិតា ព្រោះដូច្នោះ ភ័យនោះគប្បីមកដល់ ។ បុត្រទាំងឡាយ ជាអ្នកបដិបត្តិប្រពៃ មាតាបិតាជាអ្នកបដិបត្តិខុស មាតាបិតាក៏មិនសមគួរដល់បុត្រទាំងឡាយ ដូច្នោះ ភ័យនេះគប្បីមកដល់ ។ កាលទាំងពីរ បដិបត្តិខុស ក៏មានភ័យទាំងពីរយ៉ាង ។ កាលទាំងពីរបដិបត្តិត្រូវ ក៏មិនមានភ័យទាំងអស់ ។ ដោយហេតុនោះ លោកទើបពោលថា ទិសខាងកើតនោះ ដែលកូនបិទបាំងឲ្យក្សេម មិនឲ្យមានភ័យ ដូច្នេះ ។ លុះព្រះមានព្រះភាគ ត្រាស់យ៉ាងនេះហើយ បានត្រាស់ដល់សិង្គាលកៈថា ម្នាលគហបតិបុត្ត បិតារបស់អ្នក មិនបានឲ្យអ្នកនមស្ការទិសខាងមុខដែលលោកសន្មត តែបិតារបស់អ្នក ធ្វើមាតាបិតាឲ្យដូចជាទិសខាងមុខ ហើយឲ្យអ្នកនមស្ការ បិតារបស់អ្នកពោលដល់ទិសខាងមុខយ៉ាងនេះ មិនមែនយ៉ាងដទៃ ។

ទិសទាំង ៦ ពោលអំពីទិសខាងត្បូង

[៧១] *បទថា* ***ដោយការក្រោកឡើង*** *គឺ ដោយក្រោកឡើងអំពីទីអង្គុយ ។ ពិតហើយ សិស្សឃើញអាចារ្យមកអំពីចម្ងាយ ក្រោកអំពីទីអង្គុយ ធ្វើការទទួលរបស់អំពីដៃ ក្រាលអាសនៈឲ្យអាចារ្យអង្គុយហើយ គប្បីធ្វើការបក់ លាងជើង ប្រេះប្រេងជើងជាដើមនោះ លោកពោលសំដៅយក បទថា ឧដ្ឋានេន ដូច្នេះ ។ បទថា* ***ដោយការទទួលបម្រើ*** *សេចក្ដីថា ដោយចូលទៅបម្រើ ១ ថ្ងៃ ៣ ដង ។ តែដែលពិត ក៏គួរទៅក្នុងកាលរៀនសិល្បៈ ។ បទថា* ***ដោយការជឿស្ដាប់*** *សេចក្ដីថា ក៏សិស្សកាលមិនជឿមិនស្ដាប់តាម រមែងមិនសម្រេចគុណវិសេស ។ បទថា* ***ដោយការប្រតិបត្តិ*** *គឺ ដោយការប្រតិបត្តិបន្តិចបន្តួច មិនហួសពីសមត្ថភាព ។ ពិតណាស់ សិស្សគួរក្រោកឡើងអំពីព្រឹក ឲ្យទឹកខ្ពុរមាត់ ឈើស្ទន់ សូម្បីក្នុងវេលាអាហារ ក៏កាន់យកទឹកផឹកទៅឲ្យ ហើយធ្វើការបម្រើរួចស្រេចហើយ គួរត្រឡប់មកបាន គួរបោកសំពត់ដែលសៅហ្មង គួរតាំងទឹកងូតក្នុងវេលាល្ងាច គួរឧបដ្ឋាកក្នុងវេលាលោកមិនសប្បាយ ។ សូម្បីបព្វជិត*

ក៏គួរធ្វើអន្តេវាសិកវត្តគ្រប់យ៉ាង ។ នេះលោកសំដៅយកបទថា ចារិចរិ-យាយ ។ បទថា **ការរៀនសិល្បៈដោយគោរព** សេចក្តីថា ការរៀនបន្តិចបន្តួចហើយទន្ទេញច្រើនៗ ជង សូម្បីមួយបទ ក៏គួររៀនឲ្យដឹងពិតឈ្មោះថា រៀនដោយសេចក្តីគោរព ។

បទថា **ណែនាំល្អ** សេចក្តីថា អាចារ្យទាំងឡាយ រមែងឲ្យសិស្សសិក្សា គឺ ណែនាំមារយាទនេះថា អ្នកគួរអង្គុយយ៉ាងនេះ គួរឈរយ៉ាងនេះ គួរទំពារយ៉ាងនេះ គួរបរិភោគយ៉ាងនេះ គួរវៀរមិត្តអាក្រក់ គួរសេពគប់មិត្តល្អ ដូច្នេះ ។ បទថា **ឲ្យរៀនល្អ** សេចក្តីថា អាចារ្យទាំងឡាយ ជម្រះអត្ថ និងព្យញ្ជនៈ បង្ហាញប្រយោគ ហើយឲ្យសិស្សរៀនដោយអាការដែលសិស្សរៀនបានល្អ ។ បទថា **លើកសរសើរឲ្យប្រាកដក្នុងពួកមិត្ត** សេចក្តីថា អាចារ្យទាំងឡាយ ពោលដល់គុណរបស់សិស្សយ៉ាងនេះថា សិស្សរបស់យើងម្នាក់នេះ ឆ្លាត ជាពហុស្សូត ស្មើនឹងយើង ពួកលោកគប្បីរក្សាសិស្សនេះទុក ហើយឲ្យសិស្សប្រាកដក្នុងពួកមិត្តទាំងឡាយ ។ បទថា **ធ្វើការការពារក្នុងទិសទាំងឡាយ** សេចក្តីថា អាចារ្យរមែងធ្វើការការពារសិស្សក្នុងទិសទាំងពួង ដោយឲ្យសិក្សាសិល្បៈ ។ ព្រោះ

ថា លាភសក្ការៈ រមែងកើតដល់អ្នករៀនសិល្បៈ ក្នុងទិសដែលទៅសម្តែងសិល្បៈ លាភសក្ការៈនោះ បានឈ្មោះថា អាចារ្យធ្វើហើយ ។ មហាជនសូម្បីកាលនឹងពោលដល់គុណរបស់សិស្សនោះ រមែងពោលដល់គុណរបស់អាចារ្យមុនដោយពិតថា សិស្សរបស់លោកនេះ ជាសិស្សដែលលាងជើងអាចារ្យហើយ ដូច្នេះ ។ លាភរមែងកើតឡើងដល់សិស្សនោះ សូម្បីប្រមាណដល់ព្រហ្មលោក ក៏ជារបស់អាចារ្យទាំងឯង ។ម្យ៉ាងទៀត ចោរទាំងឡាយក្នុងព្រៃ រមែងមិនឃើញ អមនុស្សក្តី ពស់ជាដើមក្តី រមែងមិនបៀតបៀន សិស្សណាអ្នកចង់បានវិជ្ជាដើរទៅ អាចារ្យសូម្បី ឲ្យសិស្សនោះសិក្សាក៏ឈ្មោះថា រមែងធ្វើសេចក្តីការពារក្នុងទិសទាំងឡាយ ។ អាចារ្យទាំងឡាយ សូម្បីលើកតម្កើងសិស្សយ៉ាងនេះថា សិស្សរបស់យើងនៅក្នុងទិសនេះ មិនមានសេចក្តីផ្សេងគ្នាក្នុងសិល្បៈនេះ របស់សិស្ស និងរបស់យើង ពួកលោកចូរទៅសួរសិស្សនោះចុះ ដល់មនុស្សអ្នកកើតការសង្ស័យពីទិសដែលសិស្សនោះទៅហើយមករកខ្លួន ក៏ឈ្មោះថា រមែងធ្វើការការពារព្រោះលាភសក្ការៈកើតឡើងដល់សិស្សក្នុងទីនោះ អធិប្បាយថា រមែងធ្វើឲ្យជាទីពឹង ។ បទដ៏សេសក្នុងរឿងនេះ គប្បីប្រកបដោយន័យមុន នោះ

ឯង ។

[៧២] គប្បីជ្រាបសេចក្តីក្នុងភារៈទិសទី ៣ ៖

បទថា **ដោយការលើកសរសើរ** សេចក្តីថា ដោយពោលពាក្យលើកតម្កើង យ៉ាងនេះថា នាងទេវ នាងតិស្សា ដូច្នេះ ។ បទថា **ដោយមិនមើលងាយ** សេចក្តីថា ដោយមិនពោលមើលងាយមើលថោក ដូចវាយធ្វើបាប ហើយនិយាយចំពោះទាសៈ និងកម្មករជាដើម ដូច្នោះ ។ បទថា **ដោយមិនប្រព្រឹត្តក្បត់ចិត្ត** សេចក្តីថា ស្វាមី លះបង់ភរិយាហើយ ទៅរីករាយនឹងស្រីដទៃ ឈ្មោះថា ប្រព្រឹត្តក្បត់ចិត្តភរិយា ដោយមិនធ្វើយ៉ាងនោះ ។ បទថា **ដោយប្រគល់ភាពជាធំឲ្យ** សេចក្តីថា ពិតហើយ ស្ត្រីទាំងឡាយ បានអាភរណៈ សូម្បីដូចគ្រឿងប្រដាប់មហាលតា កាលមិនបានចាត់ចែងអាហារ រមែងក្រោធ កាលស្វាមីដាក់វែកក្នុងដៃ ហើយពោលថា នាងចូរធ្វើតាមចិត្តរបស់នាងចុះ ដូច្នេះ ហើយប្រគល់ផ្ទះបាយឲ្យ ឈ្មោះថា ប្រគល់ភាពជាធំឲ្យទាំងអស់ អធិប្បាយថា ដោយធ្វើយ៉ាងនោះ ។ បទថា **ប្រគល់គ្រឿងប្រដាប់ឲ្យ** សេចក្តីថា ដោយប្រគល់គ្រឿងប្រដាប់តាមសមគួរដល់សម្បត្តិរបស់ខ្លួន ។

បទថា **ករិយាចាត់ចែងការងារល្អ** សេចក្តីថា ករិយាមិនលះបង់វេលាដាំបាយ ដាំបបរ និងស្លជាដើម ហើយចាត់ចែងការងារឲ្យល្អ ដោយការធ្វើសេចក្តីល្អដល់ស្វាមីនោះៗ ។

បទថា **សង្គ្រោះបរិជន** សេចក្តីថា សង្គ្រោះបរិជនដោយសេចក្តីរាប់អានជាដើម និងដោយការបញ្ជូនដំណឹងជាដើម ។ ជនជាញាតិរបស់ស្វាមី និងរបស់ខ្លួន ឈ្មោះបរិជនក្នុងទីនេះ ។ បទថា **មិនប្រព្រឹត្តក្បត់ចិត្តស្វាមី** សេចក្តីថា មិនបោះបង់ស្វាមីចោល ហើយប្រាថ្នាប្រុសដទៃសូម្បីដោយចិត្ត ។ បទថា **រក្សាទ្រព្យដែលស្វាមីរកមកបាន** សេចក្តីថា ទ្រព្យដែលស្វាមីធ្វើកសិកម្ម និងពាណិជ្ជកម្មជាដើម ហើយនាំមករក្សាទុក ។ បទថា **ជាអ្នកឈ្លាស** សេចក្តីថា ជាអ្នកពិចារណាល្អិតល្អន់ ក្នុងការចាត់ចែងបាយយាគូ និងកត្តជាដើម ។ បទថា **មិនខ្ជិលច្រអូស** សេចក្តីថា មិនខ្ជិល ករិយាមិនដូចជាស្រីពួកដទៃ ដែលខ្ជិលច្រអូស អង្គុយនៅនឹងកន្លែងដែលខ្លួនអង្គុយ ឈរនៅនឹងទីដែលខ្លួនឈរ ដូច្នោះ រមែងញុំាងកិច្ចទាំងពួងឲ្យសម្រេច ដោយចិត្តដ៏ទូលាយ ។ គប្បីប្រកបបទដ៏សេសក្នុងរឿងនេះ ដោយន័យមុនន៉ុះឯង ។

ទិសទាំង ៦ ពោលអំពីទិសខាងជើង

គប្បីជ្រាបសេចក្ដីក្នុងវារៈទិសទី ៤ ៖

[៧៣] *បទថា* ***មិនក្លែងពោលឲ្យឃ្លាតពីសេចក្ដីពិត*** *សេចក្ដីថា ដោយមិនក្លែងពោលឲ្យឃ្លាតចាកសេចក្ដីពិត ដល់អ្នកដែលប្រកាន់ទុកហើយ មិនក្លែងពោលឲ្យឃ្លាតចាកសេចក្ដីពិតហើយ យ៉ាងនេះថា សូម្បីឈ្មោះនេះ ក៏មាននៅក្នុងស្រុករបស់ពួកយើង សូម្បីឈ្មោះនេះ ក៏មានលោកចូរទទួលយកចុះ ។*

បទថា ***រាប់អានរហូតដល់វង្សរបស់មិត្ត*** *សេចក្ដីថា បុត្រធីតារបស់សម្លាញ់ ឈ្មោះប្រជា ក៏បុត្រធីតារបស់បុត្រធីតាទាំងនោះ ជាក្មួយនិងជាចៅ ឈ្មោះថា ប្រជាដទៃ ៗ រមែងបូជា រមែងត្រេកអរ រមែងរាប់អានពួកគេ ធ្វើការមង្គលជាដើមដល់ពួកគេ ក្នុងការធ្វើពិធីមង្គលជាដើម ។ បទដ៏សេសក្នុងរឿងនេះ គប្បីប្រកបដោយន័យមុននោះឯង ។*

[៧៤] *បទថា* ***ចាត់ចែងការងារតាមកម្លាំង*** *សេចក្ដីថា ដោយមិនឲ្យមនុស្សចាស់ធ្វើការងាររបស់មនុស្សក្មេង ឬមិនឲ្យមនុស្សក្មេងធ្វើ*

ការងាររបស់មនុស្សចាស់ មិនឲ្យបុរសធ្វើការងារដែលស្រីធ្វើ ឬមិនឲ្យស្រីធ្វើការងារដែលបុរសធ្វើ ហើយចាត់ការងារតាមកម្លាំងរបស់បុគ្គលនោះៗឯង ។

បទថា **ឲ្យអាហារ និងរង្វាន់** សេចក្ដីថា ដោយកំណត់សេចក្ដីសមគួររបស់បុគ្គលនោះៗ ថា បុគ្គលនេះនៅតូច អ្នកនេះនៅរួមគ្នាមកដូច្នេះ ហើយឲ្យអាហារ និងឲ្យតម្លៃចាយវាយ ។ បទថា **ដោយរក្សាក្នុងវេលាឈឺ** សេចក្ដីថា ដោយមិនឲ្យធ្វើការងារក្នុងវេលាមិនសប្បាយ ហើយឲ្យថ្នាំ ធ្វើឲ្យសប្បាយជាដើម ហើយថែរក្សា ។ បទថា **ចែករបស់មានរសប្លែកៗ ឲ្យបរិភោគ** សេចក្ដីថា កាលបានរបស់មានរសឆ្ងាញ់ប្លែកៗ ហើយ មិនបរិភោគដោយខ្លួនឯងទាំងអស់ ចែកឲ្យទាសៈ និងកម្មករទាំងនោះ ។

បទថា **ដោយឈប់សម្រាកក្នុងសម័យ** សេចក្ដីថា ដោយឲ្យឈប់សម្រាកក្នុងនិច្ចសម័យ និងកាលសម័យ ។ ទាសៈ និងកម្មករធ្វើការងាររហូតអស់មួយថ្ងៃ រមែងនឿយហត់ ព្រោះដូច្នោះ ការដឹងវេលាហើយឲ្យឈប់សម្រាកដោយប្រការដែលទាសៈ និងកម្មករមិននឿយហត់ ឈ្មោះ

ថា **ឲ្យឈប់សម្រាកក្នុងនិច្ចសម័យ** ។

ការឲ្យរបស់ទំពារ និងរបស់បរិភោគជាដើម ក្នុងថ្ងៃមានមហោស្រព នក្ខត្តឫក្ស និងលេងកីឡាជាដើម ហើយឲ្យឈប់សម្រាក ឈ្មោះថា **ឲ្យឈប់សម្រាកក្នុងកាលសម័យ** ។

បទថា **កាន់យកតែរបស់ដែលចៅហ្វាយឲ្យ** សេចក្តីថា មិនកាន់យកអ្វីៗ ដូចចោរ កាន់យកតែរបស់ដែលនាយចៅហ្វាយឲ្យប៉ុណ្ណោះ ។ បទថា **ធ្វើការងារឲ្យល្អឡើង** សេចក្តីថា មិនសម្លឹងទោសថា រឿងអ្វីដែលយើងនឹងធ្វើការងារឲ្យដល់គេ យើងមិនឃើញបានអ្វីៗ ឡើយ ហើយមានចិត្តត្រេកអរ ធ្វើការងារ ជាអ្នកធ្វើការងារដែលធ្វើល្អហើយ ។ បទថា **នាំគុណរបស់ចៅហ្វាយទៅសរសើរ** សេចក្តីថា កាលដល់គ្រាសន្ទនាគ្នាត្រង់កណ្តាលបរិស័ទ នាំគុណរបស់នាយចៅហ្វាយទៅសរសើរថា មិនមានអ្នកណាដូចនឹងនាយចៅហ្វាយរបស់យើង យើងមិនដឹង សូម្បីភាពជាទាសៈរបស់ខ្លួន មិនដឹងសេចក្តីដែលលោកទាំងនោះ ជាចៅហ្វាយអនុគ្រោះដល់ពួកយើងយ៉ាងនេះ ។ បទដ៏សេសសូម្បីក្នុងរឿងនេះ គប្បីប្រកបដោយន័យមុននោះឯង ។

ទិសទាំង ៦ និយាយអំពីទិសខាងលើ

[៧៩] *លោកពោលមេត្តាកាយកម្មជាដើម ដែលកុលបុត្រ ចូលទៅតាំងមេត្តាចិត្តធ្វើហើយ ក្នុងបទទាំងឡាយជាដើមថា* ***ដោយកាយកម្មប្រកបដោយមេត្តា*** *ដូច្នេះ ។ ក្នុងបទទាំងនោះ ការទៅវត្តដោយគិតថា យើងនឹងនិមន្តភិក្ខុទាំងឡាយ ការកាន់ធម្មក្រក (តម្រងទឹក) និងការធ្វើមានការគក់ខ្នង និងប្រេបាច់ជើងជាដើម ឈ្មោះថា* ***កាយកម្មប្រកបដោយមេត្តា*** *។ ការឃើញភិក្ខុទាំងឡាយ ចូលទៅបិណ្ឌបាត ហើយពោលពាក្យជាដើមថា ពួកលោកចូរថ្វាយបបរ ពួកលោកចូរថ្វាយបាយ ដោយសេចក្ដីគោរព ដូច្នេះ ការឲ្យសាធុការហើយ ស្ដាប់ធម៌ និងការធ្វើការបដិសណ្ឋារៈជាដើម ដោយសេចក្ដីគោរព ឈ្មោះថា* ***វចីកម្មប្រកបដោយមេត្តា*** *។ ការគិតយ៉ាងនេះថា ព្រះថេរៈអ្នកចូលទៅកាន់ត្រកូលរបស់ពួកយើង ចូរជាអ្នកមិនមានពៀរ ចូរជាអ្នកមិនបៀតបៀនគ្នាចុះ ឈ្មោះថា* ***មនោកម្មប្រកបដោយមេត្តា*** *។ បទថា អនាវដទ្វារតាយ ប្រែថា ដោយភាពជាអ្នកមិនបិទទ្វារ ។ ក្នុងបទនោះ អធិប្បាយថា កុលបុត្រ សូម្បីបើក*

ទ្វារទាំងអស់ មិនឲ្យ មិនទទួលអ្នកមានសីលទាំងឡាយ ក៏ឈ្មោះថា ជាអ្នកបិទទ្វារនុ៎ះឯង ។ ក៏ប៉ុន្តែថា កុលបុត្រ សូម្បីបិទទ្វារទាំងអស់ ឲ្យទទួលអ្នកមានសីលទាំងនោះ ក៏ឈ្មោះថា ជាអ្នកបើកទ្វារនោះឯង ។ កាលអ្នកមានសីលមកដល់ទ្វារផ្ទះ មិនគួរពោល វត្ថុដែលមានហើយ ថាមិនមាន ហើយថ្វាយ យ៉ាងនេះឈ្មោះថា ភាពជាអ្នកមិនបិទទ្វារ ។ បទថា **ដោយអាមិសទានរឿយៗ** អធិប្បាយថា របស់ដែលគួរបរិភោគ មុនកត្តាហារ ឈ្មោះថា **អាមិស** ព្រោះដូច្នោះ ដោយការថ្វាយបាយ យាគូ និងកត្តដល់អ្នកមានសីលទាំងឡាយ ដូច្នេះ ។

បទថា **អនុគ្រោះដោយចិត្តស្អាត** សេចក្តីថា ដោយផ្សាយប្រយោជន៍យ៉ាងនេះថា សូមសត្វទាំងឡាយទាំងពួង ចូរជាអ្នកមានសេចក្តីសុខ មិនមានពៀរ មិនមានរោគ កុំបៀតបៀនគ្នាចុះ ។ម្យ៉ាងទៀត សមណព្រាហ្មណ៍ សូម្បីនាំសព្រហ្មចារីអ្នកមានសីលពួកដទៃ ហើយចូលទៅកាន់ផ្ទះរបស់ឧបដ្ឋាកទាំងឡាយ ក៏ឈ្មោះថា **អនុគ្រោះដោយចិត្តដ៏ល្អ** ។ បទថា **ធ្វើវត្ថុដែលស្តាប់ហើយឲ្យច្បាស់លាស់** សេចក្តីថា មានវត្ថុណាដែលកុលបុត្រទាំងនោះ ស្តាប់ហើយតាមប្រក្រតី សមណព្រាហ្មណ៍ទាំងឡាយ

ប្រាប់សេចក្តីនៃវត្ថុនោះ ហើយបន្ទោបង់សេចក្តីសង្ស័យ ឬឲ្យបដិបត្តិតាមសេចក្តីពិត ។ បទដ៏សេសសូម្បីក្នុងរឿងនេះ ក៏គប្បីប្រកបដោយន័យមុននោះឯង ។

[៧៦] បទថា **គ្រហស្ថអ្នកអាច** សេចក្តីថា គ្រហស្ថដែលអាចធ្វើការចិញ្ចឹមរក្សាបុត្រតករិយា ហើយគ្រប់គ្រងផ្ទះ ។ បទថា បណ្ឌិតោ គឺ ជាអ្នកឆ្លាត ក្នុងទីនមស្ការទិសទាំងឡាយ ។ បទថា សណ្ហោ គឺ ជាអ្នកល្អិតល្អន់ ដោយការឃើញសេចក្តីដែលសុខុម ឬដោយពោលវាចាដ៏ពីរោះ ។ បទថា បដិភាណវា គឺ ជាអ្នកមានបញ្ញាក្នុងទីនមស្ការទិសទាំងឡាយ ។ បទថា **ឱនលំទោន** គឺ ប្រព្រឹត្តបន្ទាប ។ បទថា **មិនរឹងត្អឹង** គឺ វៀរចាកការចចេស ។

បទថា **មានសេចក្តីព្យាយាម** គឺ ដល់ព្រមដោយសេចក្តីប្រឹងប្រែងនិងសេចក្តីព្យាយាម ។ បទថា **មិនខ្ជិលច្រអូស** សេចក្តីថា ប្រាសចាកសេចក្តីខ្ជិលច្រអូស ។ បទថា **មានការប្រព្រឹត្តមិនដាច់ក្រសែ** គឺ មានការប្រព្រឹត្តមិនដាច់ ដោយអំណាចធ្វើជាប់តគ្នា ។ បទថា មេធាវី គឺ ប្រកបដោយបញ្ញាដែលធ្វើឲ្យកើតឋានៈ ។

បទថា **ជាអ្នកសង្គ្រោះ** គឺ ធ្វើការសង្គ្រោះដោយសង្គហវត្ថុ ៤ ។ បទថា **ធ្វើឲ្យជាមិត្ត** គឺ ស្វែងរកមិត្ត ។ បទថា **ជាអ្នកដឹងពាក្យ** គឺ ដឹងពាក្យដែលបុព្វការីពោល ។ អធិប្បាយថា ក្នុងវេលាទៅផ្ទះ សម្លាញ់ រលឹកដល់ពាក្យនិយាយដែលបុព្វការីនិយាយថា ពួកលោកចូរឲ្យសំពត់ជូត ចូរឲ្យសំពត់សាដកដល់សម្លាញ់របស់យើង ចូរឲ្យអាហារ និងតម្លៃឈ្នួល ដល់មនុស្សទាំងឡាយ កាលគេមកផ្ទះរបស់ខ្លួន ជាអ្នកធ្វើតបត្រឹមតែ ប៉ុណ្ណោះ ឬក្រៃលែងជាងនោះ ។ ម្យ៉ាងទៀត ដឹងពាក្យនិយាយរបស់ សម្លាញ់នោះ សូម្បីចាពាក្យនិយាយដែលប្រព្រឹត្តតាមគ្នា តៗ គ្នាមក មិន អាចនឹងទទួលបាន ដោយសេចក្តីខ្មាសសម្លាញ់អ្នកមក ដោយគិតថា យើង នឹងទៅផ្ទះរបស់សម្លាញ់ ហើយនឹងកាន់យកវត្ថុនេះ ដូច្នេះ គេមកដោយ ប្រយោជន៍យ៉ាងណា ញុំាងប្រយោជន៍យ៉ាងនោះឲ្យសម្រេច ឈ្មោះថា ដឹងពាក្យនិយាយ ។

សូម្បីត្រួតត្រាមើលហើយ ឲ្យវត្ថុដែលសម្លាញ់ខ្វះខាត ក៏ឈ្មោះថា ជាអ្នកដឹងពាក្យនិយាយដូចគ្នា ។

បទថា **ជាអ្នកណែនាំ** សេចក្តីថា កាលនឹងចង្អុលបង្ហាញសេចក្តី

នោះ ៗ ជាអ្នកណែនាំដោយបញ្ញា ។ បង្ហាញហេតុច្រើនយ៉ាង ណែនាំ ឈ្មោះថា **ជាអ្នកណែនាំតាមហេតុផល** ។ ណែនាំរឿយៗ ឈ្មោះថា **តាមណែនាំ** ។ បទថា តត្ថ តត្ថ សេចក្តីថា ក្នុងបុគ្គលនោះៗ ។ បទថា **ដូចជារថមានប្រែកទប់ ស្អុះទៅហើយ** សេចក្តីថា កាលការសង្គ្រោះ ទាំងនេះនៅមានដោយពិត លោកនៅប្រព្រឹត្តទៅបាន កាលមិនមាន លោក ក៏ប្រព្រឹត្តទៅមិនបាន ដូចប្រែកទប់នៅមាន រថរមែងស្អុះទៅបាន កាល ប្រែកទប់មិនមាន រថក៏ស្អុះទៅមិនបាន ដូច្នោះ ព្រោះដូច្នោះ លោក ទើបពោលថា ការសង្គ្រោះទាំងនេះឯងក្នុងលោក ដូចប្រែកទុបរថ ស្អុះ ទៅហើយ ដូច្នោះ ។ បទថា **មាតាមិនបានទទួលការរាប់អានបូជា** ព្រោះ ហេតុនៃបុត្រ សេចក្តីថា ប្រសិនបើថា មាតាមិនគប្បីធ្វើការសង្គ្រោះ ទាំងនេះដល់បុត្រ មាតាមិនគប្បីបានការរាប់អាន ឬការបូជា ព្រោះហេតុ នៃបុត្រ ។ បទថា សង្គហា ឯតេ ជាបឋមាវិភត្តិចុះក្នុងអត្ថទុតិយាវិភត្តិ ។ ឬបាឋៈថា សង្គហេ ឯតេ ។ បទថា សម្មបេក្ខន្តិ កាត់បទជា សម្មា បេក្ខន្តិ ។ បទថា បសំសា ច ភវន្តិ ប្រែថា គួរបានទទួលការសរសើរ ។

សិង្គាលកមាណពដល់នូវត្រៃសរណគមន៍

[៧៧] *ដោយប្រការដូច្នេះ ព្រះមានព្រះភាគ ត្រាស់ថា ម្នាលគហបតីបុត្រ អ្នកចូរនមស្ការទិស ដែលបិតារបស់អ្នកពោលសំដៅដល់ហើយទ្រង់សម្ដែងទិស ៦ ទាំងនេះថា ប្រសិនបើថា អ្នកធ្វើតាមពាក្យបិតា អ្នកចូរនមស្ការទិសទាំងនេះ ទ្រង់តាំងពាក្យសួរដល់សិង្គាលកៈ ញ៉ាំងទេសនាឲ្យដល់ទីបំផុតហើយ ស្ដេចចូលទៅកាន់ក្រុងរាជគ្រឹះ ដើម្បីបិណ្ឌ-បាត ។ សូម្បីសិង្គាលកៈ ក៏បានតាំងនៅក្នុងសរណៈទាំងឡាយ ហើយធ្វើទ្រព្យ ៤០ កោដិ ទុកក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា ធ្វើកម្មដែលជាបុណ្យ បានជាអ្នកមានសួគ៌ជាទីទៅក្នុងខាងមុខ ។ ក៏ក្នុងសូត្រនេះ ឈ្មោះថា កម្មណាដែលគ្រហស្ថគួរធ្វើយ៉ាងណាមួយ កម្មនោះ ដែលព្រះមានព្រះភាគមិនបានត្រាស់ទុក រមែងមិនមាន ព្រះសូត្រនេះ ឈ្មោះថា* ***គិហិវិន័យ*** *ព្រោះដូច្នោះកាលស្ដាប់ព្រះសូត្រនេះហើយ បដិបត្តិតាមដែលបានទូន្មានទុក សេចក្ដីចម្រើនប៉ុណ្ណោះ រមែងជាការប្រាថ្នាបាន មិនមានសេចក្ដីសាបសូន្យ ដូច្នេះ ។*

“ ចប់ អដ្ឋកថាសិង្គាលកសូត្រ ទី ៨ ”

អដ្ឋកថា អាដានាដិយសូត្រ ទី ៩

[៧៨] ឯវមេ្ម សុត្តំ អាដានាដិយសុត្តំ តទៅនេះ ជាការពណ៌នាបទតាមលំដាប់ក្នុងសូត្រនោះ ។ បទថា **ត្រូវការរក្សាក្នុងទិសទាំងបួន** សេចក្តីថា តាំងរក្សាដល់ស្តេចសក្កៈដែលជាស្តេចទេវតាទាំងឡាយ ក្នុងទិសទាំង ៤ ដើម្បីការពារទ័ពអសុរ ។ បទថា **តាំងកងទ័ព** គឺ តាំងកងកម្លាំង ។ បទថា **តាំងអ្នកត្រួតត្រា** គឺ តាំងបន្ទាយរក្សាការពារក្នុងទិសទាំង ៤ ។ អធិប្បាយថា ស្តេចមហារាជទាំង ៤ បានចាត់ចែងរក្សាយ៉ាងល្អដល់ស្តេចសក្កៈទេវរាជ យ៉ាងនេះ ប្រថាប់អង្គុយក្នុងអានា-ដានគរ ប្រារព្ធដល់ព្រះពុទ្ធទាំងឡាយ ៧ ព្រះអង្គ ហើយចងគ្រឿងការពារនេះ ហើយប្រកាសថា នរណាមិនស្តាប់ធម្មអាជ្ញារបស់ព្រះសាស្តា និងរាជអាជ្ញារបស់យើង យើងនឹងធ្វើវត្ថុនេះ វត្ថុនេះ ដល់អ្នកនោះ ដូច្នេះ ហើយចាត់ចែងរក្សាដោយសេនា ៤ ពួក មានយក្ខសេនាធំជាដើម ក្នុងទិសទាំង ៤ របស់ខ្លួន កាលរាត្រីកន្លងទៅហើយ ។ល។ អង្គុយក្នុងកន្លែងដ៏សមគួរមួយ ។

អភិក្កន្ត សព្ទ ក្នុងបទនេះថា **កាលរាត្រីកន្លងទៅហើយ** ដូច្នេះ រមែងប្រាកដក្នុងសេចក្តីថា អស់ទៅដោយល្អ ល្អក្រៃលែង ត្រេកអរក្រៃលែងជាដើម ។ អភិក្កន្ត សព្ទ ក្នុងបទនោះ ប្រាកដក្នុង **ការអស់ទៅ** ក្នុងបទមានអាទិយ៉ាងនេះថា បពិត្រព្រះអង្គដ៏ចម្រើន រាត្រីអស់ហើយ បឋមយាមកន្លងទៅហើយ ភិក្ខុសង្ឃអង្គុយចាំយូរហើយ សូមព្រះមាន-ព្រះភាគ ទ្រង់សម្តែងព្រះបាតិមោក្ខដល់ភិក្ខុទាំងឡាយចុះ ព្រះអង្គ ។ ក្នុងសេចក្តីថា **ល្អ** ក្នុងបទមានអាទិយ៉ាងនេះថា ព្រះមានព្រះភាគ ល្អជាងនិងប្រណីតជាងបុគ្គល ៤ ពួកនេះ ដូច្នេះ ។ ក្នុងសេចក្តីថា **រស្មីស្អាត** ក្នុងបទមានជាអាទិថា ៖

នរណាហ្ន៎ រុងរឿងដោយឫទ្ធិ ដោយយស មានរស្មី
ស្អាតក្រៃលែង ញុំាងទិសទាំងពួងឲ្យភ្លឺ មកថ្វាយបង្គំព្រះ
បាទានៃតថាគត ដូច្នេះ ។

ក្នុងសេចក្តីថា គួរត្រេកអរក្រៃលែង ក្នុងបទមានជាអាទិយ៉ាងនេះថា បពិត្រព្រះគោតមដ៏ចម្រើន គួរត្រេកអរក្រៃលែង បពិត្រព្រះគោតមដ៏ចម្រើន គួរត្រេកអរក្រៃលែង ដូច្នេះ ។ ដោយហេតុនោះ លោកទើប

ពោលថា រាត្រីកន្លងទៅ គឺ រាត្រីអស់ទៅ ដូច្នេះ ។ អភិក្កន្ត សព្ទ ក្នុងបទនេះថា មានរស្មីល្អក្រៃលែង ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងរូបល្អក្រៃលែង ។ តែ វណ្ណ សព្ទ រមែងប្រាកដក្នុងសេចក្តីថា សម្បុរ សរសើរ ត្រកូល ហេតុ សណ្ឋាន ប្រមាណ រូបាយតនៈ ជាដើម ។ ក្នុងបទទាំងឡាយនោះ វណ្ណ សព្ទ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងសេចក្តីថា **សម្បុរ** ក្នុងបទ មានជាអាទិ៍យ៉ាងនេះថា បពិត្រព្រះមានព្រះភាគ ព្រះអង្គ មានសម្បុរដូចមាស ។ វណ្ណ សព្ទ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងសេចក្តីថា **សរសើរ** ក្នុងបទមានជាអាទិ៍យ៉ាងនេះថា ម្នាលគហបតី ក៏ការសរសើរព្រះសមណគោតម របស់លោក នឹងប្រាកដបាន ដូចម្តេច ដូច្នេះ ។ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងសេចក្តីថា **ជាតិត្រកូល** ក្នុងបទមានជាអាទិ៍យ៉ាងនេះថា បពិត្រព្រះគោតមដ៏ចម្រើន ជាតិត្រកូល ៤ ទាំងនេះ ដូច្នេះ ។ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងសេចក្តីថា **ហេតុ** ក្នុងបទមានជាអាទិ៍យ៉ាងនេះថា អើ! ក៏ព្រោះហេតុអ្វីហ្ន៎ លោកទើបពោលថា ជាអ្នកលួចក្លិន ។ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងសេចក្តីថា **សណ្ឋាន** ក្នុងបទមានជាអាទិ៍យ៉ាងនេះថា និម្មិតទ្រង់ទ្រាយ ដូចជាស្តេចដំរីធំ ។ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងសេចក្តីថា **ប្រមាណ** ក្នុងបទមានជាអាទិ៍យ៉ាងនេះថា ខ្នាតនៃបាត្រមាន ៣ យ៉ាង ។ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងសេចក្តីថា

រូបាយតនៈ ក្នុងបទមានជាអាទិ៍យ៉ាងនេះថា រូប ក្លិន រស ឱជៈ ដូច្នេះ ។

វណ្ណ ស័ព្ទនោះ ក្នុងទីនេះគប្បីជ្រាបថា ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងសេចក្តីថា **សម្បុរ** ។ ដោយហេតុនេះ លោកទើបពោលថា បទថា **មានរស្មីស្អាតក្រៃលែង** គឺ មានសម្បុរស្អាតក្រៃលែង ដូច្នេះ ។

កេវល ស័ព្ទ ក្នុងបទថា កេវលកប្ប នេះ មានសេចក្តីមិនតិចជាដើមថា មិនមានចំណែកសល់ ដោយច្រើនមិនមានលាយឡំ មិនក្រៃលែងជាង តម្កល់មាំ បែកគ្នា ។ មានអធិប្បាយដោយប្រការនោះ គឺ កេវល ស័ព្ទ សេចក្តីថា **មិនមានចំណែកនៅសល់** ក្នុងបទមានជាអាទិ៍យ៉ាងនេះថា ព្រហ្មចរិយធម៌ដ៏បរិសុទ្ធិ បរិបូណ៌ដោយអស់ជើង ។ មានសេចក្តីថា **ដោយច្រើន** ក្នុងបទមានជាអាទិ៍យ៉ាងនេះថា ជនអ្នកដែនអង្គៈ និងជនអ្នកដែនមគធៈ ទាំងអស់គ្នាប្រាថ្នានឹងកាន់យករបស់ទំពា របស់បរិភោគ ល្មមប្រមាណហើយ ក៏ចៀសចេញទៅ ដូច្នេះ ។ មានសេចក្តីថា **មិនលាយឡំ** ក្នុងបទមានជាអាទិ៍យ៉ាងនេះថា ជាហេតុកើតឡើងនៃកងទុក្ខសុទ្ធៗ ។ មានសេចក្តីថា **មិនក្រៃលែងជាង** ក្នុងបទមានជាអាទិ៍យ៉ាងនេះថា លោកដ៏មានអាយុនេះ ត្រឹមតែមានសទ្ធាមិនក្រៃលែងជាង ។ មានសេចក្តីថា

តម្កល់មាំ ក្នុងបទមានជាអាទិ៍យ៉ាងនេះថា ព្រះពាហិកៈ សទ្ធិវិហារិករបស់ព្រះអនុរុទ្ធ តាំងនៅក្នុងសង្ឃភេទ យ៉ាងមុតមាំ ។ មានសេចក្តីថា **បែកគ្នា** ក្នុងបទមានអាទិ៍យ៉ាងនេះថា ឧត្តមបុរសបែកគ្នាហើយ ដូច្នេះ ។ តែក្នុងទីនេះ កេវល ស័ព្ទ លោកបំណងយកសេចក្តី គឺ មិនមានចំណែកសល់ ។

មួយវិញទៀត កប្ប ស័ព្ទនេះ មានសេចក្តីច្រើនយ៉ាង ជាដើមថា ការជឿយ៉ាងក្រៃលែង វោហារ កាល បញ្ញត្តិ ការកាត់ វិកប្ប លេសសេចក្តីដោយជុំវិញ ។ មានអធិប្បាយដោយប្រការនោះ គឺ កប្ប ស័ព្ទមានសេចក្តីថា **ការជឿយ៉ាងក្រៃលែង** ក្នុងបទមានជាអាទិ៍យ៉ាងនេះថា ក៏ព្រោះព្រះគោតមដ៏ចម្រើន ជាព្រះអរហន្តសម្មាសម្ពុទ្ធ គួរទុកចិត្តបាន ។ មានសេចក្តីថា **វោហារ** ក្នុងបទមានជាអាទិ៍យ៉ាងនេះថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ តថាគតអនុញ្ញាតឲ្យភិក្ខុឆាន់ផ្លែឈើ ដោយវោហាររបស់សមណៈ ៥ យ៉ាង ។ មានសេចក្តីថា **កាល** ក្នុងបទមានជាអាទិ៍យ៉ាងនេះថា បានឮថា ព្រះតថាគត នៅអស់កាលជានិច្ច ។ មានសេចក្តីថា **បញ្ញត្តិ** ក្នុងបទមានជាអាទិ៍ យ៉ាងនេះថា លោកដ៏មានអាយុ ជាអ្នកបញ្ញត្តិទុកដោយប្រការដូច្នេះ ។ មានសេចក្តីថា **កាត់** ក្នុងបទមានជាអាទិ៍យ៉ាងនេះ

ថា តាក់តែងហើយ គឺ កាត់សក់ និងកោរពុកមាត់ ។ មានសេចក្ដីថា **វិកប្ប** ក្នុងបទមានជាអាទិ៍យ៉ាងនេះថា ប្រមាណពីរធ្នាប់ ទើបគួរ ។ មានសេចក្ដីថា **លេស** ក្នុងបទមានជាអាទិ៍យ៉ាងនេះថា រកលេសដើម្បីនឹងដេក ។ មានសេចក្ដីថា **ដោយជុំវិញ** ក្នុងបទមានជាអាទិ៍យ៉ាងនេះថា ញុំាងវត្ថុវេឡុវ័នឲ្យស្វាងស្វៃដោយជុំវិញ ។ ក៏ក្នុងទីនេះ លោកបំណងកប្ប ស័ព្ទ មានសេចក្ដីថា **ដោយជុំវិញ** ។ ព្រោះដូច្នោះ ក្នុងបទនេះថា ញុំាងភ្នំគិជ្ឈកូដទាំងអសព្វឲ្យភ្លឺស្វាង ដូច្នេះ គប្បីឃើញសេចក្ដីយ៉ាងនេះថា ញុំាងភ្នំគិជ្ឈកូដឲ្យភ្លឺស្វាងដោយជុំវិញ មិនមានចំណែកសល់ ។

បទថា **ឲ្យភ្លឺស្វាង** សេចក្ដីថា ផ្សាយព្រះរស្មីចេញចាកសរីរៈប្រដាប់ដោយសំពត់ និងផ្កាឈើ ។ អធិប្បាយថា ធ្វើឲ្យមានពន្លឺតែមួយឲ្យរុងរឿងតែម្យ៉ាង ដូចព្រះចន្ទ និងព្រះអាទិត្យ ។ បទថា **ឯកមន្តំ និសីទីសុ** សេចក្ដីថា ឈ្មោះថា ទីអន្ដ្រាយក្នុងសម្នាក់ព្រះទសពលនៃទេវតាទាំងឡាយមិនច្រើន ។ តែក្នុងព្រះសូត្រនេះ ពួកទេវតាអន្ដ្រាយដោយសេចក្ដីគោរពព្រះបរិត្ត ។

រឿងមហារាជទាំង ៤

[៧៥] បទថា ***ស្ដេចវេស្សវ័ណ*** សេចក្ដីថា ស្ដេចមហារាជទាំង ៤ ស្ដេចមកក៏ពិតមែន តែស្ដេចវេស្សវ័ណ ជាអ្នកជិតជិតនឹងព្រះទសពល ឆ្លាតក្នុងការក្រាបទូល មានការសិក្សាយ៉ាងល្អ ព្រោះដូច្នោះ ស្ដេចវេស្សវ័ណមហារាជ ទើបបានក្រាបទូលចំពោះព្រះមានព្រះភាគ ។ បទថា ***អ្នកធំ*** គឺ ជាអ្នកមានសក្តិធំ ដល់ព្រមដោយអានុភាព ។ បទថា ***ដើម្បីវៀរចាកបាណាតិបាត*** សេចក្ដីថា ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់សម្ដែងទោស ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងបច្ចុប្បន្ន និងកពខាងមុខ ក្នុងបាណាតិបាត ហើយទ្រង់សម្ដែងធម៌ ដើម្បីឲ្យវៀរចាកបាណាតិបាតនោះ ។ សូម្បីក្នុងបទដ៏សេស ក៏ន័យនេះឯង ។ បទថា ***យក្ខអ្នកធំពួកខ្លះ ស្នាក់នៅក្នុងព្រៃនោះក៏មាន*** សេចក្ដីថា ក្នុងសេនាសនៈទាំងនោះ មានយក្ខអ្នកធំស្នាក់នៅជាប្រចាំ ។ បទថា អាដានាដិយ សេចក្ដីថា ឈ្មោះយ៉ាងនេះ ព្រោះចងឡើងក្នុងអាដានាដនគរ ។ សួរថា ឈ្មោះថា ធម៌ដែលមិនជាក់ច្បាស់ មានហើយក្នុងព្រះមានព្រះភាគឬ ។ ឆ្លើយថា មិនមាន ។ សួរថា កាលបើដូច្នោះ ព្រោះហេតុអ្វី ស្ដេចវេស្សវ័ណ ទើបក្រាបទូលថា បពិត្រព្រះអង្គដ៏ចម្រើន សូម

ព្រះមានព្រះភាគមេត្តាប្រោសរៀនអាដានាដិយៈ រក្សាចុះព្រះអង្គ ដូច្នេះ ។ ឆ្លើយថា ដើម្បីរកឱកាស ។ ព្រោះថា ស្តេចវេស្សវ័ណនោះ ធ្លាប់បានឱកាសដើម្បីនឹងបានស្តាប់ព្រះបរិត្តនេះ អំពីព្រះមានព្រះភាគ ទើបក្រាបទូលយ៉ាងនេះ ។ បុរាណកបណ្ឌិតពោលថា កាលស្តេចវេស្សវ័ណ ក្រាបទូលចំពោះព្រះមានព្រះភាគ ហើយព្រះបរិត្តនេះនឹងជាគ្រូ ដូច្នេះខ្លះ ។ បទថា ***ដើម្បីភាពនៅជាសុខ*** *សេចក្តីថា ដើម្បីនៅជាសុខក្នុងឥរិយាបថទាំង ៤ មានដើរ ឈរ ជាដើម ។*

គាថានមស្ការចំពោះព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ ៧ ព្រះអង្គ

[៨០] *បទថា* ***មានចក្ខុ*** *សេចក្តីថា មិនមែនព្រះវិបស្សីសម្ពុទ្ធប៉ុណ្ណោះ មានចក្ខុ សូម្បីព្រះពុទ្ធ ៧ ព្រះអង្គ ក៏មានចក្ខុ ព្រោះដូច្នោះ ព្រះពុទ្ធមួយព្រះអង្គៗ រមែងមានឈ្មោះ ៧ យ៉ាងទាំងនេះ ។ សូម្បីព្រះពុទ្ធទាំងឡាយក៏មានចក្ខុ ទ្រង់អនុគ្រោះសត្វទូទៅ ទ្រង់ជម្រះកិលេស ព្រោះមានកិលេសដែលទ្រង់ជម្រះហើយ ទ្រង់ញាំញីមារ និងសេនាមារ ទ្រង់នៅចប់ព្រហ្មចរិយៈ ទ្រង់ផុតវិសេសហើយ មានព្រះនាមថា* ***អង្គីរស*** *ព្រោះរស្មី*

ចេញចាកព្រះវរកាយ ។ មួយទៀត ឈ្មោះទាំង ៧ នេះ មិនមែនរបស់ព្រះពុទ្ធទាំងឡាយ ដោយអស់ជើង ។ លោកពោលថា លោកអ្នកស្វែងរកគុណធំ ដោយមានគុណ រមែងមានឈ្មោះ រាប់មិនបាន ។ ក៏ស្ដេចវេស្សវណពោលយ៉ាងនេះ ដោយអំណាចព្រះនាមដែលប្រាកដដល់ខ្លួន ។

ក្នុងបទថា **ជនទាំងនោះ** នេះ លោកបំណាងដល់បុគ្គលជាខីណា-ស្រព ។ បទថា **មិនស៊កសៀត** នេះ ត្រឹមតែជាកំពូលរបស់ទេសនា ។ អធិប្បាយថា មិននិយាយកុហក មិននិយាយស៊កសៀត មិននិយាយគ្រោតគ្រាត និយាយល្មមប្រមាណ ។ បទថា មហត្តា សេចក្ដីថា ដល់ភាពជាបុគ្គលធំក្រៃលែង ។ បាលីថា មហន្តា ដូច្នេះ ។ សេចក្ដីថា ធំ ។ បទថា **ប្រាសចាកការភ័យខ្លាច** គឺ មិនមានសេចក្ដីខ្លាចរអើល ប្រាសចាកការព្រឺរោម ដោយការខ្លាច ។ បទថា **ប្រយោជន៍ធំទូលាយ** គឺ ជាប្រយោជន៍ដោយការផ្សាយមេត្តា ។ ពាក្យថា យំ ក្នុងបទនេះថា យំ ឆមស្សន្តិ ត្រឹមតែនិបាត ។ បទថា មហត្តំ បានដល់ ធំ ។ មួយទៀត បាលីក៏យ៉ាងនេះ គឺ ជាការដែលលោកពោលបទនេះទុកថា បទថា **ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ពួកណា ដែលរលត់ហើយក្នុងលោក** សេចក្ដីថា ព្រះពុទ្ធទាំង

ឡាយ រលត់ហើយដោយការរលត់កិលេស ទ្រង់ឃើញច្បាស់តាមសេចក្តីពិត ។ មយ៉ាងទៀត ទេវតា និងមនុស្សទាំងឡាយ នមស្ការព្រះគោតមព្រះអង្គជាប្រយោជន៍ដល់ទេវតា និងមនុស្សទាំងឡាយ ទ្រង់បរិបូណ៌ដោយគុណធម៌ មានវិជ្ជាជាដើម ព្រះពុទ្ធទាំងឡាយសូម្បីទាំងនោះ មិនត្រាស់ស៊កសៀត សូមកិរិយានមស្ការ ចូរមានចំពោះព្រះពុទ្ធសូម្បីទាំងនោះ ។ តែក្នុងអដ្ឋកថា ពោលថា បទថា **ជនទាំងឡាយនោះ ជាអ្នកមិនស៊កសៀត** សេចក្តីថា ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ទាំងឡាយនោះ ជាអ្នកមិនស៊កសៀត ដូច្នេះ ។ ស្តេចវេស្សវ័ណមហារាជ ពោលសរសើរព្រះពុទ្ធទាំងឡាយ ដោយគាថាបទដំបូងយ៉ាងនេះ ព្រោះដូច្នោះ ស្តេចវេស្សវ័ណមហារាជ ពោលគាថាបទដំបូង ដោយអំណាចនៃព្រះពុទ្ធទាំងឡាយ ៧ ព្រះអង្គ ។ បទថា **ព្រះគោតម** ក្នុងគាថាទីពីរនេះ ត្រឹមតែជាខាងមុខរបស់ទេសនា ។ គប្បីជ្រាបគាថាទីពីរនេះថា ស្តេចវេស្សវ័ណមហារាជ ពោលដោយអំណាចរបស់ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ទាំង ៧ ព្រះអង្គ ដូចគ្នា ។ ក៏ក្នុងបទនេះ មានអធិប្បាយដូច្នេះថា ទេវតា និងមនុស្សទាំងឡាយ ដែលជាបណ្ឌិតក្នុងលោក រមែងនមស្ការព្រះគោតមព្រះអង្គណា សូមការនមស្ការ ចូរមានដល់ព្រះគោតមនោះ និង

ព្រះពុទ្ធទាំងឡាយ ដែលមានមកអំពីមុនព្រះគោតមនោះ ។

វិរុឡ្ហកទេវរាជគង់ក្នុងទិសខាងត្បូង

[៨១] បទថា យតោ ឧគ្គច្ឆតិ សេចក្ដីថា រះឡើងអំពីកន្លែងណា ។ បទថា **ព្រះអាទិត្យ** បានដល់ បុត្ររបស់ព្រះអាទិត្យ ។ ឬថា បទនេះត្រឹមតែវេវចនៈរបស់ **សុរិយៈ** ស័ព្ទ ។ ព្រះអាទិត្យ ឈ្មោះថា មណ្ឌលធំ ព្រោះមានមណ្ឌលធំ ។ បទថា យស្ស ចុគ្គច្ឆមានស្ស សេចក្ដីថា គ្រាព្រះអាទិត្យណារះឡើងហើយ ។ បទថា សំវរីបិ និរុជ្ឈតិ សេចក្ដីថា ពេល យប់រមែងបាត់ទៅ ។ បទថា យស្ស ចុគ្គតេ សេចក្ដីថា គ្រាព្រះអាទិត្យរះឡើងហើយ ។ បទថា រហទោ សេចក្ដីថា អន្លង់ទឹក ។ បទថា **ក្នុងទីនោះ** សេចក្ដីថា ក្នុងទីដែលព្រះអាទិត្យរះឡើង ។ បទថា សមុទ្ទោ គឺ សមុទ្រណា លោកពោលថា អន្លង់ទឹក សមុទ្រនោះមិនមែន ដទៃ គឺ សមុទ្រនោះឯង ។ បទថា **មានទឹកពេញប្រៀប** គឺ ទឹកហូរជន់ សេចក្ដីថា ទន្លេទាំងឡាយមានប្រការផ្សេងៗ ហូរទៅ ឬហូរចូលទៅក្នុង សមុទ្រនោះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះថា សមុទ្រមានទឹកពេញប្រៀប ។

បទថា **ជនទាំងឡាយរមែងដឹងអន្ទង់ទឹកនោះ ក្នុងទីនោះយ៉ាងនេះ** ។ សេចក្តីថា រមែងដឹងអន្ទង់ទឹកនោះ ក្នុងទីនោះយ៉ាងនេះ ។ សួរថា តើដឹងបានយ៉ាងណា ។ ឆ្លើយថា ដឹងបានយ៉ាងនេះថា សមុទ្រមានទឹកពេញប្រៀបដូច្នេះ ។ បទថា **ពីនេះទៅ** សេចក្តីថា ពីក្នុំសិនេរុ ឬពីកន្លែងដែលពួកទេវតាទាំងនោះអង្គុយ ។ បទថា ជនោ គឺ មហាជននេះ ។ បទថា **មានឈ្មោះតែមួយ** គឺ មានឈ្មោះតែមួយថា **ឥន្ទ** ។ បានឮថា ស្តេចមហារាជទាំង ៤ បានតាំងឈ្មោះរបស់ស្តេចសក្កទេវរាជ ឲ្យជាឈ្មោះរបស់ឱរសទាំងនោះគ្រប់ព្រះអង្គ ។ បទថា អសីតិ ទស ឯកោ ច គឺ បុត្រ ៩១ ព្រះអង្គ ។ បទថា ឥន្ទនាម គឺ មានឈ្មោះយ៉ាងនេះថា **ឥន្ទៈ ឥន្ទៈ** ។ បទថា **ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ទ្រង់ភ្ញាក់ហើយ ទ្រង់ជាផៅពង្សព្រះអាទិត្យ** សេចក្តីថា ទ្រង់ភ្ញាក់ហើយ ព្រោះប្រាសចាកសេចក្តីលក់ គឺ កិលេស ទ្រង់ជាផៅពង្សព្រះអាទិត្យ ព្រោះទ្រង់មានគោត្រស្មើនឹងព្រះអាទិត្យ ។ បទថា **ព្រះអង្គទ្រង់ពិចារណាមើលមហាជនដោយសេចក្តីឆ្លាត** សេចក្តីថា ទ្រង់ពិចារណាមើលមហាជនដោយព្រះសព្វញ្ញុតញ្ញាណ ដែលមិនមានទោស ឬដោយល្អិតល្អន់ ។ បទថា **សូម្បីអមនុស្សទាំងឡាយ ក៏នាំគ្នាថ្វាយបង្គំព្រះ**

អត្ថ សេចក្តីថា សូម្បីអមនុស្សទាំងឡាយពោលថា ព្រះសម្ពុទ្ធទ្រង់ពិចារណាមើលមហាជនដោយសព្វញ្ញុតញ្ញាណហើយ ក៏នាំគ្នាថ្វាយបង្គំព្រះពុទ្ធ ព្រះអង្គនោះ ។ បទថា សុតំ នេតំ អភិណ្ហសោ សេចក្តីថា សេចក្តីប្រការនោះខ្ញុំព្រះអង្គទាំងឡាយបានស្តាប់រឿយៗ ។ បទថា **ខ្ញុំម្ចាស់ទាំងឡាយ សូមថ្វាយបង្គំព្រះជិនគោតម** សេចក្តីថា ពួកខ្ញុំព្រះអង្គសួរគេថា ពួកលោកថ្វាយបង្គំព្រះជិនគោតមឬ គេនាំគ្នាឆ្លើយថា ថ្វាយបង្គំព្រះជិនគោតម ។

[៨២] បទថា **ស្លាប់ហើយ ជនទាំងឡាយនាំគ្នាពោលថា ចូរនាំចេញទៅតាមទិសណា** សេចក្តីថា ជនដែលស្លាប់ហើយ ឈ្មោះថា **ប្រេត** ជនទាំងឡាយនាំគ្នាពោលថា ចូរនាំអ្នកដែលស្លាប់ហើយទាំងនោះ ចេញទៅតាមទិសណា ។ បទថា **និយាយសឹកសៀត ដូចស៊ីសាច់ខ្នង** សេចក្តីថា អ្នកពោលសឹកសៀតនុ៎ះឯង ដូចជាស៊ីសាច់ខ្នង និងតិះដៀលកំបាំងមុខ ជនទាំងឡាយនាំគ្នាពោលថា នឹងនាំជនទាំងនេះ ចេញទៅតាមទិសណា ។ លោកពោលយ៉ាងនេះថា ជនទាំងឡាយនាំអ្នកទាំងនោះ សូម្បីទាំងអស់ចេញតាមផ្លូវទិសទក្សិណ ចូរដុត ឬចូរទម្លាយ ឬចូរសម្លាប់ខាងទិសទក្សិណនៃព្រះនគរ ដូច្នេះ ។

បទថា **អំពីនេះទៅទិសដែលជនទាំងឡាយហៅថា ទិសទក្សិណនោះ** សេចក្តីថា ជនទាំងឡាយនាំគ្នាពោលថា ចូរនាំអ្នកដែលពោលស៊កសៀត ជាដើម ដែលស្លាប់ទៅហើយ ចេញទៅតាមទិសខាងត្បូង អំពីនេះទៅទិស ដែលជនទាំងឡាយហៅថា ទិសទក្សិណនោះ ។ បទថា **អំពីនេះទៅ** សេចក្តីថា ពីភ្នំសិនេរុ ឬពីកន្លែងដែលទេវតាទាំងនោះអង្គុយ ។ បទថា **ជាម្ចាស់ ជាអ្នកធំរបស់កុម្ភណ្ឌ** សេចក្តីថា បានជ្រាបថា ទេវតាទាំងនោះ ជាអ្នក មានពោះធំ ។ មួយទៀត កូនអណ្ឌៈរបស់ទេវតាទាំងនោះ ធំដូចឆ្នាំង ព្រោះដូច្នោះ លោកទើបពោលថា **កុម្ភណ្ឌៈ** ។

[៨៣] បទថា **ព្រះអាទិត្យលិចក្នុងទីណា** សេចក្តីថា ព្រះអាទិត្យ អស្តង្គតដោយទិសាភាគណា ដោយទិសាភាគនោះ ។

និយាយអំពីឧត្តរកុរុទ្វីបជាដើម

[៨៤] បទថា មហានេរុ គឺ ស្តេចភ្នំឈ្មោះ **សិនេរុ** ។ បទថា **គួរជាទីមើល** គឺ ល្អមើល ព្រោះសម្រេចដោយមាស ។ សេចក្តីថា ខាងទិសបច្ចឹមនៃភ្នំសិនេរុ សម្រេចដោយប្រាក់ , ខាងទិសទក្សិណសម្រេច

ដោយកែវមណី , ខាងទិសបច្ចិមសម្រេចដោយកែវផលឹក , ខាងទិសឧត្តរសម្រេចដោយមាស , ខាងទិសឧត្តរនោះ ជាទិសដែលមើលក្ងួចខ្លួន ព្រោះដូច្នោះ ភ្នំសិនេរុ ជាភ្នំដែលគួរមើល ដោយទិសាភាគណា នេះជាខ្លឹមសារក្នុងភ្នំសិនេរុនេះ ។ បទថា មនុស្សា តត្ថ ជាយន្តិ សេចក្តីថា មនុស្សទាំងឡាយកើតក្នុងឧត្តរកុរុទ្វីបនោះ ។

បទថា **មិនប្រកាន់ថាជារបស់ខ្លួន** សេចក្តីថា វៀរចាកសេចក្តីប្រកាន់ថាជារបស់យើង សូម្បីក្នុងសំពត់ អាករណៈ ទឹកផឹក និងរបស់បរិភោគជាដើម ។ បទថា **មិនហួងហែងគ្នា** គឺ មិនហួងហែងដោយសេចក្តីហួងហែងក្នុងស្ត្រី ។ អធិប្បាយថា បានឮថា មនុស្សទាំងនោះមិនមានការហួងហែងថា នេះករិយារបស់យើង ។ តម្រេកដោយសេចក្តីពេញចិត្តរមែងមិនកើតឡើង ព្រោះឃើញដូចមាតា ឬប្អូនស្រី ។ បទថា **មិននាំនង្គ័លចេញទៅភ្ជួរ** សេចក្តីថា សូម្បីនង្គ័ល ក៏មិនត្រូវនាំចេញទៅកាន់ស្រែ ដោយបំណងថា យើងនឹងធ្វើការងារកសិកម្មក្នុងស្រែនោះ ។ បទថា **ស្រូវសាលីដែលជាផលិតផលក្នុងស្រែ មិនត្រូវការភ្ជួររាស់** សេចក្តីថា ស្រូវសាលីកើតឡើងឯង ក្នុងព្រៃដែលជាផ្ទៃដីដែលមិនចាំបាច់ភ្ជួរ ។

បទថា **ជាគ្រាប់អង្ករ** គឺ អង្ករនោះឯង ជាផលកើតឡើងក្នុងផ្ទៃដីនោះ ។ បទថា **ចម្អិនក្នុងចង្ក្រានដែលគ្មានភ្លើង** គឺ ចាក់អង្ករចូលទៅក្នុងឆ្នាំង ហើយចម្អិនដោយភ្លើងដែលប្រាសចាកផ្សែង និងផេះ ។ បានឮថា ក្នុងទីនោះ ឈ្មោះ **ជោតិកបាសាណ** ។ ទីនោះ ជនទាំងឡាយដាក់ថ្ម ៣ ដុំ ហើយលើកឆ្នាំងឡើងអំពីខាងលើ ភ្លើងតាំងឡើងពីថ្ម ហើយចម្អិនបាយនោះ ។ បទថា **បរិភោគបាយពីឆ្នាំងនោះឯង** សេចក្តីថា បរិភោគភោជននោះឯង ពីឆ្នាំងបាយនោះ ។ មិនមានសម្ល ឬធាយ៉ាងដទៃ ។ មួយទៀត រសរបស់បាយនោះ ជារសតម្រូវចិត្តរបស់អ្នកបរិភោគយ៉ាងល្អ ។ ជនទាំងនោះ រមែងឲ្យដល់អ្នកមកដល់ទីនោះ ។ គ្រប់គ្នាឈ្មោះថា **ចិត្តកំណាញ់** រមែងមិនមាន ។ សូម្បីព្រះពុទ្ធ និងព្រះបច្ចេកពុទ្ធជាដើម ទ្រង់មានឫទ្ធិច្រើន ស្តេចក៏យាងទៅកាន់ទីនោះ ហើយទទួលបិណ្ឌបាត ។

បទថា **ធ្វើមេគោឲ្យមានក្រចកតែមួយ** (ដូចក្រចកសេះ) សេចក្តីថា យក្ខទាំងឡាយអ្នកនៅបម្រើស្តេចវេស្សវ៌ណ ចាប់មេគោដែលមានក្រចកតែមួយជាពាហនៈដូចសេះ ហើយជិះមេគោនោះ ជាប់តាមទៅកាន់ទិសតូចទិសធំ គឺ ត្រាច់តាមទៅក្នុងទិសនោះៗ ។ បទថា **ធ្វើបសុសត្វ**

ឲ្យមានក្រចកតែមួយ សេចក្ដីថា ធ្វើបសុសត្វជើង ៤ ដ៏សេស វៀរ មេគោ ឲ្យមានក្រចកតែមួយជាពាហនៈ ហើយជាប់តាមទៅកាន់ទិសតូច ទិសធំ ។ បទថា **ធ្វើស្ត្រីឲ្យជាពាហនៈ** សេចក្ដីថា ធ្វើមាតុគ្រាមមានគភ៌ ឲ្យជាពាហនៈ ហើយអង្គុយលើខ្នងមាតុគ្រាមនោះ ត្រាច់ទៅ ។ ន័យថា ខ្នងរបស់ស្ត្រីមានគភ៌នោះអត់ទ្រាំ កាលនឹងឱនចុះ ។ ស្ត្រីក្រៅពីនេះ ប្រើទឹមជាយាន ។ បទថា **ធ្វើបុរសឲ្យជាពាហនៈ** សេចក្ដីថា ចាប់បុរស មកទឹមជាយាន ។ម្យ៉ាងទៀត កាលចាប់ មិនអាចចាប់អ្នកជាសម្មាទិដ្ឋិ បាន ។ ដោយច្រើន ចាប់ពួកដែលរស់នៅជាយដែន និងមនុស្សព្រៃ ។ បានឮថា អ្នកជនបទណាមួយ ក្នុងជំពូកនោះ អង្គុយដេកលក់ជិតព្រះថេរៈ មួយរូប ។ ព្រះថេរៈសួរថា ឧបាសកលោកដេកលក់ហើយឬ ។ គេឆ្លើយ ថា ករុណាលោកម្ចាស់ ថ្ងៃនេះខ្ញុំអស់កម្លាំង ព្រោះបម្រើស្ដេចវេស្សវ័ណ រហូតយប់ លោកម្ចាស់ ។ បទថា **ធ្វើក្មេងស្រីឲ្យជាពាហនៈ** សេចក្ដីថា ចាប់ក្មេងស្រីធ្វើជាពាហនៈដើម្បីទឹមរថ ។ សូម្បីក្នុងការចាប់ក្មេងប្រុស ធ្វើជាពាហនៈ ក៏មានន័យនេះឯង ។ បទថា **បណ្ដាស្ត្រីបម្រើរបស់ព្រះរាជា នោះ** សេចក្ដីថា ស្ត្រីដែលជាអ្នកបម្រើរបស់ព្រះរាជានោះ ។ បទថា

យានដំរី យានសេះ សេចក្តីថា មិនមែនយានគោតែម្យ៉ាងប៉ុណ្ណោះ ដិះ សូម្បីយានដំរី យានសេះជាដើម ត្រាច់ទៅ ។

បទថា **យានទិព្វ** សេចក្តីថា យានទិព្វច្រើនយ៉ាង សូម្បីដទៃ ក៏បានប្រាកដដល់មនុស្សទាំងនោះ ។ យានទាំងនេះ ជាយានចូលទៅដល់ មនុស្សទាំងនោះមុន ។ ក៏មនុស្សទាំងនោះ ដេកលើទីដេកដ៏ប្រសើរ ទី ប្រាសាទ និងអង្គុយលើតាំង និងអង្រឹងជាដើម ត្រាច់ទៅ ។ ដោយហេតុ នោះ លោកទើបពោលថា ប្រាសាទ និងអង្រឹង ដូច្នេះ ។ បទថា **ប្រាកដ ដល់ស្តេចមហារាជអ្នកប្រកបដោយយស** សេចក្តីថា យានទាំងនេះ រមែង កើតឡើងដល់ស្តេចមហារាជអ្នកមានយស អ្នកព្រមដោយអានុភាពយ៉ាង នេះ ។

បទថា **និងស្តេចមហារាជនោះ ទ្រង់បាននិម្មិតនគរទុកក្នុងអាកាស** សេចក្តីថា ព្រះរាជានោះ ទ្រង់បាននិម្មិតនគរ មានអាដានាដានគរជាដើម ទាំងនោះទុកក្នុងអាកាស គឺ នគរទាំងឡាយបានមានហើយ ។ ក៏នគរ មួយរបស់ស្តេចមហារាជនោះ បានឈ្មោះ អាដានាដា , នគរមួយឈ្មោះ កុសិនាដា , នគរមួយឈ្មោះ បរកុសិនាដា , នគរមួយឈ្មោះ នាដបរិយា ,

នគរមួយឈ្មោះ បរកុសិជនាដា ។ បទថា **ទិសឧត្តរ មានកបិវន្តនគរ** សេចក្តីថា ត្រង់ទិសឧត្តរ មាននគរដទៃឈ្មោះ កបិវន្តនគរ តាំងនៅក្នុងទិសឧត្តរនោះ ។ បទថា **នគរមួយទៀតឈ្មោះ ជនោឃៈ** សេចក្តីថា ក្នុងភាគដទៃនៃទិសឧត្តរនោះ មាននគរដទៃឈ្មោះ ជនោឃៈ ។ បទថា **នវនវតិយនគរ** សេចក្តីថា នគរមួយទៀតឈ្មោះ នវនវតិយៈ ។ នគរមួយទៀតឈ្មោះ អម្ពរអម្ពរវតិយៈ ។ បទថា អាឡកមន្ទា សេចក្តីថា មានរាជធានីដទៃទៀតឈ្មោះ អាឡកមន្ទា ។

បទថា **ព្រោះដូច្នោះ មហាជនទើបហៅស្តេចកុវេរមហារាជថា** ស្តេចវេស្សវណ ដូច្នេះ មានរឿងដំណាលថា កាលព្រះពុទ្ធមិនទាន់ឧប្បត្តិ ស្តេចមហារាជនេះ ជាព្រាហ្មណ៍ឈ្មោះ **កុវេរ** បានសាងរោងកៀបអំពៅប្រកបគ្រឿងយន្ត ៧ គ្រឿង ។ កុវេរព្រាហ្មណ៍បានឲ្យផលដែលកើតឡើងពីទីរោងគ្រឿងយន្តមួយកន្លែង ដល់មហាជនដែលមក ហើយបានធ្វើបុណ្យ ។ ផលកម្រៃដែលច្រើនជាង បានតាំងឡើងក្នុងទីនោះ ក្រៅពីរោងដ៏សេស ។ កុវេរព្រាហ្មណ៍ ជ្រះថ្លាដោយបុណ្យនោះ ទើបកាន់យកផលដែលកើតឡើងសូម្បីពីរោងដ៏សេស ឲ្យទាន រហូតដល់អស់ពីរម៉ឺនឆ្នាំ ។ គេធ្វើកាល

កិរិយា ទៅកើតជាទេវបុត្រឈ្មោះ **កុវេរ** ក្នុងសួគ៌ជាន់ចាតុម្មហារាជិកា ។ តមកបានគ្រងរាជសម្បត្តិក្នុងរាជធានីឈ្មោះ **វិសាណៈ** ។ តាំងពីនោះមក ទើបហៅថា **ស្តេចវេស្សវ័ណ** ។

បទថា **រមែងប្រាកដមានមុខនាទីមួយផ្នែក** សេចក្តីថា យក្ខអ្នករក្សាព្រំដែន ១២ នាក់ផ្សេងទៀត ចូលទៅពិចារណា ជាស់តឿននូវប្រយោជន៍ទាំងឡាយ រមែងប្រាកដជាអ្នកមានមុខនាទីមួយផ្នែក ។ បានឮថា យក្ខអ្នករក្សាព្រំដែនទាំងនោះ យកដំណឹងទៅប្រកាសដល់យក្ខអ្នករក្សាទ្វារ ១២ នាក់ ។ យក្ខអ្នករក្សាទ្វារទាំងឡាយ ប្រកាសដំណឹងនោះ ដល់ស្តេចមហារាជ ។ ឥឡូវនេះ ស្តេចមហារាជ កាលនឹងសម្តែងឈ្មោះរបស់យក្ខអ្នករក្សាព្រំដែនទាំងនោះ ទើបពោលពាក្យមានជាអាទិ៍ថា **តតោលៈ** ដូច្នេះ ។ បានឮថា បណ្តាយក្ខទាំងនោះ យក្ខម្នាក់ឈ្មោះ **តតោលា** ម្នាក់ឈ្មោះ **តត្តលា** ម្នាក់ឈ្មោះ **តតោតលា** ម្នាក់ឈ្មោះ **ឱជលី** ម្នាក់ឈ្មោះ **តេជលី** ម្នាក់ឈ្មោះ **តតោជលី**[១] ។

បទថា សុរោរាជា សេចក្តីថា ម្នាក់ឈ្មោះ **សុរោ** ម្នាក់ឈ្មោះ

---

១ = ឱជលី , តេជលី , តតោជលី អដ្ឋកថា ។ បិដក ឱជសី , តេជសី , តតោជសី ។

ភជា ម្នាក់ឈ្មោះ **សុភេកជា** ។ បទថា អរិដ្ឋោ នេមិ សេចក្ដីថា ម្នាក់ឈ្មោះ **អរិដ្ឋ:** ម្នាក់ឈ្មោះ **នេមិ** ម្នាក់ឈ្មោះ **អរិដ្ឋនេមិ** ។

បទថា **ក្នុងវិសាណារាជធានីនោះ មានអន្លង់ទឹកឈ្មោះ ធរណី** សេចក្ដីថា ក៏ក្នុងវិសាណារាជធានីនោះ មានអន្លង់ទឹកមួយឈ្មោះ **ធរណី** ដោយឈ្មោះ ។ លោកពោលថា មានស្រះបោក្ខរណីធំទទឹង ៥០ យោជន៍ ។ បទថា **ជាដែនដែលកើតពពក** សេចក្ដីថា ពពកទាំងឡាយទទួលទឹកពីស្រះបោក្ខរណី ហើយធ្លាក់ចុះមក ។ បទថា **កើតភ្លៀងធ្លាក់** សេចក្ដីថា ភ្លៀងធ្លាក់ជន់លិច ។ បានឮថា កាលពពកតាំងឡើងខ្មៅ ទឹកចាស់រមែងហូរចេញពីស្រះបោក្ខរណីនោះ ។ ពពកតាំងឡើងខ្មៅខាងលើ ញុំាងស្រះបោក្ខរណីនោះ ឲ្យពេញដោយទឹកថ្មី ។ ទឹកចាស់ ជាទឹកមានក្នុងខាងក្រោមរមែងហូរចេញទៅ ។ កាលស្រះបោក្ខរណីមានទឹកពេញ ពពករមែងរសាត់ទៅ ។ បទថា សភា គឺ ទីកន្លែងប្រជុំ ។ ត្រង់ជ្រាំងស្រះបោក្ខរណីនោះ មានមណ្ឌបកែវប្រមាណ ១២ យោជន៍ ហោមព័ទ្ធដោយវល្លិ៍ឈ្មោះ **ភគ-លវតី** ។ នេះលោកពោលសំដៅដល់មណ្ឌបនោះ ។ បទថា បយិរុទាសន្តិ សេចក្ដីថា អង្គុយហើយ ។ បទថា **ដើមឈើមានផ្លែច្រើន** សេចក្ដីថា

មណ្ឌបកែវរមែងសម្តែងដល់អត្ថថា ដើមឈើ មានស្វាយ និងព្រីងជាដើម ដុះលោមព័ទ្ធមណ្ឌបនោះ ក្នុងទីនោះ ផ្សាយទៅគ្រប់វេលា និងផ្កាឈើ មានផ្កាចម្បាជាដើម រីកស្គុះស្គាយជានិច្ច ។ បទថា **ប្រកបដោយពួកបក្សីច្រើនប្រភេទ** គឺ ដេរដាសដោយពួកបក្សីផ្សេងៗ ។ បទថា **មានសត្វក្ងោក សត្វក្រៀល មានសំឡេងពីរោះ** សេចក្តីថា សត្វក្ងោក សត្វក្រៀល មានសំឡេងពីរោះ កងរំពង ។

បទថា **ក្នុងទីនោះមានសំឡេងបក្សីយំថា ជីវៈ ជីវៈ** សេចក្តីថា ក្នុងទីនេះ មានសំឡេងសត្វឈ្មោះ **ជីវៈ ជីវកៈ** ស្រែកយ៉ាងនេះថា ជីវៈ ជីវៈ ដូច្នេះ ។ បទថា **មានសំឡេងគួរឲ្យរីករាយ** សេចក្តីថា សូម្បីសត្វមានសំឡេងគួរឲ្យរីករាយ ក៏ស្រែកយ៉ាងនេះ ក្រោកឡើងចិត្តៈ ក្រោកឡើងចិត្តៈ ដូច្នេះ រមែងត្រាច់ទៅក្នុងទីនោះ ។ បទថា **មាន់** គឺ មាន់ព្រៃ ។ បទថា **ក្តាម** គឺ ក្តាមមាស ។ បទថា **ក្នុងព្រៃ** គឺ ក្នុងស្រះឈូក ។ បទថា ពោក្ខរសាតកា បានដល់ ពួកបក្សីឈ្មោះ **ពោក្ខរសាតកា** ។ បទថា សុកសាលិកសទ្ទេត្ថ សេចក្តីថា ក្នុងស្រះនោះមានសំឡេងសត្វសេក និងសត្វសាលិកា ។ បទថា **ពួកបក្សីទណ្ឌមាណវក** គឺ សត្វមានមុខដូច

មនុស្ស ។ បានឮថា បក្សីទាំងនោះ យកជើងទាំងពីរចាប់ឈើមាស ហើយជាន់ស្មឹកឈូកណាមួយ ដាក់ឈើមាសលើឈូកមិនឲ្យចន្លោះ ហើយត្រាច់ទៅ ។

បទថា សព្វកាលំ សា សេចក្ដីថា ស្រះបោក្ខរណីនោះ ល្អសព្វៗ កាល ។ បទថា **ស្រះនពិនីរបស់ស្ដេចកុវេរ:** សេចក្ដីថា ស្រះនពិនីរបស់ស្ដេចកុវេរ: ជាស្រះបទុម ស្រះនោះឈ្មោះ **ធរណី** ល្អសព្វៗ កាល ។

[៨៥] ស្ដេចវេស្សវ័ណ ញុំាងអាដានាដិយរក្សា ឲ្យសម្រេចហើយ កាលនឹងសម្ដែងការបរិកម្មព្រះបរិត្តនោះ ទើបពោលបទនេះថា **បុគ្គលណាមួយ** ។ ក្នុងបទទាំងនោះ បទថា **រៀនល្អហើយ** សេចក្ដីថា អាដានាដិយរក្សា ដែលអ្នកណាម្នាក់ ជម្រះអត្ថ និងព្យញ្ជន: និងរៀនដោយល្អ ។ បទថា **រៀនជំនាញហើយ** សេចក្ដីថា មិនឲ្យបទ និងព្យញ្ជន:សាបសូន្យ ហើយរៀនដោយសព្វគ្រប់ ។ លោកសម្ដែងទុកថា ពិតណាស់ ព្រះបរិត្ត រមែងមិនមានតេជ:ដល់អ្នកពោលខុសអត្ថខ្លះ បាលីខ្លះ ឬថា មិនធ្វើឲ្យជំនាញ ។ ព្រះបរិត្ត រមែងមានតេជ:ដល់អ្នកធ្វើឲ្យជំនាញ ដោយប្រការទាំងពួង ហើយពោលពិតប្រាកដ ។ សូម្បីកាលរៀន ព្រោះលាភជាហេតុ

ហើយពោល ក៏មិនសម្រេចប្រយោជន៍ ។ ព្រះបរិត្ត រមែងមានប្រយោជន៍ដល់អ្នកតាំងនៅក្នុងចំណែកនៃការចេញចាកទុក្ខ ហើយធ្វើមេត្តាឲ្យជាបុរេ-ចារិក ពោលហើយទុ៎ះឯង ។

បទថា យក្ខុបចារ គឺ អ្នកបម្រើយក្ខ ។ បទថា វត្ថុំ បានដល់ វត្ថុ គឺ ផ្ទះ ។

បទថា **ទីនៅ** បានដល់ ការនៅជានិច្ចក្នុងផ្ទះនោះ ។ បទថា **សមិតឹ** គឺ ការសមាគម ។

បទថា អជ្ឈុំ សេចក្តីថា មិនគួរធ្វើការអាវាហៈ ។ បទថា អវិវយ្ហំ សេចក្តីថា មិនគួរធ្វើការវិវាហៈជាមួយនឹងគេ ។ សេចក្តីថា មិនគប្បីធ្វើការអាវាហៈ ឬវិវាហៈនឹងគេ ។

បទថា **ដោយពាក្យជេរដែលបរិបូរ ដូចពោលហើយ** សេចក្តីថា អមនុស្សទាំងឡាយ គប្បីបង្អោនចូលទៅកាន់អត្តភាពរបស់យក្ខទាំងនោះយ៉ាងនេះថា អ្នកមានភ្នែកពណ៌ក្រហម អ្នកមានធ្មេញលឿង ដូច្នេះ ហើយបរិភាសដោយពាក្យបរិភាស ដែលមានព្យញ្ជនៈបរិបូណ៌ ដូចដែលពោលហើយ ។ អធិប្បាយថា ជាពាក្យជេររបស់យក្ខ ។ បទថា **បាត្រសូម្បីទទេ**

សេចក្តីថា បាត្រលោហៈ ដូចគ្នានឹងបាត្ររបស់ភិក្ខុនោះឯង ។ បាត្រនោះ គ្របលើសីសៈរហូតដល់ក ។ យកសសរដែកដំបាត្រនោះត្រង់កណ្តាល ។ បទថា ចណ្ឌា គឺ ក្រោធ , រុទ្ទា បានដល់ កំហុស ។ បទថា រភសា គឺ ធ្វើហួសហេតុ ។

បទថា **មិនធ្វើស្តេចមហារាជ** គឺ មិនកាន់យកពាក្យនិយាយ មិនធ្វើតាមការបង្គាប់ ។

បទថា **សេនាបតីរបស់មហារាជ** គឺ សេនាបតីយក្ខ ២៨ នាក់ ។ បទថា បុរិសកានំ បុរិសកានំ គឺ អនុសាសន៍របស់សេនាបតីយក្ខ ។ បទថា អវរុទ្ធានាម សេចក្តីថា បច្ចាមិត្ត គឺ មានពៀរ ។ បទថា **ប្រកាសឲ្យដឹង** សេចក្តីថា អ្នកមិនអាចនឹងពោលព្រះបរិត្ត ឲ្យពួកអមនុស្សចៀសចេញបាន គួរប្រកាសឲ្យយក្ខទាំងឡាយដឹង សេចក្តីថា ឲ្យយក្ខទាំងនោះដឹង ។ ក៏ប៉ុន្តែថា គប្បីឈរក្នុងទីនេះ ហើយពោលបរិកម្មព្រះបរិត្ត ។ តាមពិត មិនគួរសូត្រអាដានាដិយសូត្រមុនទេ ។ គួរសូត្រព្រះសូត្រទាំងនេះ គឺ មេត្តសូត្រ ធជគ្គសូត្រ រតនសូត្រ រហូត ៧ ថ្ងៃ ។ ប្រសិនបើរួចផុតទៅបាន ជាការល្អ ។ ប្រសិនបើមិនរួចផុត គួរសូត្រអាដានាដិយ-

សូត្រ ។ ភិក្ខុដែលសូត្រអាដានាដិយសូត្រនោះ មិនគួរទំពារម្សៅ ឬសាច់ មិនគួរនៅក្នុងព្រៃស្មសាន ។ សួរថា ព្រោះហេតុអ្វី ។ ឆ្លើយថា ពួកអមនុស្សនឹងបានឱកាស ។ ទីដែលសូត្រព្រះបរិត្ត គួរធ្វើទីសូត្រឲ្យមានស្មៅខៀវស្រស់ ក្រាលអាសនៈឲ្យរៀបរយក្នុងទីនោះ ហើយគប្បីអង្គុយ ។ ភិក្ខុអ្នកសូត្រព្រះបរិត្ត ដែលជនទាំងឡាយនាំចេញពីវិហារទៅកាន់ផ្ទះ គួរលោមព័ទ្ធដោយគ្រឿងការពារ គឺ ក្ដា ហើយគប្បីនាំទៅ ។ មិនគួរអង្គុយសូត្រក្នុងទីវាល ។ ភិក្ខុគួរបិទទ្វារ និងបង្អួចហើយ ទើបអង្គុយ លោមព័ទ្ធដោយដៃជាអាវុធ គឺ មេត្តាចិត្តក្នុងខាងដើម ហើយសូត្រ ។ គួរឲ្យទទួលសិក្ខាបទមុន ហើយសូត្រព្រះបរិត្តដល់អ្នកតាំងនៅក្នុងសីល ។ សូម្បីយ៉ាងនេះ ក៏មិនអាចនឹងរួចផុតបាន គួរនាំទៅកាន់វិហារ ឲ្យដេកលើលានព្រះចេតិយ ឲ្យធ្វើអាសនៈបូជា តាំងប្រទីប បោសសំអាតលានព្រះចេតិយ ហើយសូត្រមង្គលកថា ។ គួរប្រកាសឲ្យប្រជុំទាំងអស់ ។ ទីជិតវិហារ ដើមឈើធំ គួរបញ្ជូនដំណឹងទៅក្នុងទីនោះថា ពួកភិក្ខុរមែងរង់ចាំការមករបស់ពួកលោក ។

ឈ្មោះថា ការមិនមកក្នុងទីប្រជុំទាំងអស់ នឹងមិនបានទទួល គតី

នោះ គួរសួរអ្នកដែលត្រូវអមនុស្សស្ថិតនៅថា លោកឈ្មោះអ្វី ។ កាល គេប្រាប់ឈ្មោះហើយ គួរហៅឈ្មោះតែម្តង ។ អ្នកគួរលែងបុគ្គលឈ្មោះ នេះ ព្រោះចំណែកបុណ្យក្នុងការបូជាដោយវត្ថុ បានចងយកទុក និងរបស់ ក្រអូបជាដើម ចំណែកបុណ្យក្នុងការបូជាអាសនៈ ចំណែកបុណ្យក្នុងការ ថ្វាយបិណ្ឌបាតរបស់គេ ពួកភិក្ខុសូត្រមហាមង្គលកថា ដើម្បីប្រយោជន៍ដល់ បណ្ណាការរបស់គេ ដោយសេចក្តីគោរពក្នុងពួកភិក្ខុ សូមអ្នកចូរចេញពី គេចុះ ដូច្នេះ បើអមនុស្សមិនចេញ គួរប្រាប់ដល់ទេវតាទាំងឡាយថា ពួកលោកចូរដឹងចុះ អមនុស្សនេះ មិនធ្វើតាមពាក្យរបស់ពួកយើង យើង នឹងធ្វើពុទ្ធអាជ្ញា ដូច្នេះ គួរសូត្រព្រះបរិត្តនេះ នេះជាបរិកម្មរបស់គ្រហស្ថ ។ ក៏បើភិក្ខុត្រូវអមនុស្សស្ថិត គួរលាងអាសនៈ ហើយប្រកាសឲ្យប្រជុំភិក្ខុ ទាំងអស់ ឲ្យចំណែកបុណ្យក្នុងការបូជា មានរបស់ក្រអូប និងផ្កាឈើជា ដើម ហើយគប្បីសូត្រព្រះបរិត្តនេះ នេះជាបរិកម្មរបស់ភិក្ខុទាំងឡាយ ។ បទថា **គប្បីប្រជុំគ្នា** សេចក្តីថា គប្បីប្រកាសឲ្យសេនាបតីយក្ខ ២៨ នាក់ ប្រជុំគ្នាទាំងអស់ ។ បទថា **គប្បីប្រាប់** សេចក្តីថា គប្បីប្រាប់ទេវតា ទាំងឡាយនោះថា យក្ខនេះស្ថិតក្នុងគេ ដូច្នេះជាដើម ។ បទថា **ជាប់តាម**

ជាវេវចនៈរបស់បទថា **ស្ថិត** មា្យ៉ាងទៀត លោកពោលថា **ចូល** គឺ មិនចេញទៅ ។ បទថា **បៀតបៀន** សេចក្តីថា បៀតបៀនធ្វើឲ្យកើតរោគកម្រើករឿយៗ ។ បទថា **ធ្វើឲ្យកើតទុក្ខ** គឺ ធ្វើឲ្យមានសាច់ និងឈាមតិច ឲ្យកើតទុក្ខ ។ បទថា **មិនលែង** គឺ ជាអ្នកត្រូវក្រពើពាំ មិនប្រាថ្នានឹងលែង គប្បីប្រាប់ទេវតាទាំងនោះ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

ពួកអមនុស្សមានយក្សជាដើម

[៨៦] ឥឡូវនេះ ដើម្បីសម្តែងដល់យក្ខដែលគួរប្រាប់ ទើបពោលពាក្យជាដើមថា **នៃយក្ខទាំងឡាយពួកណា** ដូច្នេះ ក្នុងបទទាំងនោះ បទជាដើមថា ឥន្ទៈ សោមៈ ជាឈ្មោះរបស់យក្ខទាំងឡាយនោះ ។ បណ្តាយក្ខទាំងឡាយនោះ យក្ខមួយអាស្រ័យនៅលើភ្នំឈ្មោះវេស្សាមិត្តៈ ឈ្មោះថា យក្ខវេស្សាមិត្តៈ ។ យក្ខដែលអាស្រ័យនៅលើភ្នំយុគន្ធរៈ ឈ្មោះថា យក្ខយុគន្ធរៈ គឺ យក្ខឈ្មោះ ហិរិ នេត្តិ មណ្ឌិយៈ មណិ មណិវរៈ ទីឃៈ និងសេរីសកៈ នឹងយក្ខទាំងនោះ ។

[៨៧] បទថា **គួរប្រកាសឲ្យយក្ខតូច យក្ខធំ ពួកសេនាបតី**

ពួកមហាសេនាបតី សេចក្តីថា គប្បីប្រាប់ដល់យក្ខសេនាបតីទាំងឡាយនេះ យ៉ាងនេះថា យក្ខនេះបៀតបៀនអ្នកនេះ ធ្វើអ្នកនេះឲ្យក្តៅក្រហាយ មិនលែងអ្នកនេះ ដូច្នេះ បន្ទាប់ពីនោះ យក្ខសេនាបតីទាំងឡាយនោះ នឹងធ្វើសេចក្តីខ្វល់ខ្វាយថា ពួកភិក្ខុ រមែងធ្វើធម្មអាជ្ញារបស់ខ្លួន សូម្បីយើងនឹងធ្វើអាជ្ញារបស់ស្តេចយក្ខរបស់យើងទាំងឡាយ ។

[៨៨-៩១] ស្តេចវេស្សវ័ណមហារាជកាលនឹងសម្តែងថា ឱកាសរបស់ពួកអមនុស្សទើងមិនមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ពុទ្ធសាវកទាំងឡាយក៏នឹងនៅសប្បាយ ទើបក្រាបទូលមានពាក្យជាអាទិ៍ថា **បពិត្រព្រះអង្គអ្នកនិរទុក្ខ អដានាដិយរក្សា នេះឯង** ដូច្នេះ ។ បទទាំងអស់នោះ និងបទដទៃពីនោះ មានសេចក្តីងាយហើយនោះឯង ។

(ចប់ អដ្ឋកថា អាដានាដិយសូត្រទី ៩)

សង្គីតិសូត្រ ទី ១០

ពោលអំពីធម៌ពួក ១

[៩២] *សង្គីតិសូត្រ មានពាក្យចាប់ផ្តើមថា ឯវម្មេ សុតំ ជាដើម ។*

ក្នុងសង្គីតិសូត្រនោះ មានពាក្យអធិប្បាយទៅតាមលំដាប់បទ ដូចតទៅនេះ ៖

ពាក្យថា ចារិកញ្ចរមានោ សំដៅដល់ ស្តេចយាងទៅបែបនិពទ្ធ-ចារិក ។ បានឮថា ក្នុងគ្រានោះ ព្រះសាស្តាទ្រង់ផ្សាយសំណាញ់ គឺព្រះញាណទៅក្នុងម៉ឺនចក្រវាឡ ពិចារណាមើលសត្វលោក ទ្រង់បានសម្លឹងឃើញពួកមល្លរាជ អ្នកក្រុងបាវា ទើបទ្រង់រំពឹងថា រាជាទាំងនេះមកប្រាកដក្នុងសំណាញ់ គឺ សព្វញ្ញុតញ្ញាណរបស់តថាគត ។ និងមានហេតុយ៉ាងណា ? ទ្រង់ក៏បានជ្រាបសេចក្តីនេះថា រាជាទាំងឡាយឲ្យសាងសណ្ឋាគារឡើងមួយកន្លែង កាលតថាគតទៅ ក៏នឹងឲ្យតថាគតពោលមង្គល , តថាគតពោលមង្គលដល់ព្រះរាជាពួកនោះហើយ បញ្ជូនឲ្យ (ត្រឡប់) ទៅវិញ នឹងត្រាស់បង្គាប់សារីបុត្រថា អ្នកចូរពោលធម្មកថាដល់ពួកភិក្ខុ ។ សារីបុត្រ

ពិចារណា ដោយព្រះត្រៃបិដកហើយ នឹងពោលសង្គីតិសូត្រដល់ពួកភិក្ខុ ប្រដាប់ទៅដោយបញ្ហា ១,០១៤ ប្រការ , ភិក្ខុ ៥០០ រូប រឭកដល់ព្រះសូត្រ (នេះ) ហើយ នឹងសម្រេចព្រះអរហត្តព្រមដោយបដិសម្ភិទា ដូច្នេះ ទើបបានស្ដេចចារិកទៅ ។ ព្រោះហេតុនោះ លោកទើបពោលថា មល្លេសុ ចារិកញ្ចរមានោ ។

[៩៣] ពាក្យថា ឧព្ភតកំ ជាឈ្មោះរបស់សណ្ឋាគារនោះ ។ ន័យមួយទៀត លោកហៅថា (ឧព្ភតកំ) យ៉ាងនោះ ព្រោះជាអាគារខ្ពស់ ។ ពាក្យថា សណ្ឋាគារំ សំដៅដល់សាលាប្រជុំកណ្ដាលក្រុង ។ ក្នុងពាក្យថា សមណេន វា នេះ ព្រោះហេតុដែលទេវតាទាំងឡាយ រមែងកាន់យកទីនៅរបស់ខ្លួន ក្នុងវេលាដែលកំណត់ផ្ទៃដី (សាង) ផ្ទះទុំះឯង ដូច្នោះ លោកទើបមិនពោលថា ទេវេន វា តែពោលថា សមណេន វា ព្រាហ្មណេន វា កេនចិ វា មនុស្សភូតេន សមណព្រាហ្មណ៍ ឬនរណាមួយដែលជាមនុស្ស ។

ពាក្យថា យេន ភគវា តេនុបសង្កមឹសុ សេចក្ដីថា ពួកស្ដេចមល្លៈបានស្ដាប់ (ដំណឹងថា) ព្រះមានព្រះភាគស្ដេចមក ទើបត្រិះរិះថា សូម្បីពួកយើង ក៏មិនបានទៅទូលអារាធនាព្រះមានព្រះភាគមក ទាំងមិន

បានបញ្ជូនទូតទៅក្រាបទូលឲ្យស្ដេចមក តែព្រះអង្គក៏ស្ដេចមកដល់ទីនៅរបស់ពួកយើងដោយព្រះអង្គឯង មានភិក្ខុជាច្រើនជាបរិវារ , ឯពួកយើងក៏បានសាងសណ្ឋាគារសាលាឡើងហើយ , យើងនឹងយាងព្រះទសពលមក ឲ្យទ្រង់ប្រទានមង្គលក្នុងសណ្ឋាគារសាលានេះ ដូច្នេះ ទើបបានចូលទៅគាល់ ។ ពាក្យថា យេន សណ្ឋាគារំ តេនុបសង្កមឹសុ សេចក្ដីថា ពួកមល្លក្សត្រទាំងនោះគិតថា បានឮថា ជាងធ្វើចិត្រកម្មក្នុងសណ្ឋាគារសម្រេចហើយ តែពួកប៉មយាម ទើបតែនឹងសម្រេចក្នុងថ្ងៃនោះ និងធម្មតា ព្រះពុទ្ធទាំងឡាយទ្រង់មានព្រះអធ្យាស្រ័យ ត្រេកអរក្នុងព្រៃ រីករាយក្នុងព្រៃ ទ្រង់ពេញព្រះទ័យប្រថាប់នៅខាងក្នុងស្រុកឬទេ (ក៏មិនអាចជ្រាបបាន) ព្រោះដូច្នោះយើងជ្រាបដល់ព្រះទ័យរបស់ព្រះមានព្រះភាគមុនហើយ ទើបនឹងត្រៀមការដូច្នេះ ហើយចូលទៅគាល់ព្រះមានព្រះភាគ ។ តែឥឡូវនេះ ពួកមល្លក្សត្រប្រាថ្នានឹងត្រៀមការ ឲ្យត្រូវព្រះទ័យព្រះមានព្រះភាគ ទើបចូលទៅកាន់សណ្ឋាគារ ។ ពាក្យថា សព្វសន្ថរី សំដៅសេចក្ដីថា ក្រាលសព្វកន្លែង ។

មួយទៀត ក្នុងពាក្យថា យេន ភគវា តេនុបសង្កមឹសុ នេះ មានសេចក្ដីថា ពួកមល្លក្សត្រទាំងនោះ ចាត់ចែងសណ្ឋាគារស្រេចហើយ ទើប

ឲ្យបោសសម្អាតថ្នល់ក្នុងក្រុង ឲ្យលើកទង់ឡើង ហើយតាំងថ្នាំងទឹកពេញ

ប្រៀប ទាំងដើមចេកក្នុងទ្វារស្រុកទាំងឡាយ ធ្វើក្រុងទាំងអស់ឲ្យពាសពេញ

ទៅដោយរបៀបនៃគោមភ្លើង ដូចជាដួងផ្កាយ ហើយឲ្យប្រកាសថា ពួក

ទារកដែលនៅមិនទាន់ផ្តាច់ដោះ ចូរឲ្យផ្តាច់ដោះឲ្យហើយ , ពួកក្មេងជំទង់ៗ

ចូរប្រញាប់ឲ្យបរិភោគ (អាហារ) ហើយឲ្យដេក កុំធ្វើសំឡេងឲ្យលាន់ឮ

កងរំពង ថ្ងៃនេះព្រះសាស្តានឹងប្រថាប់ខាងក្នុងស្រុកមួយយប់ , ទីព្រះពុទ្ធ

ទាំងឡាយរមែងទ្រង់ពេញព្រះទ័យ ជាកន្លែងស្ងប់ស្ងាត់ ដូច្នេះហើយ នាំគ្នា

កាន់គប់ភ្លើងដោយខ្លួនឯង ចូលទៅគាល់ព្រះមានព្រះភាគដល់ទីប្រថាប់ ។

[៩៤] ពាក្យថា ភគវន្តំយេវ បុរក្ខិត្វា ប្រែថា ធ្វើព្រះមាន-

ព្រះភាគទុកខាងមុខ ។ ព្រះមានព្រះភាគ ប្រថាប់គង់ត្រង់កណ្តាលភិក្ខុ

និងឧបាសកទាំងឡាយ ក្នុងសណ្ឋាគារនោះ រមែងរុងរោចន៍ក្រៃលែងណាស់

ជាទីតាំងនៃសេចក្តីជ្រះថ្លាដោយជុំវិញ មានព្រះឆវីវណ្ណដូចមាស ស្រស់ល្អ

គួរសរសើរ ។ ព្រះរស្មីមានពណ៌ដូចជាមាស ផ្សាយចេញចាកព្រះវរកាយ

ខាងមុខ ផ្សាយទៅដល់ ៨០ ហត្ថ ។ ព្រះរស្មី មានពណ៌ដូចមាសផ្សាយ

ចេញចាកព្រះវរកាយកណ្តាល ពីព្រះហស្តខាងស្តាំ ពីព្រះហស្តខាងឆ្វេង

ក៏ផ្សាយទៅបានម្ខាង ៨០ ហត្ថ (ដូចៗ គ្នា) ។ ព្រះរស្មីមានពណ៌ដូច ធ្នូតកមយុរា ផ្សាយចេញពីជុំវិញព្រះកេសាទាំងអស់ទៅផ្នែកខាងលើ ផ្សាយទៅកាន់នភាកាសកម្ពស់ ៨០ ហត្ថ ។ ព្រះរស្មី មានពណ៌ដូចកែវប្រវាឡ ផ្សាយចេញពីបាតព្រះបាទខាងក្រោម ទៅក្នុងផែនដីរហូតដល់ ៨០ ហត្ថ ។ ព្រះពុទ្ធរស្មី មានពណ៌ ៦ ប្រការ ផ្សាយចេញ រុងរឿង ចែងចាំង រហូតអស់ទីប្រមាណ ៨០ ហត្ថដោយជុំវិញ ដោយប្រការដូច្នេះ ។ សព្វទិសាភាគក៏ភ្លឺច្បាស់ ច្បាស់ដូចជារោយរាយទៅដោយផ្កាចម្បាមាស ដូចជាចាក់ស្រោចដោយសុវណ្ណរស ដែលហូរពីធ្នាំងមាស ដូចដេរដាសទៅដោយផែនមាស និងដូចជាពាសពេញទៅដោយកម្ទេចផង់ផ្កាមាស និងកណ្ណិការដែលហុយដោយវេរម្ភវាត ។ សូម្បីព្រះវរកាយនៃព្រះមានព្រះភាគ ដែលរុងរឿងដោយអនុព្យញ្ជនៈ ៨០ ប្រការ ព្រះរស្មី (ដោយប្រក្រតី) ប្រមាណមួយព្យាម និងវរលក្ខណ៍ ៣២ ប្រការ ក៏រុងរោចន៍ដូចផ្ទៃមេឃ ដែលដេរដាសដោយពពួកផ្កាយ ដូចជាផ្កាបទុមដែលរីកស្គុះស្គាយ ដូចបារិឆត្តកប្រមាណ ១០០ យោជន៍ មានផ្ការពេញដើម ដូចនឹងផ្សាយព្រះសិរីគ្របសង្កត់នូវសិរីនៃព្រះអាទិត្យ ព្រះចន្ទ ស្តេចចក្រពត្តិ ស្តេចទេវរាជ (និង)

មហាព្រហ្ម នីមួយៗ មាន ៣២ ដែលតាំងទុកដោយលំដាប់គ្នា (ឲ្យអាប់រស្មីទៅ) ដូច្នោះ ។ សូម្បីភិក្ខុទាំងអស់ ដែលអង្គុយជុំវិញនៅទីនោះ ក៏សុទ្ធតែជាអ្នកប្រាថ្នាតិច សន្តោស ស្ងប់ មិនច្រឡូកច្រឡំ ធ្វើសេចក្តីព្យាយាមជាអ្នកទូន្មាន អត់ធន់ចំពោះពាក្យទូន្មាន ជាអ្នកជាស់តឿន តិះដៀលបាបសម្បូរណ៍ដោយ **សីល សមាធិ បញ្ញា វិមុត្តិ វិមុត្តិញាណទស្សនៈ** ។ ព្រះមានព្រះភាគ ដែលភិក្ខុទាំងនោះហែហមហើយ រុងរោចន៍ដូចជាដុំមាសដែលគ្របដណ្តប់ដោយសំពត់កម្ពលក្រហម ដូចផ្ទះមាសដែលអណ្តែតនៅត្រង់កណ្តាលព្រៃបទុមក្រហម ដូចប្រាសាទមាសដែលហោមព័ទ្ធជុំវិញ ដោយវេទិកាកែវប្រវាឡ ។ ចំណែកព្រះអសីតិមហាថេរៈ ស្លៀកដណ្តប់សំពត់បង្សុកូលពណ៌ដូចពពក ជាមហានាគ ដូចដំបូកកែវមណី កម្ចាត់រាគៈហើយ ទម្លាយកិលេសអស់ហើយ កាត់ផ្តាច់ជដាចេញអស់ហើយ កាត់គ្រឿងចងបានហើយ មិនជាប់ជំពាក់ក្នុងត្រកូល ឬក្នុងពួកគណៈ ក៏អង្គុយជុំវិញព្រះមានព្រះភាគ ដោយប្រការដូច្នេះ ។ ព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់ប្រាសចាករាគៈដោយព្រះអង្គឯងហើយ ទ្រង់មានអ្នកប្រាសចាកពីរាគៈនៅជុំវិញ ទ្រង់ប្រាសចាកទោសៈដោយព្រះអង្គឯងហើយ ទ្រង់មានអ្នកប្រាស

ចាកទោសៈនៅជុំវិញ ទ្រង់ប្រាសចាកពីមោហៈដោយព្រះអង្គឯង ទ្រង់មានអ្នកប្រាសចាកពីមោហៈនៅជុំវិញ ទ្រង់គ្មានតណ្ហាដោយព្រះអង្គឯង ទ្រង់មានអ្នកគ្មានតណ្ហានៅជុំវិញ ទ្រង់គ្មានកិលេសដោយព្រះអង្គឯង ទ្រង់មានអ្នកគ្មានកិលេសនៅជុំវិញ ទ្រង់ជាពុទ្ធៈដោយព្រះអង្គឯង ទ្រង់មានអ្នកជាពុទ្ធៈ មានអ្នកពហុស្សូតនៅជុំវិញ ដូចជាកេសរដែលហ៊ុំព័ទ្ធទៅដោយត្របក ដូចកណ្ណិកាដែលហ៊ុំព័ទ្ធទៅដោយកេសរ , ដូចស្តេចដំរីឆទ្ទន្តដែលហែហមទៅដោយដំរីបរិវារទាំង ៨ ពាន់ , ដូចស្តេចហង្សធតរដ្ឋ ដែលហែហមទៅដោយហង្សបរិវារ ៩ សែន , ដូចជាស្តេចចក្រពត្តិ ដែលហែហមទៅដោយពួកសេនាង្គនិករ , ដូចស្តេចសក្កទេវរាជ ដែលហែហមទៅដោយពួកទេវ , ដូចហារិតមហាព្រហ្ម ដែលហែហមទៅដោយគណៈព្រហ្ម បានប្រថាប់គង់ត្រង់កណ្តាលបរិស័ទទាំងនោះ ដោយពុទ្ធភេទ ដែលរកអ្វីស្មើដូចបាន ដោយពុទ្ធវិលាស ដែលរកប្រមាណមិនបាន ទ្រង់ញុំាងពួកមល្លក្សត្រនៃនគរបាវាឲ្យឃើញ ។ល។ ដោយធម្មីកថារហូតដល់យប់ជ្រៅ ហើយទ្រង់បញ្ជូនទៅ ។ម្យ៉ាងទៀត ក្នុងទីនេះគប្បីជ្រាបថា **បកិណ្ណកកថា** ដែលប្រកបទៅដោយពាក្យអនុមោទនាក្នុងសណ្ឋាគារ ឈ្មោះថា **ធម្មកថា** ។

ពិតណាស់ ក្នុងគ្រានោះ ព្រះមានព្រះភាគបានត្រាស់បកិណ្ណកកថា ដែលនាំមកនូវប្រយោជន៍ និងសេចក្តីសុខដល់មលក្ខត្រនៃនគរបាវា ដូចជាញុំាងអាកាសគង្គាឲ្យបង្ហូរចុះហើយ ដូចជាទ្រង់ប្រមូលមកនូវឱជៈនៃបឋវី ដូចជាទ្រង់ចាប់ចុងដើមមហាជម្ពូ ហើយអង្រួនឲ្យញាប់ញ័រ និងដូចជាទ្រង់រម្ងាស់សំបុកឃ្មុំ ដែលគួរដល់ការរម្ងាស់ដោយគ្រឿងចក្រ ហើយញុំាងបុគ្គលឲ្យផឹកនូវទឹកផ្អែម ដូច្នោះ ។

[៩៥] ពាក្យថា តុណ្ហីភូតំ តុណ្ហីភូតំ សេចក្តីថា ទ្រង់ឆ្មៀងមើលទិសណាៗ ពួកភិក្ខុក្នុងទិសនោះៗ ស្ងៀមស្ងាត់ ។ ពាក្យថា អនុវិលោ-កេត្វា សេចក្តីថា ឆ្មៀងមើលតាមទិសនោះៗ ដោយចក្ខុ ២ យ៉ាង គឺមំសចក្ខុ និងទិព្វចក្ខុ ។ ពិតហើយ ទ្រង់កំណត់ឥរិយាបថខាងក្រៅរបស់ភិក្ខុទាំងនោះ ដោយមំសចក្ខុ ។ ក្នុងពួកភិក្ខុទាំងនោះ មិនមានភិក្ខុដែលឃ្នើសឃ្នងដៃ ឃ្នើសឃ្នងជើង សូម្បីត្រឹមតែមួយរូប មិនមានរូបណាងើបសីសៈនិយាយចរចា ឬអង្គុយលក់ ។ ភិក្ខុទាំងពួងនោះ ជាអ្នកសិក្សាអប់រំមកហើយដោយត្រៃសិក្ខា អង្គុយស្ងប់ស្ងៀម ដូចជាអណ្តាតប្រទីបក្នុងទីដែលស្ងាត់ខ្យល់ ដូច្នោះ ។ ទ្រង់កំណត់ឥរិយាបថនេះ របស់ភិក្ខុទាំងនោះ

ដោយមំសចក្ខុ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

មួយទៀត ទ្រង់ចម្រើនអាលោក (ពន្លឺ) ជាបឃើញហទយៈរូបរបស់ភិក្ខុទាំងនោះ ហើយទ្រង់ត្រួតមើលសីលខាងក្នុង ដោយទិព្វចក្ខុ ។ ព្រះអង្គទ្រង់បានឃើញសីល ដែលចូលដល់ព្រះអរហត្តរបស់ភិក្ខុច្រើនរយ ដូចប្រទីបដែលភ្លឺប្លុងៗ នៅខាងក្នុងថ្នាំង ។ ពិតណាស់ ភិក្ខុទាំងនោះ ជាអ្នកប្រារព្ធវិបស្សនា ។ ទ្រង់បានឃើញសីលរបស់ភិក្ខុទាំងនោះ ដោយប្រការដូច្នេះ ហើយទ្រង់ត្រិះរិះថា ភិក្ខុទាំងនេះជាគូគួរដល់តថាគត ទាំងតថាគត ក៏ជាគូគួរដល់ភិក្ខុទាំងនេះ ហើយទ្រង់តាំងនិមិត្តទុកក្នុងផ្ទៃដី ចក្ខុពិចារណាមើលពួកសង្ឃ ហើយត្រាស់ហៅព្រះសារីបុត្រថា តថាគតចុកពោយខ្នង ។ ព្រោះហេតុអ្វីទើបទ្រង់ចុកពោយខ្នង ? ។ ព្រោះកាលព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់បំពេញសេចក្តីព្យាយាមយ៉ាងខ្លាំងក្លាអស់ ៦ ឆ្នាំ បានកើតសេចក្តីលំបាកព្រះវរកាយជាច្រើន ។ លុះកាលតមក ដល់ទ្រង់ព្រះជរា ខ្យល់ចាក់សៀតខ្នង រមែងកើតឡើងដល់ព្រះអង្គបាន (ជាធម្មតា) ។

ពាក្យថា សង្ឃាដឹ បញ្ញបេត្វា សេចក្តីថា បានឮថា មលុក្សត្រទាំងនោះឲ្យក្រាលគ្រែដែលជាកប្បិយៈទុកត្រង់ផ្នែកម្ខាងនៃសណ្ឋាគារ ដោយសេចក្តី

ថា ពេលខ្លះព្រះសាស្ដានឹងគប្បីផ្ទំ ។ ចំណែកព្រះសាស្ដា ទ្រង់ត្រិះរិះថា គ្រែដែលតថាគតប្រើប្រាស់ដោយឥរិយាបថទាំង ៤ នឹងមានផលានិសង្ស ច្រើនដល់មល្លក្សត្រទាំងនេះ ទើបត្រាស់បង្គាប់ឲ្យក្រាលសំពត់សង្ឃាដិលើ គ្រែនោះ ហើយផ្ទំ ។

ការធ្វើមរណកាលនៃនិគ្គណ្ឋនាដបុត្ត

[៩៦] ពាក្យដែលគួរពោល ក្នុងពាក្យថា តស្ស កាលកិរិយាយ ជាដើម បានពោលទុកហើយទាំងអស់ក្នុងខាងក្រោយ ។

ពាក្យថា អាមន្តេសិ សេចក្ដីថា ទ្រង់ប្រាថ្នានឹងសម្ដែង **ស្វាក្ខាតធម៌** ដែលធ្វើសេចក្ដីស្ងប់រម្ងាប់ ហេតុមានការទាស់ទែងគ្នាជាដើម ទើបបាន ត្រាស់ហៅ ។ ពាក្យថា តត្ថ ប្រែថា ក្នុងធម៌នោះ ។ ពាក្យថា សង្គាយិតព្វំ សេចក្ដីថា សង្ឃដែលព្រមព្រៀងគ្នា គប្បីសង្គាយនា គឺ សង្ឃអ្នកមាន ពាក្យតែមួយ មានពាក្យមិនជំទាស់គ្នា គប្បីសូត្រ ។ ពាក្យថា ន វិវទិតព្វំ សេចក្ដីថា មិនគួរពោលជំទាស់គ្នាក្នុងអត្ថៈក៏ដោយ ក្នុងព្យញ្ជនៈក៏ដោយ ។

[៩៧] ពាក្យថា ឯកោ ធម្មោ សេចក្ដីថា ព្រះថេរៈមានសេចក្ដី

ប្រាប្ថានីងសម្ដែងសាមគ្គីរសច្រើនយ៉ាង ដូចពួកមួយ ពួកពីរ ពួកបីជាដើម ទើបពោលថា ឯកោ ធម្មោ (ធម៌មួយ) ដូច្នេះ ជាលំដាប់ដំបូង ។

ពាក្យថា សព្វេ សត្តា សំដៅដល់ សត្វទាំងពួង ក្នុងភពទាំងពួង ដូចក្នុងកាមភពជាដើម ក្នុងសញ្ញីភពជាដើម និងក្នុងឯកវោការភពជាដើម ។

ពាក្យថា អាហារដ្ឋិតិកា មានបទនិយាមថា សត្វទាំងនោះ តាំងនៅបានព្រោះអាហារ ដូច្នោះ ទើបឈ្មោះថា **អាហារដ្ឋិតិកា** អ្នកតាំងនៅបានព្រោះអាហារ ។ អាហាររមែងជាហេតុនៃការតាំងនៅ បានដល់ សព្វសត្វ ដោយប្រការដូច្នេះ ។ ព្រះថេរៈសម្ដែងអត្ថន័យថា " លោកទាំងឡាយ ធម៌មួយ គឺ សត្វទាំងឡាយតាំងនៅបាន ព្រោះអាហារនេះ ព្រះសាស្ដារបស់យើងទាំងឡាយ ទ្រង់ជ្រាបសេចក្ដីពិតហើយ បានត្រាស់ទុកជាការត្រឹមត្រូវ " ។ ក៏កាលបើដូច្នេះ ពាក្យដែលត្រាស់ទុកថា " ពួកទេវតាជាអសញ្ញសត្វ ជាអហេតុកៈ មិនមានអាហារ មិនមានផស្សៈ " ដូច្នេះជាដើម នឹងមិនជាការខុសទេឬ ? ។ មិនខុស ទាំងនេះ ព្រោះទេវតាពួកនោះ ក៏មានឈានជាអាហារ ។ បើដូច្នោះ សូម្បីពាក្យដែលត្រាស់ទុកថា " ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ដែលថា អាហារដើម្បីការតាំងនៅរបស់ពួកសត្វទាំងឡាយ ដែល

កើតមកហើយ ឬដើម្បីអនុគ្រោះដល់ពួកសម្ភវេសីសត្វ មាន ៤ យ៉ាង ៤ យ៉ាង តើអ្វីខ្លះ ។ ១. កវឡិង្ការាហារ អាហារគ្រោតគ្រាតក៏ដោយ ល្អិតក៏ដោយ ២. ផស្សាហារ ៣. មនោសញ្ចេតនាហារ ៤.វិញ្ញាណាហារ " ដូច្នេះក៏ខុស ។ សូម្បីពាក្យនេះ ក៏មិនឃៀងឃាត ។ ព្រោះថា ក្នុងព្រះសូត្រនោះ ត្រាស់ធម៌ទាំងឡាយ ដែលមានលក្ខណៈ ជាអាហារដោយត្រង់នុ៎ះឯងថា " អាហារ " ។ តែក្នុងទីនេះ ត្រាស់ហៅ បច្ច័យដោយអមថា " អាហារ " ពិតណាស់ បច្ច័យគួរនឹងបានដល់ ធម៌ទាំងពួង ។ និងបច្ច័យនោះ ញុំាង ផលណាៗ ឲ្យកើត ក៏រមែងឈ្មោះថា នាំមកនូវផលនោះៗ ព្រោះដូច្នោះ ទើបហៅបានថា អាហារ ។ ដោយហេតុនោះឯង ទើបត្រាស់ទុកថា " ម្នាល ភិក្ខុទាំងឡាយ សូម្បីអវិជ្ជា តថាគត ក៏ពោលថា មានអាហារ មិនមែនមិនមានអាហារ , ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ចុះអ្វីហ្ន៎ ជាអាហាររបស់អវិជ្ជា , គប្បីនឹងពោលថា នីវរណៈ ៥ ជាអាហាររបស់អវិជ្ជា , ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ សូម្បីនីវរណៈ តថាគតក៏ពោលថា មានអាហារ មិនមែនមិនមានអាហារ , ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ចុះអ្វីហ្ន៎ ជាអាហាររបស់នីវរណៈ ៥ , នឹងពោលថា អយោនិសោមនសិការ ជាអាហាររបស់នីវរណៈ " ដូច្នេះ , អាហារ គឺ

បច្ច័យនេះ ប្រាថ្នាយកក្នុងព្រះសូត្រនេះ ។ ក៏កាលកាន់យកបច្ច័យជាអាហារតែម្យ៉ាងហើយ ក៏រមែងជាការកាន់យកទាំងអស់ ទាំងអាហារដោយអម ទាំងអាហារដោយត្រង់ ។ ក្នុងអសញ្ញកពនោះ រមែងបានអាហារប្បច្ច័យ ។

កាលព្រះពុទ្ធមិនទាន់បានឧប្បត្តិឡើង ពួកអ្នកបួសក្នុងលទ្ធិតិរ្ថិយធ្វើបរិកម្មក្នុងវាយោកសិណ ញុំាងឈានទី ៤ ឲ្យកើតឡើងបាន ចេញចាកឈាននោះ ញុំាងសេចក្តីត្រេកអរពេញចិត្តថា " គួរតិះដៀលចិត្ត ចិត្តនេះគួរតិះដៀលពិត , ឈ្មោះថា ការមិនមានចិត្តនុ៎ះឯង ជាការល្អ , ព្រោះអាស្រ័យចិត្ត ទើបកើតទុក្ខដែលមានការសម្លាប់ និងការឃុំឃាំងជាដើមជាបច្ច័យ , កាលមិនមានចិត្ត ទុក្ខនោះក៏រមែងមិនមាន " ដូច្នេះ ឈានមិនវិនាស អស់ជីវិតហើយ ទៅកើតក្នុងអសញ្ញកព ។ អ្នកណាតាំងនៅឥរិយាបថណាក្នុងមនុស្សលោក , អ្នកនោះ ក៏កើតដោយឥរិយាបថនោះជាអ្នកឈរខ្លះ អង្គុយខ្លះ ដេកខ្លះ រហូត ៥០០ កប្ប , ដូចជាការដេកនៅរហូតអស់កាលយូរដល់ត្រឹមនេះ ។ សូម្បីសត្វទាំងឡាយ ដែលមានរូបយ៉ាងនេះ ក៏រមែងបានអាហារប្បច្ចយ ។ ពិតហើយ សត្វទាំងនោះចម្រើនឈានណាហើយ ទៅកើត , ឈាននោះឯង រមែងជាបច្ច័យរបស់

សត្វទាំងនោះ ។ បច្ច័យ គឺ ឈាន មាននៅដរាបណា ក៏រមែងតាំងនៅបានដរាបនោះ ឧបមាដូចកូនសរ ដែលបាញ់ទៅ ដោយកម្លាំងបញ្ជូននៃខ្សែ , កម្លាំងបញ្ជូននៃខ្សែមានត្រឹមណា ក៏កូនសរទៅបានត្រឹមនោះ ដូច្នោះ ។ កាលបច្ច័យ គឺ ឈាននោះអស់ហើយ សត្វទាំងនោះ ក៏រមែងធ្លាក់ទៅ ដូចកូនសរដែលអស់កម្លាំងបញ្ជូននៃខ្សែ ដូច្នោះ ។

ចំណែកពួកសត្វនរក ដែលលោកពោលទុកថា មិនបានរស់នៅដោយផលនៃសេចក្តីតាំងមាំ ទាំងមិនបានរស់នៅដោយផលនៃបុណ្យ ទាំងនេះ មានអ្វីជាអាហារ ។ កម្មនុ៎ះឯងជាអាហាររបស់សត្វនរកទាំងនោះ ។ បើនឹងសួរថា អាហារមាន ៥ យ៉ាង ដូច្នោះឬ ? ។ (ក៏ត្រូវឆ្លើយថា) ពាក្យថា " ៥ យ៉ាង ឬមិនមែន ៥ យ៉ាង " នេះ មិនគួរនិយាយ លោកពោលពាក្យនេះទុកហើយមិនមែនឬថា " បច្ច័យ គឺ អាហារ " ព្រោះដូច្នោះ សត្វទាំងនោះ កើតក្នុងនរកដោយកម្មណា កម្មនោះឯងចាត់ថា ជាអាហារ ព្រោះជាបច្ច័យនៃការតាំងនៅរបស់សត្វទាំងនោះ ដូចត្រាស់ទុកថា " នឹងមិនទាន់អស់ជីវិតដរាបដែលបាបកម្មនោះ មិនទាន់អស់ " ។ និងក្នុងទីនេះ មិនគួរនឹងពោលថា ត្រូវគ្នាដោយរឿងកវឡិង្ការាហារ ។ ព្រោះសូម្បីតែ

ទឹកមាត់ ដែលកើតក្នុងមាត់ ក៏ញ៉ាំងឲ្យសម្រេចកិច្ចក្នុងរឿងអាហារ ដល់សត្វទាំងនោះបាន ។

ពិតហើយ ទឹកមាត់នោះ ក្នុងនរករាប់ថា ជាទីតាំងនៃទុក្ខវេទនា ក្នុងសួគ៌ រាប់ថា ជាទីតាំងនៃសុខវេទនា ចាត់ថា ជាបច្ច័យបាន ។

ដូច្នោះ ក្នុងកាមភព ដោយត្រង់ មានអាហារ ៤ យ៉ាង ក្នុងរូបភព និងអរូបភព វៀរលែងតែអសញ្ញសត្វៈ ដ៏សេសក្រៅពីនោះ មានអាហារ ៣ យ៉ាង , សម្រាប់អសញ្ញសត្វៈ និងទេពដទៃៗ (ក្រៅពីដែលពោលហើយ) មានអាហារ គឺ អាហារប្បច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នេះ ។ ព្រះថេរៈ ពោលបញ្ហាប្រការទី ១ ថា សត្វទាំងពួងតាំងនៅបានព្រោះអាហារ ដោយអាហារ តាមដែលសម្ដែងមកនេះ ហើយបានឆ្លើយបញ្ហាទី ២ ថា " សត្វទាំងពួង ឋិតនៅបាន ព្រោះអាស្រ័យសង្ខារ " ដូច្នេះ ដោយមិនបានកំណត់យ៉ាងនេះថា អយំ ខោ អាវុសោ (នេះឯង លោកទាំងឡាយ) ទាំងមិនបានកែសេចក្ដី ទៀតថា អត្ថិ ខោ អាវុសោ (មាន លោកទាំងឡាយ) ។ ព្រោះហេតុអ្វី ទើបមិនបានកំណត់ ទាំងមិនបានកែសេចក្ដីទៀត ។ ព្រោះការដែលនឹងរៀន និងទូន្មានក្នុងកាលរវល់តែកំណត់សំដៅ

ទាំងវល់តែកែសេចក្តីហើយនោះ ជារឿងលំបាក ដូច្នោះ លោកទើបកែសេចក្តីទាំងពីររួមគ្នា ។

សូម្បីក្នុងការកែបញ្ហាប្រការទី ២ នេះ បច្ច័យដែលបានពោលមកហើយក្នុងខាងក្រោយនុ៎ះឯង ក៏ហៅថា សង្ខារ ព្រោះតាក់តែងផលរបស់ខ្លួន ។ អាហារប្បច្ចយ បានពោលមកហើយក្នុងខាងក្រោយ , សេចក្តីផ្សេងគ្នាយ៉ាងតិចទីបំផុត ក្នុងបញ្ហាប្រការនេះ ក៏គឺ ប្រការនេះ ក្នុងទីនេះជាសង្ខារប្បច្ចយ ។ (តែ) ព្រះមហាសិវត្ថេរៈ ពោលថា កាលកាន់យកយ៉ាងនេះថា " អាហារដោយត្រង់ កាន់យកហើយក្នុងកាលក្រោយ , ក្នុងទីនេះសំដៅយក អាហារដោយអម ដូច្នេះ សេចក្តីផ្សេងគ្នាក៏នឹងប្រាកដឡើង , ប៉ុន្តែថា លោកមិនបានកាន់យក (យ៉ាងនោះ) " ។ ពិតហើយធម៌ដែលជាប់ដោយឥន្ទ្រិយ មិនជាប់ដោយឥន្ទ្រិយ គួរនឹងបានបច្ច័យ ដូច្នេះឯង ។ ដែលឈ្មោះថា ធម៌ វៀរចាកបច្ច័យ រមែងមិនមាន ។ បណ្តាធម៌ ២ យ៉ាងនោះ ធម៌ដែលមិនជាប់ដោយឥន្ទ្រិយ ដូចស្មៅ ដើមឈើ និងវល្លិ៍ជាដើម រមែងមានរសផែនដី និងរសទឹកជាបច្ច័យ ។ ព្រោះកាលភ្លៀងមិនធ្លាក់ ស្មៅជាដើមក៏ស្វិត ។ តែនឹងស្រស់ខៀវ កាលភ្លៀងធ្លាក់ ។

រសផែនដី និងរសទឹក ជាបច្ច័យដល់ស្មៅជាដើមទាំងនោះ ដោយប្រការ ដូច្នេះ ។ ធម៌ដែលជាប់ដោយឥន្ទ្រិយ មានវត្ថុជាដើមថា អវិជ្ជា តណ្ហា កម្ម អាហារ , ជាបច្ច័យ បច្ច័យក្នុងកាលក្រោយនុ៎ះឯង លោកហៅថា អាហារ (តែ) ក្នុងទីនេះ លោកហៅថា សង្ខារ សេចក្តីផ្សេងគ្នាក្នុងរឿង នេះ មានត្រឹមតែប៉ុណ្ណោះឯង ។ បទថា អយំ ខោ អាវុសោ សេចក្តីថា លោកទាំងឡាយ ធម៌មួយនេះ ព្រះសាស្តារបស់ពួកយើង ប្រថាប់ក្នុង មហាពោធិមណ្ឌល ទ្រង់ធ្វើឲ្យច្បាស់ដោយព្រះសព្វញ្ញុតញ្ញាណ ព្រះអង្គឯង ហើយទ្រង់បានសម្តែងទុក ជាធម៌មួយ ដែលលោកទាំងឡាយ គប្បីសង្គា-យនាព្រមព្រៀងគ្នា មិនគប្បីជំទាស់គ្នា ។ ពាក្យថា យថយិទំ ព្រហ្មចរិយំ សេចក្តីថា សាសនព្រហ្មចរិយៈនេះ គប្បីតាំងមាំបាន ដូចកាលដែលលោក ទាំងឡាយសង្គាយនា ។ គឺ កាលភិក្ខុមួយរូប ពោលថា “ លោក ទាំងឡាយ ធម៌ ១ ដែលព្រះសាស្តាត្រាស់ទុកដោយប្រពៃហើយមាន , ធម៌ ១ នោះ គឺអ្វី សត្វទាំងពួងតាំងនៅបានព្រោះអាហារ សត្វទាំងពួង តាំងនៅបានព្រោះសង្ខារ ” ដូច្នេះ , ភិក្ខុមួយរូប បានស្តាប់ពាក្យពោល របស់ភិក្ខុរូបនោះហើយ ក៏ប្រាប់តទៅ មួយរូបទៀតបានស្តាប់ ក៏ប្រាប់គ្នា

តទៅទៀត ដោយកំណត់ពាក្យប្រាប់បន្តៗ គ្នាទៅ ដោយប្រការយ៉ាងនេះ ឯង ព្រហ្មចរិយៈនេះ ក៏នឹងតាំងនៅរហូតអស់កាលយូរ ដើម្បីប្រយោជន៍ ដល់លោក ព្រមទាំងទេវលោក ព្រះធម្មសេនាបតីសារីបុត្តត្ថេរ បានសម្តែង សាមគ្គីរស ដោយអំណាចធម៌ពួកមួយ ដោយប្រការដូច្នេះឯង ។

" ចប់ ធម្មពួក១ "

ពោលអំពីធម៌ពួក ២

[៩៨] កាលសម្តែងសាមគ្គីរស ដោយអំណាចធម៌ពួកមួយ ដូចពោលមកនេះហើយ ឥឡូវនេះ ព្រះថេរៈបានផ្តើមទេសនាតទៅ ដើម្បីសម្តែងដោយអំណាចធម៌ពួកពីរ ។

ក្នុងធម៌ពួកពីរ គឺ **នាមរូប** នោះ **នាម** បានដល់ អរូបខន្ធ ៤ និងនិព្វាន ១ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនេះ ខន្ធ ៤ ឈ្មោះថា **នាម** ដោយអត្ថថាបង្អោនទៅ ។ ពាក្យថា **ដោយអត្ថថាបង្អោនទៅ** មានន័យថា ដោយអត្ថថា ធ្វើឈ្មោះ ។ ដូចសេចក្តីថា ព្រះបាទមហាសម្មត មានព្រះនាមថា " មហាសម្មត " ក៏ព្រោះមហាជនសន្មត (លើកតម្កើង , សំដៅដល់ដីងព្រមគ្នាឡើង) , ឬដូចជាឪពុកម្តាយ តាំងឈ្មោះឲ្យជាទីកំណត់ចំណាំដល់បុត្រ យ៉ាងនេះថា " អ្នកនេះ ឈ្មោះតិស្សៈ អ្នកនេះឈ្មោះ បុស្សៈ " ឬដូចឈ្មោះដែលបានមកដោយគុណសម្បត្តិថា " ព្រះធម្មកថិក ព្រះវិន័យធរ " ដូច្នេះ យ៉ាងណា , ខន្ធទាំងឡាយ មានវេទនាជាដើម នឹងបានឈ្មោះដូច្នោះ ក៏មិនមែន ។ ពិតណាស់ វេទនាជាដើម រមែងមានឈ្មោះរបស់ខ្លួនកើតឡើង (ឯង) ដូចមហាប្រថពីជាដើម ។ កាលខន្ធទាំងនោះ

កើតឡើងហើយ ឈ្មោះរបស់ខន្ធទាំងនោះ ក៏ជាការកើតឡើងដូចគ្នា ។ ព្រោះមិនមានអ្នកណាដែលនឹងមកពោល កាលវេទនាដែលកើតឡើងថា អ្នកឯងចូរឈ្មោះថា វេទនា ។ និងធុរៈ ដែលនឹងត្រូវតាំងឈ្មោះដល់វេទនានោះ ដោយហេតុណាមួយ ក៏មិនមាន ។ ដូចកាលផែនដីកើតឡើង ក៏មិនមានធុរៈដែលនឹងត្រូវតាំងឈ្មោះថា អ្នកឯងចូរឈ្មោះផែនដី , កាលចក្រវាឡ ភ្នំព្រះសុមេរុ ព្រះចន្ទ ព្រះអាទិត្យ ផ្កាយនក្សត្រកើតឡើង ក៏មិនមានធុរៈដែលនឹងត្រូវតាំងឈ្មោះថា " អ្នកឯងចូរឈ្មោះចក្រវាឡ ។ល។ អ្នកឯងចូរឈ្មោះនក្សត្រ " ឈ្មោះ ជាការកើតឡើងតែម្តង ធ្លាក់ចុះជាបញ្ញត្តិ ដែលកើតឡើងបានឯងយ៉ាងណា , កាលវេទនាកើតឡើង ក៏មិនមានធុរៈ ដែលនឹងត្រូវតាំងឈ្មោះថា " **អ្នកឯងចូរឈ្មោះវេទនា** " វេទនាដែលកើតឡើងហើយ រមែងកើតមានឈ្មោះថា វេទនាឡើងតែម្តង ដូច្នោះ ។ សូម្បីសញ្ញាជាដើម ក៏មានន័យយ៉ាងនេះ ។ វេទនាសូម្បីក្នុងអតីត ក៏ឈ្មោះថា វេទនា , សញ្ញា , សង្ខារ វិញ្ញាណ ក្នុងអតីត សូម្បីក្នុងអនាគត សូម្បីក្នុងបច្ចុប្បន្ន ក៏មានឈ្មោះថា វេទនា សញ្ញា សង្ខារ វិញ្ញាណ ដូចគ្នា ។ មួយទៀត **និព្វាន** ទាំងក្នុងអនាគត ទាំងក្នុងបច្ចុប្បន្ន ក៏មានឈ្មោះថា **និព្វាន** គ្រប់

កាលនោះឯង ។ ឈ្មោះថា ឆាម ដោយអត្ថថា ធ្វើឈ្មោះ ដោយប្រការ ដូច្នេះ ។ មួយទៀត ខន្ធ ៤ ក្នុងបណ្តាធម៌ទាំងនោះ ក៏ឈ្មោះថា នាម សូម្បីដោយអត្ថថា បង្អោនទៅ ។ ព្រោះខន្ធទាំងនោះ រមែងបែរមុខបង្អោន ទៅក្នុងអារម្មណ៍ ។ សូម្បីវត្ថុទាំងពួងដែល ឈ្មោះថា ឆាម ដោយអត្ថថា បង្អោនទៅ ។ ខន្ធ ៤ រមែងញ៉ាំងគ្នានិងគ្នា ឲ្យបង្អោនទៅក្នុងអារម្មណ៍ ។ **និព្វាន** រមែងញ៉ាំងធម៌ ដែលមិនមានទោសឲ្យបង្អោនទៅក្នុងខ្លួន ព្រោះជា បច្ច័យនៃធម៌ដែលជាធំក្នុងអារម្មណ៍ ។ ពាក្យថា **រូប** សំដៅដល់មហា-ភូតរូប ៤ និងរូបដែលអាស្រ័យមហាភូតរូប ៤ ។ ទាំងអស់នោះ ឈ្មោះ ថា **រូប** ព្រោះអត្ថថា ត្រូវបែកធ្លាយទៅ ។ ពាក្យបរិយាយដោយល្អិតល្អន់ ចំពោះរូបនោះ គប្បីជ្រាបតាមន័យដែលពោលទុកហើយ ក្នុងវិសុទ្ធិមគ្គ-បករណ៍ ។

ពាក្យថា **អវិជ្ជា** បានដល់ ការមិនដឹងក្នុងសច្ចៈ មានទុក្ខជាដើម ។ សូម្បីរឿងនេះ ក៏បានពោលទុកដោយល្អិតល្អន់ហើយក្នុងវិសុទ្ធិមគ្គដូចគ្នា ។ ពាក្យថា **ភវតណ្ហា** សំដៅដល់ការប្រាថ្នាភព ។ សមដូចដែលត្រាស់ទុកថា " បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ភវតណ្ហា គឺអ្វី ការពេញចិត្តការប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភព

ទាំងឡាយ " ដូច្នេះជាដើម ។

ពាក្យថា **ភវទិដ្ឋិ** (នេះ) សេចក្តីទៀង លោកហៅថា **ភវ** គឺ ទិដ្ឋិ ដែលកើតឡើងដោយអំណាចការឃើញថា ទៀង សស្សតទិដ្ឋិនោះ លោកក៏សម្តែងល្អិតល្អន់ទុកហើយក្នុងព្រះអភិធម្ម ដោយន័យថា បណ្តាទិដ្ឋិទាំងនោះ ភវទិដ្ឋិ គឺអ្វី គឺ ទិដ្ឋិ បានដល់ ការឃើញថា " ខ្លួនមាន លោកមាន " ដូច្នេះ ។ ពាក្យថា **វិភវទិដ្ឋិ** (នេះ) ការដាច់សូន្យ លោកហៅថា **វិភវ** គឺ ទិដ្ឋិដែលកើតឡើងដោយអំណាចឃើញថា ដាច់សូន្យ សស្សតទិដ្ឋិនោះ លោកក៏សម្តែងល្អិតល្អន់ទុកហើយក្នុងព្រះអភិធម្មដូចគ្នា ដោយន័យជាដើមថា បណ្តាទិដ្ឋិទាំងនោះ វិភវទិដ្ឋិ គឺអ្វី គឺ ទិដ្ឋិ បានដល់ ការឃើញយ៉ាងនេះថា " ខ្លួនមិនមាន លោកមិនមាន " ដូច្នេះ ។

ពាក្យថា អហិរិកំ បានដល់ សេចក្តីមិនខ្មាស ដែលលោកសម្តែងល្អិតល្អន់ទុកយ៉ាងនេះថា " ការមិនខ្មាសចំពោះវត្ថុដែលគួរនឹងខ្មាស " ។ ពាក្យថា អនោត្តប្បំ បានដល់ អាការដែលមិនភ័យខ្លាច ដែលលោកសម្តែងល្អិតល្អន់ទុកយ៉ាងនេះថា " ការមិនតក់ស្លុត ចំពោះវត្ថុដែលគួរនឹងតក់ស្លុត " ។

ពាក្យថា ហិរិ ច ឱត្តប្បញ្ច បានដល់ ការខ្មាស និងការខ្លាច ដែលលោកសម្ដែងល្អិតល្អន់ទុកយ៉ាងនេះថា " ការមិនខ្មាសក្នុងវត្ថុដែលគួរនឹងខ្មាស ការមិនតក់ស្លុតក្នុងវត្ថុដែលគួរនឹងតក់ស្លុត " ។ ប្រការមួយទៀតបណ្ដាធម៌ ២ យ៉ាងនេះ **ហិរិ** មានសមុដ្ឋានអំពីខាងក្នុង **ឱត្តប្បៈ** មានសមុដ្ឋានអំពីខាងក្រៅ , **ហិរិ** មានខ្លួនជាធំ **ឱត្តប្បៈ** មានលោកជាធំ , **ហិរិ** តាំងឡើងព្រោះសភាវៈ គឺ សេចក្ដីខ្មាសនៃចិត្ត **ឱត្តប្បៈ** តាំងឡើងព្រោះសភាវៈ គឺ សេចក្ដីខ្លាចនៃចិត្ត ។ ពាក្យអធិប្បាយ ដោយល្អិតល្អន់ក្នុងរឿងហិរិឱត្តប្បៈនេះ បានពោលទុកសព្វគ្រប់ហើយ ក្នុងវិសុទ្ធិមគ្គ ។

ពាក្យថា ទោវចស្សតា មានបទនិយាមដូច្នេះ ការពោលក្នុងបុគ្គលនេះថា អ្នកប្រាថ្នាកាន់យកតែវត្ថុគួរវេៀស ជាប់ចិត្តក្នុងវត្ថុដែលជាសត្រូវ មិនអើពើ ជឿស្ដាប់ ជាការលំបាក ដូច្នោះ បុគ្គលប្រភេទនេះទើបឈ្មោះ **ទុព្វចោ** អ្នកលំបាកប្រដៅ ការធ្វើរបស់បុគ្គលដែលប្រដៅលំបាកនោះ ឈ្មោះថា ទោវចស្សំ , ភាវៈរបស់ទោវចស្សៈនោះ ឈ្មោះថា ទោវចស្សតា ភាវៈនៃកាធ្វើរបស់អ្នកលំបាកប្រដៅ ភាពជាអ្នកប្រដៅក្រ ។ ភាពជាអ្នកលំបាកប្រដៅនេះ សម្ដែងល្អិតល្អន់ មានមកក្នុងព្រះអភិធម្មថា

" បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ទោវចស្សតា គឺអ្វី គឺការប្រដៅក្រ ការទូន្មានលំបាក ក្នុងកាលមិត្តសហធម្មិកកំពុងប្រដៅ ពោលជាស់តឿន " ។ ទោវចស្សតា នោះ ដោយន័យ រមែងជាសង្ខារក្ខន្ធ ។ តែទីខ្លះលោកពោលថា ពាក្យនេះ ជាឈ្មោះរបស់ខន្ធទាំង ៤ ដែលប្រព្រឹត្តទៅ ដោយអាការដូច្នេះ ។

ពាក្យថា ចាបមិត្តតា មានបទនិយាមដូច្នេះ ។ មនុស្សអាក្រក់ទាំងឡាយ មានអ្នកគ្មានសទ្ធាជាដើម ជាមិត្តរបស់អ្នកនោះ ដូច្នោះ គេទើបឈ្មោះថា ចាបមិត្តោ (អ្នកមានមនុស្សអាក្រក់ជាមិត្ត) , ភាវៈនៃបាបមិត្តនោះ ឈ្មោះថា ចាបមិត្តតា (ភាពអ្នកមានមិត្តអាក្រក់) ។ ភាពជាអ្នកមានមនុស្សអាក្រក់ជាមិត្តនេះ សេចក្តីល្អិតល្អន់ មានមកក្នុងព្រះ-អភិធម្មយ៉ាងនេះថា " បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ចាបមិត្តតា គឺអ្វី ។ គឺការគប់រក ការសមាគម ជួបជុំ ស្មោះស្ម័គ្រ ប្រព្រឹត្តតាមបុគ្គលអ្នកគ្មានសទ្ធាទ្រុស្តសីល គ្មានការសិក្សា កំណាញ់ និងមិនមានបញ្ញា " ។ សូម្បីចាបមិត្តតា នោះ ដោយសេចក្តី ក៏គប្បីជ្រាបដូចគ្នានិង ទោវចស្សតា ។

ភាពជាអ្នកប្រដៅងាយ និងភាពមានមនុស្សល្អជាមិត្ត គប្បីជ្រាប

ដោយន័យផ្សេងគ្នាដូចដែលពោលមកហើយ ។ គុណធម៌ទាំង ២ ប្រការនេះ ក្នុងទីនេះ លោកពោលលាយគ្នាទាំងលោកិយៈ និងលោកុត្តរៈ ។

ពាក្យថា អាបត្តិកុសលតា គឺ ភាពជាអ្នកច្លាតក្នុងរឿងអាបត្តិ ដែលលោកពោលទុកយ៉ាងនេះថា " ភាពជាអ្នកច្លាតក្នុងអាបត្តិ គឺ ការដឹង ការយល់ក្នុងរឿងអាបត្តិ ៥ កង អាបត្តិ ៧ កង ទាំងនោះ " ។ ពាក្យថា អាបត្តិវុដ្ឋានកុសលតា គឺ ការដឹង ការយល់ ក្នុងរឿងកំណត់ចេញចាក អាបត្តិ ព្រមទាំងកម្មវាចា ដែលលោកពោលទុកយ៉ាងនេះថា " ភាពជាអ្នកច្លាត ការដឹង ការយល់ ក្នុងរឿងចេញចាកអាបត្តិទាំងនោះ " ។

ពាក្យថា សមាបត្តិកុសលតា គឺ ការដឹង ការយល់ ក្នុងរឿងកំណត់អប្បនា ព្រមទាំងបរិកម្ម ដែលលោកពោលទុកយ៉ាងនេះថា " ភាពជាអ្នកច្លាត ការដឹង ការយល់ ក្នុងរឿងសមាបត្តិទាំងនោះដែលមាន ទាំងដែលជាសមាបត្តិដែលមានវិតក្កវិចារៈ , សមាបត្តិដែលមិនមានវិតក្ក មានត្រឹមតែវិចារៈ , សមាបត្តិដែលមិនមានវិតក្កវិចារៈ " ពាក្យថា សមាប-ត្តិវុដ្ឋានកុសលតា គឺ បញ្ញា គ្រឿងកំណត់វេលាដែលនឹងចេញចាកសមាបត្តិថា " ពេលថ្ងៃកន្លងទៅត្រឹមនេះ យើងនឹងចេញ " ដែលជាបញ្ញា ដែល

អាចនឹងចេញចាកសមាបត្តិបាន ត្រូវតាមវេលាដែលកំណត់ ដែលលោកពោលទុកយ៉ាងនេះថា " ភាពជាអ្នកឈ្លាស ការដឹង ការយល់ ក្នុងរឿងចេញចាកសមាបត្តិទាំងនោះ " ។

ពាក្យថា ធាតុកុសលតា គឺ បញ្ញាក្នុងការស្តាប់ ការទ្រទ្រង់ចាំ ការពិចារណា និងការដឹងច្បាស់ ដែលជាគ្រឿងកំណត់សភាវៈនៃធាតុ ១៨ ដែលលោកពោលទុកយ៉ាងនេះថា " ភាពជាអ្នកឈ្លាសក្នុងធាតុ គឺ ការដឹងច្បាស់ ការយល់ច្បាស់ ក្នុងរឿងធាតុ គឺ ចក្ខុធាតុ ។ល។ មនោ-វិញ្ញាណធាតុ " ។ ពាក្យថា មនសិការកុសលតា បានដល់ បញ្ញាក្នុងការពិចារណា ការដឹងច្បាស់ ការសម្លឹងពិនិត្យក្នុងធាតុទាំងឡាយនោះឯង ដែលលោកពោលទុកយ៉ាងនេះថា " ភាពជាអ្នកឈ្លាស ការដឹងច្បាស់ ការយល់ច្បាស់ ក្នុងធាតុទាំងឡាយនោះ " ។

ពាក្យថា អាយតនកុសលតា គឺ បញ្ញាក្នុងការរៀនដឹង ការធ្វើទុកក្នុងចិត្ត ការយល់ក្នុងអាយតនៈ ១២ ដែលលោកពោលទុកយ៉ាងនេះថា ភាពជាអ្នកឈ្លាសក្នុងអាយតនៈ ១២ គឺ ចក្ខ្វាយតនៈ ។ល។ ធម្មាយ-តនៈ " ។

ប្រការមួយទៀត ភាពជាអ្នកឈ្លាសក្នុងធាតុ ជាអ្នកឈ្លាសក្នុងមនសិការ ទាំងភាពជាអ្នកឈ្លាសក្នុងអាយតនៈ រមែងគួរ ក្នុងការរៀនដឹង ការធ្វើទុកក្នុងចិត្ត ការស្តាប់ ការពិចារណា ការដឹងច្បាស់ និងការសម្លឹងពិនិត្យ ។ ចំណែកសេចក្តីផ្សេងគ្នាក្នុងធម៌ទាំងនោះ មានដូច្នេះ ការស្តាប់ ការរៀនដឹង និងការសម្លឹងពិនិត្យ ជាលោកិយៈ , ការដឹងច្បាស់ ជាលោកុត្តរៈ , ការពិចារណា ការធ្វើទុកក្នុងចិត្ត ជាលោកិយៈ និងលោកុត្តរៈលាយគ្នា ។ ពាក្យថា បដិច្ចសមុប្បាទកុសលតា គឺ បញ្ញាដែលប្រព្រឹត្តទៅ ដោយអំណាច ការរៀននូវបច្ចយាការ ១២ ដែលលោកពោលទុកយ៉ាងនេះថា ការដឹងច្បាស់ ការយល់ច្បាស់បច្ចយាការ សេចក្តីថាព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ទើបមានសង្ខារ ។ល។ ការកើតឡើងនៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមានដោយអាការដូច្នេះ ។

ពាក្យថា ឋានកុសលតា គឺ បញ្ញា ក្នុងការកំណត់ឋានៈ យ៉ាងនេះថា " ចក្ខុ រូប ជាឋានៈ និងជាហេតុនៃចក្ខុវិញ្ញាណដែលកើតឡើង ដោយធ្វើចក្ខុឲ្យជាទីតាំង និងធ្វើរូបឲ្យជាអារម្មណ៍ លោកពោលទុកក្នុងព្រះអភិធម្ម យ៉ាងនេះថា ការដឹងច្បាស់ ការយល់ច្បាស់ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយណាៗ

ដែលជាហេតុ ជាបច្ច័យ អាស្រ័យធម៌ពួកណាៗ ធម៌នោះៗ ឈ្មោះថា ចាត់ជាឋានៈ ។ ពាក្យថា អដ្ឋានកុសលតា គឺ បញ្ញា ក្នុងការកំណត់ អឋានៈយ៉ាងនេះថា “ សោតវិញ្ញាណជាដើមទាំងនេះ រមែងមិនកើតឡើង ដោយធ្វើចក្ខុឲ្យជាទីតាំង និងការធ្វើរូបឲ្យជាអារម្មណ៍ , ព្រោះដូច្នោះ **ចក្ខុ រូប** ទើបមិនមែនជាឋានៈ មិនមែនជាហេតុ នៃសោតវិញ្ញាណ ជាដើមទាំងនោះ លោកពោលទុកក្នុងព្រះអភិធម្មថា ការដឹងច្បាស់ ការយល់ច្បាស់ក្នុងធម៌ទាំងឡាយថា មិនមែនជាហេតុ មិនមែនជាបច្ច័យ អាស្រ័យធម៌ពួកណាៗ ធម៌នោះៗ ចាត់ជាអឋានៈ ” ។ ប្រការមួយទៀត គប្បីជ្រាបន័យ **ក្នុងធម៌ពួកពីរនេះ** ដោយព្រះសូត្រនេះថា បពិត្រព្រះអង្គដ៏ចម្រើន ដោយហេតុត្រឹមណា ទើបគួរនឹងពោលបានថា ភិក្ខុអ្នកឈ្លាសក្នុងឋានៈ និងអឋានៈ ។ ម្នាលអានន្ទ ភិក្ខុក្នុងធម្មវិន័យនេះ ដឹងច្បាស់ថា បុគ្គលអ្នកសម្បូណ៌ដោយទិដ្ឋិ គប្បីចូលប្រកាន់នូវសង្ខារណាៗ ថាដោយភាពជារបស់ទៀង នុ៎ះមិនជាឋានៈ មិនជាឱកាសដែលនឹងមានបាន , ចំណែកបុថុជ្ជន នឹងគប្បីចូលទៅប្រកាន់សង្ខារណាៗ ដោយភាពជារបស់ទៀង នោះជាឋានៈដែលនឹងមានបាន ” ។

ពាក្យថា អាជ្ជវំ បានដល់ សេចក្ដីមិនត្រង់ ៣ ប្រភេទ គឺ **គោ-**
មុត្តវង្កតា ចន្ទវង្កតា និង នង្គលកោដិវង្កតា ។ អធិប្បាយថា ភិក្ខុរូបខ្លះ
ក្នុងបឋមវ័យ ប្រព្រឹត្តក្នុងអនេសនា ២១ និងអគោចរ ៦ តែក្នុងមជ្ឈិម-
វ័យ និងបច្ឆិមវ័យ ជាអ្នកមានសេចក្ដីខ្មាស រង្កៀស ប្រាថ្នាការសិក្សា ,
យ៉ាងនេះ ឈ្មោះថា គោមុត្តវង្កតា (កោងដូចគោមូត្រ) ។ ភិក្ខុមួយរូប
ក្នុងបឋមវ័យ និងបច្ឆិមវ័យ បំពេញចតុប្បារិសុទ្ធិសីល មានសេចក្ដីខ្មាស
រង្កៀស ប្រាថ្នាចំពោះការសិក្សា តែក្នុងមជ្ឈិមវ័យដូចនឹងភិក្ខុមុន , យ៉ាង
នេះ ឈ្មោះថា ចន្ទវង្កតា (កោងដូចវង់ព្រះចន្ទ) ។ ភិក្ខុមួយរូប ទាំង
ក្នុងបឋមវ័យ និងមជ្ឈិមវ័យ បំពេញចតុប្បារិសុទ្ធិសីល មានសេចក្ដីខ្មាស
រង្កៀស ប្រាថ្នាចំពោះការសិក្សា តែក្នុងបច្ឆិមវ័យ ដូចនឹងភិក្ខុមុន , យ៉ាង
នេះ ឈ្មោះថា នង្គលកោដិវង្កតា (កោងដូចចុងនង្គ័ល) ។ ភិក្ខុមួយរូប
លះសេចក្ដីកោងទាំងអស់នោះចេញហើយ មានសីល មានសេចក្ដីខ្មាស
រង្កៀស ប្រាថ្នាចំពោះការសិក្សាទាំង ៣ វ័យ ភាពត្រង់របស់ភិក្ខុរូបនោះ
យ៉ាងនេះឯង ឈ្មោះថា អាជ្ជវំ ។ សូម្បីក្នុងព្រះអភិធម្មក៏ពោលទុកថា
" បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ អាវជ្ជំ គឺអ្វី គឺភាពត្រង់ ការមិនឆ្មើងឆ្មៃ ការមិន

វៀចវេរ ការមិនកោងកាច , ប្រការនេះ ហៅថា ភាពត្រង់ " ។ ពាក្យថា លជ្ជវំ បានដល់ ភាពជាអ្នកមានសេចក្តីខ្មាស ដែលលោកពោលទុកយ៉ាងនេះថា " បណ្តាធម៌ទាំងនោះ **លជ្ជវៈ** គឺអ្វី គឺខ្មាសក្នុងវត្ថុដែលគួរខ្មាស ខ្មាសចំពោះការប្រព្រឹត្តបាបធម៌ អកុសលធម៌ដ៏លាមក , ប្រការនេះហៅថា **លជ្ជវៈ** " ។

ពាក្យថា ខន្តិ បានដល់ **អធិវាសនខន្តិ** ដែលលោកពោលទុកយ៉ាងនេះ " បណ្តាធម៌ទាំងនោះ **ខន្តិ** គឺអ្វី គឺសេចក្តីអត់ធន់ ភាពអត់ធ្មត់ ការអត់សង្កត់ ភាពមិនកាច មិនព្រហើន ភាពត្រជាក់នៃចិត្ត " ។ ពាក្យថា សោរច្ចំ បានដល់ សេចក្តីស្ងប់ស្ងៀម ដែលលោកពោលទុកយ៉ាងនេះថា " បណ្តាធម៌ទាំងនោះ **សោរច្ចៈ** គឺអ្វី គឺការមិនកន្លងផ្លូវកាយ ការមិនកន្លងផ្លូវវាចា ការមិនកន្លងផ្លូវកាយ និងវាចា , នេះហៅថា **សោរច្ចៈ** , សូម្បីសីលសំវរៈទាំងអស់ ក៏ចាត់ថាជា សោរច្ចៈ " ។

ពាក្យថា សាខល្យំ បានដល់ ភាពជាអ្នករីករាយ ទន់ភ្លន់ ដែលលោកពោលទុកយ៉ាងនេះថា " បណ្តាធម៌ទាំងនោះ **សាខល្យៈ** គឺអ្វី ។ គឺការមានវាចាទន់ភ្លន់ ការមានវាចាពីរោះ ការមានវាចាមិនគ្រោតគ្រាត ក្នុង

លោក អ្នកលះវាចាដែលគ្រោតគ្រាត រាលដាល ក្ដៅក្រហាយ អុចអាល ដល់អ្នកដទៃ ក្រេវក្រោធ មិនប្រព្រឹត្តទៅដើម្បីសេចក្ដីស្ងប់ ដូច្នោះ លះចេញហើយ និយាយតែពាក្យដែលសុភាព សប្បាយដល់ត្រចៀក ជាទីស្រឡាញ់ពេញចិត្ត ទាន់សម័យ ជាទីពេញចិត្ត ជាទីត្រេកអរ នៃជនច្រើន ដូច្នោះ , នេះហៅថា **សាខល្យំ** ” ។

ពាក្យថា បដិសណ្ឋារោ បានដល់ ការទទួលដោយអាមិស និង ដោយធម៌ ដូចគ្នានឹងថា ក្រាលតាំងដោយកម្រាល ដោយលក្ខណៈដែលលោកសន្និវាសនេះ ដែលមានឱកាស ២ ប្រការ គឺ ឱកាសនៃអាមិស និងឱកាសនៃធម៌នោះ រមែងមិនប្រាកដឱកាសបានឡើយ ។ សូម្បីក្នុងព្រះអភិធម្ម ក៏ពោលទុកថា “ បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ **បដិសណ្ឋារៈ** គឺអ្វី គឺ បដិសណ្ឋារៈ មាន ២ យ៉ាង បានដល់ អាមិសប្បដិសណ្ឋារៈ ការទទួលរាក់ទាក់ដោយអាមិស និងធម្មប្បដិសណ្ឋារៈ ការទទួលរាក់ទាក់ដោយធម៌ , បុគ្គលខ្លះក្នុងលោកនេះ ជាអ្នកបដិសណ្ឋារៈ ដោយអាមិសប្បដិសណ្ឋារៈខ្លះ ដោយធម្មប្បដិសណ្ឋារៈខ្លះ , នេះហៅថា **បដិសណ្ឋារៈ** ” ។ និងក្នុងទីនោះ ការសង្គ្រោះដោយអាមិស ឈ្មោះថា អាមិសប្បដិសណ្ឋារៈ ។

កាលនឹងធ្វើអាមិសប្បដិសណ្ឋារៈនោះ ដល់មាតាបិតា ដល់អាភមិកៈ ដល់វេយ្យាវច្ចករ ដល់ព្រះរាជា និងដល់ចោរ មិនគួរ នឹងយកចំណែកល្អៗ ទុកហើយឲ្យរបស់អន់ (ចំណែកដែលមិនល្អ) ព្រោះកាលកាន់យករបស់អន់ហើយ ទើបឲ្យ (ដូច្នោះ) ព្រះរាជា និងចោរ រមែងនឹងធ្វើសេចក្តីវិនាសឲ្យខ្លះ ឲ្យដល់អស់ជីវិតខ្លះ , កាលមិនកាន់យក របស់អន់ហើយឲ្យព្រះរាជា និងចោរ រមែងនឹងពេញចិត្ត ។ និងក្នុងករណីដូច្នេះ គួរនឹងនាំរឿងចោរនាគជាដើម (ជាឧទាហរណ៍) ។ រឿងទាំងនោះ មានសម្តែងល្អិតល្អន់នៅក្នុង **សមន្តបា្បសាទិកា អដ្ឋកថាព្រះវិន័យហើយ** ។ ការតាំងចិត្តសង្គ្រោះដោយធម៌យ៉ាងនេះ គឺ ឲ្យឧទ្ទេស អធិប្បាយព្រះបាលី ពោលធម្មកថា ឈ្មោះថា **ធម្មប្បដិសណ្ឋារៈ** ។

ពាក្យថា អវិហឹសា សំដៅយកទាំងករុណា ទាំងបុព្វភាគនៃករុណា ។ សេចក្តីនេះ លោកពោលទុកថា “ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ **អវិហិង្សា** គឺអ្វី គឺសេចក្តីករុណាក្នុងសង្សារ អាណិតក្នុងសត្វទាំងឡាយ រួមទាំងករុណា-ចេតោវិមុត្តិ (ការរួចផុតដោយចិត្ត ដោយអាស្រ័យករុណា) នេះហៅថា **អវិហិង្សា** ។ ពាក្យថា សោចេយ្យំ សំដៅដល់ សេចក្តីស្អាត ដោយ

*អំណាចមេត្តា និងបុព្វភាគនៃមេត្តា ។ សេចក្តីនេះ លោកពោលទុកថា " បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សោចេយ្យ គឺអ្វី , គឺមេត្រីភាព មេត្តា រាប់អានក្នុងសត្វទាំងឡាយ រួមទាំងមេត្តាចេតោវិមុត្តិ (ការរួចផុតដោយចិត្តដោយអាស្រ័យមេត្តា) នេះហៅថា **សោចេយ្យ** ។*

*ពាក្យថា មុដ្ឋស្សច្ចំ គឺ ការនៅដោយភ្លេចភ្លាំងសតិ សមដូចដែលពោលទុកថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ **មុដ្ឋស្សច្ចៈ** គឺអ្វី , គឺមិនមានសតិរឭកតាមទៅមិនបាន បង្ហើនរឭកទៅក៏មិនបាន នឹកមិនចេញ ចាំមិនបានកាន់ប្រឡំ វង្វេងភ្លេច , នេះហៅថា **មុដ្ឋស្សច្ច** ។ ពាក្យថា អសម្បជញ្ញំ បានដល់ អវិជ្ជានុ៎ះឯង ដែលលោកពោលទុកយ៉ាងនេះថា " បណ្តាធម៌ទាំងនោះ **អសម្បជញ្ញៈ** គឺអ្វី , គឺការមិនដឹង មិនឃើញ ។ល។ ជំទាស់ព្រោះអវិជ្ជា សេចក្តីវង្វេង អកុសលមូល " ។*

***សតិ** ក៏គឺ សតិនុ៎ះឯង ។ **សម្បជញ្ញ** គឺ ញាណ (សេចក្តីដឹង) ។*

ពាក្យថា ឥន្ទ្រិយេសុ អគុត្តទ្វារតា សំដៅដល់ ការដាច់សេចក្តីសង្រួមឥន្ទ្រិយ ដែលលោកសម្តែងទុកយ៉ាងល្អិតល្អន់ ដោយន័យជាដើមថា " បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ការមិនគ្រប់គ្រងទ្វារក្នុងឥន្ទ្រិយទាំងឡាយ គឺអ្វី គឺ

(អាការដែល) ភិក្ខុរូបខ្លះ ក្នុងព្រះសាសនានេះ ឃើញរូបដោយចក្ខុ ហើយ ជាអ្នកកាន់យកនូវនិមិត្ត ” ។ ពាក្យថា ភោជនេ អមត្តញ្ញុតា គឺ ការមិនស្គាល់ប្រមាណក្នុងភោជន ដែលមកយ៉ាងនេះថា “ បណ្តាធម៌ទាំង នោះ ការមិនដឹងប្រមាណក្នុងភោជន គឺអ្វី គឺភិក្ខុរូបខ្លះក្នុងព្រះសាសនា នេះ មិនបានពិចារណាជាមុន ហើយបរិភោគអាហារ ដោយមិនប្រពៃ ដើម្បី លេង ដើម្បីស្រវឹង ដើម្បប្រដាប់ ដើម្បីស្អិតស្អាង ការមិនសន្តោស ការ មិនដឹងប្រមាណក្នុងភោជន ដែលមិនបានពិចារណា (ហើយបរិភោគ) ”។

ធម៌ពួកពីរក្នុងលំដាប់នោះ គប្បីជ្រាបដោយន័យផ្ទុយគ្នាពីការដែល ពោលហើយ ។

ពាក្យថា បដិសង្ខានពលំ បានដល់ ញាណដែលមិនញាប់ញ័រ ព្រោះ មិនបានពិចារណា ដែលលោកសម្តែងល្អិតល្អន់ទុកយ៉ាងនេះថា “ បណ្តា ធម៌ទាំងនោះ **បដិសង្ខានពលៈ** គឺអ្វី , គឺការដឹង ការយល់ ” ។ ពាក្យថា ភាវនាពលំ បានដល់ កម្លាំងដែលកើតឡើងដល់លោកអ្នកបានអប់រំហើយ ។ ដោយអត្ថ ក៏គឺ ពោជ្ឈង្គៈ ៧ ដោយមានវីរិយសម្ពោជ្ឈង្គៈជាប្រធាន ។ ដូចដែលលោកពោលទុកថា “ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ **ភាវនាពលៈ** គឺអ្វី គឺ

ការសេពគប់ ការធ្វើឲ្យមាន ការធ្វើឲ្យច្រើន នូវកុសលធម៌ទាំងឡាយ , នេះហៅថា **ភាវនាពលៈ** , សូម្បីពោជ្ឈង្គៈ ៧ ក៏ចាត់ជាភាវនាពលៈ " ។

ពាក្យថា **សតិពលំ** ក៏គឺ សតិនុ៎ះឯង ដែលមិនញាប់ញ័រ ព្រោះការមិនមានសតិ ។ ពាក្យថា **សមាធិពលំ** ក៏គឺ សមាធិនុ៎ះឯង ដែលមិនញាប់ញ័រ ព្រោះការរវើរវាយ ។

សមថៈ គឺ សមាធិ ។ វិបស្សនា គឺ បញ្ញា ។

សមថៈនុ៎ះឯង ឈ្មោះថា សមថនិមិត្ត ដោយអំណាចនិមិត្តនៃសមថៈ ដែលកាន់យកអាការនោះហើយ គប្បីឲ្យប្រព្រឹត្តទៅទៀត ។ សូម្បីក្នុងបគ្គាហនិមិត្ត (និមិត្តដែលកើតព្រោះសេចក្តីព្យាយាម) ក៏ន័យនេះដូចគ្នា ។

បគ្គាហ ក៏គឺ សេចក្តីព្យាយាម ។ **អវិក្ខេប** ក៏គឺ ការមានចិត្តតម្កល់មាំ ។ តពីធម៌ពួកពីរ ទាំង ៦ គូ នេះ គឺ សតិ និងសម្បជញ្ញៈ ១ , បដិសង្ខានពលៈ និងភាវនាពលៈ ១ , សតិពលៈ និងសមាធិពលៈ ១ , សមថៈ និងវិបស្សនា ១ , សមថនិមិត្ត និងបគ្គាហនិមិត្ត ១ , បគ្គាហៈ និងអវិក្ខេបៈ ១ ព្រះថេរៈបានពោលធម៌ទាំងលោកិយៈ និងលោកុត្តរៈលាយគ្នា គឺ សីលសម្បទា និងទិដ្ឋិសម្បទាជាគូ ។

ពាក្យថា **សីលវិបត្តិ** សំដៅដល់ ការមិនសង្រួម ដែលជាការធ្វើសីលឲ្យវិនាស ដែលលោកពោលទុកយ៉ាងនេះថា “ បណ្ដាធម៌ទាំងនេះ សីលវិបត្តិ គឺអ្វី , គឺការកន្លងល្មើសផ្លូវកាយ ។ល។ ភាពជាអ្នកទ្រុស្ត-សីលគ្រប់យ៉ាង ឈ្មោះថា សីលវិបត្តិ ” ។ ពាក្យថា **ទិដ្ឋិវិបត្តិ** សំដៅដល់មិច្ឆាទិដ្ឋិ ដែលជាការធ្វើសម្មាទិដ្ឋិឲ្យវិនាស ដែលមកហើយយ៉ាងនេះថា “ បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ **ទិដ្ឋិវិបត្តិ** គឺអ្វី , គឺការឃើញថា ឲ្យទានមិនមានផល បូជាមិនមានផល ” ។

ពាក្យថា **សីលសម្បទា** សេចក្ដីថា សោរច្ចៈទុំះឯង ដែលពោលទុកខាងដើមយ៉ាងនេះថា “ បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ សីលសម្បទា គឺអ្វី គឺការមិនកន្លងល្មើសផ្លូវកាយ ” ដូច្នេះ ហៅឈ្មោះថា សីលសម្បទា ព្រោះញុំាងសីលឲ្យដល់ព្រម ។ តែពាក្យដែលពោលក្នុងទីនេះថា “ សីលសំវរៈទាំងអស់ ឈ្មោះថា សីលសម្បទា ” នេះ ពោលទុកដើម្បីនឹងរួមយកការមិនកន្លងល្មើសផ្លូវចិត្តចូលមក ឲ្យគ្រប់គ្រាន់ ។

ពាក្យថា **ទិដ្ឋិសម្បទា** បានដល់ ញាណ ដែលជាគ្រឿងធ្វើទិដ្ឋិឲ្យបរិបូណ៌ ដែលមកហើយយ៉ាងនេះថា “ បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ ទិដ្ឋិសម្បទា

តើដូចម្តេច , គឺ សេចក្តីដឹង សេចក្តីយល់ ដូច្នេះថា ឲ្យទានមានផល បូជាមានផល ។ល។ បណ្ឌិតទាំងឡាយធ្វើសេចក្តីនេះឲ្យច្បាស់ហើយ ទើបប្រកាសទុក " ។

ពាក្យថា **សីលវិសុទ្ធិ** គឺ សីលដែលអាចនឹងឲ្យដល់សេចក្តីបរិសុទ្ធិបាន ។ ចំណែកក្នុងព្រះអភិធម្ម លោកបែងចែកសីលវិសុទ្ធិទុកយ៉ាងនេះថា " បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សីលវិសុទ្ធិ គឺអ្វី គឺការមិនកន្លងល្មើសផ្លូវកាយ ការមិនកន្លងល្មើសផ្លូវវាចា ការមិនកន្លងល្មើសផ្លូវកាយ និងផ្លូវវាចា នេះហៅថា សីលវិសុទ្ធិ ។ ពាក្យថា **ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិ** គឺ ទស្សនៈ ដែលនឹងឲ្យដល់សេចក្តីបរិសុទ្ធិបាន ក្នុងព្រះអភិធម្មលោកពោលដល់ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិទុកយ៉ាងនេះថា " បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិ គឺអ្វី គឺកម្មស្សកតាញាណ សច្ចានុលោមិកញាណ មគ្គសមង្គីញាណ ផលសមង្គីញាណ " ។ ម្យ៉ាងទៀត ក្នុងបណ្តាញាណទាំងនេះ សេចក្តីដឹងយ៉ាងនេះថា " ទុច្ចរិត ៣ យ៉ាង ទាំងដែលខ្លួនឯងធ្វើ ទាំងដែលអ្នកដទៃធ្វើ មិនឈ្មោះថា ជាកម្មរបស់ខ្លួន ព្រោះមិនជាប្រយោជន៍ , សុចរិត ៣ យ៉ាង ឈ្មោះថា ជាកម្មរបស់ខ្លួន ព្រោះឲ្យកើតប្រយោជន៍ "ដូច្នេះ ឈ្មោះថា កម្មស្ស-

កតាញ្ញាណ ។ អ្នកតាំងនៅក្នុងញាណ ហើយខ្វល់ខ្វាយ (ធ្វើ) កម្មដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងវដ្ដៈជាចំណែកច្រើន និងសម្រេចព្រះអរហត្តដោយសប្បាយ មានចំនួនដ៏ច្រើនរាប់មិនបាន ។ ចំណែកវិបស្សនាញាណ លោកហៅថា សច្ចានុលោមិកញាណ ព្រោះអនុលោមតាមវចីសច្ចៈ ។ល។ និងមិនជំទាស់ជាមួយបរមត្ថសច្ចៈ ។

ក្នុងពាក្យថា ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិ ខោ បន យថា ទិដ្ឋិស្ស ច បធានំ (សេចក្ដីបរិសុទ្ធិនៃទិដ្ឋិ និងសេចក្ដីព្យាយាមរបស់អ្នកប្រកបទិដ្ឋិ) នេះ ញាណទស្សនៈ លោកហៅថា ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិ ។ ពាក្យថា យថា ទិដ្ឋិស្ស ច បធានំ បានដល់ សេចក្ដីព្យាយាមដែលប្រកបដោយញាណទស្សនៈនោះ ។ ម្យ៉ាងទៀត បទដំបូង សំដៅដល់ ចតុមគ្គញ្ញាណ , បទក្រោយ សំដៅដល់ សេចក្ដីព្យាយាម ដែលប្រកបដោយចតុមគ្គញ្ញាណនោះ ។ ចំណែកក្នុងព្រះអភិធម្ម លោកចែកធម៌ពួកពីរគូនេះ ទុកយ៉ាងនេះថា “ ពាក្យថា ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិ ខោ បន បានដល់ សេចក្ដីដឹង សេចក្ដីយល់ ។ល។ ការមិនវង្វេង ការបំភ្លឺធម៌ សម្មាទិដ្ឋិ ។ ពាក្យថា យថា ទិដ្ឋស្ស ច បធានំ បានដល់ ការចាប់ផ្ដើមព្យាយាមផ្លូវចិត្ត ។ល។ សម្មាវាយាមៈ ” ។ ក្នុងពាក្យ

ថា សំវេគោ ច សំវេជនីយេសុ ឋានេសុ នេះ ដែលឈ្មោះថា **សំវេគ** បានដល់ ញាណទស្សនៈ ដោយឃើញការកើតជាដើម ដោយភាព ជាភ័យ យ៉ាងនេះថា **ជាតិភ័យ** (ការកើតជាភ័យ) **ជរាភ័យ** (ការចាស់ជាភ័យ) **ព្យាធិភ័យ** (សេចក្តីឈឺចាប់ជាភ័យ) **មរណភ័យ** (សេចក្តីស្លាប់ជាភ័យ) ។ ពាក្យថា **សំវេជនីយំ ឋានំ** សំដៅដល់ ជាតិ ជរា ព្យាធិនិងមរណៈ ។ ទាំង ៤ ប្រការនេះ លោកហៅថា ធម៌ជាទីតាំងនៃសេចក្តីតក់ស្លុត ព្រោះជាហេតុឲ្យកើតសេចក្តីសង្វេគ យ៉ាងនេះថា កើតជាទុក្ខ ចាស់ជាទុក្ខ ឈឺជាទុក្ខ ស្លាប់ជាទុក្ខ ។ ពាក្យថា **សំវិគ្គស្ស** ច យោនិសោបធានំ គឺ សេចក្តីព្យាយាមដោយឧបាយប្រពៃ របស់លោកអ្នកដែលកើតសេចក្តីសង្វេគយ៉ាងនេះ ។ ពាក្យនេះ ជាឈ្មោះរបស់សេចក្តីព្យាយាមដែលមកហើយយ៉ាងនេះថា “ ភិក្ខុក្នុងព្រះសាសនានេះ រមែងញុំាងឆន្ទៈឲ្យកើតឡើង ដើម្បីការមិនកើតឡើងនៃបាបអកុសលធម៌ ដែលនៅមិនទាន់កើតឡើង ” ។

ពាក្យថា អសន្តុដ្ឋិតា ច កុសលេសុ ធម្មេសុ បានដល់ សេចក្តីប្រាថ្នាដែលនឹងឲ្យក្រៃលែងឡើង ៗ ទៅ របស់លោកអ្នកមិនទាន់ពេញចិត្ត

ដោយការអប់រំកុសលធម៌ ។ សេចក្តីពិត បុគ្គលដែលព្រមព្រៀងដោយ **អសន្តុដ្ឋិតា** នោះ បំពេញសីលហើយ រមែងញុំាងឈានឲ្យកើតឡើង , បានឈានហើយ រមែងផ្តើមវិបស្សនា , ផ្តើមវិបស្សនាហើយ នៅមិនទាន់សម្រេចព្រះអរហត្ត រមែងមិនធូរថយក្នុងចន្លោះ ។ ពាក្យថា អប្បដិវា-និតា ច បធានស្មិំ បានសេចក្តីថា អាការដែលនៅមិនទាន់បានសម្រេចព្រះអរហត្តហើយ មិនបន្ធូរបន្ថយក្នុងសេចក្តីព្យាយាម ដែលផ្តើមឡើងដោយអំណាច **ជាគរិយានុយោគ** ដែលធ្វើថ្ងៃ និងយប់មួយឲ្យជា ៦ចំណែក ដែលលោកពោលទុកយ៉ាងនេះថា " ការធ្វើដោយតាំងចិត្ត ការធ្វើជាប់តគ្នា ការធ្វើមិនឈប់ ការប្រព្រឹត្តមិនធូរថយ មិនលះបង់ចោលសេចក្តីពេញចិត្ត ការមិនដាក់ធុរៈ ការសេពគប់ ការធ្វើឲ្យមានឡើង ការធ្វើឲ្យច្រើន ក្នុងការចម្រើនកុសលធម៌ទាំងឡាយ " ។

ពាក្យថា **វិជ្ជា** បានដល់ វិជ្ជា ៣ ។ ពាក្យថា **វិមុត្តិ** បានដល់ វិមុត្តិ ២ យ៉ាង គឺ អធិមុត្តិនៃចិត្ត និងនិព្វាន ។ និងក្នុងទីនេះ **សមាបត្តិ** ៨ ឈ្មោះថា អធិមុត្តិ ព្រោះរួចផុតហើយដោយល្អ ចាកកិលេសទាំងឡាយមាននីវរណៈជាដើម ។ **និព្វាន** គប្បីជ្រាបថា ឈ្មោះថា **វិមុត្តិ** ព្រោះរួច

ផុតហើយចាកសន្តតធម៌ទាំងពួង ។

ពាក្យថា ខយេ ញាណំ បានដល់ ញាណក្នុងអរិយមគ្គ ដែលធ្វើឲ្យកិលេសអស់ទៅ ។

ពាក្យថា អនុប្បាទេ ញាណំ បានដល់ ញាណក្នុងអរិយផល ដែលជាផល ដែលមិនញុំាងបដិសន្ធិកើតឡើង ឬដែលកើតឡើងក្នុងទីបំផុតនៃការមិនកើតឡើងនៃកិលេសដែលមគ្គនោះៗ សម្លាប់បានហើយ ។ ដោយហេតុនោះ លោកទើបពោលថា ពាក្យថា ខយេ ញាណំ គឺ ញាណរបស់អ្នកព្រមព្រៀងដោយមគ្គ ។ ពាក្យថា អនុប្បាទេ ញាណំ គឺ ញាណរបស់អ្នកព្រមព្រៀងដោយផល ។

ពាក្យថា ឥមេ ខោ អាវុសោ ជាដើម គប្បីប្រកបសេចក្តីតាមន័យដែលពោលហើយ ក្នុងពួកមួយនុ៎ះឯង ។ ព្រះថេរៈសម្តែងសាមគ្គីរសដោយអំណាចធម៌ពួកពីរ រួម ៣៥ គូ ដោយប្រការដូច្នេះឯង ។

(ចប់ ធម៌ពួក ២)

ពោលអំពី ធម៌ពួក ៣

[៩៩] *កាលសម្ដែងសាមគ្គីរស ដោយអំណាចធម៌ពួកពីរ ដូច្នេះហើយ ឥឡូវនេះ ព្រះថេរៈផ្ដើមទេសនាតទៅ ដើម្បីនឹងសម្ដែងដោយអំណាចធម៌ពួកបី ។*

បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ ឈ្មោះថា ***លោភៈ*** *ដោយអត្ថថា* ***ចង់បាន*** *។ អកុសលនោះផង ជាមូលផង ឬថា (លោភៈជា) មូលនៃអកុសលទាំងឡាយ ដូច្នោះ ទើបឈ្មោះថា អកុសលមូល ។ ឈ្មោះថា* ***ទោសៈ*** *ដោយអត្ថថា ប្រទូសរ៉ាយ ។ ឈ្មោះថា* ***មោហៈ*** *ដោយអត្ថថា លង់ ។ ចំណែកអលោភៈជាដើម គប្បីជ្រាបដោយន័យផ្ទុយគ្នានឹងលោភៈជាដើមទាំងនោះ ។*

ការប្រព្រឹត្តអាក្រក់ប្រទូស្ត ឬថា ការប្រព្រឹត្តខុសប្រក្រតី ដូច្នោះ ទើបឈ្មោះថា ***ទុច្ចរិត*** *។ ទុច្ចរិត ដោយកាយ ឬថា ទុច្ចរិតដែលប្រព្រឹត្តទៅផ្លូវកាយ ដូច្នោះ ទើបឈ្មោះថា* ***កាយទុច្ចរិត*** *។ សូម្បីពាក្យដ៏សេសក៏មានន័យដូចគ្នា ។ ការប្រព្រឹត្តត្រឹមត្រូវ ឬថា ការប្រព្រឹត្តល្អ ដូច្នោះ*

ទើបឈ្មោះថា **សុចរិត** ។ និងធម៌ពួកបី ទាំង ២ ប្រការនេះ គួរទឹង ពោលដោយបញ្ញត្តិមួយន័យ ដោយកម្មបថមួយន័យ ។ និងពោលដោយ បញ្ញត្តិមុន ។ ការកន្លងល្មើសសិក្ខាបទ ដែលបញ្ញត្តិទុកហើយ ក្នុងកាយទ្វារ ឈ្មោះថា **កាយទុច្ចរិត** , ការមិនកន្លងល្មើស ឈ្មោះថា **កាយសុចរិត** ។ ការកន្លងល្មើសសិក្ខាបទ ដែលបញ្ញត្តិទុកហើយក្នុងវចីទ្វារ ឈ្មោះថា **វចីទុច្ចរិត** , ការមិនកន្លងល្មើសឈ្មោះថា **វចីសុចរិត** ។ ការកន្លងល្មើស សិក្ខាបទ ដែលបញ្ញត្តិទុកហើយក្នុងទ្វារទាំង ២ នុ៎ះឯង ឈ្មោះថា **មនោ-ទុច្ចរិត** , ការមិនកន្លងល្មើស ឈ្មោះថា **មនោសុចរិត** ។ នេះពោល ដោយបញ្ញត្តិ ។

ចំណែកចេតនា ៣ យ៉ាង មានបាណាតិបាតជាដើម ដែលកើត ឡើង ទាំងក្នុងកាយទ្វារ ទាំងក្នុងវចីទ្វារ ឈ្មោះថា **កាយទុច្ចរិត** ។ ចេតនា ៤ យ៉ាង មានមុសាវាទជាដើម ឈ្មោះថា **វចីទុច្ចរិត** ។ ធម៌ ៣ យ៉ាង ដែលប្រកបដោយចេតនា គឺ **អភិជ្ឈា** (សម្លឹងរំពៃចង់បានរបស់គេ) **ព្យាបាទ** (ប្រទូសរ៉ាយគេ) **មិច្ឆាទិដ្ឋិ** (ឃើញខុស) ឈ្មោះថា **មនោ-ទុច្ចរិត** ។ ចេតនាក្តី វិរតិក្តី ទាំង ៣ យ៉ាង ដែលកើតឡើងដល់អ្នក

វៀរចាកបាណាតិបាតជាដើម ឈ្មោះថា **កាយសុចរិត** , ចេតនាក្តី វិរតិក្តី ទាំង ៤ យ៉ាង ដែលកើតឡើងដល់អ្នកវៀរចាកមុសាវាទជាដើម ឈ្មោះថា **វចីសុចរិត** ។ ធម៌ ៣ យ៉ាង ដែលប្រកបដោយចេតនា គឺ អនភិជ្ឈា (មិនសម្លឹងរំពៃចង់បានរបស់គេ) អព្យាបាទ (មិនប្រទូសរ៉ាយគេ) សម្មាទិដ្ឋិ (ឃើញត្រូវ) ឈ្មោះថា **មនោសុចរិត** នេះពោលដោយកម្មបថ ។

វិតក្កៈដែលប្រកបដោយកាម ឈ្មោះថា **កាមវិតក្ក** ។ វិតក្កៈដែលប្រកបដោយព្យាបាទ ឈ្មោះថា **ព្យាបាទវិតក្ក** ។ វិតក្កៈដែលប្រកបដោយវិហិង្សា (ការបៀតបៀន) ឈ្មោះថា **វិហិង្សាវិតក្ក** ។ បណ្តាវិតក្កៈទាំងនេះ វិតក្កៈ ២ យ៉ាង រមែងកើតឡើងទាំងក្នុងសត្វ ទាំងក្នុងសង្ខារ ។ សេចក្តីពិត កាលគិតដល់សត្វក៏ដោយ សង្ខារក៏ដោយ ដែលគួរស្រឡាញ់ពេញចិត្ត **កាមវិតក្ក** រមែងកើតឡើង ។ តាំងពីវេលាដែលក្រោធ ហើយសម្លឹងមើលសត្វក៏ដោយ សង្ខារក៏ដោយ ដែលមិនទីជាស្រឡាញ់ មិនជាទីពេញចិត្ត ហូតដល់ (ការឃើញសត្វ ឬសង្ខារនោះ) វិនាសទៅ **ព្យាបាទវិតក្ក** រមែងកើតឡើង ។ **វិហិង្សាវិតក្ក** រមែងមិនកើតឡើងក្នុងសង្ខារ ។ ព្រោះសង្ខារ ដែលឈ្មោះថា គួរនឹងធ្វើឲ្យដល់សេចក្តីលំបាកបាន មិនមាន ។

តែវិហិង្សាវិតក្កៈ រមែងកើតឡើងក្នុងសត្វ ក្នុងវេលាដែលគិតថា សត្វពួកនេះ ចូរសម្លាប់ ចូរដាច់សូន្យទៅ ចូរវិនាសទៅ ឬថា ចូរកុំមាន ។ វិតក្កៈដែលប្រកបដោយនេក្ខម្មៈ (ការចេញចាកកាម) ឈ្មោះថា **នេក្ខម្មវិតក្ក** ។ នេក្ខម្មវិតក្កៈនោះ ចាត់ជាកាមាវចរៈ ក្នុងបុព្វភាគនៃអសុភឈាន , ចាត់ជារូបាវចរៈ ក្នុងអសុភឈាន , ចាត់ជាលោកុត្តរៈ ក្នុងវេលាដែលធ្វើឈាននោះឲ្យជាបាទ ហើយកើតមគ្គផល ។ វិតក្កៈដែលប្រកបដោយអព្យាបាទឈ្មោះថា **អព្យាបាទវិតក្ក** ។ អព្យាបាទវិតក្កៈនោះ ចាត់ជាកាមាវចរៈក្នុងបុព្វភាគនៃមេត្តាឈាន , ចាត់ជារូបាវចរៈ ក្នុងមេត្តាឈាន , ចាត់ជាលោកុត្តរៈ ក្នុងវេលាដែលធ្វើឈានឲ្យជាបាទ ហើយកើតមគ្គផល ។ វិតក្កៈដែលប្រកបដោយអវិហិង្សា ឈ្មោះថា **អវិហិង្សាវិតក្ក** ។ អវិហិង្សា-វិតក្កៈនោះ ចាត់ជាកាមាវចរៈ ក្នុងបុព្វភាគនៃករុណា , ចាត់ជា រូបាវចរៈក្នុងករុណាឈាន , ចាត់ជាលោកុត្តរៈ ក្នុងវេលាដែលធ្វើឈាននោះឲ្យជាបាទ ហើយកើតមគ្គផល ។ កាលណា អលោភៈជាតួនាំ កាលនោះ ធម៌ ២ យ៉ាងក្រៅពីនេះ ក៏រមែងប្រព្រឹត្តតាម ។

កាលណាករុណាជាតួនាំ កាលនោះ ធម៌ ២ យ៉ាងក្រៅពីនេះ ក៏

រមែងប្រព្រឹត្តតាមដោយប្រការដូច្នេះ ។ ចំណែកកាមសង្កប្បៈជាដើម គប្បីជ្រាបដោយន័យដែលពោលហើយនុ៎ះឯង ។ ព្រោះប្រការនេះ ត្រឹមតែជាទេសនាប៉ុណ្ណោះ ។ តែដោយអត្ថហើយ ទាំងកាមវិតក្កៈជាដើម និងកាម-សង្កប្បៈជាដើម មិនមានអ្វីដែលធ្វើឲ្យផ្សេងគ្នា ។

សញ្ញាដែលប្រកបដោយកាម ឈ្មោះថា **កាមសញ្ញា** ។ សញ្ញាដែលប្រកបដោយព្យាបាទ ឈ្មោះថា **ព្យាបាទសញ្ញា** ។ សញ្ញាដែលប្រកបដោយវិហិង្សា ឈ្មោះថា **វិហិង្សាសញ្ញា** ។ សូម្បីអាការដែលកើតឡើងនៃសញ្ញាទាំងនោះ ក៏គប្បីជ្រាបដូចគ្នានឹងកាមវិតក្កជាដើម ។ ព្រោះសញ្ញាទាំងនេះ ក៏សុទ្ធតែប្រកបដោយកាមវិតក្កៈជាដើមនោះ ដូចគ្នា ។ សូម្បីនេក្ខម្មសញ្ញាជាដើម ក៏ប្រកបដោយនេក្ខម្មវិតក្កជាដើម ដូចគ្នា ។ ព្រោះដូច្នោះ គប្បីជ្រាបភាពជាកាមាវចរជាដើម នៃសញ្ញាទាំងនោះ ដូចគ្នានឹងនេក្ខម្មវិតក្កជាដើម នោះឯង ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ មានកាមធាតុជាដើម (តទៅ) ។ សេចក្តីត្រិះរិះ វិតក្កៈ សេចក្តីត្រិះរិះខុស ដែលប្រកបដោយកាម នេះហៅថា **កាមធាតុ** , អកុសលធម៌ទាំងពួង ឈ្មោះថា កាមធាតុ ដូចពោលមកនេះ

គឺ **កាមធាតុ ។** សេចក្ដីត្រិះរិះ វិតក្កៈ សេចក្ដីត្រិះរិះខុស ដែលប្រកបដោយព្យាបាទ នេះហៅថា **ព្យាបាទធាតុ** , សេចក្ដីអាឃាត ការប៉ះខ្ទប់នៃចិត្ត ការមិនពេញចិត្ត ក្នុងបណ្ដាវត្ថុនៃអាឃាតវត្ថុ ១០ យ៉ាង ដូចពោលមកនេះ គឺ **ព្យាបាទធាតុ** ។ សេចក្ដីត្រិះរិះ វិតក្កៈ សេចក្ដីត្រិះរិះខុស ដែលប្រកបដោយវិហិង្សា នេះហៅថា **វិហិង្សាធាតុ** , បុគ្គលខ្លះក្នុងលោកនេះ រមែងបៀតបៀនសត្វទាំងឡាយ ដោយបាតដៃខ្លះ ដោយដុំដីខ្លះ ដោយកំណាត់ឈើខ្លះ ដោយសស្ត្រាខ្លះ ដោយខ្សែខ្លះ ដោយវត្ថុ ឬកិរិយាយ៉ាងណាមួយខ្លះ ដូចពោលមកនេះ គឺ វិហិង្សាធាតុ ។ ក្នុងរឿងកាមធាតុនោះ មានកថា ២ យ៉ាង គឺ **សព្វសង្គាហិកកថា** និង **អសម្ភិន្នកថា** , ក្នុងកថា ២ យ៉ាងនោះ កាន់យកកាមធាតុ រមែងជាការកាន់យកធាតុ ២ យ៉ាង ក្រៅនេះផង តែទ្រង់បែកចេញអំពីធាតុនោះ សម្ដែងថា នេះគឺ ព្យាបាទ-ធាតុ នេះគឺ វិហិង្សាធាតុ ដូចពោលមកនេះ ឈ្មោះថា **សព្វសង្គាហិក-កថា** , ព្រះមានព្រះភាគ កាលនឹងត្រាស់កាមធាតុ ក៏ទ្រង់វៀរព្យាបាទធាតុទុកក្នុងទីរបស់ព្យាបាទធាតុ ទ្រង់វៀរវិហិង្សាធាតុទុកក្នុងទីរបស់វិហិង្សា-ធាតុ ហើយត្រាស់ចំណែកដ៏សេសថា នេះគឺ កាមធាតុ , ដូចដែលពោល

មកនេះ ឈ្មោះថា **អសម្ភិន្នកថា** ។ គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងធម៌ទាំងឡាយ មាននេក្ខម្មធាតុជាដើម ។ សេចក្តីត្រិះរិះ វិតក្កៈ សេចក្តីត្រិះរិះត្រូវ ដែលប្រកបដោយនេក្ខម្មៈ នេះហៅថា **នេក្ខម្មធាតុ** កុសលធម៌ទាំងពួង ឈ្មោះថា នេក្ខម្មធាតុ ដូចពោលមកនេះ គឺ **នេក្ខម្មធាតុ** ។ សេចក្តីត្រិះរិះ ។បេ។ ដែលប្រកបដោយអព្យាបាទ នេះហៅថា **អព្យាបាទធាតុ** ។ មេត្រីភាពក្នុងសត្វទាំងឡាយ ។បេ។ មេត្តាចេតោវិមុត្តិ ដូចពោលមកនេះ គឺ អព្យាបាទធាតុ ។ សេចក្តីត្រិះរិះ ។បេ។ ដែលប្រកបដោយអវិហិង្សា នេះហៅថា **អវិហិង្សាធាតុ** , សេចក្តីករុណាក្នុងសត្វទាំងឡាយ ។បេ។ ករុណាចេតោវិមុត្តិ ដូចពោលមកនេះ គឺ អវិហិង្សាធាតុ សូម្បីកថា ២ យ៉ាងក្នុងទីនេះ ក៏គប្បីជ្រាបដោយន័យដែលពោលហើយ ក្នុងកាលមុននុ៎ះឯង ។ ពាក្យថា អបរាបិ តិស្សោធាតុយោ សំដៅដល់ធាតុយ៉ាងដទៃ ៣ ទៀត ដោយអត្ថថា ទទេ ។ បណ្តាធាតុពួកនោះ **កាមភព** ដែលលោកសម្តែងល្អិតល្អន់ទុកយ៉ាងនេះថា “ បណ្តាធាតុទាំងនោះ កាមធាតុគឺអ្វី គឺកាមភព មានអវិចីនរក ខាងក្រោមឲ្យជាទីបំផុត ” ដូច្នេះ ឈ្មោះថា **កាមធាតុ** ។ ចំណែករូបភព និងអរូបភព ដែលលោកសម្តែងល្អិតល្អន់ទុក

យ៉ាងនេះថា " រូបភព មានព្រហ្មលោក ជាន់ក្រោមជាទីបំផុត ។ អរូបភព មានទេវៈ ដែលចូលដល់អាកាសានញ្ចាយតនៈ ជាទីបំផុត " ដូច្នេះ ឈ្មោះថា **រូបធាតុ និងអរូបធាតុ** ទាំង ២ ។ ក្នុងទីមកនៃធាតុ គប្បីកំណត់ខេត្ត ដោយភព ។ ក្នុងទីមកនៃភព គប្បីកំណត់ខេត្ត ដោយធាតុ ។ ក្នុងទីនេះ លោកសម្តែងការកំណត់ខេត្តដោយភព ។ គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងរូបធាតុ ជាដើម ។ រូបធាតុ និងអរូបធាតុ ក៏គឺ រូបភព និងអរូបភពនុ៎ះឯង ។ លោកសម្តែងនិព្វាន ដោយនិរោធធាតុ ។ គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុង **ហីនធាតុ** ជាដើម ។ ពាក្យថា **ហីនធាតុ** បានដល់ ចិត្តុប្បាទដែលជាអកុសល ១២ ។ ធម៌ដ៏សេស ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣ ឈ្មោះថា **មជ្ឈិមធាតុ** ។ លោកុត្តរធម៌ ៩ ឈ្មោះថា **បណីតធាតុ** ។

ពាក្យថា **កាមតណ្ហា** បានដល់ រាគៈដែលប្រកបដោយបញ្ចកាមគុណ ។ ចំណែករាគៈក្នុងរូបភព និងអរូបភព ចាត់ជា **ឈាននិកន្តិ** (ការជាប់ចិត្តក្នុងឈាន) , រាគៈដែលប្រកបដោយសស្សតទិដ្ឋិ គឺ ការប្រាថ្នាដោយអំណាចភព ឈ្មោះថា **ភវតណ្ហា** ។ រាគៈដែលប្រកបដោយឧច្ឆេទទិដ្ឋិ ឈ្មោះថា **វិភវតណ្ហា** ។ ន័យមួយទៀត វៀរលែងតែតណ្ហា ២ យ៉ាង

ក្រោយ (គឺ ភវតណ្ហា និងវិភវតណ្ហា) តណ្ហាដ៏សេស ឈ្មោះថា **កាមតណ្ហា** ។ សមដូចដែលលោកពោលទុកថា បណ្ដាតណ្ហាទាំងនោះ **ភវតណ្ហា** គឺអ្វី គឺ រាគៈដែលប្រកបដោយសស្សតទិដ្ឋិ , **សារាគៈ** (តម្រេក) ។ល។ សារាគៈនៃចិត្តនេះ ហៅថា ភវតណ្ហា , បណ្ដាតណ្ហាទាំងនោះ **វិភវតណ្ហា** គឺអ្វី គឺ រាគៈដែលប្រកបដោយឧច្ឆេទទិដ្ឋិ , **សារាគៈ** ។ល។ សារាគៈនៃចិត្ត នេះហៅថា វិភវតណ្ហា ។ តណ្ហាដ៏សេស ឈ្មោះថា **កាមតណ្ហា** គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងកាមតណ្ហាជាដើម មួយពួកទៀត ។ រាគៈដែលប្រកបដោយបញ្ចកាមគុណ ឈ្មោះថា **កាមតណ្ហា** ។ ឆន្ទរាគៈក្នុងរូបភព និងអរូបភព ឈ្មោះថា រូបតណ្ហា និងអរូបតណ្ហា ២ យ៉ាងក្រៅនេះ ។ ចំណែកក្នុងព្រះអភិធម្ម លោកសម្ដែងល្អិតល្អន់រឿងតណ្ហាទាំងនេះ ទុកយ៉ាងនេះថា “ ឆន្ទរាគៈ ដែលប្រកបដោយកាមធាតុ ។ល។ ដែលប្រកបដោយអរូបធាតុ ” ។ ដោយវារៈនេះ លោកសម្ដែងយ៉ាងណា ។ លោករួមយកតណ្ហាទាំងអស់ទុក ដោយកាមតណ្ហាថា “ ធម៌ទាំងពួងដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣ ឈ្មោះថា ជាទីតាំងនៃតណ្ហា ដោយអត្ថថា គួរត្រេកអរ ” ហើយសម្ដែងតណ្ហា ២ យ៉ាង ក្រៅអំពីនេះ ចែកចេញពីកាម-

តណ្ហានោះ ។ គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យ ក្នុងរូបតណ្ហាជាដើម ។ ឆន្ទរាគៈក្នុងរូបភព ឈ្មោះថា រូបតណ្ហា ។ ឆន្ទរាគៈក្នុងអរូបភព ឈ្មោះថា អរូប-តណ្ហា ។ រាគៈដែលប្រកបដោយឧច្ឆេទទិដ្ឋិ ឈ្មោះថា និរោធតណ្ហា ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុង **សញ្ញោជន** ៣ យ៉ាង ។ ឈ្មោះថា **សញ្ញោជន** ព្រោះអត្ថថា ចងរឹតទុកក្នុងវដ្តៈ ។ ការឃើញក្នុងកាយ ដូចរូបជាដើមថា មាន ឬថា ការឃើញក្នុងកាយ ដែលមានហើយ ដូច្នោះ ទើបឈ្មោះថា **សក្កាយទិដ្ឋិ** ។

កាលពិចារណាជ្រើសរើស រមែងសង្ស័យ គឺ មិនអាចនឹងសម្រេចចិត្តបាន ព្រោះធម្មជាតិនេះ ដូច្នោះ ធម្មជាតិនោះ ទើបឈ្មោះថា **វិចិកិច្ឆា** ។ បុគ្គលរមែងស្ទាបអង្អែល (ប្រកាន់) សីលផង វត្តផង ដូច្នោះ ទើបឈ្មោះថា **សីលព្វតបរាមាស** ។ បើពោលដោយន័យហើយ ទិដ្ឋិ ដែលមានវត្ថុ ២០ ដែលមកហើយដោយន័យជាដើមថា “ រមែងពិចារណាឃើញរូប ថាជាតួខ្លួន ” ឈ្មោះថា **សក្កាយទិដ្ឋិ** ។ សេចក្តីសង្ស័យ ដែលមានវត្ថុ ៨ ដែលមកហើយដោយន័យជាដើមថា “ រមែងសង្ស័យក្នុងព្រះសាស្តា ” ឈ្មោះថា **វិចិកិច្ឆា** ។ ការប្រកាន់យ៉ាងខុសប្រក្រតី ដែលមកហើយ

ដោយន័យជាដើមថា “ បុគ្គលខ្លះក្នុងលោកនេះ ស្ទាបអង្អែល (ប្រកាន់) សីល ស្ទាបអង្អែលវត្ត ស្ទាបអង្អែលសីលវត្តថា បរិសុទ្ធិបានដោយសីល បរិសុទ្ធិបានដោយវត្ត , បរិសុទ្ធិបានដោយសីលវត្ត , ទិដ្ឋិ ការឃើញខុស មានលក្ខណៈយ៉ាងនេះ ” ដូច្នេះ ឈ្មោះថា សីលព្វតុបាទាន ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យ ក្នុងពាក្យថា តយោ អាសវា នេះតទៅ ។ ឈ្មោះថា **អាសវ** ដោយអត្ថថា ជាឋានៈដែលអាស្រ័យនៅអស់កាលជាយូរអង្វែងហើយខ្លះ ដោយអត្ថថា ហូរទូទៅខ្លះ ។

ក្នុង ២ អត្ថន័យនោះ គប្បីជ្រាបអាសវៈ ដោយអត្ថន័យដែលថា ជាឋានៈ ដែលអាស្រ័យនៅអស់កាលជាយូរអង្វែងហើយមុន យ៉ាងនេះថា “ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ខាងដើមនៃអវិជ្ជា រមែងមិនប្រាកដថា មុនអំពីនេះ អវិជ្ជាមិនមាន , តមកខាងក្រោយទើបមាន ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ខាងដើម នៃភវតណ្ហា ភវទិដ្ឋិ រមែងមិនប្រាកដថា មុនអំពីនេះភវទិដ្ឋិមិនមាន , តមកខាងក្រោយ ទើបមាន ដូច្នេះ ” ។ គប្បីជ្រាបអាសវៈ ដោយសេចក្តីថា ហូរទូទៅយ៉ាងនេះថា “ អាសវៈ រមែងហូរទៅ ហូរទៅគ្រប់ ហូរទូទៅ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងរូប តាមផ្លូវភ្នែក ក្នុងសំឡេង តាមផ្លូវត្រចៀក ក្នុងក្លិន

តាមផ្លូវច្រមុះ ក្នុងរស តាមផ្លូវអណ្តាត ក្នុងផោដ្ឋព្វៈ តាមផ្លូវកាយ ។ រមែងហូរទៅ ហូរទៅគ្រប់ ហូរទូទៅ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងធម្មារម្មណ៍ តាមផ្លូវចិត្ត ” ដូច្នេះ ។ តែក្នុងព្រះបាលីកន្លែងខ្លះ អាសវៈមានមក ២ យ៉ាង គឺ **ទិដ្ឋធម្មិកាសវ** (អាសវៈក្នុងភពនេះ) និង **សម្បរាយិកាសវ** (អាសវៈក្នុងភពមុខ) ។ កន្លែងខ្លះ មានមក ៣ យ៉ាង ដូចសេចក្តីថា “ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ អាសវៈ ៣ ទាំងនេះ គឺ កាមាសវៈ ភវាសវៈ អវិជ្ជាសវៈ ” ។ ក្នុងព្រះអភិធម្ម អាសវៈទាំង ៣ នោះឯង រួមជាមួយទិដ្ឋាសវៈជា ៤ ។ ក្នុងនិព្វេធិកបរិយាយសូត្រមាន ៥ យ៉ាងនេះ គឺ “ ភិក្ខុទាំងឡាយ អាសវៈដែលញ៉ាំងឲ្យដល់នរកមានហើយ , អាសវៈដែលញ៉ាំងឲ្យដល់កំណើតតិរច្ឆានមានហើយ , អាសវៈដែលញ៉ាំងឲ្យដល់ប្រេតវិស័យមានហើយ អាសវៈដែលញ៉ាំងឲ្យដល់មនុស្សលោកមានហើយ , អាសវៈដែលញ៉ាំងឲ្យដល់ទេវលោកមានហើយ ” ។ ក្នុងអាហុនេយ្យសូត្រឆក្កនិបាតមាន ៦ យ៉ាង គឺ “ ភិក្ខុទាំងឡាយ អាសវៈដែលគប្បីលះដោយសេចក្តីសង្រួម ប្រុងប្រយ័ត្នមានហើយ , អាសវៈដែលគប្បីលះដោយការសេពគប់រកមានហើយ , អាសវៈដែលគប្បីលះ ដោយការវៀរមានហើយ ,

អាសវៈដែលគប្បីលះដោយសេចក្តីអត់ទ្រាំមានហើយ , អាសវៈដែលគប្បីលះដោយការបន្ទោបង់មានហើយ , អាសវៈដែលគប្បីលះដោយការអប់រំមានហើយ " ។ ក្នុងសព្វាសវបរិយាយសូត្រ អាសវៈ ៦ ទាំងនេះឯង រួមជាមួយអាសវៈ ដែលគប្បីលះដោយទស្សនៈត្រូវជា ៧ ។ ចំណែកក្នុងសន្តិតិសូត្រនេះ អាសវៈមានមក ៣ យ៉ាង ។ បណ្តាអាសវៈ ៣ យ៉ាងនោះ រាគៈដែលប្រកបដោយបញ្ចកាមគុណ ដែលលោកពោលទុកយ៉ាងនេះថា " **កាមច្ឆន្ទៈក្នុងកាមទាំងឡាយ** " ដូច្នេះ ឈ្មោះថា កាមាសវៈ ។ រាគៈដែលប្រកបដោយសស្សតទិដ្ឋិ ដែលលោកពោលទុកយ៉ាងនេះថា " **ភវ-ឆន្ទៈក្នុងភពទាំងឡាយ** " ដូច្នេះ ឬសេចក្តីប្រាថ្នាជាប់ដោយភព ឈ្មោះថា ភវាសវៈ ។ អវិជ្ជា ដែលមកហើយដោយន័យជាដើមថា " **ការមិនដឹងទុក្ខ** " ឈ្មោះថា អវិជ្ជាសវៈ ដូច្នេះឯង ។ កាមភពជាដើម បានពោលមកហើយ ដោយជាប់ទាក់ទងនឹងកាមធាតុជាដើម នុ៎ះឯង ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុង **កាមេសនា** ជាដើម ។ រាគៈ ដែលស្វែងរកកាម ដែលលោកពោលទុកយ៉ាងនេះថា " បណ្តាធម៌ទាំងនោះ **កាមេសនា** គឺអ្វី គឺ កាមច្ឆន្ទៈ ក្នុងកាមទាំងឡាយ ។ល។ ការលិចចុះក្នុងកាម នេះ

ហៅថា **កាមេសនា** (ស្វែងរកកាម) ។ ភគៈ ដែលស្វែងរកភព ដែលលោកពោលទុកយ៉ាងនេះថា បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ **ភវេសនា** គឺអ្វី គឺ " ភវឆន្ទៈក្នុងភពទាំងឡាយ ។ល។ ការលិចចុះក្នុងភព នេះហៅថា **ភវេសនា** (ស្វែងរកភព) " ។ ទិដ្ឋិដែលស្វែងរកព្រហ្មចរិយៈ ដែលបានដឹងថា ជាគតិនៃទិដ្ឋិ ដែលលោកពោលទុកយ៉ាងនេះថា " បណ្ដាធម៌ទាំងនោះ **ព្រហ្មចរិ-យេសនា** គឺអ្វី គឺ ទិដ្ឋិ ការយើញខាងទិដ្ឋិ ការប្រកាន់ខុសជាប្រក្រតីដល់សភាពយ៉ាងនេះថា លោកទៀងខ្លះ ។ល។ សត្វស្លាប់ហើយមិនកើតទៀតខ្លះ សត្វស្លាប់ហើយមិនកើតទៀតក៏មិនមែនខ្លះ នេះហៅថា **ព្រហ្ម-ចរិយេសនា** (ស្វែងរកព្រហ្មចរិយ) " ដូច្នេះ ឈ្មោះថា ព្រហ្មចរិយេសនា ។ មិនមែនមានតែភវរាគទិដ្ឋិតែប៉ុណ្ណោះ សូម្បីកម្ម ដែលមានអត្ថន័យតែម្យ៉ាងគ្នានោះ ក៏ចាត់ជាឯសនាដូចគ្នា ។ សមដូចដែលលោកពោលទុកថា បណ្ដាឯសនាទាំងនោះ កាមេសនា គឺអ្វី គឺ កាមរាគៈ កាយកម្ម វចីកម្ម មនោកម្ម ដែលជាអកុសល ដែលមានន័យតែម្យ៉ាងដូចគ្នានោះ នេះហៅថា **កាមេសនា** ។

បណ្ដាឯសនាទាំងនោះ **ភវេសនា** គឺអ្វី គឺ ភវរាគៈ កាយកម្ម

វចីកម្ម មនោកម្ម ដែលជាអកុសល ដែលមានន័យតែម្យ៉ាងដូចគ្នានោះ នេះហៅថា **ភវេសនា** បណ្ដាឯសនាទាំងនោះ **ព្រហ្មចរិយេសនា** គឺអ្វី គឺ ទិដ្ឋិដែលប្រកាន់រហូតដល់ទីបំផុត កាយកម្ម វចីកម្ម មនោកម្ម ដែលជា អកុសល ដែលមានសេចក្ដីតែម្យ៉ាងដូចគ្នានោះ នេះហៅថា **ព្រហ្មចរិយេ-សនា** ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុង **វិធា** “ **ការតាំងទុកនូវអាការ** ” ដូចក្នុង ប្រយោគថា “ **បណ្ឌិតពោលដល់មនុស្សមានសីលថា ដូចម្ដេច , ពោល ដល់មនុស្សមានបញ្ញា ដូចម្ដេច** ” ដូច្នេះ ឈ្មោះថា **វិធា** ។ ការចែក ក៏ឈ្មោះថា **វិធា** ដូចក្នុងប្រយោគថា “ ញាណវត្ថុ ១ ចំណែក , ញាណវត្ថុ ២ ចំណែក ” ។ **មានះ** ឈ្មោះថា **វិធា** ដូចក្នុងប្រយោគថា “ **វិធា** (មានះ) ថាយើងប្រសើរជាងគេ ” , ក្នុងទីនេះ បំណងយក **វិធា** ដែលប្រែថា មានះនោះ ។ សេចក្ដីពិត មានះ លោកហៅថា **វិធា** ព្រោះចាត់ចែងដោយអំណាចដែលប្រកាន់ថា ប្រសើរជាងគេជាដើម ។ ដោយ ពាក្យថា សេយ្យោ ហមស្មិ នេះ លោកពោលដល់មានះ ៣ យ៉ាង គឺ ប្រសើរជាងគេ ស្មើគេ អាក្រក់ជាងគេ ។ សូម្បីក្នុង **សទិសវិធា** និង

ហីនវិធា ក៏មានន័យតែមួយដូចគ្នានេះ ។ ពិតហើយ មានះនេះ មាន ៩ យ៉ាង ។ គឺ អ្នកប្រសើរជាងគេមានមានះ ៣ យ៉ាង , អ្នកស្មើគេមានមានះ ៣ យ៉ាង , អ្នកអាក្រក់ជាងគេមានមានះ ៣ យ៉ាង ។ បណ្តាមានះ ៩ យ៉ាង នោះ សម្រាប់អ្នកប្រសើរជាងគេ មានះថា យើងប្រសើរជាងគេ រមែងកើតឡើងដល់ព្រះរាជា និងបព្វជិត ។ ព្រះរាជា រមែងមានមានះដូច្នេះថា " អ្នកណាហ្ន៎ នឹងមានដូចយើងបាន មិនថានឹងផ្លូវរាជាណាខេត្ត ផ្លូវរាជទ្រព្យ ឬថា ផ្លូវព្រៃ ពលពាហនៈ " ។ ចំណែកបព្វជិត ក៏រមែងមានមានះដូច្នេះថា " អ្នកណាហ្ន៎ មកផ្ទឹមនឹងយើងបាន ដោយសីលគុណ និងធុតង្គគុណជាដើម " ។

សូម្បីមានះថា យើងស្មើគេ សម្រាប់អ្នកប្រសើរជាងគេ ក៏រមែងកើតឡើង បានដល់ ព្រះរាជា និងបព្វជិតនោះដូចគ្នា ។ ព្រះរាជា រមែងមានមានះដូច្នេះថា " អ្វីមែនទេ ដែលនឹងមានផ្សេងគ្នារវាងយើង និងរាជាដទៃៗ មិនថានឹងផ្លូវរាជាណាខេត្ត ផ្លូវរាជទ្រព្យ ឬថា ផ្លូវព្រៃ ពល-ពាហនៈ " ។ ចំណែកបព្វជិត ក៏រមែងមានមានះដូច្នេះថា " អ្វីហ្ន៎ដែលនឹងមានខុសប្លែកគ្នា រវាងយើង និងភិក្ខុដទៃ មិនថា ដោយសីលគុណ

ឬធុតង្គគុណជាដើម " ។ សូម្បីមានះថា យើងអាក្រក់ជាងគេ សម្រាប់អ្នកប្រសើរជាងគេ ក៏រមែងកើតឡើង បានដល់ ព្រះរាជា និងបព្វជិតនោះ ដូចគ្នា ។ ព្រះរាជាអង្គណា មានរាជាណាខេត្ត រាជទ្រព្យ ឬព្រៃ ពលពាហនៈជាដើម មិនសម្បូរណ៍ច្រើន , ព្រះរាជាអង្គនោះ រមែងមានមានះដូច្នេះថា " គេត្រឹមតែហៅយើងថា ព្រះរាជាយ៉ាងនោះឯង បុគ្គលដូចយើង ឈ្មោះថា រាជា " ។ ចំណែកបព្វជិត ដែលមានលាភសក្ការៈតិច ក៏រមែងមានមានះដូច្នេះថា " គេក៏ត្រឹមតែហៅយើងថា ព្រះធម្មកថិក ពហុស្សូត ព្រះមហាថេរៈ យ៉ាងនោះឯង ឯយើងមិនមានលាភសក្ការៈ នឹងជាព្រះធម្មកថិក ជាពហុស្សូត ជាមហាថេរៈ បានយ៉ាងណា " ។

សម្រាប់អ្នកស្មើគេ មានះថា យើងប្រសើរជាងគេជាដើម រមែងកើតឡើងដល់អាមាត្រជាដើម ។ អាមាត្រ ឬអ្នករាជការ រមែងមានមានះដូច្នេះថា " អ្នករាជការដទៃៗ អ្នកណាឬនឹងមានដូចយើងបាន មិនថា ជាភោគទ្រព្យ ឬយានពាហនៈ ជាដើម " ដូច្នេះខ្លះ " ថាអ្វីមែនទេដែលនឹងមកផ្សេងគ្នារវាងយើងនឹងអ្នកដទៃ " ដូច្នេះខ្លះ ថា " គេត្រឹមតែហៅយើងថាអាមាត្រយ៉ាងនោះឯង សូម្បីត្រឹមតែរបស់ស៊ី និងសំពត់អាវ យើងក៏

មិនមាន ដូចជាយើងនេះឬ ដែលឈ្មោះថា អាមាត្រ " ដូច្នេះខ្លះ ។

ចំពោះអ្នកអាក្រក់ជាងគេ មានះថា យើងប្រសើរជាងគេជាដើម រមែងកើតឡើងដល់អ្នកបម្រើជាដើម ។ អ្នកបម្រើ រមែងមានមានះដូច្នេះថា " ឈ្មោះថា អ្នកបម្រើដទៃៗ អ្នកណាឬ នឹងដូចយើងបាន មិនថានឹងចំណែកខាងម្ចាស់ស្រី ឬចំណែកខាងម្ចាស់ប្រុសក៏ដោយ ពួកដទៃៗ ណានឹងអាចចិញ្ចឹមជីវិតបាន ទើបត្រូវមកបម្រើគេ តែយើងនេះប្រសើរជាងព្រោះជាអ្នកបម្រើបន្តគ្នា មកតាមខ្សែស្រឡាយ " ដូច្នេះខ្លះ , ថា " អ្វីមែនទេ ដែលនឹងមកផ្សេងគ្នារវាងយើងនឹងអ្នកបម្រើឯណោះ មិនថា នឹងដោយភាពជាអ្នកបម្រើ តៗ គ្នាមក តាមខ្សែស្រឡាយ ឬពោលដោយភាពជាអ្នកបម្រើមកយូរហើយ ចំណែកម្ចាស់ស្រី និងចំណែកម្ចាស់ប្រុស " ដូច្នេះខ្លះ , ថា " យើងនេះ ត្រូវជាអ្នកបម្រើគេ ក៏ព្រោះត្រូវចិញ្ចឹមមាត់ចិញ្ចឹមផ្ទៃ ប៉ុន្តែថា បម្រើឲ្យ ដល់ទីបំផុតម្ចាស់ប្រុស ម្ចាស់ស្រីហើយ យើងមិនបានឋានៈ ជាអ្នកបម្រើឡើយ ដូចជាយើង នឹងឈ្មោះថា ជាអ្នកបម្រើ " ដូច្នេះខ្លះ ។

សូម្បីពួកអ្នកស្នូម និងអ្នកចណ្ឌាលជាដើម ក៏រមែងមានមានះ

ដូច្នេះ ដូចនឹងអ្នកបម្រើដូចគ្នា ។

បណ្តាមានះទាំងនេះ អ្នកប្រសើរជាង មានះថា យើងប្រសើរជាងគេ , អ្នកស្មើគេ មានះថា យើងស្មើគេ និងអ្នកថោកទាបជាងគេ មានះថា យើងថោកទាបជាងគេ ទាំង ៣ ប្រភេទនេះ បានឈ្មោះថា ជាមានះ នឹងកម្ចាត់បានដោយអរហត្តមគ្គ ។ ធម៌ដ៏សេស បានឈ្មោះថា ជាមានះ មិនប្រព្រឹត្តទៅតាមសេចក្តីពិត កម្ចាត់បានដោយមគ្គជាន់ដើម ។

ពាក្យថា តយោ អទ្ធា សំដៅដល់កាល ៣ ។ ក្នុងពាក្យជាដើមថា អតីតោ អទ្ធា មានបរិយាយ ២ យ៉ាង គឺ បរិយាយនៃព្រះសូត្រ និងបរិយាយនៃព្រះអភិធម្ម ។

ដោយបរិយាយនៃព្រះសូត្រ វេលាមុនបដិសន្ធិ ឈ្មោះថា **អតីតទ្ធា** (កាលអតីត) , ខាងក្រោយអំពីចុតិ ឈ្មោះថា **អនាគតទ្ធា** (កាលអនាគត) , ក្នុងចន្លោះនោះ គឺ ទាំងចុតិ និងបដិសន្ធិ ឈ្មោះថា **បច្ចុប្បន្នទ្ធា** (កាលបច្ចុប្បន្ន) ។ ដោយបរិយាយនៃព្រះអភិធម្ម មុនអំពីភង្គខណៈ ក្នុងបណ្តាខណៈទាំង ៣ ឈ្មោះថា **អតីតទ្ធា** , ខាងមុខឧប្បាទខណៈ ឈ្មោះថា **អនាគតទ្ធា** , ក្នុងខណៈទាំង ៣ ឈ្មោះថា **បច្ចុប្បន្នទ្ធា** ។

ដែលថា **អទ្ធា** ដែលផ្សេងដោយអតីតទ្ធាជាដើមនេះ រមែងមានដល់ធម៌ទាំងឡាយ , មិនមែនមានដល់កាលវេលា ។ តែអាស្រ័យធម៌ ដែលផ្សេងដោយអតីតទ្ធាជាដើម កាលវេលាសូម្បីនឹងមិនមានដោយបរមត្ថ ក្នុងទីនេះលោកក៏ហៅ (ថាអតីតទ្ធាជាដើម) ដោយវោហារ នោះឯង ។ គប្បីជ្រាបតាមដែលពោលមកនេះ ។

ពាក្យថា តយោ អន្តា សំដៅដល់ចំណែកទាំង ៣ , **ទីបំផុត** នុ៎ះឯង ឈ្មោះថា **អន្តៈ** ដូចក្នុងប្រយោគថា " ដាយវត្តពន្ធចង្កេះ រមែងចាស់ទៅ " ។

ចំណែកដទៃ ឈ្មោះថា **អន្តៈ** ដូចក្នុងប្រយោគថា " នុ៎ះឯងជាចំណែកដទៃនៃទុក្ខ " ។ **សេចក្តីអាក្រក់ ថោកទាប** ឈ្មោះថា **អន្តៈ** ដូចក្នុងព្រះបាលីនេះថា " ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ នេះជាការសេចក្តីអាក្រក់នៃការចិញ្ចឹមជីវិត " ។ ជាការថោកទាបបំផុត ។ **ចំណែក** ឈ្មោះថា **អន្តៈ** ដូចក្នុងប្រយោគថា " បពិត្រលោកដ៏មានអាយុទាំងឡាយ សក្កាយៈ ជាចំណែកទី ១ " ក្នុងទីនេះ សំដៅយក អន្តៈ ដែលប្រែថា **ចំណែក** ។ ពាក្យថា សក្កាយោ សំដៅដល់ ឧបាទានក្ខន្ធទាំង ៥ ។

ពាក្យថា សក្កាយសមុទយោ សំដៅដល់ តណ្ហាក្នុងខាងដើម ដែលជាតួធ្វើឲ្យកើតឧបាទានក្ខន្ធទាំងនោះ ។ ពាក្យថា សក្កាយនិរោធោ សំដៅដល់ សេចក្តីរលត់ដែលធ្វើឲ្យឧបាទានក្ខន្ធ និងតណ្ហាទាំងពីរនោះ ប្រព្រឹត្តទៅមិនបាន ។ ចំណែកមគ្គ គប្បីជ្រាបថា កាលពោលដល់និរោធហើយ ក៏ជាការពោលដល់តែម្យ៉ាង ព្រោះជាឧបាយនៃការសម្រេចនិរោធ ។

ពាក្យថា ទុក្ខទុក្ខតា សំដៅយកទុក្ខ ព្រោះជាទុក្ខ ។ ពាក្យនេះជាឈ្មោះរបស់ទុក្ខវេទនា ។ ពាក្យថា សង្ខារទុក្ខតា សំដៅយកទុក្ខ ព្រោះជាសង្ខារ ។ ពាក្យនេះ ជាឈ្មោះរបស់អទុក្ខមសុខវេទនា ។ ភាពជាទុក្ខ ព្រោះសង្ខារនោះ មានការកើតឡើង និងវិនាសទៅ ត្រូវសេចក្តីរលត់បៀតបៀន ព្រោះមានសភាពដែលត្រូវតាក់តែង ព្រោះដូច្នោះ លោកទើបពោលភាពជាទុក្ខ ព្រោះសង្ខារទុក្ខ ដោយវៀរចាកសភាវៈនៃទុក្ខដទៃ ។ ពាក្យថា វិបរិណាមទុក្ខតា សំដៅយកទុក្ខ ព្រោះប្រែប្រួលទៅ ។ ពាក្យនេះ ជាឈ្មោះរបស់សុខវេទនា ។ ពិតហើយ ព្រោះសុខប្រែប្រួលទៅ ទុក្ខទើបកើតឡើង ព្រោះដូច្នោះ លោកទើបហៅសុខថា “ **ទុក្ខ ព្រោះប្រែប្រួល** ” ។

មួយ៉ាងទៀត ធម៌ទាំងពួងដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣ វៀរទុក្ខវេទនា និងសុខវេទនា គប្បីជ្រាបថា " ទុក្ខព្រោះសង្ខារ " ដោយព្រះបាលីថា " **សង្ខារទាំងពួងជាទុក្ខ** " ។ ពាក្យថា មិច្ឆត្តនិយតោ គឺ មានសភាព ខុសដែលទៀង ។ ពាក្យនេះ ជាឈ្មោះរបស់អនន្តរិយកម្ម ព្រមទាំង និយតមិច្ឆាទិដ្ឋិ ។ ឈ្មោះថា សម្មត្តនិយតោ ព្រោះទៀងសភាព ដែលត្រូវ ។ ពាក្យនេះ ជាឈ្មោះរបស់អរិយមគ្គ ៤ ។ ឈ្មោះថា អនិយតោ ព្រោះមិន ទៀង ។ ពាក្យនេះ ជាឈ្មោះរបស់ធម៌ដ៏សេស ។ អវិជ្ជា ឈ្មោះថា **តមៈ** (សេចក្តីងងឹត) ក្នុងពាក្យថា តយោ តមា ព្រោះ ព្រះបាលីថា " អន្ធ ទឹក គឺ អវិជ្ជា ធ្វើឲ្យងងឹត ឈ្ងក់វង្វេង មានភ័យច្រើន " ។ តែក្នុងទីនេះ លោកពោលដល់ វិចិកិច្ឆា ដោយជាប្រធានថា អវិជ្ជា ។ ពាក្យថា **អារព្ភ** ស្មើនឹង **អាគម្ម** (ប្រែថា មកដល់ ឬអាស្រ័យ) ។ ពាក្យថា កង្ខតិ សេចក្តីថា ឲ្យកើតសេចក្តីសង្ស័យ ។ ពាក្យថា វិចិកិច្ឆតិ សេចក្តីថា កាល ជ្រើសរើស រមែងដល់អាការនឿងឆ្ងល់ មិនអាចនឹងសម្រេចចិត្តបាន ។ ពាក្យថា នាធិមុច្ចតិ សេចក្តីថា មិនអាចនឹងបង្អោនជឿក្នុងកាលនោះ ។ បទថា ន សម្បសីទតិ សេចក្តីថា មិនអាចដើម្បីនឹងបណ្តុះសេចក្តីជ្រះថ្លា

ដោយអាស្រ័យកាលនោះ ។

ពាក្យថា អរក្ខេយ្យានិ ប្រែថា មិនត្រូវរក្សាទុក ។ លោកសម្តែង អត្ថថា មិនមាននាទីនឹងត្រូវរក្សាជាចំណែកៗ ទៅក្នុងទ្វារទាំង ៣ , គ្រប់ យ៉ាងរក្សាទុកហើយដោយសតិតែម្យ៉ាង ។ ពាក្យថា បដិច្ឆាទេមិ សេចក្តីថា កាយទុច្ចរិតប្រការនេះ កើតឡើង ព្រោះមិនហ្មត់ចត់របស់តថាគត , តថាគត នឹងរក្សាទុកមិនឲ្យអ្នកដទៃដឹង ។

ពាក្យថា ឧត្ថិ តថាគតស្ស សេចក្តីថា កាយទុច្ចរិតដែលត្រូវ រក្សាយ៉ាងនោះ មិនមានដល់ព្រះតថាគត ។ សូម្បីក្នុងចំណែកដ៏សេស ក៏មានន័យនេះដូចគ្នា ។ សួរថា ព្រះខីណាស្រពដទៃៗ មានកាយសមាចារ ជាដើម មិនបរិសុទ្ធិដូច្នោះឬ ឆ្លើយថា មិនមែនមិនបរិសុទ្ធិ ប៉ុន្តែថា បរិសុទ្ធិមិនស្មើនឹងព្រះតថាគត ។ ព្រះខីណាស្រព ដែលស្តាប់មកតិច រមែងមិនត្រូវអាបត្តិដែលជាលោកវជ្ជៈ ក៏ពិតមែន , តែព្រោះមិនឆ្លាតក្នុង ក្នុងពុទ្ធបញ្ញត្តិ ក៏រមែងនឹងត្រូវអាបត្តិក្នុងកាយទ្វារ ប្រភេទធ្វើវិហារ ធ្វើ កុដិ (ឃ្លៀងឃ្លាតពីពុទ្ធបញ្ញត្តិ) នៅផ្ទះរួម ដេករួមគ្នា (ជាមួយ អនុបសម្បន្នជាដើម) ។ រមែងត្រូវអាបត្តិក្នុងវចីទ្វារ ប្រភេទពោលធម៌

ដោយបទនិយាយលើសពី ៥-៦ ពាក្យ ប្រាប់អាបត្តិដែលពិត (ជាដើម) ។ រមែងត្រូវអាបត្តិព្រោះទទួលប្រាក់ ទទួលមាស ក្នុងផ្លូវមនោទ្វារ ដោយអំណាចត្រេកអរនឹងមាសប្រាក់ ដែលគេរក្សាទុកដើម្បីខ្លួន ។ សូម្បីព្រះខីណាស្រព ដូចព្រះធម្មសេនាបតីសារីបុត្រ ក៏ញុំាងមនោទុច្ចរិតកើតឡើងបាន ដោយអំណាចដែលទឹកតិះដៀល ក្នុងមនោទ្វារ ។ កាលសក្យបាតុ-តុមេយ្យក: សូមខមាទោសព្រះមានព្រះភាគ ដើម្បីប្រយោជន៍ដល់ព្រះ-សារីបុត្រ និងព្រះមោគ្គល្លាន ក្នុងគ្រាដែលទ្រង់ដាក់ទោស ព្រះថេរ:ទាំងពីរនោះ ព្រមទាំងភិក្ខុប្រមាណ ៥០០ រូប ក្នុងរឿងបាតុម: ព្រះថេរ: ដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់សួរថា “ អ្នកគិតយ៉ាងណា សារីបុត្រ កាលភិក្ខុសង្ឃត្រូវតថាគតដាក់ទោសហើយ ” ។ ដូច្នេះ ក៏ឲ្យកើតសេចក្តីគិតឡើងថា “ យើងត្រូវព្រះសាស្តាដាក់ទោស ព្រោះមិនឆ្លាតក្នុងរឿងបរិស័ទ , តាំងពីឥឡូវនេះទៅ យើងនឹងមិនទូន្មានអ្នកដទៃៗ ” ទើបបានក្រាបទូលថា “ បពិត្រព្រះអង្គដ៏ចម្រើន ខ្ញុំព្រះករុណា មានសេចក្តីគិតយ៉ាងនេះថា “ ភិក្ខុសង្ឃ ដែលព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ដាក់ទោសហើយ , ឥឡូវនេះព្រះមានព្រះភាគ នឹងទ្រង់ខ្វល់ខ្វាយតិច ប្រកបទិដ្ឋធម្មសុខវិហារធម៌ , សូម្បី

យើងទាំងពីរ ក៏នឹងខ្វល់ខ្វាយតិច ប្រកបទិដ្ឋធម្មសុខវិហារធម៌ដែរ ” ។ លំដាប់នោះ ព្រះសាស្ដាកាលនឹងទ្រង់លើកប្រការតិះដៀល ព្រោះមនោទុច្ចរិតនោះ របស់ព្រះថេរៈ ទើបត្រាស់ថា “ អ្នកចូរចាំទុកសារីបុត្រ ។ ការគិតយ៉ាងនេះ មិនគួរមានដល់អ្នក នឹងឲ្យកើតឡើងទៀតឡើយសារីបុត្រ ” ។ សូម្បីត្រឹមតែការគិតថា “ យើងនឹងមិនពោលប្រៀនប្រដៅអ្នកដទៃ យ៉ាងនេះ ” ក៏ឈ្មោះថា ជាមនោទុច្ចរិត របស់ព្រះថេរៈ តែព្រះមានព្រះភាគរមែងមិនមានព្រះតម្រិះដូច្នោះ និងការដែលព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់សម្រេចព្រះសព្វញ្ញុតញ្ញាណហើយ នឹងមិនគប្បីមានទុច្ចរិតនោះ មិនមែនរបស់គួរអស្ចារ្យ ។ សូម្បីតាំងនៅក្នុងភូមិនៃព្រះពោធិសត្វ ទ្រង់ប្រកបសេចក្ដីព្យាយាមអស់ ៦ ឆ្នាំ ព្រះអង្គក៏មិនមានទុច្ចរិត ។ សូម្បីកាលពួកទេវតាកើតសេចក្ដីសង្ស័យឡើងយ៉ាងនេះថា “ ស្បែកពោះជាប់ឆ្អឹងខ្នង (យ៉ាងនេះ) ព្រះសមណគោតមដល់ការកិរិយា (ទេដឹង) កាលត្រូវមារបិត្តបាប ពោលថា “ សិទ្ធត្ថៈ លោកនឹងត្រូវមកធ្វើខ្លួនឲ្យលំបាក ព្រោះហេតុអ្វី លោកអាចនឹងសោយភោគសម្បត្តិផង បំពេញបុណ្យកុសលផង ដូច្នេះ សូម្បីត្រឹមតែការគិតថា យើងនឹង (ត្រឡប់ទៅ) សោយភោគសម្បត្តិ

ក៏មិនកើត ។ គ្រាហើយ មារក៏ជាប់តាមព្រះមានព្រះភាគ ក្នុងវេលាដែលនៅជាព្រះពោធិសត្វអស់ ៦ ឆ្នាំ រហូតដល់បានត្រាស់ដឹងជាព្រះពុទ្ធហើយ ម្យ៉ាងទៀត ១ ឆ្នាំ ក៏មិនបានឃើញទោសកំហុសយ៉ាងណាមួយ ទើបពោលសេចក្ដីនេះទុក ហើយត្រឡប់ទៅថា

“ យើងបានជាប់តាមព្រះមានព្រះភាគ អស់វេលា ៧ ឆ្នាំ ក៏មិនបានឃើញសេចក្ដីធ្វេសប្រហែស របស់ព្រះសម្ពុទ្ធ អ្នកមានសតិបរិបូណ៌ឡើយ ” ។

ប្រការមួយទៀត គប្បីជ្រាបការមិនមានទុច្ចរិត របស់ព្រះមានព្រះភាគ សូម្បីដោយអំណាចនៃពុទ្ធធម៌ ១៨ ប្រការ ។ ដែលថាពុទ្ធធម៌ ១៨ ប្រការ ដូច្នេះ ៖

ព្រះតថាគត មិនមានកាយទុច្ចរិត ១

មិនមានវចីទុច្ចរិត ១

មិនមានមនោទុច្ចរិត ១

ពុទ្ធញាណមិនមានអ្វីរារាំងក្នុងអតីត ១

ពុទ្ធញាណមិនមានអ្វីរារាំងក្នុងអនាគត ១

ពុទ្ធញាណមិនមានអ្វីរារាំងក្នុងបច្ចុប្បន្ន ១

កាយកម្មទាំងពួងរបស់ព្រះមានព្រះភាគ បណ្តោយតាមព្រះញាណ ១

វចីកម្មទាំងពួងរបស់ព្រះមានព្រះភាគ បណ្តោយតាមព្រះញាណ ១

មនោកម្មទាំងពួងរបស់ព្រះមានព្រះភាគ បណ្តោយតាមព្រះញាណ ១

មិនមានសេចក្តីសាបសូន្យឆន្ទៈ ១

មិនមានសេចក្តីសាបសូន្យវីរិយៈ ១

មិនមានសេចក្តីសាបសូន្យចាកសតិ ១

មិនមានការលេង ១

មិនមានការរត់ ១

មិនមានក្លាត់ក្លាំង ១

មិនមានការប្រញាប់ប្រញាល់ ១

មិនមានព្រះទ័យ ដែលមិនខ្វល់ខ្វាយ ១

មិនមានអកុសលចិត្ត ១ ។

ពាក្យថា កិញ្ចនា សំដៅដល់ បលិពោធ គ្រឿងកង្វល់ ។

ពាក្យថា រាគោ កិញ្ចនំ មានពាក្យនិយាមថា រាគៈកាលកើតឡើង រមែងចងរឹតសត្វទុក (មិនឲ្យរួចផុតពីវដ្តៈ) ដូច្នោះ លោកទើបហៅថា

កិញ្ចនៈ (គ្រឿងកង្វល់) ។ សូម្បីក្នុង ២ បទក្រៅនេះ ក៏មានន័យតែមួយដូចគ្នានេះឯង ។

ពាក្យថា អគ្គិ មានពាក្យនិយាយថា ឈ្មោះថា អគ្គិ ព្រោះអត្ថថា តាមដុត ។ ពាក្យថា រាគគ្គិ មានពាក្យនិយាយថា រាគៈកាលកើតឡើង រមែងតាមដុតសត្វឲ្យក្តៅ ដូច្នោះ លោកទើបហៅថា **អគ្គិ** ។ សូម្បីក្នុង ២ បទក្រៅនេះ ក៏មានន័យតែមួយដូចគ្នា ។ ក្នុងករណីនោះ មានរឿង (ដូចតទៅនេះជាឧទាហរណ៍) ។ ភិក្ខុនីក្រមុំមួយរូប ទៅកាន់រោងឧបោសថ គន់ចិត្តលបពួតវិហារ ឈរមើលរូបរាងរបស់បុរសយាមទ្វារ ។ ឃើញហើយ រាគៈក៏កើតឡើង ខាងក្នុងចិត្តរបស់នាង ។ នាងត្រូវរាគៈនោះឯងដុត ដរាបដល់ស្លាប់ទៅ (ក្នុងខណៈដែលឈរគន់នោះឯង) ។ ពួកភិក្ខុនី កាលនឹងត្រឡប់ ទើបពោលឡើងថា ភិក្ខុនីរូបនេះ ឈរ (គន់នោះឯង) , ទៅហៅនាងមក ។ ភិក្ខុនីមួយរូបដើរទៅចាប់ដៃ និយាយថា នៅឈរធ្វើអ្វី ។ ពេលពាល់ត្រូវរាងកាយ ភិក្ខុនីក្រមុំនោះក៏ដួលចុះទៅ ។ នេះជារឿងដែលរាគៈតាមដុត ។

ចំណែករឿងដែលទោសៈតាមដុតនោះ ដូចជាពួកទេវតា ប្រភេទមនោបទោសិកា (ពួកត្រូវប្រទូស្តរាយដោយចិត្ត គឺ សេចក្តីក្រោធកើត

ឡើងហើយ ក៏ចុតិទៅ) ។ រឿងដែលមោហៈតាមដុតនោះ គប្បីឃើញ ដូចជាពួកទេវតា ប្រភេទខិឌ្ឌាបទោសិកា (ពួកត្រូវប្រទូសរ៉ាយដោយការលេង) ។ គឺ ទេវតាទាំងនេះ វង្វេងភ្លេចសតិដោយអំណាចមោហៈ ។ ព្រោះដូច្នោះ លុះដល់វេលាអាហារហើយ រវល់តែលេង ទើបត្រូវអស់ជីវិតទៅ ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យ ក្នុងបទថា អាហុនេយ្យគ្គិ ជាដើម ។ គ្រឿងសក្ការៈលោកហៅថា អាហុនៈ ។ បុគ្គលដែលគួរដល់អាហុនៈ ឈ្មោះថា អាហុនេយ្យ ។ ពិតណាស់ មាតាបិតា រមែងគួរដល់អាហុនៈ ព្រោះមានឧបការៈច្រើនដល់បុត្រ ។ បុត្រទាំងឡាយ កាលបដិបត្តិខុសក្នុងមាតាបិតា ក៏រមែងទៅកើតក្នុងអបាយ មាននរកជាដើម ។ ដូច្នោះ សូម្បីថា មាតាបិតានឹងមិនតាមដុតបុត្រក៏ពិត តែក៏ជាដើមហេតុនៃការត្រូវដុត ។ លោកហៅថា **អាហុនេយ្យគ្គិ** (ភ្លើង គឺ អាហុនេយ្យបុគ្គល) ដោយអត្ថថា តាមដុត ដោយប្រការដូច្នេះ ។ សេចក្ដីនេះ គប្បីជ្រាបដោយរឿងនាយមិត្តវិន្ទុកៈ ។

មានរឿងថា នាយមិត្តវិន្ទុកៈ ត្រូវមាតាពោលថា កូនអើយ ថ្ងៃនេះ អ្នកឯងចូររក្សាឧបោសថ ស្ដាប់ធម៌នៅវត្ត រហូតអស់ទាំងយប់ចុះ ម៉ែនឹង

ឲ្យអ្នកឯងមួយពាន់ ដោយការចង់បានទ្រព្យ ទើបទៅវត្ត សមាទានឧបោ-សថ សំគាល់ថា “ ទីត្រង់នេះផុតភ័យ ទើបចូលទៅដេកនៅក្រោមធម្មា-សនៈ លក់រហូតមួយយប់ (ព្រឹកឡើង) ក៏ត្រឡប់ទៅផ្ទះវិញ ។ ចំណែកមាតា ដាំយាគូទុកពីព្រឹកព្រលឹម ស្រេចហើយក៏លើកចូលទៅឲ្យ ។ នាយមិត្តវិន្ទុកៈហុតយាគូ ទាំងដែលនៅក្តាប់ប្រាក់ ១ ពាន់ទុក ។ តមកគេមានការគិតឡើងថា នឹងរួបរួមទ្រព្យ ។ ក៏គិតចង់នឹងទៅ (ធ្វើជំនួញ) ផ្លូវទូកតាមសមុទ្រ ។ ពេលនោះ មាតាហាមគេថា “ កូនអើយ ក្នុងត្រកូលនេះមានទ្រព្យដល់ ៤០ កោដិហើយ កុំទៅឡើយ ” ។ គេមិនយកចិត្តទុកដាក់ចំពោះពាក្យអង្វររបស់មាតា ជំនះទៅឲ្យបាន ។ មាតាទើបឈរទទឹងមុខ ។ គេក្រោធនឹងមាតាថា “ ម៉ែនេះ មកឈរទទឹងមុខយើងបាន ” ទើបប្រានមាតាឲ្យដួល ហើយដើរកន្លងទៅ ។ មាតាក្រោកឡើងពោលថា “ កូនអើយ អ្នកឯងគង់សម្គាល់ថា ធ្វើកម្មបែបនេះ ក្នុងអ្នកដែលជាមាតាដូចជាយើង ហើយធ្វើដំណើរទៅ នឹងមានសេចក្តីសុខបានអំពីទីណា ” ។ កាលនាយមិត្តវិន្ទុកៈចុះទូកទៅ ដល់ថ្ងៃទី ៧ ទូកក៏គៀង មនុស្សទាំងឡាយ (ដែលនៅក្នុងទូក) នោះនាំគ្នាពោលថា “ ក្នុងទូកនេះ មានមនុស្សបាបពិត ចូរចាប់ស្លាកមើលចុះ ” ។ កាលចាប់ស្លាក ក៏ធ្លាក់ដល់នាយមិត្ត

វិន្ទុកៈនុំះឯង ដល់ទៅ ៣ ដង ។ អ្នកទាំងនោះ ក៏យកគេដាក់ពោងពាយ បណ្តែតទៅក្នុងសមុទ្រ ។ គេទៅដល់កោះមួយកន្លែង សោយសម្បត្តិ នៅជាមួយពួកនាងវេមានិកប្រេត កាលប្រេតពួកនោះប្រាប់ថា កុំទៅតទៅ ទៀតឡើយ ក៏ត្រឡប់មើលឃើញសម្បត្តិ (ខាងមុខ) ជាពីរដង នៅតែ ទៅ ដរាបដល់បានជួបសត្វមួយមានចក្រមុត (វិលនៅត្រង់ក្បាល) ។ គេឃើញចក្រនោះដូចជាជាផ្កាឈូក ។ ទើបពោលនឹងសត្វនោះថា " នែ៎! អ្នក ចូរឲ្យផ្កាឈូកដែលអ្នកប្រដាប់នេះ ដល់ខ្ញុំចុះ " ។ សត្វនោះពោល ថា " នាយអើយ នេះមិនមែនផ្កាឈូកទេ នេះវាចក្រមុត " ។ គេ ត្រឡប់និយាយថា " លោកកុហកខ្ញុំ , ផ្កាឈូក ហេតុដូចម្តេចខ្ញុំនឹងមិន ធ្លាប់ឃើញ " ដូច្នេះហើយ ពោលតទៅទៀតថា " អ្នកលាបស្រឡាប ចន្ទន៍ក្រហមហើយ មិនចង់ឲ្យផ្កាឈូកគ្រឿងប្រដាប់ដល់ខ្ញុំ " ។ សត្វនោះ គិតថា " បុរសនេះ គង់នឹងបានធ្វើកម្មតែម្យ៉ាងដូចដែលយើងធ្វើ ទើបប្រាថ្នា សោយផលកម្មនោះ " ។ គ្រានោះ ទើបពោលនឹងនាយមិត្តវិន្ទុកៈថា " យកចុះ ខ្ញុំឲ្យ " ហើយគ្រវែងចក្រទៅលើក្បាលរបស់គេ ។ ដោយ ហេតុនោះ លោកទើបពោលទុកថា ៖

បាន ៤ ហើយ ចង់បាន ៨ បាន ៨ ហើយ ចង់បាន ១៦

បាន ១៦ ហើយចង់បាន ៣២ ទើបមកទូលចក្រ បុគ្គលដែលត្រូវសេចក្ដីប្រាថ្នាលេងសម្រស់ ចក្រកំពុងវិលនៅលើក្បាល " ។

ម្ចាស់របស់ផ្ទះ លោកហៅថា **គហបតី** , គហបតីនោះ ឈ្មោះថា មានឧបការៈច្រើន ដល់មាតុគ្រាម ដោយការបន្ថែមឲ្យនូវវត្ថុ ដូចទីដេក សំលៀកបំពាក់ គ្រឿងតែងខ្លួនជាដើម ។ មាតុគ្រាម ក្រៅចិត្តគហបតី រមែងទៅកើតក្នុងអបាយ មាននរកជាដើម ដូច្នោះ គហបតីនោះ លោកទើបហៅថា **គហបតិគ្គិ** ដោយអត្ថថា តាមដុត ដោយន័យមុនដូចគ្នា ។

ក្នុងករណីនោះ មានរឿង (នេះជាឧទាហរណ៍) ក្នុងសម័យព្រះពុទ្ធកស្សបៈ ភរិយារបស់ឧបាសកជាសោតាបន្នម្នាក់ ប្រព្រឹត្តក្បត់ចិត្ត ។ ឧបាសកឃើញហេតុនោះដោយប្រចក្ស ទើបពោលថា " ហេតុអ្វីនាងទើបធ្វើយ៉ាងនេះ ។ ភរិយាឆ្លើយថា " បើខ្ញុំធ្វើបែបនោះ (ពិតដូចលោកថា) សូមឲ្យសុនខនេះ ខាំខ្ញុំចុះ " ដូច្នេះហើយ ស្លាប់ទៅកើតជាវេមានិកប្រេត ត្រង់ស្រះកណ្ណមុណ្ឌកៈ ។ ពេលថ្ងៃសោយសម្បត្តិ ពេលយប់សោយទុក្ខ ។ គ្រានោះ ព្រះបាទពាពណសី ស្ដេចយាងប្រម៉ាញ់ម្រឹគចូលទៅ

ក្នុងព្រៃ ស្តេចទៅដល់ស្រះកណ្ណមុណ្ឌកៈ ដោយលំដាប់ បានសោយសម្បត្តិជាមួយនាង ។ នាងប្រេតលួងលោមព្រះរាជា ហើយទៅសោយទុក្ខក្នុងពេលយប់ ។ ព្រះរាជាទ្រង់ជ្រាបសេចក្តីហើយ ទ្រង់សង្ស័យថា "នាងទៅទីណាហ្ន៎ " ទើបស្តេចតាមទៅពីខាងក្រោយ ទ្រង់ឈប់មិនឆ្ងាយ ទ្រង់ទតឃើញសុនខមួយក្បាលចេញមកពីស្រះកណ្ណមុណ្ឌកៈ ខាំស៊ីនាងឮសំឡេងគ្រុបៗ ទើបទ្រង់កាប់ដោយព្រះខាន់ដាច់ពីរកំណាត់ ។ សុនខ ក៏កើតឡើង ២ ក្បាល ។ កាលត្រូវកាប់ដាច់ទៀត ក៏ជា ៤ ក្បាល ។ កាលត្រូវកាប់ដាច់ទៀត ក៏ជា ៨ ក្បាល ។ កាលត្រូវកាប់ដាច់ទៀត ក៏ជា ១៦ ក្បាល ។ នាងទូលថា " ព្រះស្វាមី ព្រះអង្គទ្រង់ធ្វើអ្វី " ។ ព្រះរាជត្រាស់ថា " នេះគឺអ្វី " ។ " នាងទូលថា ព្រះអង្គកុំធ្វើយ៉ាងនោះ ចូរទ្រង់ស្តោះស្ទេស្ម ចុះលើផែនដី ហើយជាន់ឈ្លីដោយព្រះបាទ " ។ ស្តេចទ្រង់ធ្វើតាមដែលនាងទូលប្រាប់ ។ សុនខទាំងឡាយក៏វិនាសទៅ ។ ថ្ងៃនោះត្រូវនឹងពេលនាងអស់កម្ម ។ ព្រះរាជាទ្រង់មិនសប្បាយព្រះទ័យ ទើបទ្រង់ផ្តើមនឹងស្តេចត្រឡប់ ។ នាងទូលថា " ស្វាមី កម្មរបស់នាងខ្ញុំអស់ហើយ ស្តេចកុំទៅឡើយ " ។ ព្រះរាជាទ្រង់មិនស្តាប់ ស្តេចយាងទៅទាល់បាន ។ ចំណែកក្នុង

ពាក្យថា ទក្ខិណេយ្យគ្គិ នេះ ពាក្យថា ទក្ខិណា គឺ បច្ច័យ ៤ ។ ភិក្ខុសង្ឃ ឈ្មោះថា ទក្ខិណេយ្យបុគ្គល ។ ភិក្ខុសង្ឃ ឈ្មោះថា មានឧបការៈច្រើន ដល់គ្រហស្ថ ដោយការដឹកនាំឲ្យប្រព្រឹត្តក្នុងកល្យាណធម៌ទាំងឡាយ ជាដើម ថា សរណៈ ៣ សីល ៥ សីល ១០ ការចិញ្ចឹមរក្សាមាតាបិតា ការទំនុក បម្រុងសមណព្រាហ្មណ៍អ្នកមានធម៌ ។ គ្រហស្ថ ដែលបដិបត្តិខុសក្នុងភិក្ខុ សង្ឃ ដេរប្រទេចភិក្ខុសង្ឃ រមែងទៅកើតក្នុងអបាយ មាននរកជាដើម ដូច្នោះ សូម្បីភិក្ខុសង្ឃលោកក៏ហៅថា **ទក្ខិណេយ្យគ្គិ** ដោយអត្ថថា តាមដុត ដោយន័យមុនដូចគ្នា ។ និងដើម្បីនឹងឲ្យសេចក្តីនេះជាក់ច្បាស់ គួរនឹង សម្តែងរឿងវិមានិកប្រេតដោយល្អិតល្អន់ផង ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងពាក្យថា តិវិធេន រូបសង្គហោ នេះតទៅ ។ ពាក្យថា តិវិធេន បានដល់ ៣ ចំណែក ។ ពាក្យថា **សង្គហៈ** សំដៅ យកសង្គហៈ ៤ យ៉ាង គឺ ជាតិសង្គហៈ សញ្ជាតិសង្គហៈ កិរិយាសង្គហៈ និងគណនសង្គហៈ ។ បណ្តាសង្គហៈ ៤ យ៉ាងនោះ ការរួបរួមជាដើមថា "ក្សត្រទាំងពួងចូរមក" ដូច្នេះ ឈ្មោះថា ជាតិសង្គហៈ (រួបរួមតាមជាតិ កំណើត) ។ ការរួបរួមជាដើមថា " អ្នកកោសលទាំងអស់ចូរមក" ដូច្នេះ

ឈ្មោះថា សញ្ញាតិសង្គហៈ (រួបរួមតាមសញ្ញាតិ) ។ ការរួបរួមជាដើមថា “ ទ្រមាក់ដំរីទាំងអស់ ចូរមក ” ដូច្នេះ ឈ្មោះថា កិរិយសង្គហៈ (រួបរួមតាមអាការដែលធ្វើ) ។ ការរួបរួមនេះថា “ សួរថា អាយតនៈ គឺ ចក្ខុ រាប់បញ្ចូលក្នុងខន្ធណា ឆ្លើយថា អាយតនៈ គឺ ចក្ខុ រាប់បញ្ចូលក្នុងរូបខន្ធ ព្រះសកវាទីពោលថា បើអាយតនៈ គឺ ចក្ខុ រាប់បញ្ចូលក្នុងរូបខន្ធ ដោយហេតុនោះ ដែលគួរនឹងពោលថា អាយតនៈ គឺ ចក្ខុ សង្គ្រោះចូលដោយរូបក្ខន្ធ ” ដូច្នេះ ឈ្មោះថា គណនសង្គហៈ (រួបរួមតាមការរាប់បញ្ចូលបាន) ។ គណនសង្គហៈនោះ បំណងយកក្នុងទីនេះ ។ ព្រោះដូច្នោះពាក្យថា តិវិធេន រូបសង្គហោ ទើបមានន័យថា ការរាប់រូបជា ៣ចំណែក ។ គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងសនិទស្សនៈជាដើម ។ រូបព្រមទាំងនិទស្សនៈ ពោលគឺ ចក្ខុវិញ្ញាណដែលប្រព្រឹត្តទៅប្រារព្ធខ្លួន ឈ្មោះថាសនិទស្សនៈ រូបព្រមទាំងបដិឃៈ ព្រោះអាចនឹងប៉ះខ្ទប់ចក្ខុបាន ឈ្មោះថាសប្បដិឃៈ ។ សប្បដិឃៈនោះ ដោយន័យ ក៏គឺ រូបាយតនៈនុ៎ះឯង ។ និទស្សនៈ ពោលគឺ ចក្ខុវិញ្ញាណរបស់រូបនោះមិនមាន ដូច្នោះ ទើបឈ្មោះថា អនិទស្សនៈ ។ រូបព្រមទាំងបដិឃៈ ព្រោះអាចនឹងប៉ះខ្ទប់សោតបាន

ឈ្មោះថា សប្បដិឃៈ ។ សប្បដិឃៈនោះ ដោយន័យ ក៏គឺ អាយតនៈ ៩ មានអាយតនៈ គឺ ចក្ខុជាដើម ។ និទស្សនៈមានប្រការដូចពោលមកហើយ របស់រូបនោះមិនមាន ដូច្នោះ ទើបឈ្មោះថា អនិទស្សនៈ ។ បដិឃៈរបស់រូបនោះមិនមាន ដូច្នោះ ទើបឈ្មោះថា អប្បដិឃៈ ។ អប្បដិឃៈនោះដោយន័យ ក៏គឺ សុខុមរូបដ៏សេស វៀរលែងតែអាយតនៈ ១០ ។

ពាក្យថា តយោ សង្ខារា មានពាក្យនិយាមថា ឈ្មោះថា សង្ខារ ព្រោះតាក់តែងឡើង គឺ ធ្វើឲ្យមានឡើង នូវធម៌ដែលកើតរួមគ្នា និងធម៌ដែលមានផលក្នុងកាលតទៅ ។

ឈ្មោះថា **អភិសង្ខារ** ព្រោះតាក់តែងឡើងយ៉ាងក្រៃលែង ។ អភិសង្ខារ គឺ បុណ្យ ឈ្មោះថា បុញ្ញាភិសង្ខារ ។

ពាក្យថា **បុញ្ញាភិសង្ខារនោះ** ជាឈ្មោះរបស់មហាចិត្តចេតនា ដែលជាកាមាវចរកុសល ៨ ដួង និងចេតនាដែលជារូបាវចរកុសល ៥ ដួង ដែលលោកពោលទុកយ៉ាងនេះថា " បណ្ដាអភិសង្ខារទាំងនោះ បុញ្ញាភិសង្ខារ គឺអ្វី គឺកុសលចេតនាជាកាមាវចរ រូបាវចរ សម្រេចដោយទាន សម្រេចដោយសីល សម្រេចដោយភាវនា " ។ បណ្ដាចេតនាទាំងនោះ ចំពោះចេតនា

៨ ដួង សម្រេចដោយទាន សម្រេចដោយសីល ។ ទាំង ១៣ ដួង សម្រេចដោយភាវនា ។ ឧបមាដូចបុគ្គលស្វាធ្យាយធម៌ ដែលខ្លួនជំនាញ សូម្បីនឹងថា ១ ឬ ២ មាតិកាហើយ ក៏មិនដឹងខាងក្រោយ រឭកឡើងមកទើបដឹងយ៉ាងណា លោកអ្នកធ្វើកសិណបរិកម្ម ពិចារណាឈានដែលខ្លួនជំនាញហើយភាវនា រមែងជាញាណវិប្បយុត្ត (មិនប្រកបដោយបញ្ញា) បានខ្លះដូច្នោះដែរ ។ ដោយហេតុនោះ “ ទើបពោលថា ទាំង ១៣ ដួង សម្រេចដោយភាវនា ” ។

បណ្ដាបុញ្ញាភិសង្ខារ ដែលសម្រេចដោយទានជាដើមនោះ ការតាំងចិត្ត ចំណង់ចំណូលចិត្ត ដែលប្រារព្ធទានកើតឡើង មានទានជាគោល នេះលោកហៅថា បុញ្ញាភិសង្ខារដែលសម្រេចដោយទាន ការតាំងចិត្ត ចំណង់ចំណូលចិត្តដែលប្រារព្ធសីល ប្រារព្ធភាវនាកើតឡើង មានភាវនាជាគោល នេះលោកហៅថា បុញ្ញាភិសង្ខារ ដែលសម្រេចដោយភាវនា ។ ដូចពោលមកនេះ ជាសង្ខេបទេសនា ។ ចេតនាដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាលទាំង ៣ របស់អ្នកថ្វាយវត្ថុនោះៗ ក្នុងពួកបច្ច័យ ៤ មានចីវរជាដើម អារម្មណ៍ ៦ មានរូបារម្មណ៍ជាដើម ឬទានវត្ថុ ១០ យ៉ាង មានបាយជាដើម

គឺ ក្នុងកាលខាងដើម តាំងពីញ៉ាំងវត្ថុទាំងនោះឲ្យកើតឡើង ១ ក្នុងកាលកំពុងបរិច្ចាគ ១ ក្នុងកាលដែលរឭកក្នុងខាងក្រោយដោយចិត្តសោមនស្ស ១ ដូច្នេះ ឈ្មោះថា ទានមយចេតនា (ចេតនាដែលសម្រេចដោយទាន) ។

ចំណែកចេតនាដែលប្រព្រឹត្តទៅហើយរបស់លោកអ្នកទៅវត្ត ដោយតាំងចិត្តថា “ នឹងបួសបំពេញសីល ” របស់អ្នកកំពុងបួស របស់អ្នកញ៉ាំងមនោរថឲ្យដល់ទីបំផុតហើយ នឹងរឭកថា យើងបួសហើយហ្ន៎ សម្រេចប្រយោជន៍ដោយភាពជាអ្នកសង្រួមក្នុងបាតិមោក្ខ របស់អ្នកពិចារណាបច្ច័យទាំងឡាយ មានចីវរជាដើម របស់អ្នកសង្រួមទ្វារ មានចក្ខុទ្វារជាដើមក្នុងអារម្មណ៍ មានរូបជាដើម ដែលមកកាន់គន្លង និងរបស់អ្នកជម្រះអាជីវៈឲ្យបរិសុទ្ធិ (ដូច្នេះ) ឈ្មោះថា សីលមយចេតនា (ចេតនាដែលសម្រេចដោយសីល) ។ ចេតនា ដែលប្រព្រឹត្តទៅហើយរបស់លោកអ្នកអប់រំចក្ខុ ដោយសភាពមិនទៀង ជាទុក្ខ ជាអនត្តា ដោយវិបស្សនា មគ្គដែលពោលទុកក្នុងបដិសម្ភិទា របស់លោកអ្នកអប់រំចិត្ត ។ល។ របស់លោកអ្នកអប់រំចក្ខុវិញ្ញាណ មនោវិញ្ញាណ ចក្ខុសម្ផស្ស មនោសម្ផស្ស វេទនាដែលកើតពីចក្ខុសម្ផស្ស វេទនាដែលកើតពីមនោសម្ផស្ស ក្នុង

រូបារម្មណ៍ ក្នុងធម្មារម្មណ៍ របស់លោកអ្នកអប់រំរូបសញ្ញា ។ល។ ជាក
មរណៈ ដោយសភាពមិនទៀង ជាទុក្ខ ជាអនត្តា ឈ្មោះថា ភាវនាមយ-
ចេតនា (ចេតនាដែលសម្រេចដោយភាវនា) , ដូចពោលមកនេះ ជា
វិត្ថារកថា ។ អភិសង្ខារនោះផង មិនមែនបុណ្យ (ជាបាប) ផង ដូច្នោះ
ទើបឈ្មោះថា **អបុញ្ញាភិសង្ខារ** (អភិសង្ខារដែលជាបាប) ។ ពាក្យថា
អបុញ្ញាភិសង្ខារនេះ ជាឈ្មោះរបស់ចេតនាដែលសម្បយុត្តដោយអកុសល-
ចិត្ត ។ សមដូចដែលលោកពោលទុកថា " បណ្តាអភិសង្ខារទាំងនោះ អបុ-
ញ្ញាភិសង្ខារ ដូចម្តេច គឺ អកុសលចេតនាដែលជាកាមាវចរ នេះហៅថា
អបុញ្ញាភិសង្ខារ " ។ ដែលឈ្មោះថា **អានេញ្ជាភិសង្ខារ** ព្រោះតាក់តែង
ឡើងយ៉ាងក្រៃលែងនូវអរូបទ៉ុះឯង ដែលជាវិបាក មិនញាប់ញ័រ មិនកម្រើក
ស្ងប់ ។ ពាក្យថា អានេញ្ជាភិសង្ខារនេះ ជាឈ្មោះ របស់កុសលចេតនា
ដែលជាអរូបាវចរ ៤ ដួង ។ សមដូចដែលលោក ពោលទុកថា " បណ្តា
អភិសង្ខារទាំងនោះ អានេញ្ជាភិសង្ខារ ដូចម្តេច គឺ កុសលចេតនាដែល
ជាអរូបាវចរ នេះហៅថា អានេញ្ជាភិសង្ខារ " ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងបុគ្គលបញ្ញត្តិកៈ តទៅ ។ បុរសបុគ្គល ៧

ប្រភេទ រមែងសិក្សាត្រៃសិក្ខា ដូច្នោះ ទើបឈ្មោះថា សេក្ខៈ (អ្នកត្រូវសិក្សា) ។ ព្រះខីណាស្រពមិនត្រូវសិក្សាទៀត ព្រោះសិក្សាត្រៃសិក្ខាចប់ហើយ ដូច្នោះ ទើបឈ្មោះថា អសេក្ខៈ (អ្នកមិនត្រូវសិក្សា) ។ បុថុជ្ជនឈ្មោះថា សេក្ខៈក៏មិនមែន អសេក្ខៈក៏មិនមែន ព្រោះនៅខាងក្រៅអំពីសិក្ខាទាំងឡាយ ។ គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងថេរញត្តិកៈតទៅ ។ លោកជាអ្នកធំដោយជាតិ ឈ្មោះថា **គិហិជាតិត្ថេរ** ។ លោកអ្នកប្រកបដោយធម៌តែម្យ៉ាង ឬច្រើនយ៉ាង ក្នុងបណ្ដាធម៌ទាំងឡាយ ដែលលោកពោលទុកយ៉ាងនេះថា " ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ធម៌ដែលធ្វើឲ្យជាថេរៈ ៤ ប្រការទាំងនេះ គឺ ព្រះថេរៈក្នុងព្រះសាសនានេះ ជាអ្នកមានសីល ជាពហុស្សូតបានឈាន ៤ ព្រោះអស់អាសវៈទាំងឡាយ ។ល។ ចូលដល់ព្រមហើយ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ធម៌ដែលធ្វើឲ្យជាថេរៈ ៤ ប្រការទាំងនេះឯង " ដូច្នេះ ឈ្មោះថា **ធម្មត្ថេរ** ។ លោកអ្នកមានឈ្មោះថា ថេរៈយ៉ាងនេះ គឺ " ភិក្ខុរូបណាមួយ ដែលឈ្មោះថា ព្រះថេរៈ " ក្ដី អ្នកទាំងឡាយឃើញអ្នកបួសដូចសាមណេរជាដើម ដែលបួសវេលាមានអាយុច្រើនហើយ ហៅថា " ព្រះថេរៈ ព្រះថេរៈ " ក្ដី នេះឈ្មោះថា **សម្មតិត្ថេរ** ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងបុញ្ញកិរិយាវត្ថុតទៅ ។ ទានទុំះឯង ឈ្មោះថា **ទានមយ** ។ ការធ្វើបុណ្យនោះដោយវត្ថុ (គឺទីតាំង) នៃបុញ្ញានិសង្សទាំងនោះ ដូច្នោះទើបឈ្មោះថា **បុញ្ញកិរិយាវត្ថុ** (ទីតាំងនៃការធ្វើបុណ្យ) សូម្បីក្នុងបុញ្ញកិរិយាវត្ថុប្រការដទៃៗ ក៏មានន័យដូចគ្នា ។ តែដោយអត្ថ គប្បីជ្រាបបុញ្ញកិរិយាវត្ថុ ៣ យ៉ាងទាំងនេះ ព្រមទាំងបុព្វភាគចេតនា (ការតាំងចិត្តមុនទឹងធ្វើ) និងអបរភាគចេតនា (ការតាំងចិត្តខាងក្រោយអំពីធ្វើហើយ) ដោយអំណាចនៃចេតនា ដែលសម្រេចដោយទានជាដើម ដែលបានពោលទុកហើយក្នុងខាងដើម ។ និងក្នុងរឿងនេះ បុគ្គលធ្វើកម្មណាមួយដោយកាយ រាប់តាំងពីបុព្វភាគចេតនា ក៏ចាត់ជាកាយកម្ម ។ កាលថ្លែងវាចា ការមានន័យយ៉ាងនោះ ចាត់ជាវចីកម្ម ។ កាលមិនបានញុាំងអង្គនៃកាយ និងអង្គនៃវាចាឲ្យកម្រើក គិតដោយចិត្ត (តែម្យ៉ាង) ក៏ចាត់ជាមនោកម្ម ន័យមួយទៀត សម្រាប់អ្នកឲ្យទានវត្ថុមានបាយជាដើម (ក្នុងវេលាដែលពោលថា) ខ្ញុំឲ្យអន្នទាន (ឲ្យបាយ) ជាដើមក្តី ក្នុងវេលាដែលរឭកដល់ទានបារមី ហើយឲ្យក្តី ចាត់ជាបុញ្ញកិរិយាវត្ថុ សម្រេចដោយទាន ។ តាំងនៅក្នុងសីល និងវត្ត ហើយឲ្យ ចាត់

ជាបុញ្ញកិរិយាវត្ថុសម្រេចដោយសីល ។ ផ្តើមតាំងពីការពិចារណា ដោយការអស់ទៅ សាបសូន្យទៅ ហើយឲ្យ ចាត់ជាបុញ្ញកិរិយាវត្ថុ សម្រេចដោយភាវនា ។ បុញ្ញកិរិយាវត្ថុយ៉ាងដទៃ មាន ៧ យ៉ាង គឺ បុញ្ញកិរិយាវត្ថុ ដែលប្រកបដោយសេចក្តីគោរពកោតក្រែង ប្រកបដោយការខ្វល់ខ្វាយ (ជួយធ្វើកិច្ចរបស់អ្នកដទៃ) ការឲ្យចំណែកបុណ្យ ការអនុមោទនាចំណែកបុណ្យ ដែលសម្រេចដោយការសម្តែងធម៌ ដែលសម្រេចដោយការស្តាប់ធម៌ បុញ្ញកិរិយាវត្ថុ គឺ ការធ្វើសេចក្តីឃើញត្រង់ ដូច្នេះ ។ បណ្តាបុញ្ញកិរិយាវត្ថុទាំង ៧ នោះ សេចក្តីគោរពកោតក្រែង គប្បីជ្រាបដោយការឃើញភិក្ខុចាស់ ហើយក្រោកទទួល ទទួលបាត្រ ចីវរ ថ្វាយបង្គំ ចៀសផ្លូវឲ្យជាដើម ។ ការខ្វល់ខ្វាយ គប្បីជ្រាបដោយការធ្វើវត្តបដិបត្តិដល់ព្រះភិក្ខុដែលចាស់ជាងខ្លួន ដោយការដែលឃើញភិក្ខុចូលស្រុក ដើម្បីបិណ្ឌបាត ហើយកាន់បាត្រ ទៅបបួលរួបរួមភិក្ខាក្នុងស្រុក និងដោយការបានស្តាប់ថា " ទៅយកបាត្ររបស់ពួកភិក្ខុមក " ដូច្នេះ ហើយប្រញាប់ប្រញាល់ទៅនាំបាត្រមកជាដើម ។ ការឲ្យចំណែកបុណ្យ គប្បីជ្រាបដោយការដែលថ្វាយបច្ច័យ ៤ ហើយ (តាំងចិត្តឧទ្ទិស) ឲ្យប្រព្រឹត្តទៅថា

" ចំណែកបុណ្យចូរមានដល់សព្វសត្វ " ។ ការអនុមោទនាចំណែកបុណ្យ គប្បីជ្រាបដោយការអនុមោទនាចំណែកបុណ្យដែលអ្នកដទៃឲ្យថា " សាធុ ប្រពៃហើយ " ។ ភិក្ខុមួយរូប តាំងនៅក្នុងសេចក្ដីប្រាថ្នាថា " មនុស្ស ទាំងឡាយនឹងស្គាល់យើងថាជាធម្មកថិក ដោយឧបាយយ៉ាងនេះ " ជា អ្នកជូនក្នុងលាភសម្ដែងធម៌ ប្រការនោះមិនមានផលច្រើន ។ ភិក្ខុមួយរូប សម្ដែងធម៌ដែលខ្លួនជំនាញ ដល់ជនដទៃៗ ដោយមិនបានប្រាថ្នាផលតប ជំនួស នេះឈ្មោះថា បុញ្ញកិរិយាវត្ថុសម្រេចដោយការសម្ដែងធម៌ ។ បុគ្គល ម្នាក់ កាលនឹងស្ដាប់ធម៌ ក៏ស្ដាប់ដោយបំណងថា " មនុស្សទាំងឡាយ នឹងបានស្គាល់យើងថា មានសទ្ធាដោយអាការយ៉ាងនេះ " ។ ប្រការនោះ មិនមានផលច្រើន ។ បុគ្គលម្នាក់ ស្ដាប់ធម៌ដោយចិត្តដែលទន់ភ្លន់ ផ្សាយ ប្រយោជន៍ថា " នឹងមានផលច្រើនដល់យើងដោយអាការយ៉ាងនេះ " នេះ ឈ្មោះថា បុញ្ញកិរិយាវត្ថុ សម្រេចដោយការស្ដាប់ធម៌ ។ ចំណែកការធ្វើ សេចក្ដីយើញឲ្យត្រង់ ជាលក្ខណៈកំណត់ដល់បុញ្ញកិរិយាវត្ថុគ្រប់យ៉ាង ។ ការពិត បុគ្គលធ្វើបុណ្យណាៗ មានផលច្រើនបាន ក៏ដោយសេចក្ដីយើញ ត្រង់នុ៎ះឯង ។ បុញ្ញកិរិយាវត្ថុ ៧ យ៉ាងទាំងនេះ គប្បីជ្រាបថា រួមចូលបាន

នឹងបុញ្ញកិរិយាវត្ថុ ៣ យ៉ាង ខាងដើមនុ៎ះឯង ដោយប្រការដូច្នេះ ។ ក្នុងទីនេះ ការគោរពកោតក្រែង និងការខ្វល់ខ្វាយ (ជួយធ្វើកិច្ចការរបស់អ្នកដទៃ) រួមចុះបានក្នុងសីលមយបុញ្ញកិរិយាវត្ថុ , ការឲ្យចំណែកបុណ្យ និងការអនុមោទនាចំណែកបុណ្យ រួមចុះបានក្នុងទានមយបុញ្ញកិរិយាវត្ថុ , ការសម្ដែងធម៌ និងការស្ដាប់ធម៌ រួមចុះបានក្នុងភាវនាមយបុញ្ញកិរិយាវត្ថុ , ការធ្វើសេចក្ដីយើញឲ្យត្រង់ រួមចុះបាន ទាំង ៣ យ៉ាង ។

ពាក្យថា ចោទនាវត្ថូនិ សំដៅដល់ហេតុដែលនឹងត្រូវចោទ (ពោលរក) គ្នា ។

ពាក្យថា ទិដ្ឋេន មានន័យថា ឃើញខុសដោយភ្នែកសាច់ក៏ដោយ ដោយភ្នែកទិព្វក៏ដោយ ហើយចោទឡើង ។ ពាក្យថា សុតេន មានន័យថា បានឮសំឡេងរបស់អ្នកដទៃ ដោយត្រចៀកធម្មតាក៏ដោយ ដោយត្រចៀកទិព្វក៏ដោយ ហើយចោទឡើង ។ ពាក្យថា បរិសង្កាយ មានន័យថា ចោទឡើងដោយសេចក្ដីសង្ស័យ ព្រោះបានឃើញមកក៏ដោយ ដោយសេចក្ដីសង្ស័យ ព្រោះបានឮមកក៏ដោយ ដោយសេចក្ដីសង្ស័យ ព្រោះបានជ្រាបមកក៏ដោយ ។ នេះជាសេចក្ដីសង្ខេបក្នុងរឿងនេះ ។ ចំណែកន័យល្អិតល្អន់

គប្បីជ្រាបតាមន័យដែលបានពោលទុកហើយ ក្នុងសមន្តប្បាសាទិកានុ៎ះឯង ។

បទថា **អ្នកចូលដល់កាម** មានន័យថា អ្នកចូលទៅសេពកាម ឬបានចំពោះកាម ។ បទថា **អ្នកមានកាមប្រាកដហើយ** បានដល់ អ្នកមានកាមចងរឹតទុក គឺ អ្នកមានអារម្មណ៍ចងរឹត ។ ពាក្យថា **ប្រៀបដូចជាមនុស្ស** គឺ ដូចពួកមនុស្ស ។ ព្រោះថា ពួកមនុស្សរមែងញុំាងអំណាចឲ្យប្រព្រឹត្តទៅក្នុងវត្ថុដែលចងរឹតប៉ុណ្ណោះ មានចិត្តប្រតិព័ទ្ធក្នុងមាតុគ្រាមណា ក៏ឲ្យប្រាក់មួយរយខ្លះ ពីររយខ្លះ ហើយនាំមាតុគ្រាមនោះមកបរិភោគភោគៈដែលចងព័ន្ធ ។ ទេវតាអ្នកនៅក្នុងទេវលោក ៤ ពួក ឈ្មោះថាទេវតាពួកខ្លះ ។ សូម្បីទេវតាទាំងនោះ ក៏ញុំាងអំណាចឲ្យប្រព្រឹត្តទៅក្នុងវត្ថុដែលចងព័ន្ធនោះឯង ។ ទេវតាដ៏សេស វៀរពួកសត្វនរក ឈ្មោះថាពួកវិនិបាត ។ ព្រោះសូម្បីត្រី និងអណ្តើកជាដើម ក៏ញុំាងអំណាចឲ្យប្រព្រឹត្តទៅក្នុងវត្ថុដែលចងព័ន្ធនោះឯង ។ អធិប្បាយថា ត្រីក៏ញុំាងអំណាចឲ្យប្រព្រឹត្តទៅនឹងនាងត្រី អណ្តើកក៏ញុំាងអំណាចឲ្យប្រព្រឹត្តទៅនឹងនាងអណ្តើក ។ ពីរបទថា **និម្មិតហើយ និម្មិតហើយ** សេចក្តីថានិម្មិតរូបនោះ ៗ ដែលប្រាថ្នាសម្រាប់ខ្លួន ដោយមានរូបពណ៌ខៀវ និងរូប

ពណ៌លឿងជាដើម ដូចជាទេវតាពួកមនាបកាយិកា និម្មិតរូបទុកខាងមុខព្រះអនុរុទ្ធ: ដូច្នោះ ។ បទថា និម្មានរតី សេចក្តីថា ឈ្មោះថា ទេវតាពួកនិម្មានរតី ព្រោះអត្ថថា ទេវតាទាំងនោះ ត្រេកអរក្នុងរបស់និម្មិតដែលខ្លួននិម្មិតហើយៗ យ៉ាងនោះ ។ បទថា បរនិម្មិតកាមា សេចក្តីថា អ្នកមានកាមដែលអ្នកដទៃនិម្មិតឲ្យ ។ ព្រោះថា ទេវតាពួកដទៃ ដឹងចិត្តរបស់ទេវតាទាំងនោះ ហើយក៏និម្មិតកាមភោគ: តាមដែលពេញចិត្តឲ្យទេវតាទាំងនោះ រមែងញុំាងអំណាចឲ្យប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាមភោគ:នោះឯង ។ សួរថា អ្នកដទៃដឹងចិត្តរបស់អ្នកដទៃបានយ៉ាងណា ។ ឆ្លើយថា ដឹងបានដោយអំណាចការសេព និងប្រើប្រាសតាមប្រក្រតី ។ ឧបមាដូចចុងភៅដែលឆ្លាត កាលព្រះរាជាសោយហើយ រមែងដឹងបានថា ព្រះរាជាអង្គនោះទ្រង់ទទួលវត្ថុណាៗ ច្រើន ព្រះអង្គរមែងពេញចិត្តវត្ថុនោះៗ ។ អ្នកដទៃដឹងអារម្មណ៍ដែលគេពេញចិត្តច្រើន តាមប្រក្រតីដោយអាការយ៉ាងនេះហើយទើបនិម្មិតអារម្មណ៍ដូច្នោះនុ៎ះឯងឲ្យ ពួកគេរមែងញុំាងអំណាចឲ្យប្រព្រឹត្តទៅក្នុងវត្ថុ ដែលគេនិម្មិតឲ្យនោះ គឺ សេពមេថុន ។ ចំណែកព្រះថេរ:ខ្លះលោកពោលថា កាមកិច្ច រមែងសម្រេចដល់ពួកគេដោយអាការត្រឹមតែសើច

ត្រឹមតែសម្លឹងមើល និងត្រឹមតែការប៉ះពាល់ ។ ពាក្យរបស់ព្រះថេរៈខ្លះនោះ ត្រូវជំទាស់ទុកក្នុងអដ្ឋកថាថា ពាក្យដែលពោលនោះមិនមាន ។ កាមកិច្ច ដែលនឹងគប្បីសម្រេចដល់អ្នកមិនពាល់ត្រូវដោយកាយ រមែងមិនមាន ។ ព្រោះថា កាមទាំងឡាយរបស់ពួកទេពជាន់ឆកាមាវចរ ប្រព្រឹត្តទៅតាមប្រក្រតីដូចគ្នា ។ សមពិតដូចដែលត្រាស់ទុកថា

ទេពពួកកាមាវចរ ៦ ជាន់ទាំងនោះ ដល់ព្រមដោយកាមទាំងពួង អាយុរបស់ទេពទាំងនោះ កាលរាប់រួមគ្នានឹងមានប៉ុន្មាន ។

បទថា សុខូបបត្តិយោ ប្រែថា អ្នកបានចំពោះនូវសុខ ។ ពាក្យថា ឧប្បាទេត្វា ឧប្បាទេត្វា សុខំ វិហរន្តិ សេចក្តីថា ញុំាំងសេចក្តីសុខក្នុងបឋមជ្ឈានឲ្យកើតឡើង ហើយសោយសេចក្តីសុខក្នុងឈាន ដែលជាតួវិបាក ។ ពីរបទថា សុខេន អភិសន្នា ប្រែថា ជ្រួតជ្រាបដោយសុខក្នុងទុតិយជ្ឈាន ។ បទថា បរិសន្នា គឺ ជ្រួតជ្រាបដោយជុំវិញ ។ បទថា បរិបូរា គឺ បរិបុណ្ណ ។ បទថា បរិប្ផុដា ជាវេវចនៈរបស់ពាក្យថា បរិបូរា នោះឯង ។ សូម្បីពាក្យនេះដែលថា សុខហ្ន៎ សុខហ្ន៎ ក៏ទ្រង់ត្រាស់សំដៅ

យកសេចក្ដីសុខដែលជាតួវិបាកនោះឯង ។

បានឮថា ទេពទាំងនោះ កើតសេចក្ដីលោភក្នុងកពប្រើនជាន់ ព្រោះដូច្នោះ ទើបថ្លែងឧទានយ៉ាងនោះក្នុងទីកន្លែងខ្លះ ក្នុងវេលាខ្លះ ។ បទថា សន្តមេវ បានដល់ ប្រណីតពិត ។ បទថា សន្តុសិតា មានន័យថា ជាអ្នកសន្ដោស ព្រោះមិនត្រូវការសុខក្រៃលែងឡើងទៅជាងនោះ ។ ពីរបទថា សុខំ បដិវេទេន្តិ បានដល់ សោយសុខក្នុងតតិយជ្ឈាន ។

បញ្ញារបស់ព្រះអរិយៈ ៧ ពួក ឈ្មោះថា សេក្ខបញ្ញា បញ្ញារបស់ព្រះអរហន្ត ជាអសេក្ខបញ្ញា បញ្ញាដ៏សេស ជានេវសេក្ខានាសេក្ខបញ្ញា (ជាសេក្ខបញ្ញាក៏មិនមែន ជាអសេក្ខបញ្ញាក៏មិនមែន) ។ ក្នុងបញ្ញាដែលសម្រេចដោយការគិតជាដើម មានសេចក្ដីពិស្ដារដូចតទៅនេះ ៖

ដែលថា បណ្ដាបញ្ញាទាំងនោះ **បញ្ញាដែលសម្រេចដោយការគិត** ដូចម្ដេច ? ក្នុងអណ្ដូងកើតរបស់ការងារ ដែលបង្អោននាំចូលទៅដោយបញ្ញា ឬក្នុងអណ្ដូងកើតរបស់សិល្បៈ ដែលបង្អោននាំទៅដោយបញ្ញា ឬក្នុងស្ថានទីរបស់វិជ្ជា ដែលបង្អោននាំចូលទៅដោយបញ្ញា បុគ្គលមិនបានស្ដាប់មកពីអ្នកដទៃ តែបានកម្មស្សកតាញាណ ឬសច្ចានុលោមិកញាណ ឬ

អនុលោមិកខន្តិ ទិដ្ឋិ រុចិមុនី បេក្ខៈ ធម្មនិជ្ឈានខន្តិ បែបនេះ យ៉ាងនេះថា រូបមិនទៀង ។ល។ វិញ្ញាណមិនទៀង នេះហៅថា **ចិន្តាមយបញ្ញា** ។ ក្នុងបញ្ញា ៣ ប្រការនោះ **បញ្ញាដែលសម្រេចដោយការស្តាប់** ដូចម្តេច ? ក្នុងអណ្តូងកើតរបស់ការងារដែលបង្អោនទាំចូលទៅដោយបញ្ញា បានស្តាប់ពីអ្នកដទៃប៉ុណ្ណោះ ទើបបាន ។ល។ ធម្មនិជ្ឈានខន្តិ នេះហៅថា **សុតមយបញ្ញា** ។ ក្នុងបញ្ញា ៣ ប្រការនោះ **បញ្ញាដែលសម្រេចដោយការចម្រើនភាវនា** ដូចម្តេច ? បញ្ញាសូម្បីទាំងអស់របស់អ្នកចូលសមាបត្តិ ឈ្មោះថា **ភាវនាមយបញ្ញា** ។

បទថា សុតាវុធំ គឺ អាវុធ គឺ សុតៈ ។ អាវុធ គឺ សុតៈនោះដោយសេចក្តី បានដល់ ព្រះពុទ្ធវចនៈ គឺ ព្រះត្រៃបិដក ។ ព្រោះថា ភិក្ខុអាស្រ័យអាវុធនោះ គឺ អាស្រ័យអាវុធ ៥ ប្រការ រមែងជាអ្នកមិនខ្លាច ឆ្លងសង្សារកន្តារបាន ដូចទាហានខ្លាំងក្លា មិនញញើតក្នុងការឆ្លងមហាកន្តារបាន ដូច្នោះ ។ ព្រោះហេតុនោះឯង ព្រះមានព្រះភាគទើបត្រាស់ថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ អរិយសាវកមានការចេះដឹងជាអាវុធ រមែងលះបង់នូវអកុសល ចម្រើននូវកុសល លះបង់នូវអំពើជាទោស ចម្រើន

នូវអំពើមិនមានទោស រមែងរក្សាខ្លួនឲ្យបរិសុទ្ធិ ដូច្នេះ ។

បទថា បវិវេកាវុធំ សេចក្តីថា **អាវុធ** គឺ វិវេក សូម្បីបីប្រការនេះ គឺ កាយវិវេក ចិត្តវិវេក ឧបធិវិវេក ។ វិវេក ៣ ប្រការនោះ មានការធ្វើផ្សេងៗ គ្នា ។ **កាយវិវេក** ចំពោះបុគ្គលដែលមានកាយចៀសចេញទៅត្រេកអរក្នុងនេក្ខម្ម: **ចិត្តវិវេក** ចំពោះបុគ្គលដែលមានចិត្តបរិសុទ្ធិ សម្រេចដល់កាពផូរផង់យ៉ាងកំពូល និង **ឧបធិវិវេក** ចំពោះបុគ្គលដែលមិនមានឧបធិ ដល់នូវវិសង្ខារ (គឺព្រះនិព្វាន) ។ ក៏បុគ្គលដែលត្រេកអរក្រៃលែងហើយក្នុងវិវេក ៣ យ៉ាងនេះ រមែងមិនខ្លាចពីទីណាៗ ព្រោះដូច្នោះ វិវេកសូម្បីនេះក៏ហៅថា **អាវុធ** ព្រោះអត្ថថា ជាទីពឹងអាស្រ័យ ។ **អាវុធ** គឺបញ្ញា ដែលជាលោកិយ: និងលោកុត្តរ: ចាត់ជាអាវុធ គឺ បញ្ញា ។ ព្រោះថា បុគ្គលដែលមានអាវុធ គឺ បញ្ញានោះ រមែងមិនខ្លាចពីទីណាៗទាំងនរណាៗ ក៏មិនខ្លាចបុគ្គលនោះ ព្រោះដូច្នោះ បញ្ញាសូម្បីនោះ ក៏ហៅថា អាវុធ ព្រោះអត្ថថា ជាទីពឹងអាស្រ័យ ។

បទថា អនញ្ញាតញ្ញស្សាមីតិន្ទ្រិយំ សេចក្តីថា ឥន្ទ្រិយដែលកើតឡើងដល់អ្នកបដិបត្តិ ដោយប្រាថ្នាថា យើងដឹងធម៌ដែលមិនទាន់ដឹង មិន

ទាន់ជាក់ច្បាស់ក្នុងកាលមុនអំពីនេះ ។

ពាក្យថា អនញ្ញាតញ្ញស្សាមីតិន្ទ្រិយំ នេះ ជាឈ្មោះរបស់សោតា-បត្តិមគ្គញ្ញាណ ។

បទថា អញ្ញិន្ទ្រិយំ បានដល់ ឥន្ទ្រិយដែលជាការដឹងទូទៅ គឺ ជាសេចក្តីដឹង ។ ពាក្យថា អញ្ញិន្ទ្រិយំ នេះ ជាឈ្មោះរបស់ញាណក្នុងឋានៈ ៦ ប្រការ ចាប់តាំងពីសោតាបត្តិផលទៅ ។ បទថា អញ្ញាតាវិន្ទ្រិយំ នេះ បានដល់ ឥន្ទ្រិយក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ដែលជារបស់បុគ្គលអ្នកដឹងទូទៅ គឺ ដែលដល់ទីបំផុតកិច្ចនៃការដឹង ។ ពាក្យថា អញ្ញាតាវិន្ទ្រិយំ នេះ ជាឈ្មោះរបស់អរហត្តផលញាណ ។

មំសចក្ខុ បានដល់ ចក្ខុបសាទ ។ ទិព្វចក្ខុ បានដល់ ញាណអាស្រ័យពន្លឺ ។ បញ្ញាចក្ខុ បានដល់ បញ្ញា ដែលជាលោកិយៈ និងលោកុត្តរៈ ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យ ក្នុងអធិសីលសិក្ខាជាដើមតទៅ ។ សីលដែលក្រៃលែងនោះ ដោយឈ្មោះថា សិក្ខា ព្រោះនឹងត្រូវសិក្សា ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះថា **អធិសីលសិក្ខា** ។ សូម្បីក្នុងសិក្ខាទាំង ២ ក្រៅពីនេះ

ក៏មានន័យនេះដូចគ្នា ។ ក្នុងអធិសីលសិក្ខាជាដើមនោះ **សីល** គឺ សីលដែលក្រៃលែង **ចិត្ត** គឺ ចិត្តដែលក្រៃលែង **បញ្ញា** ក៏គឺ បញ្ញាដែលក្រៃលែង ព្រោះហេតុនោះ គប្បីជ្រាបសេចក្តីផ្សេងគ្នាត្រឹមតែប៉ុណ្ណេះ ។ សីល ៥ និងសីល ១០ ឈ្មោះថា សីល ។ ការសង្រួមក្នុងព្រះបាតិមោក្ខ ឈ្មោះថា សីលដែលក្រៃលែង ។ សមាបត្តិ ៨ ចាត់ជាចិត្ត (សមាធិ) ។ ឈានដែលជាបាទរបស់វិបស្សនា ចាត់ជាចិត្តដែលក្រៃលែង ។ កម្មស្សកតាញាណ ចាត់ជាបញ្ញា ។ វិបស្សនា ចាត់ជាបញ្ញាដែលក្រៃលែង ។ ព្រោះថា សីល ៥ និងសីល ១០ រមែងមានក្នុងពុទ្ធុប្បាទកាលសូម្បីមិនទាន់កើតឡើង ព្រោះហេតុនោះ សីល ៥ សីល ១០ ទើបគង់ជាសីលនោះឯង ។ បាតិមោក្ខសំវរៈសីល រមែងមានចំពោះតែក្នុងពុទ្ធុប្បាទកាលប៉ុណ្ណោះ ព្រោះហេតុនោះ បាតិមោក្ខសំវរៈ ទើបចាត់ជាសីលដែលក្រៃលែង ។ សូម្បីក្នុងចិត្ត និងបញ្ញាក៏ន័យនេះដូចគ្នា ។ ម្យ៉ាងទៀត សីល ៥ ក្តី សីល ១០ ក្តី ដែលបុគ្គលប្រាថ្នាព្រះនិព្វាន សមាទានហើយ ចាត់ជាសីលដែលក្រៃលែងដូចគ្នា សូម្បីសមាបត្តិ ៨ ដែលបុគ្គលចម្រើនហើយក៏ចាត់ជាចិត្តដែលក្រៃលែងដូចគ្នា ។ ឬថា លោកិយសីលទាំងអស់ ជា

សីលប៉ុណ្ណោះ ។ (ចំណែក) លោកុត្តរសីល ជាសីលដែលក្រៃលែង ។ សូម្បីក្នុងចិត្ត និងបញ្ញាក៏មានន័យនេះដូចគ្នា ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យ ក្នុងភាវនាតទៅ កាយដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងទ្វារ ៥ របស់ព្រះខីណាស្រព ឈ្មោះថា កាយភាវនា ។ សមាបត្តិ ៨ ឈ្មោះថា ចិត្តភាវនា ។ បញ្ញាក្នុងអរហត្តផល ឈ្មោះថា បញ្ញាភាវនា ។ ក៏ព្រះ-ខីណាស្រព រមែងជាអ្នកអប់រំកាយ ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងទ្វារ ៥ មកល្អហើយ ដោយចំណែកតែមួយ ។ សមាបត្តិ ៨ របស់លោកក៏មិនទុព្វលដូចរបស់អ្នកដទៃ ។ និងបញ្ញារបស់លោកប៉ុណ្ណោះ ឈ្មោះថា អប់រំហើយ ព្រោះដល់សេចក្តីបរិបូណ៌ដោយបញ្ញា ។ ព្រោះដូច្នោះ ខ្ញុំទើបពោលយ៉ាងនេះ ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងអនុត្តរិយៈតទៅ ។ វិបស្សនាចាត់ជាទស្ស-នានុត្តរិយៈ មគ្គចាត់ជាបដិបទានុត្តរិយៈ ផលចាត់ជាវិមុត្តានុត្តរិយៈ ។ ឬថា ផលជាទស្សនានុត្តរិយៈ មគ្គជាបដិបទានុត្តរិយៈ និព្វានជាវិមុត្តា-នុត្តរិយៈ ។ ឬថា និព្វានចាត់ជាទស្សនានុត្តរិយៈ ព្រោះថា ធម្មតាវត្ថុដែលនឹងគប្បីឃើញដ៏ក្រៃលែងជាងព្រះនិព្វាននោះ រមែងមិនមាន មគ្គចាត់ជា

បដិបទានុត្តរិយៈ ផលចាត់ជាវិមុត្តានុត្តរិយៈ ។ ពាក្យថា អនុត្តរិយំ ប្រែថា ប្រសើរបំផុត គឺ ចម្រើនបំផុត ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងសមាធិតទៅ ។ សមាធិក្នុងបឋមជ្ឈាន មាន ទាំងវិតក្កៈ និងវិចារៈ ។ ដោយបញ្ចកន័យ សមាធិក្នុងទុតិយជ្ឈាន មិនមាន វិតក្កៈ មានតែវិចារៈ ។ សមាធិដ៏សេស (ចាកសមាធិក្នុងទុតិយជ្ឈាន) មិនមានទាំងវិតក្កៈ និងវិចារៈ ។ កថាក្នុងសុតៈជាដើម មាន ៣ យ៉ាងគឺ **ដោយការសម្រេច , ដោយគុណរបស់ខ្លួន , ដោយអារម្មណ៍** ។ ភិក្ខុមួយ រូប កាន់យកដោយសភាពជាអនត្តា ឃើញដោយសភាពជាអនត្តា រមែង ចេញចាក (គឺរួចផុត) ដោយភាពជាអនត្តា ឈ្មោះថា (សុតៈ) ដោយ សេចក្ដីសម្រេច ។ វិបស្សនារបស់លោកឈ្មោះថា ជាសុតៈ ។ ព្រោះ ហេតុអ្វី ។ ព្រោះកិលេសធ្វើមិនឲ្យជាសុញ្ញតៈមិនមាន ។ មគ្គសមាធិ ឈ្មោះថា ជាសុញ្ញតៈ ព្រោះសម្រេចដោយវិបស្សនា ផលសមាធិ ឈ្មោះថា ជាសុញ្ញតៈ ព្រោះសម្រេចដោយមគ្គ ។ ភិក្ខុរូបដទៃទៀត កាន់យកដោយ ភាពជារបស់មិនទៀង ឃើញដោយភាពជារបស់មិនទៀង ហើយចេញចាក ដោយភាពជារបស់មិនទៀង ។ វិបស្សនារបស់លោក ឈ្មោះថា អនិមិត្តៈ ។

ព្រោះហេតុអ្វី ? ព្រោះមិនមានកិលេសដែលធ្វើជានិមិត្ត ។ មគ្គសមាធិ ឈ្មោះថា ជាអនិមិត្តៈ ព្រោះសម្រេចដោយវិបស្សនា ផលឈ្មោះថា អនិមិត្តៈ ព្រោះសម្រេចដោយមគ្គ ។ ភិក្ខុរូបដទៃទៀត កាន់យកដោយភាពជាទុក្ខ ឃើញដោយភាពជាទុក្ខ ហើយចេញចាក (រូបផុត) ដោយភាពជាទុក្ខ ។ វិបស្សនារបស់លោកឈ្មោះថា ជាអប្បណិហិតៈ រកទីតាំងមិនបាន ។ ព្រោះហេតុអ្វី ? ព្រោះមិនមានកិលេសដែលធ្វើជាបណិធិ ។ មគ្គសមាធិ ឈ្មោះថា ជាអប្បណិហិតៈ ព្រោះសម្រេចដោយវិបស្សនា ផលឈ្មោះថា អប្បណិហិតៈ ព្រោះសម្រេចដោយមគ្គ ។ កថាដោយសេចក្តីសម្រេច មានដូចដែលពណ៌នាមកនេះឯង ។ ក៏មគ្គសមាធិ ឈ្មោះថា សុញ្ញតៈ ព្រោះសូន្យចាករាគៈជាដើម ឈ្មោះថា អនិមិត្តៈ ព្រោះមិនមានរាគៈជានិមិត្តជាដើម ឈ្មោះថា អប្បណិហិតៈ ព្រោះមិនមានរាគៈជាទីតាំងអាស្រ័យជាដើម ។ កថាដោយគុណរបស់ខ្លួន មានដូចដែលពណ៌នាមកនេះឯង ។ ព្រះនិព្វាន ឈ្មោះថា សុញ្ញតៈ អនិមិត្តៈ និងអប្បណិហិតៈ ព្រោះសូន្យចាករាគៈ និងព្រោះមិនមានរាគៈជាដើម ជាគ្រឿងសម្គាល់ និងជាទីតាំងអាស្រ័យ ។ មគ្គសមាធិ ដែលមាននិព្វាននោះជាអារម្មណ៍ ទើប

ជាសុញ្ញត: អនិមិត្ត: អប្បណិហិត: ។ កថាពោលអំពីអារម្មណ៍ មាន ត្រឹមតែប៉ុណ្ណេះ ។ ធម៌ដែលធ្វើសេចក្តីស្អាត គឺ បដិបទានៃសេចក្តីស្អាត ឈ្មោះថា **សោចេយ្យានិ** ។ ក៏ក្នុងប្រការដែលពោលអំពីសេចក្តីស្អាតនេះ គប្បីជ្រាបសេចក្តីពិស្តារដោយអំណាចសុចរិត ៣ ដែលត្រាស់ទុក ដោយ ន័យមានអាទិ៍ដូច្នេះថា ក្នុងសេចក្តីស្អាត ៣ យ៉ាងនោះ សេចក្តីស្អាតផ្លូវ កាយ ដូចម្តេច ? គឺ ចេតនាជាគ្រឿងវៀរចាកបាណាតិបាត ។

ធម៌ដែលធ្វើភាពជាមុនី បានដល់ **មោនេយ្យបដិបទា** ឈ្មោះថា **មោនេយ្យានិ** ។ សេចក្តីពិស្តារនៃធម៌ដែលធ្វើភាពជាមុនីទាំងនោះ ដូច្នេះថា ក្នុងភាពជាមុនីទាំងនោះ ភាពជាមុនីផ្លូវកាយ ដូចម្តេច ? គឺ ការលះកាយ ទុច្ចរិត ៣ យ៉ាង ជា **កាយមោនេយ្យ:** , កាយសុចរិត ៣ យ៉ាង ជា **កាយមោនេយ្យ:** , ញាណមានកាយជាអារម្មណ៍ជា **កាយមោនេយ្យ:** , មគ្គដែលសហគត:ដោយការកំណត់ដឹងកាយជា **កាយមោនេយ្យ:** , ការ លះឆន្ទរាគ:ក្នុងកាយជា **កាយមោនេយ្យ:** , ការចូលចតុត្ថជ្ឈានដែលរលត់ ចាកកាយសង្ខារជា **កាយមោនេយ្យ:** , ក្នុងភាពជាមុនីទាំងនោះ ភាពជាមុនី ផ្លូវវាចា ដូចម្តេច ? ការលះវចីទុច្ចរិត ៤ ជា **វចីមោនេយ្យ:** , វចីសុចរិត

៤ ញាណ មានវាចាជាអារម្មណ៍ មគ្គដែលសហគតៈដោយការកំណត់ដឹងវាចា ការលះឆន្ទរាគៈក្នុងវាចា ការចូលទុតិយជ្ឈាន ដែលរលត់នូវវចីសង្ខារ ជា **វចីមោនេយ្យៈ** ។ ក្នុងភាពជាមុនីទាំងនោះ ភាពជាមុនីផ្លូវចិត្ត ដូចម្តេច ? ការលះមនោទុច្ចរិត ៣ ជា **មនោមោនេយ្យៈ** មនោសុចរិត ៣ ញាណមានចិត្តជាអារម្មណ៍មគ្គដែលសហគតៈដោយការកំណត់ដឹងចិត្តការលះឆន្ទរាគៈក្នុងចិត្ត ការចូលសញ្ញាវេទយិតនិរោធសមាបត្តិ ដែលរលត់ចិត្តសង្ខារជា **មនោមោនេយ្យៈ** ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យ ក្នុងភាពជាអ្នកឆ្លាតតទៅ ។ សេចក្តីចម្រើនឈ្មោះថា **អាយ** ។ សេចក្តីមិនចម្រើនឈ្មោះថា **អបាយ** ។ ហេតុនៃសេចក្តីចម្រើន និងមិនចម្រើននោះៗ ជាឧបាយ ។ សេចក្តីដឹងទូទៅដល់សេចក្តីចម្រើន សេចក្តីមិនចម្រើន និងហេតុនៃសេចក្តីចម្រើន និងមិនចម្រើនទាំងនោះ ជាសេចក្តីឆ្លាត ។ ក៏សេចក្តីពិស្តារ ត្រាស់ទុកក្នុងវិភង្គនោះឯង ។ សមពិតដូចដែលត្រាស់ទុកថា ក្នុងសេចក្តីឆ្លាតទាំងនោះ **សេចក្តីឆ្លាតក្នុងសេចក្តីចម្រើន** ដូចម្តេច ? **បញ្ញា** សេចក្តីដឹងទូទៅ ។ល។ សេចក្តីឃើញប្រពៃក្នុងសេចក្តីចម្រើននោះ យ៉ាងនេះថា កាលយើងមនសិការ

ដល់ធម៌ទាំងនេះ អកុសលធម៌ដែលមិនទាន់កើត រមែងមិនកើតឡើង និង អកុសលធម៌ដែលកើតឡើងហើយ រមែងរលត់ទៅ ឬក៏ថា កាលយើង មនសិការដល់ធម៌ទាំងនេះ កុសលធម៌ដែលមិនទាន់កើត រមែងកើតឡើង និងកុសលធម៌ដែលកើតឡើងហើយ រមែងប្រព្រឹត្តទៅដើម្បីជាកិយ្យោភាព ដើម្បីសេចក្តីធំទូលាយ ដើម្បីសេចក្តីចម្រើន ដើម្បីសេចក្តីបរិបូណ៌ នេះ ហៅថា **ភាពជាអ្នកឆ្លាតក្នុងសេចក្តីចម្រើន** ។ ក្នុងសេចក្តីឆ្លាតទាំងនោះ **សេចក្តីឆ្លាតក្នុងសេចក្តីមិនចម្រើន** ដូចម្តេច ? **បញ្ញា** សេចក្តីដឹងទូទៅ ។ល។ សេចក្តីឃើញប្រពៃក្នុងសេចក្តីមិនចម្រើននោះ យ៉ាងនេះថា កាល យើងមនសិការដល់ធម៌ទាំងនេះ កុសលធម៌ដែលមិនទាន់កើត រមែងមិន កើត និងកុសលដែលកើតហើយ រមែងរលត់ទៅ ឬក៏ថា កាលយើង មនសិការដល់ធម៌ទាំងនេះ អកុសលធម៌ដែលមិនទាន់កើត រមែងកើត ឡើង និងអកុសលធម៌ដែលកើតឡើងហើយ រមែងប្រព្រឹត្តទៅដើម្បីកិយ្យោ-ភាព ដើម្បីសេចក្តីធំទូលាយ ដើម្បីសេចក្តីចម្រើន ដើម្បីសេចក្តីបរិបូណ៌ នេះហៅថា **ភាពជាអ្នកឆ្លាតក្នុងសេចក្តីមិនចម្រើន** ។ បញ្ញាដែលជាឧបាយ ក្នុងសេចក្តីចម្រើន និងសេចក្តីមិនចម្រើននោះ សូម្បីទាំងអស់ ជាភាព

ឆ្លាតក្នុងឧបាយ ដូច្នេះ ។ ក៏សេចក្តីឆ្លាតក្នុងឧបាយនេះ គប្បីជ្រាបដោយអំណាចការដឹងហេតុនៃឋានៈដែលកើតឡើង ដើម្បីដោះស្រាយកិច្ចបន្ទាន់ភ្លាមៗ ឬភ័យនោះ ក្នុងពេលដែលកិច្ចបន្ទាន់ភ្លាមៗ ឬភ័យកើតឡើង ។

បទថា មទា សេចក្តីថា ប្រព្រឹត្តទៅដោយអំណាចនៃអាការស្រវឹង ។ ក្នុងបណ្តាសេចក្តីស្រវឹងទាំងនោះ ការធ្វើមានៈយ៉ាងនេះថា យើងជាអ្នកមិនមានរោគតាំងនៅ ៦០ ឬ ៧០ ឆ្នាំកន្លងទៅហើយ សូម្បីតែចំណិតសម៉ យើងមិនទាន់ធ្លាប់ទំពារស៊ី ចំណែកអ្នកដទៃទាំងនេះ ដើរនិយាយថា ពួកយើងនឹងទំពារស៊ីថ្នាំ អ្នកដទៃណាឈ្មោះថា ជាអ្នកមិនមានរោគដូចយើង ដូច្នេះ ឈ្មោះថា សេចក្តីស្រវឹងក្នុងភាពជាអ្នកមិនមានរោគ ។ ការដែលនៅក្នុងភាពជាកម្លោះក្រមុំ ហើយធ្វើមានៈថា ពួកយើងនឹងធ្វើបុណ្យក្នុងវេលាចាស់ វេលានេះនៅជាកម្លោះក្រមុំ ដូច្នេះ ឈ្មោះថា ស្រវឹងក្នុងភាពជាកម្លោះក្រមុំ ។ ការធ្វើមានៈយ៉ាងនេះថា យើងរស់នៅមកយូរហើយ រស់នៅបានយូរហើយ នឹងរស់នៅយូរតទៅទៀត យើងរស់នៅជាសុខមកហើយ កំពុងរស់នៅជាសុខ នឹងរស់នៅជាសុខ (តទៅ) ដូច្នេះ ឈ្មោះថា ស្រវឹងក្នុងជីវិត ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងភាពជាធំតទៅ ។ គុណជាតិដែលមកហើយ ចាកភាពជាធំ ឈ្មោះថា **អាធិបតេយ្យ** ។ ការធ្វើខ្លួនឲ្យជាធំ គឺ ឲ្យជាប្រធាន យ៉ាងនេះថា យើងជាអ្នកប្រកបដោយសីល សមាធិ បញ្ញា វិមុត្តិ ប្រការនោះមិនគួរដល់យើង ដូច្នេះហើយ មិនធ្វើសេចក្ដីអាក្រក់ ឈ្មោះថា **អត្តាធិបតេយ្យ** ។ ការធ្វើមនុស្សលោកឲ្យជាធំ មិនធ្វើសេចក្ដីអាក្រក់ ឈ្មោះថា **លោកាធិបតេយ្យ** ។ ការធ្វើលោកុត្តរធម៌ឲ្យជាធំ ហើយមិនធ្វើសេចក្ដីអាក្រក់ ឈ្មោះថា **ធម្មាធិបតេយ្យ** ។ ហេតុនៃការពោលពាក្យ ឈ្មោះថា **កថាវត្ថុ** ។ ពីរបទថា អតីតំ វា អនាគតំ ប្រែថា គតិធម៌ដែលកន្លងទៅហើយ អធិប្បាយថា ខន្ធដែលជាអតីត ។ មយ៉ាងវិញទៀត គប្បីសម្ដែងសេចក្ដីក្នុងពាក្យថា អតីតំ វា អនាគតំ នេះ ដោយនិរុត្តិបថ-សូត្រ (សូត្រដែលពោលអំពីគោលភាសា) ដែលមានមកយ៉ាងនេះថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ រូបណាកន្លងទៅហើយ រលត់ទៅហើយ ប្រែប្រួលទៅហើយ ដែលរាប់នូវរូបនោះថា បានមានហើយ ការបញ្ញត្តិរូបនោះថា បានមានហើយ ការឲ្យឈ្មោះរូបនោះថា បានមានហើយ រូបនោះមិនរាប់ថា នឹងមាន រូបនោះមិនរាប់ថា មានហើយ ។ បទថា ទិដ្ឋា សេចក្ដីថា

ឈ្មោះថា វិជ្ជា ព្រោះអត្ថថា ចាក់ធ្លុះសេចក្ដីវង្វេង ។ ឈ្មោះថា វិជ្ជា ព្រោះអត្ថថា ធ្វើឲ្យដឹងច្បាស់ក៏បាន ។ ក៏បុព្វេនិវាសានុស្សតិញ្ញាណ ដែលកើតឡើង ឈ្មោះថា **វិជ្ជា** ព្រោះអត្ថថា ទម្លាយសេចក្ដីងងឹតដែលបិទបាំងខន្ធ ដែលធ្លាប់អាស្រ័យនៅក្នុងកាលមុន និងធ្វើខន្ធដែលធ្លាប់អាស្រ័យនៅក្នុងកាលមុនឲ្យដឹងច្បាស់ ។ ចុតូបបាតញ្ញាណ ឈ្មោះថា **វិជ្ជា** ព្រោះអត្ថថា ទម្លាយសេចក្ដីងងឹតដែលបិទបាំងចុតិ និងធ្វើចុតិ និងបដិសន្ធិនោះឲ្យដឹងច្បាស់ ។ ញាណ សេចក្ដីដឹងក្នុងការអស់អាសវៈទាំងឡាយ ឈ្មោះថា **វិជ្ជា** ព្រោះអត្ថថា ទម្លាយសេចក្ដីងងឹតដែលបិទបាំងសច្ចៈ ៤ និងធ្វើសច្ចៈធម៌ទាំង ៤ ឲ្យដឹងច្បាស់ ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងវិហារធម៌តទៅ ។ សមាបត្តិ ៨ ឈ្មោះថា ទិព្វវិហារធម៌ ។ អប្បមញ្ញា ៤ ឈ្មោះថា ព្រហ្មវិហារធម៌ ។ ផលសមាបត្តិ ឈ្មោះថា អរិយវិហារធម៌ ។ បាដិហារ្យទាំងឡាយ ទ្រង់ឲ្យពិស្តារហើយក្នុង **កេវដ្ដសូត្រ** ។

ក្នុងពាក្យថា នវមេ ខោ អាវុសោ ដូច្នេះជាដើម គប្បីប្រកបដោយន័យដូចពោលហើយនុ៎ះឯង ។ ព្រះថេរៈកាលពោលបញ្ហា ១៨០ ប្រការ

ដោយអំណាចតិកៈ ៦០ គត់ ទើបបានសម្តែងសាមគ្គីរសទុក ដោយប្រការដូច្នេះឯង ។

" ចប់ពួក ៣ "

ពោលអំពីធម៌ពួក ៤

[១០០] *ព្រះថេរៈគ្រាសម្តែងសាមគ្គីរស ដោយអំណាចពួក ៣ ដោយប្រការដូច្នេះហើយ ឥឡូវនេះប្រាថ្នានឹងសម្តែងដោយអំណាចពួក ៤ ទើបផ្តើមទេសនាទៀត ។ បណ្តាពួក ៤ ទាំងនោះ ពួក ៤ ពោលដោយសតិប្បដ្ឋាន លោកឲ្យពិស្តារហើយក្នុងខាងដើមនុ៎ះឯង ។*

[១០១] *គប្បីជ្រាបអធិប្បាយក្នុងពួក ៤ ពោលដោយសម្មប្បធាន ។ ប្រការថា ឆន្ទំ ជនេតិ សេចក្តីថា ឲ្យកើតកត្តុកម្យតាឆន្ទៈ ដែលលោកពោលទុកយ៉ាងនេះថា សេចក្តីពេញចិត្ត ភាពជាអ្នកមានសេចក្តីពេញចិត្ត ភាពជាអ្នកប្រាថ្នានឹងធ្វើយ៉ាងណា នោះចាត់ជាកុសល គឺ ភាពជាអ្នកមានសេចក្តីពេញចិត្តក្នុងធម៌ ។ ប្រការថា វាយមតិ សេចក្តីថា ធ្វើសេចក្តីព្យាយាម ។ ប្រការថា វីរិយំ អារព្ភតិ សេចក្តីថា ធ្វើសេចក្តីព្យាយាមឲ្យកើតឡើង ។*

ប្រការថា ចិត្តំ បគ្គណ្ហាតិ សេចក្តីថា ឧបត្ថម្ភចិត្តទុក ។ នេះជាសេចក្តីសង្ខេបក្នុងទីនេះ ។

ចំណែកសេចក្ដីពិស្ដារ មកហើយ **ក្នុងសម្មប្បធានវិភង្គ** នុ៎ះឯង ។

[១០២] ក្នុងឥទ្ធិបាទទាំងឡាយ គប្បីជ្រាបអធិប្បាយ ដូចតទៅនេះ ៖ សមាធិដែលអាស្រ័យឆន្ទៈប្រព្រឹត្តទៅ ឈ្មោះថា **ឆន្ទសមាធិ** ។ សង្ខារទាំងឡាយដែលជាប្រធាន ឈ្មោះថា **បធានសង្ខារ** ។ ប្រការថា **សមន្នាគតំ** សេចក្ដីថា ចូលដល់ហើយដោយធម៌ទាំងនេះ ។ បាទនៃឫទ្ធិ ឬផ្លូវដែលជាគ្រឿងឲ្យដល់នូវសេចក្ដីសម្រេច ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះថា **ឥទ្ធិបាទ** ។

សូម្បីក្នុងឥទ្ធិបាទប្រការដ៏សេស ក៏ន័យនោះដូចគ្នា ។ នេះជាសេចក្ដីសង្ខេបក្នុងទីនេះ ។ ចំណែកសេចក្ដីពិស្ដារ មកហើយ **ក្នុងឥទ្ធិ-បាទវិភង្គ** នុ៎ះឯង ។ ចំណែកសេចក្ដីរបស់ឥទ្ធិបាទនោះ លោកសម្ដែងទុកហើយក្នុងវិសុទ្ធិមគ្គ ។

[១០៣] កថាពោលអំពីឈាន លោកឲ្យពិស្ដារទុកហើយ ក្នុងវិសុទ្ធិ-មគ្គ ដូចគ្នា ។

[១០៤] ប្រការថា ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារាយ សេចក្ដីថា ដើម្បីប្រយោជន៍ដល់ការនៅសប្បាយក្នុងអត្តភាពនេះឯង ។ ផលសមាបត្តិ និងឈាន និង

ឈានដែលព្រះវីណាស្រេពឲ្យកើតឡើងហើយ ក្នុងវេលាតមក លោកពោលទុកក្នុងទីនេះ ។ ប្រការថា អាលោកសញ្ញំ មនសិករោតិ សេចក្តីថា ធ្វើទុកក្នុងចិត្តដល់ពន្លឺ មានពន្លឺនៃព្រះអាទិត្យ ព្រះចន្ទ និងកែវមណីជាដើម ទាំងពេលថ្ងៃ ឬពេលយប់ថា អាលោកោ ដូច្នេះ ។

ប្រការថា ទិវាសញ្ញំ អធិដ្ឋាតិ សេចក្តីថា លុះមនសិការយ៉ាងនេះហើយ ក៏តាំងសញ្ញាទុកថា ពេលថ្ងៃ ដូច្នេះ ។ ប្រការថា យថា ទិវា តថា រត្តឹ សេចក្តីថា ឃើញពន្លឺក្នុងពេលថ្ងៃយ៉ាងណា ក្នុងពេលយប់ក៏មនសិការដូចយ៉ាងនោះ ។ ប្រការថា យថា រត្តឹ តថា ទិវា សេចក្តីថា ឃើញពន្លឺក្នុងពេលយប់យ៉ាងណា ក្នុងពេលថ្ងៃ ក៏មនសិការទៅយ៉ាងនោះដែរ ។ ប្រការថា ឥតិ វិវដេន ចេតសា សេចក្តីថា មានចិត្តដែលបើកហើយយ៉ាងនេះ ។ ប្រការថា អបរិយោនទ្ធេន សេចក្តីថា មិនត្រូវបិទរឹតទុកដោយជុំវិញ ។ ប្រការថា សប្បភាសំ សេចក្តីថា ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងពន្លឺ ។ ប្រការថា ញាណទស្សនបដិលាភាយ សេចក្តីថា ដើម្បីប្រយោជន៍ដល់ការបានញាណទស្សនៈ ។ លោកពោលអ្វីទុកដោយពាក្យនេះ ។ លោកពោលដល់ពន្លឺ ដែលជាគ្រឿងបន្ទោបង់ថីនមិទ្ធៈ ឬពន្លឺក្នុងការបរិកម្ម ។

សូម្បីដោយពាក្យនេះ លោកពោលដល់អ្វី ។ ជាប្រការដែលលោកពោលដល់ទិព្វចក្ខុញាណរបស់ព្រះខីណាស្រព ។ មួយវិញទៀត កាលទិព្វ-ចក្ខុញាណនោះ មកហើយក៏ដោយ មិនទាន់មកក៏ដោយ លោកសំដៅដល់សមាបត្តិដែលមានឈានជាបាទនុ៎ះឯង ទើបពោលពាក្យថា ញុំាងចិត្តដែលមានពន្លឺឲ្យកើតមានឡើង ។

ប្រការថា សតិសម្បជញ្ញាយ ដើម្បីសតិនិងសម្បជញ្ញៈ សេចក្តីថា ដើម្បីប្រយោជន៍ដល់សតិសម្បជញ្ញៈ ដែលមានសត្វជាទីតាំង ។ ក្នុងប្រការថា វិទិតា វេទនា ឧប្បជ្ជន្តិ ជាដើម សេចក្តីថា វត្ថុដែលព្រះខីណាស្រពដឹងហើយ អារម្មណ៍ក៏ជាការដឹងហើយ វេទនាទាំងឡាយរមែងកើតឡើងយ៉ាងនេះ រមែងតាំងនៅយ៉ាងនេះ រមែងរលត់ទៅយ៉ាងនេះ ព្រោះដឹងទាំងវត្ថុ និងអារម្មណ៍ ។ មិនចំពោះវេទនាតែម្យ៉ាងប៉ុណ្ណោះ លោកពោលទុកក្នុងទីនេះ សូម្បីសញ្ញាជាដើម ក៏ជាការដឹងច្បាស់ហើយ រមែងកើតឡើង រមែងតាំងនៅ និងរមែងរលត់ទៅ ។

ម្យ៉ាងទៀត ការកើតឡើងនៃវេទនា ក៏គឺ លោកដឹងហើយ ការតាំងនៅ ក៏គឺ លោកដឹងហើយ ។ ភិក្ខុសូម្បីកាលឃើញលក្ខណៈនៃការ

កើតឡើងថា ព្រោះអវិជ្ជាកើត វេទនាទើបកើត ព្រោះតណ្ហាកើត ព្រោះកម្មកើត ព្រោះផស្សៈកើត ទើបវេទនាកើត ឈ្មោះថា រមែងឃើញការកើតរបស់វេទនាខន្ធ ។ ការកើតឡើងនៃវេទនា រមែងជាការដែលលោកជ្រាបហើយ យ៉ាងនេះ ។ លោកជ្រាបដល់ការតាំងនៅនៃវេទនាយ៉ាងណា ។ កាលលោកមនសិការ ដោយភាពជារបស់មិនទៀង ក៏រមែងជាការជ្រាបដល់ការតាំងនៅដោយសភាពជារបស់អស់ទៅ ។ កាលមនសិការ ដោយសេចក្ដីជាទុក្ខ រមែងជ្រាបដល់ការតាំងនៅដោយសភាពជារបស់គួរខ្លាច ។

កាលមនសិការ ដោយភាពជាអនត្តា ក៏រមែងជ្រាបដល់ការតាំងនៅដោយភាពជារបស់សូន្យ ។ សេចក្ដីតាំងនៅនៃវេទនា ជាការដែលលោកជ្រាបហើយយ៉ាងនេះ ។ លោករមែងដឹងដោយសភាពជារបស់អស់ទៅ ដោយសភាពជារបស់គួរខ្លាច ដោយសភាពជារបស់សូន្យ ។ សេចក្ដីតាំងនៅមិនបាននៃវេទនា ជាការដែលលោកជ្រាបហើយយ៉ាងណា ។ ការតាំងនៅមិនបាននៃវេទនា រមែងមានយ៉ាងនេះថា ព្រោះអវិជ្ជារលត់ វេទនាទើបរលត់ ។ល។ ដូច្នេះ ។ ក្នុងសេចក្ដីនេះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបសេចក្ដីតាមន័យសូម្បីនេះ ។ ពាក្យថា រូបំ ជាដើម មានន័យដូចពោល ហើយ

នុ៎ះឯង ដោយប្រការដូច្នេះ ។

ប្រការថា អយំ អាវុសោ សមាធិភាវនា សេចក្ដីថា សមាធិភាវនា ដែលមានឈានជាបាទនេះ រមែងមានដល់ញាណជាគ្រឿងដឹងដល់ការអស់អាសវៈ ។

[១០៥] ពាក្យថា **អប្បមញ្ញា** សេចក្ដីថា អប្បមញ្ញា ដោយអំណាចការកាន់យកប្រមាណមិនបាន ផ្សាយទូទៅ ។ ទសេ្សនការនា និងវិធីនៃសមាធិ ដែលមានការពណ៌នាទៅតាមលំដាប់បទនៃអប្បមញ្ញាទាំងនោះ លោកឲ្យពិស្ដារទុកហើយក្នុងវិសុទ្ធិមគ្គនុ៎ះឯង ។

[១០៦] សូម្បីកថា ពោលអំពីអរូប (ឈាន) លោកក៏ឲ្យពិស្ដារទុកហើយក្នុងវិសុទ្ធិមគ្គ នុ៎ះឯង ។

[១០៧] ប្រការថា អបស្សេនានិ សេចក្ដីថា ដែលសម្រាប់ពឹង ។ ប្រការថា សំខាយ សេចក្ដីថា ដោយញាណ ។ ប្រការថា បដិសេវតិ សេចក្ដីថា ភិក្ខុដឹងដោយញាណហើយ រមែងសេពចំពោះរបស់ដែលគួរសេពបានប៉ុណ្ណោះ ។ ក៏សេចក្ដីពិស្ដារនៃការសេពនោះ គប្បីជ្រាបដោយន័យមានអាទិ៍ថា ភិក្ខុពិចារណាដោយប្រពៃហើយ ទើបសេពចីវរ ។ បទ

ថា សំខាយេកំ អធិវាសេតិ សេចក្តីថា ភិក្ខុដឹងដោយញាណហើយ រមែង អត់ទ្រាំក្នុងអារម្មណ៍ដែលគួរនឹងអត់ទ្រាំបាននុ៎ះឯង ។ ក៏ក្នុងសេចក្តីនេះ គប្បីជ្រាបសេចក្តីពិស្តារដោយន័យជាដើមថា ភិក្ខុពិចារណាដោយឧបាយ នៃប្រាជ្ញា ហើយ រមែងជាអ្នកអត់ធន់ចំពោះភាពត្រជាក់បាន ។ ប្រការថា បរិវជ្ជេតិ សេចក្តីថា ភិក្ខុដឹងដោយញាណហើយ រមែងវៀរវត្ថុដែលគួរ ដើម្បីវៀរនុ៎ះឯង ។ សេចក្តីពិស្តារនៃការវៀរនោះ គប្បីជ្រាបដោយន័យ មានជាអាទិ៍ថា ភិក្ខុពិចារណាដោយឧបាយនៃប្រាជ្ញាហើយ រមែងដូចជាការ គេចចេញពីដំរីកាច ។ ប្រការថា វិនោទេតិ សេចក្តីថា ភិក្ខុដឹងដោយញាណ ហើយ រមែងបន្ទោបង់វត្ថុគួរបន្ទោបង់នុ៎ះឯង គឺ ដកចេញ នាំចេញ មិន ឲ្យនៅក្នុងខាងក្នុង ។ សេចក្តីពិស្តារនៃការបន្ទោបង់នោះ គប្បីជ្រាបដោយ ន័យមានជាអាទិ៍ថា ភិក្ខុ អត់ទ្រាំដល់កាមវិតក្កៈដែលកើតឡើងមិនបាន ដូច្នេះ ។

[១០៨] ប្រការថា អរិយវំសា សេចក្តីថា វង្សរបស់ព្រះអរិយៈ ។ ដូចជា វង្សក្សត្រ វង្សព្រាហ្មណ៍ វង្សវេស្សៈ វង្សសូទ្រៈ វង្សសមណៈ វង្សត្រកូល វង្សព្រះរាជាយ៉ាងណា វង្សព្រះអរិយៈ បែបផែនព្រះអរិយៈទី ៨

សូម្បីនេះ ក៏ឈ្មោះថា ប្រពៃណីរបស់ព្រះអរិយៈ ដូច្នោះ ។ ក៏អរិយវង្ស នេះនោះឯង លោកពោលថា ប្រសើរជាងវង្សទាំងនេះ ដូចក្លិន មានក្លិន ឈើទេពព្រឹក្សជាដើម ជាកំពូលលើសក្លិនដែលកើតពីឫសជាដើម ដូច្នោះ ។ ក៏វង្សទាំងនេះ មានដល់ព្រះអរិយៈពួកណា ព្រះអរិយៈទាំងនោះ បានដល់ បុគ្គលពួកណា បានដល់ ព្រះពុទ្ធ ព្រះបច្ចេកពុទ្ធ និងព្រះសាវក របស់ ព្រះពុទ្ធ ដែលលោកហៅថា ព្រះអរិយៈ ។ វង្សរបស់ព្រះអរិយៈទាំងនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះថា **អរិយវង្ស** ។ ពិតណាស់ ក្នុងកាលមុន នេះ មានព្រះពុទ្ធ ៤ អង្គ គឺ ព្រះពុទ្ធតណ្ហង្ករ ព្រះពុទ្ធមេធង្ករ ព្រះពុទ្ធ សរណង្ករ ព្រះពុទ្ធទីបង្ករ ទ្រង់ឧប្បត្តិឡើងហើយក្នុងទីបំផុត ៤ អសង្ខេយ្យ នឹងសែនកប្ប ព្រះពុទ្ធទាំងនោះ ឈ្មោះថា ព្រះអរិយវង្សរបស់ព្រះអរិយៈ ទាំងនោះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះថា អរិយវង្ស ។ ក្នុងកាលតមក អំពីការបរិនិព្វានរបស់ព្រះពុទ្ធទាំងនោះ កន្លងទៅមួយអសង្ខេយ្យ ព្រះពុទ្ធ ព្រះនាមថា កោណ្ឌញ្ញៈ ទ្រង់ឧប្បត្តិឡើងហើយ ។ល។ ក្នុងកប្បនេះ មាន ព្រះពុទ្ធកើតឡើង ៤ អង្គ គឺ ព្រះកកុសន្ធៈ ព្រះកោនាគមនៈ ព្រះកស្សបៈ ព្រះមានព្រះភាគរបស់ពួកយើងព្រះនាមថា **គោតម** វង្សរបស់ព្រះអរិយៈ

ទាំងនោះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះថា **អរិយវង្ស** ។ មួយវិញទៀត វង្សរបស់ព្រះអរិយៈ គឺ ព្រះពុទ្ធ ព្រះបច្ចេកពុទ្ធ និងសាវករបស់ព្រះពុទ្ធ ទាំងអស់ ទាំងក្នុងអតីត អនាគត និងបច្ចុប្បន្ន ព្រោះហេតុនោះ ទើប ឈ្មោះថា **អរិយវង្ស** ។ ក៏អរិយវង្សទាំងនោះឯង គប្បីជ្រាបថា ជាវង្ស ថ្នាក់កំពូល ព្រោះបានមកដឹងថា ជាវង្សដែលខ្ពង់ខ្ពស់ គប្បីជ្រាបថា ប្រព្រឹត្ត ទៅរហូតដល់អស់កាលយូរ ព្រោះដឹងមកយូរ គប្បីជ្រាបថា ជាវង្ស ព្រោះ ដឹងថាជាវង្ស ។ ប្រការថា **ជាវង្សចាស់** សេចក្តីថា មិនមែនទើបតែកើត ឡើងឥឡូវនេះ ។

ប្រការថា **មិនខ្វាត់ខ្វាយ** សេចក្តីថា មិនរាត់រាយ គឺ មិនត្រូវនាំ ចេញទៅ ។ ប្រការថា អសំកិណ្ណបុព្វា សេចក្តីថា ជាវង្សមិនធ្លាប់ត្រូវ នាំចេញទៅ ព្រោះអត្ថថា ជាវង្សមិនធ្លាប់រាត់រាយ សូម្បីអតីតពុទ្ធទាំង ឡាយ នឹងរាត់រាយព្រះពុទ្ធទាំងឡាយនេះបាន យ៉ាងណា ។ ប្រការថា ន សំកិយន្តិ សេចក្តីថា សូម្បីឥឡូវនេះ ក៏មិនបានត្រូវនាំចេញទៅ ។ ប្រការថា ន សំកិយិស្សន្តិ សេចក្តីថា សូម្បីព្រះពុទ្ធក្នុងអនាគតទាំងឡាយ ក៏នឹងមិននាំចេញទៅ ។ សមណៈ និងព្រាហ្មណ៍ដែលជាវិញ្ញូទាំងឡាយក្នុង

លោក ក៏មិនត្រូវសមណៈ និងព្រាហ្មណ៍ដែលជាវិញ្ញូជនទាំងនោះ និន្ទាតិះដៀល ។

ប្រការថា សន្តុដ្ឋោ ហោតិ សេចក្តីថា ជាអ្នកសន្តោសដោយអំណាចសេចក្តីសន្តោសក្នុងបច្ច័យ ។ ប្រការថា ឥតរីតរេន ចីវរេន សេចក្តីថា (ជាអ្នកសន្តោស) ដោយបណ្តាចីវរ ដែលមានសាច់គ្រោតគ្រាត ល្អិត សៅហ្មង ប្រណីត រឹង ចាស់ ប្រភេទណាមួយ ក៏មិនមានដោយពិត ជាអ្នកសន្តោសដល់ចីវរ តាមដែលបានជាដើម ប្រភេទណាមួយតាមតែនឹងបាន ។ ក៏ក្នុងចីវរមានសន្តោស ៣ គឺ សន្តោសតាមបានសន្តោសតាមកម្លាំង សន្តោសតាមសមគួរ ។ សូម្បីក្នុងបិណ្ឌបាតជាដើមក៏ន័យនោះដូចគ្នា ។ កថាដោយពិស្តារនៃសន្តោសទាំងនោះ គប្បីជ្រាបតាមន័យដែលពោលហើយ **ក្នុងសាមញ្ញផលសូត្រ** នោះឯង ។ ពាក្យថា ជាអ្នកសន្តោសដោយចីវរតាមដែលបានជាដើម ប្រភេទណាមួយ លោកពោលសំដៅយកសន្តោស ៣ ទាំងនេះ ដោយប្រការដូច្នេះ ។ ក៏ក្នុងសេចក្តីនេះ គប្បីជ្រាបចីវរ គប្បីជ្រាបដែនខែត្រនៃចីវរ គប្បីជ្រាបបង្សុកូលចីវរ គប្បីជ្រាបសេចក្តីសន្តោសក្នុងចីវរ គប្បីជ្រាបធុតង្គដែល

ផាប់ទាក់ទងនឹងចីវរ ។

ប្រការថា ចីវរំ ផានិតព្វំ សេចក្តីថា គប្បីជ្រាប ចីវរ ៦ ប្រភេទ មានសំពត់សំបកឈើជាដើម អនុលោមចីវរ ៦ ប្រភេទ មានសំពត់បង្សុកូលជាដើម ចីវរ ១២ ប្រភេទទាំងនេះ ឈ្មោះថា **កប្បិយចីវរ** ។ ចំណែកចីវរ មានជាអាទិ៍យ៉ាងនេះថា សំពត់ក្រងដោយស្បូវ សំពត់សំបកឈើ សំពត់ត្បាញផែង សំពត់កម្ពលត្បាញដោយសក់មនុស្ស សំពត់កម្ពលត្បាញដោយរោមកន្ទុយសត្វ ស្បែកខ្លា ស្បែកសត្វ ស្លាបសត្វ សំពត់ដែលពាន់ដោយដើមឈើ សំពត់ដែលប្រើវល្លិ៍ក្រង សំពត់ដែលធ្វើដោយសម្បកដើមរៃទឹក សំពត់ដែលក្រងដោយស្រែទបចេក សំពត់ដែលធ្វើដោយផ្កាឫស្សី ឈ្មោះថា **អកប្បិយចីវរ** (ចីវរដែលមិនសមគួរនឹងប្រើ) ។

ប្រការថា ចីវរក្ខេត្តតំ សេចក្តីថា ឈ្មោះថា ខេត្តមាន ៦ យ៉ាង ព្រោះកើតឡើងយ៉ាងនេះថា អំពីសង្ឃ អំពីគណៈ អំពីញាតិ អំពីមិត្ត អំពីទ្រព្យរបស់ខ្លួន ឬជាសំពត់បង្សុកូល ។ ចំណែកខេត្ត ៨ គប្បីជ្រាបដោយអំណាចមាតិកា ៨ ។

ប្រការថា បំសុកូលំ សេចក្តីថា គប្បីជ្រាបសំពត់បង្សុកូល ២៣

ប្រភេទ គឺ ៖

១. **សំពត់សោសានិកៈ** សំពត់ដែលគេទុកចោលក្នុងព្រៃស្មសាន ។

២. **សំពត់បាបណិកៈ** សំពត់ដែលគេចោលនៅតាមផ្លូវចូលផ្សារ ។

៣. **សំពត់រថិកៈ** សំពត់ដែលគេចោលនៅតាម ច្រកផ្លូវ ។

៤.**សំពត់សង្ការចោឡកៈ** សំពត់ដែលគេទុកចោលក្នុងគំនរសម្រាម ។

៥. **សំពត់សោត្ថិយៈ** សំពត់ដែលគេប្រើជូតមន្ទិលគភ៌ហើយចោល ។

៦. **សំពត់សិនានៈ** សំពត់ដែលគេផ្ងាស់ងូតទឹកមន្តហើយចោល ។

៧. **សំពត់តិត្ថៈ** សំពត់ដែលចោលនៅតាមកំពង់ទឹក ។

៨.**សំពត់គតបច្ចាគតៈ** សំពត់ដែលប្រើរុំសាកសព ក្នុងព្រៃស្មសានហើយនាំត្រឡប់មកចោល ។

៩. **សំពត់អគ្គិទឌ្ឍៈ** សំពត់ត្រូវភ្លើងឆេះហើយគេទុកចោល ។

១០. **សំពត់គោខាយិតៈ** សំពត់ដែលគោទំពារហើយគេទុកចោល ។

១១. **សំពត់ឧបចិក្ខាយិតៈ** សំពត់កណ្តៀរស៊ីហើយគេទុកចោល ។

១២. **សំពត់ឧន្ទូរខាយិតៈ** សំពត់កណ្តុរខាំកកេរហើយគេទុកចោល ។

១៣. **សំពត់អន្តច្ឆិន្នៈ** សំពត់ដាច់ដាយហើយគេទុកចោល ។

១៤. **សំពត់ទសច្ឆិន្ន:** សំពត់ដាច់ដាយហើយគេទុកចោល ។

១៥. **សំពត់ធជាហដ:** សំពត់ដែលគេធ្វើជាទង់ហើយទុកចោល ។

១៦. **សំពត់ថូប:** សំពត់ដែលគេបូជាជុំបូកកណ្ដៀរទុកចោល។

១៧. **សំពត់សមណចីវរ** សំពត់របស់ភិក្ខុផងគ្នា ។

១៨.**សំពត់សាមុទ្ទិយ:** សំពត់ដែលរលកសមុទ្របន្សាត់ឡើងលើច្រាំង ។

១៩. **សំពត់អាភិសេកិក:** សំពត់ដែលគេទុកចោលក្នុងទីរាជាភិសេក។

២០. **សំពត់បន្ថិក:** សំពត់ដែលធ្លាក់នៅតាមផ្លូវមិនប្រាកដម្ចាស់របស់ ។

២១. **សំពត់វាតាហដ:** សំពត់ដែលខ្យល់ក្ខួចយកទៅមិនមានម្ចាស់របស់ជាប់តាម ។

២២. **សំពត់ឥទ្ធិមយ:** សំពត់ដែលសម្រេចអំពីឫទ្ធិចំពោះឯហិភិក្ខុ។

២៣. **សំពត់ទេវទត្តិយ:** សំពត់ដែលទេវតាថ្វាយ ។

ក៏បណ្ដាសំពត់ទាំងនេះ សំពត់ដែលឈ្មោះថា **សោត្ថិយ** បានដល់សំពត់សម្រាប់ជុតមន្ទិលគភ៌ ។ សំពត់ដែលឈ្មោះថា **គតបច្ចាគត** បានដល់ សំពត់ដែលគេរុំសាកសពនាំទៅព្រៃជាទីចោលសាកសព ហើយនាំ

ត្រឡប់មក ។ សំពត់ដែលឈ្មោះថា ឆដាហដ បានដល់ សំពត់ដែលគេធ្វើជាទង់ ហើយភិក្ខុនាំមកពីទីនោះ ។ សំពត់ដែលឈ្មោះថា ថូប បានដល់ សំពត់ដែលគេបូជាជំបូកកណ្តៀរ ។ សំពត់ដែលឈ្មោះថា សាមុទ្ទិយ បានដល់ សំពត់ដែលត្រូវរលកសមុទ្រទបន្សាត់ឡើងគោក ។ សំពត់ដែលឈ្មោះថា បន្ថិក បានដល់ សំពត់ដែលអ្នកធ្វើដំណើរប្រើដុំថ្នដំ ហើយដណ្តប់ព្រោះខ្លាចចោរ ។ សំពត់ដែលឈ្មោះថា ឥទ្ធិមយ បានដល់ សំពត់របស់ឯហិភិក្ខុ ។ សំពត់ដ៏សេសប្រាកដច្បាស់ហើយ ។

ប្រការថា ចីវរសន្តោសោ បានដល់ សេចក្តីសន្តោសក្នុងចីវរ ២០ ។ ក៏ក្នុងចីវរ មានសន្តោស ២០ គឺ ៖

១-សន្តោសក្នុងការត្រិះរិះ

២-សន្តោសក្នុងការទៅ

៣-សន្តោសក្នុងការស្វែងរក

៤-សន្តោសក្នុងការបាន

៥-សន្តោសក្នុងការទទួលតែល្មមប្រមាណ

៦-សន្តោសក្នុងការវៀរចាកសេចក្តីចង់បាន

៧-សន្តោសតាមតែបាន

៨-សន្តោសតាមកម្លាំង

៩-សន្តោសតាមសេចក្តីសមគួរ

១០-សន្តោសក្នុងទឹក

១១-សន្តោសក្នុងការធាក (ទស់សំពត់បង្សុកូល)

១២-សន្តោសក្នុងការធ្វើ

១៣-សន្តោសក្នុងប្រមាណ

១៤-សន្តោសក្នុងអំបោះ

១៥-សន្តោសក្នុងការដេរ

១៦-សន្តោសក្នុងការជ្រលក់

១៧-សន្តោសក្នុងការធ្វើកប្បៈ

១៨-សន្តោសក្នុងការប្រើប្រាស់

១៩-សន្តោសក្នុងការវៀរចាកការសន្សំ

២០-សន្តោសក្នុងការលះបង់ ។

បណ្តាសន្តោសទាំងនោះ ភិក្ខុអ្នកត្រេកអរនៅចាំវស្សាគ្រប់ត្រៃមាស

នឹងត្រិះរិះត្រឹមតែមួយខែ ក៏គួរ ។

ក៏ភិក្ខុនោះ បវារណាហើយ រមែងធ្វើចីវរក្នុងខែដែលធ្វើចីវរ ។ ភិក្ខុដែលទទួលសំពត់បង្សុកូល រមែងធ្វើដោយកន្លះខែប៉ុណ្ណោះ ។ ការត្រិះរិះត្រឹមតែមួយខែ ឬកន្លះខែ ឈ្មោះថា សន្តោសក្នុងការត្រិះរិះ ដោយប្រការដូច្នេះ ។ ក៏ភិក្ខុដែលសន្តោសដោយការសន្តោស ក្នុងការត្រិះរិះ គប្បីជាអ្នកដូចនឹងព្រះបង្សុកូលត្ថេរៈ អ្នកចាំវស្សានៅក្នុងបាចីនខណ្ឌរាជីវិហារចុះ ។

មានរឿងដំណាលមកថា ព្រះថេរៈមកដោយសេចក្ដីប្រាថ្នាថា នឹងថ្វាយបង្គំព្រះចេតិយក្នុងចេតិយបព៌តវិហារ លុះថ្វាយបង្គំព្រះចេតិយហើយ ក៏គិតថា ចីវររបស់យើងចាស់ហើយ យើងនឹងបានក្នុងទីនៅរបស់ភិក្ខុច្រើន ។ លោកទើបទៅកាន់មហាវិហារ ជួបព្រះសង្ឃត្ថេរៈ សួរដល់ទីនៅហើយ ក៏នៅទីនោះ ព្រឹកឡើង ទើបកាន់យកចីវរមក ថ្វាយបង្គំព្រះថេរៈ ។ ព្រះថេរៈសួរថា អ្វីលោកម្ចាស់ ។ ក៏ឆ្លើយថា លោកម្ចាស់ ខ្ញុំនឹងទៅកាន់ស្រុក ។ ព្រះថេរៈទើបពោលថា លោកម្ចាស់ សូម្បីខ្ញុំក៏នឹងទៅ ។ ទើបពោលថា ល្អហើយលោកម្ចាស់ ក៏ដើរទៅឈរត្រង់ស៊ុមទ្វារម្ខាងនៃដើម

មហាពោធិ៍ គិតថា យើងនឹងបានចីវរដែលគួរពេញចិត្ត ក្នុងទីនៅរបស់អ្នកមានបុណ្យ ហើយទើបត្រឡប់គិតទៀតថា ការត្រិះរិះរបស់យើងមិនបរិសុទ្ធិ ក៏ត្រឡប់ពីទីនោះភ្លាម ស្អែកឡើង ទើបទៅកាន់ទីជិតទួលស្វាយ ស្អែកឡើង ក៏ត្រឡប់ពីទ្វារទិសខាងជើងរបស់មហាចេតិយដូចយ៉ាងនោះ សូម្បីក្នុងថ្ងៃទី ៤ ក៏បានទៅកាន់សម្នាក់របស់ព្រះថេរៈ ។ ព្រះថេរៈដឹងថា ភិក្ខុនេះនឹងមានសេចក្ដីត្រិះរិះមិនបរិសុទ្ធិ ទើបកាន់យកចីវរ សួរបញ្ហាបណ្ដើរ ហើយចូលស្រុកជាមួយលោក ។ ក៏ក្នុងយប់នោះ មនុស្សម្នាក់ត្រូវឧច្ចារៈបៀតបៀន ទើបបន្ទោបង់ឧច្ចារៈដាក់ក្នុងសំពត់សាដកនោះ ចោលសំពត់សាដកនោះទុកក្នុងគំនរសម្រាម ។ ព្រះបង្សុកូលិកត្ថេរៈ ឃើញសំពត់សាដកនោះ មានរុយក្បាលខៀវចោមរោម ទើបផ្គងអញ្ជលិ ។ ព្រះមហាថេរៈទើបសួរថា ហេតុដូចម្ដេច លោកទើបបានផ្គងអញ្ជលីចំពោះគំនរសម្រាមហ្ន៎ ។ ក៏ឆ្លើយថា ករុណាលោកម្ចាស់ ខ្ញុំមិនបានផ្គងអញ្ជលីចំពោះគំនរសម្រាម ខ្ញុំផ្គងអញ្ជលីចំពោះព្រះទសពល ព្រះបិតារបស់ខ្ញុំទេតើ លោកម្ចាស់ ការដែលភិក្ខុកាន់យកសំពត់បង្សុកូល ដែលគេរុំសាកសពរបស់នាងបុណ្ណទាសីហើយទុកចោល ដេញសត្វតូចៗ ប្រមាណមួយនាឡិចេញ

ពីព្រៃស្មសាន ធ្វើបានលំបាក ។ ព្រះមហាថេរៈគិតថា ការត្រិះរិះរបស់ភិក្ខុដែលទ្រទ្រង់សំពត់បង្សុកូលបរិសុទ្ធិហើយ ។ សូម្បីព្រះថេរៈ អ្នកទ្រទ្រង់សំពត់បង្សុកូលឈរក្នុងទីនោះឯង ចម្រើនវិបស្សនាសម្រេចផល ៣ កាន់យកសំពត់សាដកផ្ទាំងនោះ ធ្វើជាចីវរដណ្តប់ទៅកាន់បាចីនខ័ណ្ឌរាជីវិហារ សម្រេចព្រះអរហត្តដែលជាផលដ៏ប្រសើរ ។ ក៏ការដែលភិក្ខុកាលទៅដើម្បីត្រូវការចីវរ មិនត្រូវគិតថា នឹងបានពីទីណា ហើយទៅដោយប្រាថ្នាកម្មដ្ឋានជាធំតែម្យ៉ាង ឈ្មោះថា **សន្តោសក្នុងការទៅ** ។ ក៏ភិក្ខុកាលស្វែងរក កុំស្វែងរកនឹងអ្នកណាបញ្ជូនទៅ នាំយកភិក្ខុដែលជាលជ្ជី មានសីលជាទីស្រឡាញ់ទៅស្វែងរក ឈ្មោះថា **សន្តោសក្នុងការស្វែងរក** ។ ភិក្ខុកាលស្វែងរកយ៉ាងនេះ ឃើញអ្នកនាំចីវរមកពីឆ្ងាយ កុំត្រិះរិះយ៉ាងនេះថា ចីវរនោះនឹងជារបស់គួរពេញចិត្ត ចីវរនោះមិនជារបស់គួរពេញចិត្ត ដូច្នេះហើយ ត្រេកអរជាមួយបណ្តាចីវរ សាច់គ្រោតគ្រាត ឬសាច់ល្អិតជាដើម តាមតែនឹងបាន ឈ្មោះថា **សន្តោសក្នុងការបាន** ។ ភិក្ខុសូម្បីទទួលយកចីវរ ដែលបានហើយយ៉ាងនេះ ត្រេកអរដោយប្រមាណដែលត្រឹមតែល្មមដល់ខ្លួនប៉ុណ្ណោះថា សំពត់ប៉ុណ្ណេះ នឹងមានដើម្បីចីវរ ២ ជាន់

សំពត់ប៉ុណ្ណោះ នឹងមានដើម្បីចីវរមួយជាន់ ឈ្មោះថា សន្តោសក្នុងការទទួលតែល្មមប្រមាណ ។ ភិក្ខុកាលស្វែងរកចីវរមិនត្រូវគិតថា យើងនឹងបានចីវរដែលគួរពេញចិត្តត្រង់ទ្វារផ្ទះ របស់អ្នកឯណោះ ដូច្នេះហើយត្រាច់ទៅតាមលំដាប់ផ្ទះ ឈ្មោះថា **សន្តោសក្នុងការវៀរចាកសេចក្តីចង់បាន** ។ ការដែលភិក្ខុអាចនឹងញ៉ាំងអត្តភាពឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ ដោយបណ្តាចីវរដែលសៅហ្មង ឬប្រណីតយ៉ាងណាមួយ ញ៉ាំងអត្តភាពឲ្យប្រព្រឹត្តទៅដោយចីវរតាមដែលបានទុំះឯង ឈ្មោះថា **សន្តោសតាមបាន** ។ ការដែលភិក្ខុដឹងដល់កម្លាំងរបស់ខ្លួន ហើយអាចនឹងញ៉ាំងអត្តភាពឲ្យប្រព្រឹត្តទៅដោយចីវរប្រភេទណា ញ៉ាំងអត្តភាពឲ្យប្រព្រឹត្តទៅដោយចីវរនោះ ឈ្មោះថា **សន្តោសតាមកម្លាំង** ។ ភិក្ខុឲ្យចីវរដែលគួរពេញចិត្តដល់ភិក្ខុដទៃ ខ្លួនឯងញ៉ាំងអត្តភាពឲ្យប្រព្រឹត្តទៅដោយចីវរយ៉ាងណាមួយ ឈ្មោះថា **សន្តោសតាមសេចក្តីសមគួរ** ។ ភិក្ខុមិនជ្រើសរើសថា ទឹកត្រង់ណាគួរពេញចិត្ត ត្រង់ណាមិនគួរពេញចិត្ត ដូច្នេះហើយ នាំដោយទឹកដែលល្មមនឹងនាំមកបានខ្លះ ឈ្មោះថា សន្តោសក្នុងទឹក ។ ក៏ការដែលភិក្ខុវៀរទឹកដែលល្អក់ទៅដោយដីពណ៌លឿង ដីភក់ និងក្នុងស្មៅស្អុយចេញក៏គួរ ។ ភិក្ខុកាលធាក មិន

ប្រើដំបងជាដើមគប់ ប្រើដៃទាញមក ឈ្មោះថា **សន្តោសក្នុងការចាក** ។ ភិក្ខុដាក់ស្លឹកឈើចុះទៅហើយ ចាកចីវរដែលមិនស្អាតយ៉ាងនោះ សូម្បីដោយទឹកក្តៅក៏គួរ ។ ការដែលភិក្ខុចាកយ៉ាងនេះ មិនឲ្យចិត្តកម្រើកថា សំពត់ផ្ទាំងនេះសាច់គ្រោតគ្រាត សំពត់ផ្ទាំងនេះសាច់ល្អិត ធ្វើទៅដោយទំនងដែលត្រឹមតែល្មមនោះឯង ឈ្មោះថា **សន្តោសក្នុងការធ្វើ** ។ ការធ្វើចីវរដែលត្រឹមតែល្មមនឹងបិទមណ្ឌល ៣ បានទុំះឯង ឈ្មោះថា **សន្តោសក្នុងបរិមាណ** ។ ក៏កាលនឹងធ្វើចីវរ ភិក្ខុមិនប្រមូលគ្នាថា យើងនឹងស្វែងរកអំបោះដែលត្រូវចិត្តដូច្នេះ ហើយនាំអំបោះក្នុងស្ថានទី មានប្រកផ្លូវជាដើម ឬក្នុងទេវស្ថានមក ឬកាន់យកអំបោះយ៉ាងណាមួយនោះឯង ដែលគេទុកដាក់ជិតជើងមកធ្វើ ឈ្មោះថា **សន្តោសក្នុងសរសៃអំបោះ** ។ ក៏ក្នុងវេលាដេរកុសិ គប្បីដេរបាន ៧ ដង ឆ្ងាយពីគ្នាប្រមាណ ១ ធ្នាប់ ។ ក៏កាលភិក្ខុធ្វើយ៉ាងនេះ ភិក្ខុរូបណាមិនមានសម្លាញ់ សូម្បីវត្តភេទ ក៏មិនមានដល់ភិក្ខុនោះ ។ តែគប្បីដេរ ៧ ដង ប្រមាណ ៣ ធ្នាប់ ។ ភិក្ខុដែលធ្វើយ៉ាងនេះ គប្បីមានសម្លាញ់អ្នកធ្វើដំណើរជាមួយគ្នាចុះ ។ ភិក្ខុណាមិនមានសម្លាញ់ ជាវត្តភេទដល់ភិក្ខុនោះ ។ នេះឈ្មោះថា **សេចក្តីសន្តោស**

ក្នុងការដេរ ។ ក៏ភិក្ខុកាលជ្រលក់មិនគប្បី ត្រាច់ស្វែងរកជ្រៃខ្មៅជាដើមបានវត្ថុណា បណ្តាសំបកឈើពណ៌ខ្មៅជាដើម គប្បីជ្រលក់ដោយសំបកឈើនោះ ។ កាលមិនបាន គប្បីកាន់យកទឹកជ្រលក់ដែលពួកមនុស្សកាន់យកក្នុងព្រៃហើយទុកចោល ឬកាកដែលពួកភិក្ខុស្ងោរ ហើយទុកចោលជ្រលក់ចុះ ។ នេះឈ្មោះថា **សេចក្តីសន្តោសក្នុងការជ្រលក់** ។ ការដែលភិក្ខុកាន់យកបណ្តាពណ៌ខៀវ ពណ៌កក់ ពណ៌ខ្មៅ និងពណ៌ផ្ទៃមេឃក្រម៉ៅ យ៉ាងណាមួយ ធ្វើកប្បៈខ្នាតប៉ុនមនុស្សអង្គុយលើខ្នងដំរី មើលឃើញ ឈ្មោះថា **សន្តោសក្នុងការធ្វើកប្បៈ** ។ ការប្រើប្រាស់ត្រឹមតែដើម្បីបិទបាំងអវយវៈ ដែលនឹងធ្វើឲ្យសេចក្តីខ្មាសកម្រើក ឈ្មោះថា **សន្តោសក្នុងការបរិភោគ** ។ ក៏ភិក្ខុបានក្រណាត់សំពត់ហើយ តែមិនទាន់បានអំបោះម្ជុល ឬអ្នក (ជួយ) ធ្វើ នឹងរក្សាទុកក៏គួរ ។ កាលបានហើយនឹងរក្សាទុកមិនគួរ ។ បើប្រាថ្នានឹងឲ្យចីវរដែលធ្វើសម្រេចហើយ ដល់ពួកអន្តេវាសិកជាដើម តែពួកអន្តេវាសិកនោះមិននៅ គួរនឹងរក្សាទុកដរាបដល់ពួកគេមក កាលពួកអន្តេវាសិកមកដល់ គប្បីឲ្យចុះ កាលមិនអាចនឹងឲ្យបាន ក៏គប្បីអធិដ្ឋានទុក កាលមានចីវរដទៃ នឹងអធិដ្ឋានជាសំពត់ក្រាល

ផែនដីក៏គួរ ក៏ចីវរដែលមិនបានអធិដ្ឋានប៉ុណ្ណោះ ទើបជាសន្និធិ ចីវរដែលអធិដ្ឋានហើយមិនជាសន្និធិទេ ព្រះមហាសិវត្ថេរពោលទុកដូច្នេះ ។ នេះឈ្មោះថា **សន្តោសក្នុងការវៀរចាកការសន្សំ** ។ ភិក្ខុកាលលះបង់ មិនគប្បីឲ្យដោយយល់ដល់មុខ ។ គប្បីតាំងនៅក្នុងសារាណីយធម៌ ហើយលះបង់ចុះ ។ នេះឈ្មោះថា **សន្តោសក្នុងការលះបង់** ។ បង្សុកូលិកង្គធុតង្គ និងតេចីវរិកង្គធុតង្គ ឈ្មោះថា ធុតង្គដែលជាប់ទាក់ទងដោយចីវរ ។ កថាយ៉ាងពិស្តារនៃធុតង្គទាំង ២ នោះ គប្បីជ្រាបពី **គម្ពីរវិសុទ្ធិមគ្គ** ។ ភិក្ខុដែលបំពេញមហាអរិយវង្ស ប្រការថា ការសន្តោសដោយចីវរ រមែងរក្សាធុតង្គ ២ ប្រការនេះទុកបាន ដោយប្រការដូច្នេះ ។ ភិក្ខុកាលរក្សាធុតង្គ ២ ប្រការនេះបាន រមែងជាអ្នកឈ្មោះថា សន្តោសតាមមហាអរិយវង្សថា **ការសន្តោសដោយចីវរ** ។

បទថា វណ្ណវាទី គប្បីជ្រាបអធិប្បាយដូចតទៅនេះ ៖

ភិក្ខុមួយរូបជាអ្នកសន្តោសពិតៗ តែមិនពោលពណ៌នាដល់សេចក្តីសន្តោស ។ មួយរូបទៀត មិនជាអ្នកសន្តោស តែត្រឡប់ជាពោលពណ៌នាដល់សេចក្តីសន្តោស ។ មួយរូបទៀតទាំងមិនសន្តោស ទាំងមិនពោល

ពណ៌នាដល់សេចក្តីសន្តោស ។ មួយរូបទៀត ទាំងជាអ្នកសន្តោស ទាំងពោលពណ៌នាដល់សេចក្តីសន្តោស ។ ដើម្បីសម្តែងហេតុផលប្រការនោះ លោកទើបពោលពាក្យថា ជាអ្នកមានប្រក្រតីពោលពណ៌នា ដល់សេចក្តីសន្តោសក្នុងចីវរតាមមានតាមបាន ។ បទថា អនេសនំ សេចក្តីថា ការស្វែងរកដែលមិនសមគួរ មានការបញ្ជូនដំណឹង ការធ្វើដំណើរ និងការតាមប្រកបក្នុងកម្មទាំង ២ នោះ ដែលជាការងាររបស់ទូត ។ បទថា អប្បដិរូបំ សេចក្តីថា មិនគួរ ។ បទថា អលទ្ធា ច ប្រែថា មិនបាន ។ ភិក្ខុដែលសន្តោស សូម្បីមិនបានចីវរ ក៏មិនក្តៅក្រហាយ ដូចភិក្ខុរូបខ្លះគិតថា យើងនឹងបានចីវរយ៉ាងណាហ្ន៎ ហើយចូលជាមួយពួកភិក្ខុដែលមានបុណ្យ ធ្វើការបញ្ឆោតបន្លំ រមែងតក់ស្លុត រមែងក្តៅក្រហាយ ដូច្នោះ ។ បទថា លទ្ធា ច សេចក្តីថា បានដោយត្រឹមត្រូវតាមធម៌ ។ បទថា អគធិតោ សេចក្តីថា អ្នកមិនត្រូវសេចក្តីលោភចងរឹតទុក ។ បទថា អមុច្ឆិតោ សេចក្តីថា មិនដល់សេចក្តីងប់ជ្រប់ ព្រោះចំណង់ខ្លាំង ។ បទថា អនជ្ឈាបន្នោ សេចក្តីថា មិនត្រូវតណ្ហាសង្កត់សង្កិន គឺ រួបរឹត ។ បទថា អាទីនវទស្សាវី សេចក្តីថា ឃើញទោសក្នុងអាបត្តិដែលត្រូវ ព្រោះការស្វែង

រកដែលមិនសមគួរ និងក្នុងការបរិភោគលាភ ដែលត្រូវចំណាងចងរឹតទុក បទថា និស្សរណាបញ្ញោ សេចក្តីថា អ្នកដឹងដល់ការរលាស់ចេញ ដែលលោកពោលទុកថា ត្រឹមតែដើម្បីបំបាត់សេចក្តីត្រជាក់ជាដើម ។ បទថា ឥតរីតរចីវរសន្តុដ្ឋិយា សេចក្តីថា ដោយការសន្តោស ដោយចីវរយ៉ាងណាមួយ ។ បទថា នេវត្តានុក្កំសេតិ សេចក្តីថា មិនធ្វើការលើកខ្លួនឡើងថា យើងជាអ្នកទ្រទ្រង់សំពត់បង្សុកូល យើងសមាទានបង្សុកូលិកង្គ-ធុតង្គ តាំងពីនៅក្នុងពេលឧបសម្ប័ទ នឹងមានអ្នកណាដូចយើង ដូច្នេះ ។ ពីរបទថា ន បរំ វម្ភេតិ សេចក្តីថា មិនគ្របសង្កត់អ្នកដទៃ យ៉ាងនេះថា ក៏ភិក្ខុពួកដទៃនេះ មិនជាអ្នកទ្រទ្រង់សំពត់បង្សុកូលទេ ឬថា ភិក្ខុពួកនេះ មិនមានសូម្បីត្រឹមតែបង្សុកូលិកង្គធុតង្គ ដូច្នេះ ។ ច្រើនបទថា យោ ហិ តត្ថ ទក្ខោ សេចក្តីថា ភិក្ខុណាជាអ្នកប្រឹងប្រែង ឆ្លាតវាងវៃ ក្នុងការសន្តោសដោយចីវរនោះ ឬក្នុងគុណ មានភាពជាអ្នកពោលពណ៌នាជាដើម ។ បទថា អនលសោ សេចក្តីថា វៀរចាកសេចក្តីខ្ជិលច្រអូស ដោយការធ្វើជាប់ត ។ ពីរបទថា សម្បជានោ បដិស្សតោ សេចក្តីថា ប្រកបដោយបញ្ញាក្នុងការដឹងខ្លួន និងដោយការរឭកបាន ។ ពីរបទថា អរិយវំសេ ឋិតោ

សេចក្តីថា តាំងនៅក្នុងអរិយវង្ស ។

ប្រការថា ឥតរិតរេន បិណ្ឌចាតេន សេចក្តីថា ដោយបិណ្ឌបាត យ៉ាងណាមួយ ។ សូម្បីក្នុងសេចក្តីនេះ បណ្ឌិតក៏គប្បីជ្រាប បិណ្ឌបាត ខេត្តក្នុងការត្រាច់បិណ្ឌបាត សេចក្តីសន្តោសក្នុងបិណ្ឌបាត ធុតង្គដែលជាប់ទាក់ទងដោយបិណ្ឌបាត ។

បណ្តា ៤ ប្រការនោះ ប្រការថា បិណ្ឌបាត ១៦ យ៉ាង គឺ បាយ នំកុម្មាស សត្តុវ ត្រី សាច់ ទឹកដោះជូ ទឹកដោះស្រស់ ទឹកដោះថ្លា ទឹកដោះខាប់ ប្រេង ទឹកឃ្មុំ ស្ករអំពៅ បបរ របស់គួរទំពារ របស់គួរក្លក់ របស់គួរលិទ្ធ (ជញ្ជក់) ។

ប្រការថា បិណ្ឌចាតក្ខេត្តំ សេចក្តីថា ខេត្រនៃការត្រាច់បិណ្ឌបាត មាន ១៥ គឺ ៖

១-ភត្តដែលគេថ្វាយព្រះសង្ឃ

២-ភត្តដែលគេថ្វាយចំពោះ

៣-ភត្តដែលបានក្នុងទីនិមន្ត

៤-ភត្តដែលគេថ្វាយព្រមជាមួយស្លាក

៥-ភត្តដែលគេថ្វាយប្រចាំបក្ខ

៦-ភត្តដែលគេថ្វាយក្នុងថ្ងៃឧបោសថ

៧-ភត្តដែលគេថ្វាយក្នុងថ្ងៃបាដិបទ (គឺថ្ងៃមួយកើត ឬរោច)

៨-ភត្តដែលគេថ្វាយដល់ភិក្ខុដែលចរមក

៩-ភត្តដែលគេថ្វាយដល់ភិក្ខុដែលត្រៀមទីងទៅ

១០-ភត្តដែលគេថ្វាយដល់ភិក្ខុឈឺ

១១-ភត្តដែលគេថ្វាយដល់ភិក្ខុដែលឧបដ្ឋាកភិក្ខុឈឺ

១២-ភត្តដែលគេថ្វាយក្នុងវិហារជិត

១៣-ភត្តដែលគេថ្វាយដល់ភិក្ខុដែលចាំកុដិ

១៤-ភត្តដែលគេថ្វាយប្រចាំថ្ងៃ

១៥-ភត្តដែលគេថ្វាយដល់ភិក្ខុដែលចាំវិហារ ។

ប្រការថា បិណ្ឌចាតសន្តោសោ សេចក្តីថា សន្តោសមាន ១៥ គឺ

១-សន្តោសក្នុងការត្រិះរិះក្នុងបិណ្ឌបាត

២-សន្តោសក្នុងការទៅ

៣-សន្តោសក្នុងការស្វែងរក

៤-សន្ទោសក្នុងការបានចំពោះ

៥-សន្ទោសក្នុងការទទួល

៦-សន្ទោសក្នុងការទទួលតែល្មមប្រមាណ

៧-សន្ទោសក្នុងការវៀរចាកសេចក្តីចង់បាន

៨-សន្ទោសតាមបាន

៩-សន្ទោសតាមកម្លាំង

១០-សន្ទោសតាមសមគួរ

១១-សន្ទោសក្នុងការទំនុកបម្រុង

១២-សន្ទោសក្នុងការកំណត់

១៣-សន្ទោសក្នុងការបរិភោគ

១៤-សន្ទោសក្នុងការវៀរចាកការសន្សំ

១៥-សន្ទោសក្នុងការលះបង់

បណ្តាសន្ទោសទាំងនោះ ភិក្ខុដែលត្រេកអរ លុបមុខហើយ រមែងត្រិះរិះ ។ ក៏ភិក្ខុដែលត្រាច់ទៅជាមួយគណៈ ភិក្ខុដែលត្រាច់បិណ្ឌបាតជាវត្ត ក្នុងវេលាឧបដ្ឋាកព្រះថេរៈក្នុងវេលាល្ងាច ត្រូវសួរថា ស្អែកនេះពួក

យើងនឹងត្រាច់បិណ្ឌបាតទីណា ឆ្លើយថា ក្នុងស្រុកឈ្មោះឯណោះ លោកម្ចាស់ គិតត្រឹមតែប៉ុណ្ណោះ បន្ទាប់ពីនោះទៅ ក៏មិនគប្បីត្រិះរិះ (ទៀត) ។ ភិក្ខុដែលត្រាច់តែម្នាក់ឯង គប្បីឈរត្រិះរិះក្នុងរោងសម្រាប់ត្រិះរិះចុះ ។ ភិក្ខុដែលត្រិះរិះច្រើនជាងនោះ រមែងជាអ្នកឃ្លាតឆ្ងាយចាកអរិយវង្ស ។ ប្រការដែលពោលមកនេះ ឈ្មោះថា **សន្តោសក្នុងការត្រិះរិះ** ។ ក៏ភិក្ខុដែលនឹងចូលទៅបិណ្ឌបាត មិនត្រូវគិតថា នឹងបានទីណា គប្បីទៅដោយមានកម្មដ្ឋានជាធំចុះ ។ ប្រការនេះ ឈ្មោះថា **សន្តោសក្នុងការទៅ** ។ ភិក្ខុដែលស្វែងរក មិនត្រូវកំណត់ថា ជាអ្វី គប្បីនាំយកភិក្ខុដែលជាលជ្ជីមានសីលជាទីស្រឡាញ់ប៉ុណ្ណោះ ទៅស្វែងរកចុះ ។ ប្រការនេះឈ្មោះថា **សន្តោសក្នុងការស្វែងរក** ។ ភិក្ខុឃើញអ្នកនាំអាហារមកពីទីឆ្ងាយ មិនគប្បីឲ្យកើតសេចក្ដីគិតឡើងថា របស់នោះគួរពេញចិត្ត របស់នោះមិនគួរពេញចិត្ត ដូច្នេះ ។ នេះឈ្មោះថា **សន្តោសក្នុងការបានចំពោះ** ។ ភិក្ខុមិនគប្បីគិតថា របស់នេះគួរពេញចិត្ត យើងនឹងទទួល របស់នេះមិនគួរពេញចិត្ត យើងនឹងមិនទទួល ដូច្នេះ ហើយទទួលយកតែត្រឹមតែអាហារល្មមញ៉ាំងអត្តភាពយ៉ាងណាមួយប៉ុណ្ណោះចុះ ។ នេះឈ្មោះថា **សន្តោសក្នុង**

ការទទួល ។ ក៏ក្នុងសន្តោសប្រការនេះ ទេយ្យធម៌មានច្រើន តែទាយកត្រូវការនឹងថ្វាយតែបន្តិចបន្តួច គប្បីទទួលយកតែបន្តិចបន្តួច សូម្បីទេយ្យ-ធម៌ក៏មានច្រើន ហើយទាយកក៏ត្រូវការនឹងថ្វាយច្រើន គប្បីទទួលយកតែល្មមប្រមាណប៉ុណ្ណោះ ទេយ្យធម៌មានមិនច្រើន ហើយទាយកក៏ត្រូវការនឹងថ្វាយមិនច្រើន គប្បីទទួលយកតែបន្តិចបន្តួច ទេយ្យធម៌មានមិនច្រើនតែទាយកត្រូវការនឹងថ្វាយច្រើន ក៏គប្បីទទួលយកតែល្មមប្រមាណប៉ុណ្ណោះ ។ ក៏ភិក្ខុដែលមិនស្គាល់ប្រមាណក្នុងការទទួល រមែងធ្វើសេចក្តីជ្រះថ្លារបស់ពួកមនុស្សឲ្យវិនាសទៅ ធ្វើសទ្ធាឲ្យធ្លាក់ចុះ មិនធ្វើពាក្យទូន្មាន មិនអាចនឹងទុបចិត្តសូម្បីរបស់មាតាបង្កើតបាន ។ ភិក្ខុគប្បីស្គាល់ប្រមាណជាមុនហើយ ទើបទទួល ដោយប្រការដូច្នេះឯង ។ នេះឈ្មោះថា **សន្តោសក្នុងការទទួលតែល្មមប្រមាណ** ។ ភិក្ខុមិនទៅកាន់ត្រកូលដែលស្គុកស្គម្ភប៉ុណ្ណោះ គប្បីទៅតាមលំដាប់ផ្ទះចុះ ។ នេះឈ្មោះថា **សន្តោសក្នុងការវៀរចាកការចង់បាន** ។

យថាលាភសន្តោស ជាដើម មានន័យដូចពោលហើយក្នុងចីវរនុ៎ះឯង ។

ការដែលភិក្ខុដឹងអ្នកឧបការៈយ៉ាងនេះថា យើងនឹងឆាន់បិណ្ឌបាត ហើយ រក្សាសមណធម៌ ដូច្នេះ ហើយឆាន់ ឈ្មោះថា **ឧបការសន្តោស** ។ ភិក្ខុមិនគប្បីទទួលបិណ្ឌបាត ដែលគេដាក់ពេញបាត្រ ហើយនាំមក (ថ្វាយ) កាលមានអនុបសម្បន្ន (កូនសិស្ស) គប្បីឲ្យអនុបសម្បន្ននោះនាំមក កាលមិនមាន ក៏គប្បីឲ្យគេនាំមក ហើយទទួលតែល្មមទទួលបាន ។ នេះឈ្មោះថា **សន្តោសក្នុងការកំណត់** ។ កាលភិក្ខុឆាន់ដោយមនសិការយ៉ាងនេះថា ការឆាន់នេះ ដើម្បីបន្ទោបង់សេចក្តីស្រេកឃ្លានបាន ការចេញចាកកពទីងមានបានព្រោះការឆាន់នេះ ឈ្មោះថា **សន្តោសក្នុងការបរិភោគ** ។ ភិក្ខុមិនគប្បីរក្សា សន្សំទុកឆាន់ ។ នេះឈ្មោះថា **សន្តោសក្នុងការវៀរចាកការសន្សំ** ។ ភិក្ខុមិនគប្បីយល់ដល់មុខ តាំងនៅក្នុងសាពណិយធម៌ហើយ គប្បីលះបង់ចុះ ។ នេះឈ្មោះថា **សន្តោសក្នុងការលះបង់** ។

ក៏ធុតង្គ ៥ ប្រការគឺ បិណ្ឌបាតិកង្គៈ សបទានចារិកង្គៈ ឯកាសនិកង្គៈ បត្តបិណ្ឌិកង្គៈ ខលុបច្ឆាភត្តិកង្គៈ ជាប់ទាក់ទងនឹងបិណ្ឌបាត ។

កថាយ៉ាងពិស្តាររបស់ធុតង្គទាំង ៥ ប្រការនោះ លោកពោលទុកហើយក្នុងវិសុទ្ធិមគ្គ ។ ភិក្ខុដែលបំពេញមហាអរិយវង្ស ប្រការថា ការ

សន្ទោសក្នុងបិណ្ឌបាត រមែងរក្សាធុតង្គ ៥ ប្រការនេះទុកបាន ដោយប្រការដូច្នេះ ។ ភិក្ខុកាលរក្សាធុតង្គ ៥ ប្រការនេះបាន រមែងជាអ្នកសន្ទោសតាមមហាអរិយវង្ស ប្រការថា **ការសន្ទោសដោយបិណ្ឌបាត** ។ បទថា វណ្ណវាទី ជាដើម គប្បីជ្រាបតាមន័យដែលពោលហើយនុ៎ះឯង ។

ក្នុងបទថា សេនាសនេន នេះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបសេនាសនៈ ខែត្រនៃសេនាសនៈ សេចក្តីសន្ទោសក្នុងសេនាសនៈ ធុតង្គដែលជាប់ទាក់ទងនឹងសេនាសនៈ ។

បណ្តា ៤ ប្រការនោះ ប្រការថា សេនាសនំ សេចក្តីថា សេនាសនៈមាន ១៥ ប្រភេទ នេះគឺ ៖

១-គ្រែ

២-តាំង

៣-ពូក

៤-ខ្នើយ

៥-វិហារ

៦-ពានហាល

៧-ប្រាសាទ

៨-ប្រាសាទត្រងិល

៩-ល្អាង

១០-ទីពួនសម្ងំ

១១-ប៉ម

១២-ផ្ទះកំពូលតែមួយ

១៣-គុម្ពឫស្សី

១៤-គល់ឈើ

១៥-ឬថា ទីដែលសមគួរដល់ភិក្ខុ ។

ប្រការថា ***ខេត្តរបស់សេនាសនៈ*** សេចក្តីថា ខេត្តមាន ៦ គឺ ៖ ១-អំពីសង្ឃ ២-អំពីគណៈ ៣-អំពីញាតិ ៤-អំពីមិត្ត ៥-អំពីទ្រព្យរបស់ខ្លួន ៦-ឬខេត្តដែលជារបស់បង្សុកូល ។

ប្រការថា ***សន្តោសក្នុងសេនាសនៈ*** សេចក្តីថា ក្នុងសេនាសនៈ មានសន្តោស ១៥ យ៉ាង មានសន្តោសក្នុងការត្រិះរិះជាដើម ។ សន្តោសទាំងនោះ គប្បីជ្រាបតាមន័យដែលពោលហើយក្នុងបិណ្ឌបាតនុ៎ះឯង ។

ក៏ធុតង្គ ៥ ប្រការ គឺ អារញ្ញិកង្គៈ រុក្ខមូលិកង្គៈ អព្ភោកាសិកង្គៈ សោសានិកង្គៈ យថាសន្ថតិកង្គៈ ជាប់ទាក់ទងដោយសេនាសនៈកថា យ៉ាងពិស្ដាររបស់ធុតង្គទាំងនោះ លោកពោលទុកហើយក្នុងវិសុទ្ធិមគ្គ ។ ភិក្ខុដែលបំពេញមហាអរិយវង្សប្រការថា ការសន្ដោសក្នុងសេនាសនៈ រមែងឈ្មោះថា រក្សាធុតង្គ ៥ ប្រការនេះ ដោយប្រការដូច្នេះ ។ កាលរក្សាធុតង្គ ៥ ប្រការនេះបាន ចាត់ថា ជាអ្នកសន្ដោសតាមមហាអរិយវង្សប្រការថា ការសន្ដោសក្នុងសេនាសនៈ ។

ក៏គិលានប្បច្ច័យ រួមចូលក្នុងបិណ្ឌបាតនុ៎ះឯង ។ ក្នុងគិលានប្បច្ច័យនោះ ភិក្ខុគប្បីជាអ្នកសន្ដោសដោយការសន្ដោសតាមបាន សន្ដោសតាមកម្លាំង និងសន្ដោសតាមសមគួរ ។ ភិក្ខុ (កាលសមាទាន) នេសជ្ជិកង្គ-ធុតង្គ ឈ្មោះថា រមែងសេពគប់អរិយវង្ស ប្រការថា ការត្រេកអរក្នុងភាវនា ។ សមពិតដូចពាក្យដែលលោកពោលទុកថា

ក្នុងសេនាសនៈ លោកពោលធុតង្គទុក ៥ ប្រការ ធុតង្គ ៥ ប្រការ អាស្រ័យអាហារ ប្រការមួយជាប់ទាក់ទងនឹងសេចក្ដីព្យាយាម និងពីរប្រការទៀត អាស្រ័យចីវរ ។

ព្រះធម្មសេនាបតីសារីបុត្តត្ថេរ ពោលអរិយវង្សប្រការថា ការសន្តោសក្នុងចីវរ ប្រការទីមួយ ដូចទឹងបែងចែកមហាបឋវី ដូចទឹងញ៉ាំងផ្ទៃទឹកឲ្យពេញ និងដូចជាពង្រីកអាកាសឲ្យធំទូលាយ , ពោលអរិយវង្សប្រការថា ការសន្តោសក្នុងបិណ្ឌបាត ប្រការទី ២ ដូចជាទឹងញ៉ាំងព្រះចន្ទឲ្យតាំងឡើង និងដូចជាទឹងញ៉ាំងព្រះអាទិត្យឲ្យរះឡើងមក , ពោលអរិយ-វង្សប្រការថា ការសន្តោសក្នុងសេនាសនៈ ប្រការទី ៣ ដូចជាលើកភ្នំសិនេរុឡើង , ឥឡូវនេះ ដើម្បីទឹងពោលអរិយវង្សប្រការថា សេចក្តីត្រេកអរក្នុងភាវនាប្រការទី ៤ ដែលប្រដាប់ទៅដោយន័យមួយពាន់ ទើបផ្តើមទេសនាថា លោកដ៏មានអាយុ ក៏ប្រការដទៃនៅមានទៀត ភិក្ខុរមែងជាអ្នកត្រេកអរក្នុងការលះបង់ ដូច្នេះ ។

ក្នុងប្រការនោះ សេចក្តីត្រេកអរ ឈ្មោះថា អារាមោ អធិប្បាយថា សេចក្តីត្រេកអរក្រៃលែង ។ ភិក្ខុឈ្មោះថា ត្រេកអរក្នុងការលះ ព្រោះអត្ថថា មានសេចក្តីត្រេកអរក្នុងការលះ ៥ យ៉ាង ។ ភិក្ខុឈ្មោះថា ត្រេកអរហើយក្នុងការលះ ព្រោះអត្ថថា ត្រេកអរហើយក្នុងការលះយ៉ាងនេះថា កាលលះសេចក្តីពេញចិត្តក្នុងកាមបាន រមែងត្រេកអរ កាលចម្រើននេក្ខម្មៈ

រមែងត្រេកអរ កាលលះព្យាបាទបាន រមែងត្រេកអរ ។ល។ កាលលះកិលេសទាំងអស់បាន រមែងត្រេកអរ កាលចម្រើនអរហត្តមគ្គ រមែងត្រេកអរ ។ ភិក្ខុឈ្មោះថា ត្រេកអរក្នុងភាវនា ព្រោះអត្ថថា មានសេចក្តីត្រេកអរក្នុងភាវនា តាមន័យដែលពោលទុំះឯង ។ ឈ្មោះថា ត្រេកអរហើយក្នុងភាវនា ព្រោះអត្ថថា ជាអ្នកត្រេកអរហើយក្នុងភាវនា ។ ក៏បណ្តាអរិយវង្ស ៤ ប្រការទាំងនេះ ដោយអរិយវង្សខាងដើម ៣ ប្រការដំបូង លោកពោលដល់វិន័យបិដកទាំងអស់ ដោយអំណាចនៃធុតង្គ ១៣ ប្រការ និងការសន្តោសក្នុងបច្ច័យ ៤ ។ ដោយអរិយវង្សប្រការថា ការត្រេកអរក្នុងភាវនា លោកពោលដល់បិដក ២ ប្រការដ៏សេស ។ ក៏ភិក្ខុកាលពោលអរិយវង្សប្រការថា សេចក្តីត្រេកអរក្នុងភាវនានេះ គប្បីពោលតាមបាលីនៃនេក្ខម្មៈក្នុងបដិសម្ភិទាមគ្គ គប្បីពោលដោយបរិយាយនៃ **ទសុត្តរសូត្រ ក្នុងទីឃនិកាយ** គប្បីពោលដោយបរិយាយនៃ **សតិប្បដ្ឋានសូត្រ ក្នុងមជ្ឈិមនិកាយ** (និង) គប្បីពោលដោយបរិយាយនៃនិទ្ទេសក្នុង**អភិធម្មចុះ** ។

ក្នុង ៤ ប្រការនោះ ប្រការថា បដិសម្ភិទាមគ្គេ នេក្ខម្មធាលិយោ

សេចក្ដីថា ភិក្ខុគប្បីពោលតាមបាលីនៃនេក្ខម្មៈ ក្នុងបដិសម្ភិទាមគ្គ យ៉ាងនេះថា ភិក្ខុនោះកាលចម្រើននេក្ខម្មៈ រមែងត្រេកអរ កាលលះកាមច្ឆន្ទៈបាន រមែងត្រេកអរ កាលចម្រើនសេចក្ដីមិនព្យាបាទ រមែងត្រេកអរ កាលលះការព្យាបាទបាន រមែងត្រេកអរ កាលចម្រើនអាលោកសញ្ញា រមែងត្រេកអរ កាលលះថីនមិទ្ធៈបាន រមែងត្រេកអរ កាលចម្រើនសេចក្ដីស្ងប់ រមែងត្រេកអរ កាលលះឧទ្ធច្ចៈបាន រមែងត្រេកអរ កាលចម្រើនការកំណត់ធម៌ រមែងត្រេកអរ កាលលះវិចិកិច្ឆាបាន រមែងត្រេកអរ កាលចម្រើនញាណ (បញ្ញា) រមែងត្រេកអរ កាលលះអវិជ្ជាបាន រមែងត្រេកអរ កាលចម្រើនបាមោជ្ជៈ រមែងត្រេកអរ កាលលះសេចក្ដីមិនត្រេកអរបាន រមែងត្រេកអរ កាលចម្រើនបឋមជ្ឈាន រមែងត្រេកអរ កាលលះនីវរណៈ ៥ បាន រមែងត្រេកអរ កាលចម្រើនទុតិយជ្ឈាន រមែងត្រេកអរ កាលលះវិតក្កវិចារៈបាន រមែងត្រេកអរ កាលចម្រើនតតិយជ្ឈាន រមែងត្រេកអរ កាលលះបីតិបាន រមែងត្រេកអរ កាលចម្រើនចតុត្ថជ្ឈាន រមែងត្រេកអរ កាលលះសុខ និងទុក្ខបាន រមែងត្រេកអរ កាលចម្រើនអាកាសានញ្ចាយតនសមាបត្តិ រមែងត្រេកអរ កាលលះរូបសញ្ញា បដិឃសញ្ញា នានត្តសញ្ញា

រមែងត្រេកអរ កាលចម្រើនវិញ្ញាណញ្ចាយតនសមាបត្តិ ។ល។ នេវសញ្ញា-នាសញ្ញាយតនសមាបត្តិ រមែងត្រេកអរ កាលលះអាកិញ្ចញ្ញាយតនសមា-បត្តិបាន រមែងត្រេកអរ កាលចម្រើនអនិច្ចានុបស្សនា រមែងត្រេកអរ កាលលះនិច្ចសញ្ញាបាន រមែងត្រេកអរ កាលចម្រើនទុក្ខានុបស្សនា រមែងត្រេកអរ កាលលះសុខសញ្ញាបាន រមែងត្រេកអរ កាលចម្រើនអនត្តានុ-បស្សនា រមែងត្រេកអរ កាលលះអត្តសញ្ញាបាន រមែងត្រេកអរ កាលចម្រើននិព្វិទានុបស្សនា រមែងត្រេកអរ កាលលះសេចក្តីពេញចិត្តបាន រមែងត្រេកអរ កាលចម្រើនវិរាគានុបស្សនា រមែងត្រេកអរ កាលលះរាគៈបាន រមែងត្រេកអរ កាលចម្រើននិរោធានុបស្សនា រមែងត្រេកអរ កាលលះសមុទ័យបាន រមែងត្រេកអរ កាលចម្រើនបដិនិស្សគ្គានុបស្សនាបាន រមែងត្រេកអរ កាលលះសេចក្តីប្រកាន់បាន រមែងត្រេកអរ កាលចម្រើនខយានុបស្សនា រមែងត្រេកអរ កាលលះឃនសញ្ញាបាន រមែងត្រេកអរ កាលចម្រើនវយានុបស្សនាបាន រមែងត្រេកអរ កាលលះអាយូហនៈ (ការប្រមូលទុក) បាន រមែងត្រេកអរ កាលចម្រើនវិបរិណាមានុបស្សនា រមែងត្រេកអរ កាលលះធុវសញ្ញា (សេចក្តីសម្គាល់ថា

យឺនយូរ) បាន រមែងត្រេកអរ កាលចម្រើនអនិមិត្តានុបស្សនា រមែងត្រេកអរ កាលលះនិមិត្តបាន រមែងត្រេកអរ កាលចម្រើនអប្បណិហិតា-នុបស្សនា រមែងត្រេកអរ កាលលះបណិធិ រមែងត្រេកអរ កាលចម្រើនសុញ្ញតានុបស្សនា រមែងត្រេកអរ កាលលះអភិនិវេសបាន រមែងត្រេកអរ កាលចម្រើន អធិប្បញ្ញាធម្មវិបស្សនា រមែងត្រេកអរ កាលលះសារាទា-នាភិនិវេសបាន រមែងត្រេកអរ កាលចម្រើនយថាភូតញ្ញាណទស្សនៈ រមែងត្រេកអរ កាលលះសម្មោហាភិនិវេសបាន រមែងត្រេកអរ កាលចម្រើនអាទីនវានុបស្សនា រមែងត្រេកអរ កាលលះអាលយាភិនិវេស រមែងត្រេកអរ កាលចម្រើនបដិសង្ខាភិនិវេស រមែងត្រេកអរ កាលលះអប្បដិ-សង្ខៈបាន រមែងត្រេកអរ កាលចម្រើនវិវដ្តានុបស្សនា រមែងត្រេកអរ កាលលះសំយោគាភិនិវេសបាន រមែងត្រេកអរ កាលចម្រើនសោតាបត្តិ-មគ្គ រមែងត្រេកអរ កាលលះកិលេសដែលតាំងនៅត្រង់ទីតែមួយជាមួយទិដ្ឋិបាន រមែងត្រេកអរ កាលចម្រើនសកទាគាមិមគ្គ រមែងត្រេកអរ កាលលះកិលេសយ៉ាងគ្រោតគ្រាតបាន រមែងត្រេកអរ កាលចម្រើនអនាគាមិមគ្គ រមែងត្រេកអរ កាលលះកិលេសយ៉ាងល្អិតបាន រមែងត្រេកអរ កាលចម្រើន

អរហត្តមគ្គ រមែងត្រេកអរ កាលលះកិលេសទាំងអស់បាន រមែងត្រេកអរ ដូច្នេះ ។

ប្រការថា ទីឃនិកាយេ ទសុត្តរសុត្តន្តបរិយាយេន កថេ តព្វោ សេចក្តីថា គប្បីពោលដោយបរិយាយនៃទសុត្តរសូត្រក្នុងទីឃនិកាយ យ៉ាងនេះថា ភិក្ខុកាលចម្រើនធម៌មួយ រមែងត្រេកអរ កាលលះធម៌មួយ រមែងត្រេកអរ ។ល។ កាលចម្រើនធម៌ ១០ រមែងត្រេកអរ កាលលះធម៌ ១០ រមែងត្រេកអរ ភិក្ខុកាលចម្រើនធម៌មួយ រមែងត្រេកអរ ដូចម្តេច ? កាលចម្រើនកាយគតាសតិ ដែលជាធម៌សហគតៈដោយសេចក្តីត្រេកអរ រមែងត្រេកអរ ភិក្ខុកាលចម្រើនធម៌មួយនេះ រមែងត្រេកអរ ភិក្ខុកាលលះធម៌មួយ រមែងត្រេកអរ ដូចម្តេច ? កាលលះ អស្មិមានះបាន រមែងត្រេកអរ ភិក្ខុកាលលះធម៌មួយនេះបាន រមែងត្រេកអរ ។ កាលចម្រើនធម៌ ២ យ៉ាង រមែងត្រេកអរ ដូចម្តេច ? ។ល។ កាលចម្រើនធម៌ ១០ យ៉ាង រមែងត្រេកអរដូចម្តេច ? កាលចម្រើន កសិណ ១០ រមែងត្រេកអរ កាលចម្រើនធម៌ទាំងនេះ រមែងត្រេកអរ កាលលះធម៌ ១០ ពួកណាបាន រមែងត្រេកអរ កាលលះមិច្ឆត្តៈ ១០ បាន រមែងត្រេកអរ កាលលះធម៌ ១០

ទាំងនេះបាន រមែងត្រេកអរ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ភិក្ខុជាអ្នកត្រេកអរក្នុង ការទៅ យ៉ាងនេះឯង ។

ប្រការថា មជ្ឈិមនិកាយេ សតិប្បដ្ឋានសុត្តន្តបរិយាយេ កថេ តព្វោ សេចក្តីថា គប្បីពោលដោយបរិយាយនៃសតិប្បដ្ឋានសូត្រ ក្នុងមជ្ឈិមនិកាយ យ៉ាងនេះថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ផ្លូវនេះជាផ្លូវដំណើរទៅយ៉ាងឯក ។ល។ ត្រឹមតែដើម្បីសេចក្តីដឹង ត្រឹមតែដើម្បីជាទីអាស្រ័យរឭក អ្នកមិនជាប់នៅ និងមិនប្រកាន់អ្វីក្នុងលោក ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ សូម្បីយ៉ាងនេះ ភិក្ខុរមែង ជាអ្នកត្រេកអរក្នុងការទៅ ជាអ្នកត្រេកអរហើយក្នុងការទៅ ជាអ្នកត្រេកអរ ក្នុងការលះ ជាអ្នកត្រេកអរហើយក្នុងការលះ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ក៏ ប្រការដទៃទៅមានទៅទៀត ភិក្ខុកាលកំពុងទៅ ក៏ដឹងថា យើងកំពុងទៅ ។ល។ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ក៏ប្រការដទៃទៅមានទៅទៀត ភិក្ខុគប្បីជា អ្នកឃើញនូវរាងកាយដែលគេទុកចោលក្នុងព្រៃស្មសាន ។ល។ ជារបស់ ស្អុយរលួយ លោករមែងនាំចូលមកប្រៀបធៀបនឹងកាយនេះឯងថា សូម្បី រាងកាយនេះឯង ក៏មានធម៌យ៉ាងនេះ មានភាវៈយ៉ាងនេះ មិនកន្លងផុត ភាវៈយ៉ាងនេះទៅបាន ដូច្នេះ លោករមែងឃើញកាយក្នុងកាយដែលជាខាង

ក្នុង ដោយប្រការដូច្នេះ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ភិក្ខុជាអ្នកត្រេកអរក្នុងការនាសូម្បីយ៉ាងនេះឯង ។

ប្រការថា អភិធម្មេ និទ្ទេសបរិយាយេ សេចក្តីថា គប្បីពោលដោយបរិយាយនៃនិទ្ទេសក្នុងអភិធម្មយ៉ាងនេះថា ភិក្ខុកាលឃើញសង្ខតធម៌សូម្បីទាំងពួងថា ជារបស់មិនទៀង ជាទុក្ខ ជារោគ ជាបូស ខ្ទាច ។ល។ ជាធម៌មានសេចក្តីសៅហ្មង រមែងត្រេកអរ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ភិក្ខុនេះឯង រមែងជាអ្នកត្រេកអរក្នុងការនា ។

ប្រការថា នេវ អត្តានុក្កំសេតិ សេចក្តីថា ភិក្ខុរមែងមិនធ្វើការលើកខ្លួនឡើងយ៉ាងនេះថា កាលយើងធ្វើការងារក្នុងវិបស្សនាថា មិនទៀង ជាទុក្ខ ជាអនត្តា រហូតដល់អស់ ៦០ ឬ ៧០ ឆ្នាំ ក្នុងថ្ងៃនេះ នឹងមានអ្នកណាដូចយើង ដូច្នេះ ។ ប្រការថា នរំបរំ វម្ភេតិ សេចក្តីថា ភិក្ខុរមែងមិនធ្វើការគ្របសង្កត់អ្នកដទៃយ៉ាងនេះថា សូម្បីត្រឹមតែហេតុវិបស្សនាថាមិនទៀង ជាទុក្ខ ជាអនត្តាក៏មិនមាន (ដល់ភិក្ខុទាំងនេះ) ហេតុដូចម្តេច ភិក្ខុទាំងនេះ ទើបលះបង់ចោលកម្មដ្ឋាន ត្រាច់ទៅ ដូច្នេះ ។ ពាក្យដ៏សេសមានន័យដូចពោលហើយនុ៎ះឯង ។

[១០៩] ប្រការថា បធានានិ បានដល់ សេចក្តីព្យាយាមខ្ពស់បំផុត ។ ប្រការថា សំវរប្បធានំ សេចក្តីថា សេចក្តីព្យាយាមដែលកើតឡើងដល់ភិក្ខុដែលសង្រួមអាយតនៈ មានចក្ខុជាដើម ។

ប្រការថា បហានប្បធានំ សេចក្តីថា សេចក្តីព្យាយាមដែលកើតឡើងដល់ភិក្ខុដែលលះបង់កាមវិតក្កៈជាដើម ។ ប្រការថា ភាវនាបធានំ សេចក្តីថា សេចក្តីព្យាយាមដែលកើតឡើងដល់ភិក្ខុ ដែលចម្រើនពោជ្ឈង្គៈ ។ ប្រការថា អនុរក្ខនាបធានំ សេចក្តីថា សេចក្តីព្យាយាមដែលកើតឡើងដល់ភិក្ខុដែលតាមរក្សាសមាធិនិមិត្ត ។ ក្នុងប្រការថា វិវេកនិស្សិតំ ជាដើម សេចក្តីថា សូម្បីពាក្យទាំង ៣ គឺ ***វិវេក វិរាគៈ និរោធ*** ក៏ជាឈ្មោះរបស់ព្រះនិព្វាន ។

ពិតណាស់ ព្រះនិព្វាន ឈ្មោះថា វិវេក ព្រោះស្ងាត់ចាកពីឧបធិ-កិលេស ឈ្មោះថា វិរាគៈ ព្រោះអត្ថថា កិលេសមានរាគៈជាដើមមកដល់ព្រះនិព្វាននោះ រមែងប្រាសទៅ ឈ្មោះថា និរោធ ព្រោះអត្ថថា រលត់ព្រោះហេតុនោះ ក្នុងពាក្យថា វិវេកនិស្សិតំ ជាដើម ទើបមានអធិប្បាយថា អាស្រ័យព្រះនិព្វាន ដោយអំណាចជាអារម្មណ៍ ឬដោយអំណាចនៃសេចក្តី

សម្រេច ។

ក្នុងពាក្យថា វោស្សគ្គបរិណាមី នេះ សេចក្តីថា ការលះបង់មាន ២ យ៉ាង គឺ ការលះបង់ គឺ ការបរិច្ចាគ ១ , ការលះបង់ គឺ ការត្រាច់ទៅ ១ ។ ក្នុង ២ យ៉ាងនោះ វិបស្សនា ឈ្មោះថា ការលះបង់ គឺ ការបរិច្ចាគ ព្រោះអត្ថថា លះបង់កិលេស និងខន្ធបានដោយអង្គនោះ ។ មគ្គឈ្មោះថា ការលះបង់ គឺ ការត្រាច់ទៅ ព្រោះអត្ថថា ត្រាច់ទៅកាន់ព្រះនិព្វានដោយភាពជាអារម្មណ៍ ។ ព្រោះដូច្នោះ ក្នុងប្រការថា វោស្សគ្គបរិណាមី នេះ ទើបអធិប្បាយយ៉ាងនេះថា សតិសម្ពោជ្ឈង្គៈ ដែលភិក្ខុចម្រើនហើយ រមែងបង្អោនទៅដើម្បីសេចក្តីលះបង់ លោករមែងសម្រេចវិបស្សនាភាវនា និងមគ្គភាវនា យ៉ាងណា លោករមែងចម្រើនវោសគ្គៈដូច្នោះ ដូច្នេះ ។ សូម្បីក្នុងបទដ៏សេស ក៏ន័យនោះដូចគ្នា ។ សមាធិនិមិត្តដែលចម្រើន លោកហៅថា ភទ្ទកំ ។ សមាធិនុ៎ះឯង ជាការដែលភិក្ខុសម្រេចហើយ ដោយអំណាចអដ្ឋិកសញ្ញាជាដើម ។ ប្រការថា អនុរក្ខតិ សេចក្តីថា កាលភិក្ខុជម្រះរាគៈ ទោសៈ មោហៈ ដែលជាធម៌ចំណែកសត្រូវ រមែងរក្សាសមាធិទុកបាន ។ ក៏ក្នុងសេចក្តីនេះ លោកពោលសញ្ញាទុក ៥ ប្រការ មានអដ្ឋិក-

សញ្ញាជាដើម ។ ក៏ក្នុងឋានៈនេះ លោកពោលអសុភៈទុកគ្រប់ទាំង ១០ ដោយពិស្តារ ។ សេចក្ដីពិស្ដាររបស់អសុភទាំងនោះ លោកពោលទុកហើយក្នុងវិសុទ្ធិមគ្គនុ៎ះឯង ។

[១១០] ប្រការថា ធម្មេ ញាណំ សេចក្ដីថា ញាណក្នុងសច្ចធម៌ ៤ និងញាណក្នុងនិរោធធម៌ ក្នុងខាងក្នុងសច្ច ៤ ដោយអំណាចការចាក់ធ្លុះតែម្យ៉ាង ។ ដូចដែលពោលទុកហើយ ។ សួរថា ក្នុងញាណ ២ នោះ ញាណក្នុងធម៌ដូចម្ដេច ? ឆ្លើយថា ញាណក្នុងមគ្គ ៤ ផល ៤ ។ ប្រការថា អន្វយេ ញាណំ សេចក្ដីថា ញាណដែលប្រព្រឹត្តទៅតាមញាណនោះយ៉ាងនេះថា ភិក្ខុឃើញសច្ចៈ ៤ ដោយប្រចក្សក្នុងឥឡូវនេះ យ៉ាងណា សូម្បីក្នុងអតីត សូម្បីក្នុងអនាគតក៏ដូច្នោះ ខន្ធ ៥ ទាំងនេះនុ៎ះឯង ឈ្មោះថា ទុក្ខសច្ចៈ , តណ្ហានេះនុ៎ះឯង ឈ្មោះថា សមុទយសច្ចៈ , និរោធនេះពិត ឈ្មោះថា និរោធសច្ចៈ , មគ្គនេះតែម្យ៉ាង ឈ្មោះថា មគ្គសច្ចៈ ។ ព្រោះហេតុនោះ លោកទើបពោលថា លោករមែងនាំន័យទៅក្នុងអតីតនិងអនាគត ដោយការដឹង ការឃើញ ការសម្រេច ការដឹងច្បាស់ ការយល់ឃើញតាមធម៌នេះ ។ ប្រការថា បរិច្ចេទេ ញាណំ សេចក្ដីថា ញាណក្នុង

ការកំណត់ចិត្តរបស់អ្នកដទៃ ។ ដូចលោកពោលទុកហើយ ។ បណ្ឌិតគប្បី ឲ្យសេចក្តីពិស្តារថា ក្នុងញាណនោះ ញាណក្នុងការកំណត់ចិត្តដូចម្តេច ? ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ កំណត់ចិត្តរបស់សត្វដទៃ បុគ្គលដទៃបាន ដោយចិត្ត ក៏រមែងដឹងបាន ដូច្នេះ ។

ក៏ញាណដ៏សេស វៀរញាណ ៣ ទាំងនេះ ឈ្មោះថា សម្មតិញ្ញាណ ។ ដូចលោកពោលទុកហើយថា ។ ក្នុងសេចក្តីនោះ សម្មតិញ្ញាណដូចម្តេច ? ញាណដ៏សេស វៀរញាណក្នុងធម៌ វៀរញាណក្នុងការទៅតាម វៀរញាណ ក្នុងការកំណត់ចិត្តចេញហើយ ឈ្មោះថា សម្មតិញ្ញាណ ដូច្នេះ ។ កម្មដ្ឋាន ក្នុងសច្ចៈ ៤ លោកពោលសរុបទុកសម្រាប់ភិក្ខុមួយរូប ដែលសម្រេច អរហត្ត ដោយញាណក្នុងទុក្ខសច្ចៈជាដើម ។ បណ្តាសច្ចៈ ៤ នោះ សច្ចៈ ២ ប្រការ ជាវដ្តៈ , ២ ប្រការទៀត ជាវិវដ្តៈ ។ អភិនិវេសៈ (សេចក្តី ប្រកាន់មាំ) រមែងមានក្នុងវដ្តៈ តែមិនមានក្នុងវិវដ្តៈទេ ។ ភិក្ខុរៀនព្រះ បរិយត្តិក្នុងសម្នាក់អាចារ្យ ឈ្មោះថា រមែងធ្វើការងារក្នុងសច្ចៈ ២ ។ ភិក្ខុ រមែងធ្វើការងារក្នុងសច្ចៈ ២ ប្រការ ដោយអំណាចការស្តាប់ថា ធម្មតាថា និរោធសច្ចៈជារបស់ប្រសើរ គួរប្រាថ្នា គួរពេញចិត្ត ធម្មតាថា មគ្គសច្ចៈ

ជារបស់គួរប្រាថ្នា គួររីករាយ គួរពេញចិត្ត ។ ការចាក់ធ្លុះដោយអំណាច ការរៀន ការសាកសួរ ការស្តាប់ ការទ្រទ្រង់ចាំ ការពិចារណាក្នុងសច្ចៈ ២ រមែងគួរ ។ ការចាក់ធ្លុះដោយអំណាចការស្តាប់ក្នុងសច្ចៈ ២ រមែងគួរ ។ លោករមែងចាក់ធ្លុះដល់សច្ចៈ ៣ ដោយអំណាចកិច្ច ។ រមែងចាក់ធ្លុះដល់សច្ចៈ ១ ដោយអំណាចភាពជាអារម្មណ៍ ។ សច្ចៈ ២ ប្រការជារបស់ជ្រាលជ្រៅ ព្រោះឃើញបានលំបាក ។ សច្ចៈ ២ ប្រការ ឈ្មោះថាឃើញបានលំបាក ព្រោះមានសភាពជ្រាលជ្រៅ ។

[១១១] ប្រការថា សោតាបត្តិយង្គានិ សេចក្តីថា អង្គនៃការសម្រេចក្រសែ អធិប្បាយថា ហេតុនៃការបានសោតាបត្តិមគ្គ ។ ប្រការថា សប្បុរិសសំសេវោ សេចក្តីថា ការចូលទៅសេពគប់សប្បុរស មានព្រះពុទ្ធជាដើម ។ ប្រការថា សទ្ធម្មស្សវនំ សេចក្តីថា ការស្តាប់ធម៌ គឺ ព្រះត្រៃបិដក ដែលជាទីសប្បាយ ។ ប្រការថា យោនិសោមនសិការោ សេចក្តីថា ការធ្វើទុកក្នុងចិត្ត ដោយអំណាចអនិច្ចលក្ខណៈ ជាដើម ។

ប្រការថា ធម្មានុធម្មប្បដិបត្តិ សេចក្តីថា បដិបត្តិបដិបទា ដែលមានក្នុងចំណែកខាងដើម ដែលជាធម៌បណ្តោយទៅតាមលោកុត្តរធម៌ ។

[១១២] ប្រការថា អវេច្ចប្បសាទេន សេចក្តីថា ដោយសទ្ធាដែលមុតមាំ ។ ព្រះពុទ្ធគុណថា ឥតិបិ សោ ភគវា ដូច្នេះជាដើម លោកឲ្យពិស្តារទុកហើយក្នុងវិសុទ្ធិមគ្គ ។

[១១៣-១១៥] ពួក ៤ នៃផល ធាតុ និងអាហារ មានសេចក្តីងាយនោះឯង ។ មួយវិញទៀត ក្នុងសេចក្តីនេះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបសេចក្តីជារបស់គ្រោតគ្រាត និងល្អិត ដោយអំណាចសេចក្តីជារបស់គ្រោតគ្រាត និងប្រណីត ។

[១១៦] ប្រការថា វិញ្ញាណដ្ឋិតិយោ សេចក្តីថា ដែលឈ្មោះថាវិញ្ញាណដ្ឋិតិ ព្រោះអត្ថថា ជាទីតាំងរបស់វិញ្ញាណ ។ ពាក្យនេះ លោកពោលទុកហើយ ដោយអំណាចជាទីតាំងរបស់អារម្មណ៍ ។ ប្រការថា រូបូបាយំ សេចក្តីថា ជាសភាពចូលដល់រូប ។ ពិតហើយ អភិសង្ខារវិញ្ញាណ អាស្រ័យរូបក្ខន្ធ តាំងនៅក្នុងបញ្ចវោការភព ។ ពាក្យនេះ លោកពោលសំដៅដល់វិញ្ញាណនោះ ។ ប្រការថា រូបារម្មណំ សេចក្តីថា មានរូបក្ខន្ធជាអារម្មណ៍ ។ ប្រការថា រូបប្បតិដ្ឋំ សេចក្តីថា ជារបស់តាំងនៅចំពោះហើយក្នុងរូប ។ ប្រការថា នន្ទូបសេវនំ សេចក្តីថា ជាវត្ថុដែលសេចក្តី

ពេញចិត្តចូលទៅអាស្រ័យ ព្រោះសម្បយុត្តដោយចិត្តដែលសហគតៈដោយលោភៈ ។ ក្រៅពីនេះ ជារបស់ត្រូវចំណែកបំផុតនៃការប្រព្រឹត្តដែលធ្លាប់ហើយ ចូលទៅអាស្រ័យ ។ ប្រការថា វុឌ្ឍឹ វិរុឡ្ហឹ វេបុល្លំ អាបជ្ជតិ សេចក្ដីថា ដល់សេចក្ដីចម្រើន លូតលាស់ ធំទូលាយ ដែលប្រព្រឹត្តទៅហើយយ៉ាងនេះ ៦០ ឆ្នាំខ្លះ ៧០ ឆ្នាំខ្លះ ។ ន័យសូម្បីក្នុងឧបាយនៃវេទនាជាដើម ក៏ន័យនេះ ។ ក៏ក្នុងចតុវោការភព លោកពោលអភិសង្ខារវិញ្ញាណទុកដោយបទទាំង ៣ នេះ ។ គប្បីជ្រាបការដល់សេចក្ដីចម្រើន លូតលាស់ធំទូលាយ ដោយអំណាចការប្រព្រឹត្តទៅ ដរាបស្មើនឹងអាយុរបស់វិញ្ញាណនោះ ។ លោកមិនពោលថា ឧបាយនៃវិញ្ញាណ ដូច្នេះ ព្រោះមកហើយដោយទេសនាតាមពួក ៤ ។ ក៏កាលពោលទៅយ៉ាងនេះ ក៏នឹងជាការវង្វេងធ្ងន់ឡើងថា ក្នុងទីនេះ កម្មវិញ្ញាណ ដូចម្ដេច ? វិបាកវិញ្ញាណ ដូចម្ដេច ? សូម្បីព្រោះហេតុនោះ ទើបមិនពោលទុក ។

[១១៧] ការលុះក្នុងអគតិ លោកឲ្យពិស្ដារទុកហើយនោះឯង ។

[១១៨] ប្រការថា ចីវរហេតុ សេចក្ដីថា កើតឡើងព្រោះមានចីវរជាហេតុថា យើងនឹងបានចីវរ ដែលពេញចិត្តក្នុងទីណា ។ **ឥតិ** ស័ព្ទក្នុង

ប្រការថា ឥតិ ភវាភវហេតុ នេះ ជានិបាតចុះក្នុងការបង្អួលបង្ហាញ ។ អធិប្បាយថា ហេតុ មានចីវរជាដើមយ៉ាងណា ហេតុមានភព និងអភព ជាដើម (ហេតុដែលប្រណីត និងប្រណីតជាង) យ៉ាងណា ។ ក្នុងប្រការ ថា ភវាភវោ នេះ លោកប្រាថ្នាយកប្រេង ទឹកឃ្មុំ និងទឹកអំពៅជាដើម ដែលប្រណីត និងប្រណីតជាង ។ គប្បីជ្រាបថា ក៏អរិយវង្ស ៤ លោក សម្ដែងទុកតាមលំដាប់តែម្យ៉ាង ដើម្បីត្រូវការលះតណ្ហា និងឧបាទានទាំង ៤ នេះ ។

[១១៩] ពួក ៤ នៃបដិបទា លោកពោលទុកហើយក្នុងខាងក្រោយ នុ៎ះឯង ។

[១២០] ក្នុងការអត់ធន់មិនបានជាដើម មានវិគ្រោះដូចតទៅនេះ ៖

ភិក្ខុដែលឈ្មោះថា អក្ខមា ព្រោះអត្ថថា អត់ធន់ក្នុងភាពត្រជាក់ ជាដើមមិនបាន ក្នុងវេលាធ្វើសេចក្ដីព្យាយាម ។ ឈ្មោះថា ខមា ព្រោះ អត្ថថា ទ្រាំបាន ។ ការទូន្មានឥន្ទ្រិយ ឈ្មោះថា ទមា ។ សេចក្ដីស្ងប់ វិតក្កៈ ដោយន័យជាដើមថា អត់ទ្រាំចំពោះកាមវិតក្កៈ ដែលកើតឡើង មិនបាន ឈ្មោះ សមា ។

[១២១] ប្រការថា ធម្មបទានិ សេចក្តីថា ចំណែកនៃធម៌ ។ ការមិនសម្លឹងរំពៃ ឈ្មោះថា បទនៃធម៌ មួយ៉ាងទៀត សេចក្តីមិនលោភ ដោយមានសេចក្តីមិនលោភជាធំ ឬការសម្រេចឈាន វិបស្សនា មគ្គ ផល និងនិព្វាន ក៏ឈ្មោះថា បទនៃធម៌ ការមិនព្យាបាទ ឈ្មោះថា បទនៃធម៌ ឬការមិនក្រោធ ដោយមានមេត្តាជាគោល ឬការសម្រេចឈានជាដើម ឈ្មោះថា បទនៃធម៌ ។ សម្មាសតិ ឈ្មោះថា បទនៃធម៌ មួយ៉ាងទៀត ការតាំងសតិមាំ ដោយមានសតិជាគោល ឬការសម្រេចឈានជាដើម ឈ្មោះថា បទនៃធម៌ ។ សម្មាសមាធិ ឈ្មោះថា បទនៃធម៌ មួយ៉ាងទៀត សមាបត្តិដោយអំណាចសមាបត្តិ ៨ ឬការសម្រេចឈាន វិបស្សនា មគ្គ ផល និងនិព្វាន ឈ្មោះថា បទនៃធម៌ ។ ការសម្រេចឈានជាដើម ដោយអំណាចអសុភ ១០ ឬការមិនសម្លឹងរំពៃ ឈ្មោះថា បទនៃធម៌ ។ បទនៃធម៌ ដែលសម្រេចដោយអំណាចព្រហ្មវិហារ ៤ (ឬ) ការមិនព្យាបាទ ឈ្មោះថា បទនៃធម៌ ។ បទនៃធម៌ ដែលសម្រេចដោយអំណាចអនុស្សតិ ១០ និងអាហារេបដិកូលសញ្ញា (ឬ) សម្មាសតិ ឈ្មោះថា បទនៃធម៌ ។ បទនៃធម៌ ដែលសម្រេចដោយអំណាចកសិណ ១០ និងអានាបានស្សតិ

(ឬ) សម្មាសមាធិ ឈ្មោះថា បទនៃធម៌ ដូច្នេះឯង ។

[១២២] ក្នុងការសមាទានធម៌ទាំងឡាយ មានសេចក្តីដូចតទៅនេះ ៖

ការសមាទានប្រការដំបូង ជាបដិបទារបស់អចេលៈ ។ ការសមាទានប្រការទី ២ ជាការប្រព្រឹត្តព្រហ្មចរិយៈដ៏បរិសុទ្ធិរបស់បុគ្គល ដែលមានកិលេសខ្លាំងក្លា មិនអាចដើម្បីកាន់យកនូវព្រះអរហត្តទុកបាន ជាបុគ្គលស្រែកយំ សូម្បីមានមុខទទឹកដោយទឹកភ្នែក ។ ការសមាទានប្រការទី ៣ ជាការសមាទានដែលធ្លាក់ទៅក្នុងកាមទាំងឡាយ ។ ការសមាទានប្រការទី ៤ ជាការប្រព្រឹត្តព្រហ្មចរិយៈក្នុងសាសនារបស់បុគ្គលដែលសូម្បីមិនបានបច្ច័យបួន តែក៏ព្រមព្រៀងគ្នា ដោយសេចក្តីសុខ ដោយអំណាចឈាន និងវិបស្សនា ។

[១២៣] ក្នុងប្រការថា ធម្មក្ខន្ធា នេះ បានដល់ បុគ្គលដែលតាំងនៅក្នុងគុណ គឺ តាំងនៅក្នុងខន្ធ ។ ប្រការថា សីលក្ខន្ធោ បានដល់ គុណរបស់សីល ។ ក៏ផលរបស់សីល លោកប្រាថ្នាយកក្នុងសេចក្តីនេះ ។ សូម្បីក្នុងបទដ៏សេស ក៏ន័យនេះដូចគ្នា ។ ផលទាំះឯង លោកពោលទុកក្នុងឋានៈសូម្បីទាំង ៤ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[១២៤] ប្រការថា ពលានិ សេចក្តីថា ដែលឈ្មោះថា កម្លាំងទាំងឡាយ ព្រោះអត្ថថា ជាគ្រឿងឧបត្ថម្ភ និងព្រោះអត្ថថា មិនកម្រើក ។ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបកម្លាំងទាំងនោះ ជារបស់មិនកម្រើកដោយធម៌ មានកោសជ្ជៈជាដើម ដែលជាបដិបក្ខ ។ កម្លាំងសូម្បីទាំងអស់ ទាំងដែលជាលោកិយៈ និងលោកុត្តរៈ លោកពោលទុកហើយដោយអំណាចសមថៈ វិបស្សនា និងមគ្គ ។

[១២៥] ***អធិ*** ស័ព្ទក្នុងប្រការថា អធិដ្ឋានានិ នេះ ត្រឹមតែជាឧបសគ្គ ។ តែពោលដោយអត្ថហើយ ក៏មានន័យថា ជាហេតុតាំងនៅជាទីតាំងនៅរបស់គុណធម៌ ឬថា ជាឋានៈ គឺ ការតាំងចិត្តមាំរបស់អ្នកដែលសន្សំគុណនោះៗ ។ ការតាំងចិត្តមាំ គឺ បញ្ញា ឈ្មោះថា បញ្ញាធិដ្ឋាន ។ ក៏ក្នុងទីនេះ ព្រះមូសិយាកយត្ថេរៈ ពោលទុកថា បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបថា បញ្ញាក្នុងមគ្គ និងផល លោកពោលទុកដោយអធិដ្ឋានប្រការទីមួយ វាចាសច្ចៈ ពោលទុកដោយអធិដ្ឋានប្រការទីពីរ ការបរិច្ចាគអាមិស ពោលទុកដោយអធិដ្ឋានប្រការទីបី ការស្ងប់កិលេស ពោលទុកដោយអធិដ្ឋានប្រការទីបួន ម្យ៉ាងទៀត បញ្ញាក្នុងផល ចាប់ផ្តើមតាំងពីកម្មស្សកតាបញ្ញា

ឬវិបស្សនាបញ្ញា ពោលទុកដោយអធិដ្ឋានប្រការទីមួយ ព្រះនិព្វានដែលជាបរមត្ថសច្ចៈ ចាប់ផ្ដើមតាំងពីវាចាសច្ចៈ ពោលទុកដោយអធិដ្ឋានប្រការទីពីរ ការលះបង់កិលេសដោយអរហត្តមគ្គ ចាប់ផ្ដើមតាំងពីការបរិច្ចាគអាមិស ពោលទុកដោយអធិដ្ឋានប្រការទីបី ការស្ងប់កិលេសដោយអរហត្តមគ្គ ចាប់ផ្ដើមតាំងពីការគ្របសង្កត់កិលេសបាន ដោយសមាបត្តិ ពោលទុកដោយអធិដ្ឋានប្រការទីបួន ម្យ៉ាងទៀត បញ្ញាក្នុងអរហត្តផល ពោលទុកដោយបញ្ញាធិដ្ឋានប្រការទីមួយ បរមត្ថសច្ចៈ ពោលទុកដោយបញ្ញាធិដ្ឋាន ប្រការដ៏សេសម្យ៉ាងទៀត បរមត្ថសច្ចៈ ពោលទុកដោយសច្ចាធិដ្ឋានប្រការមួយ បញ្ញាក្នុងអរហត្តផល ពោលទុកដោយបញ្ញាធិ-ដ្ឋានដ៏សេស ដូច្នេះ ។

[១២៦] ការព្យាករណ៍បញ្ហា លោកឲ្យពិស្ដារហើយក្នុងកថាមហា-និទ្ទេស នោះឯង ។

[១២៧] ប្រការថា កណ្ហំ បានដល់ អកុសលកម្មបថ ១០ ដែលជាធម៌ចំណែកខ្មៅ ។

ប្រការថា កណ្ហវិបាកំ បានដល់ ផលរបស់អកុសលកម្ម ព្រោះឲ្យ

សត្វអ្នកធ្វើកើតក្នុងអបាយ ។ ប្រការថា សុក្កំ បានដល់ កុសលកម្មបថ ១០ ដែលជាធម៌ចំណែកស ។ ប្រការថា សុក្កវិបាកំ បានដល់ ផលរបស់កុសលកម្ម ព្រោះឲ្យសត្វអ្នកធ្វើកើតក្នុងសួគ៌ ។

ប្រការថា កណ្ហសុក្កំ បានដល់ កម្មដែលលាយគ្នា ។ ប្រការថា កណ្ហសុក្កវិបាកំ បានដល់ ផលដែលជាសុខ និងជាទុក្ខ ។ ពិតហើយ បុគ្គលដែលធ្វើកម្មលាយគ្នា ទៅកើតក្នុងកន្លែងដំរីមង្គលជាដើម ក្នុងកំណើតសត្វតិរច្ឆានព្រោះអកុសល សោយសុខក្នុងបច្ចុប្បន្នព្រោះកុសល ។ បុគ្គលដែលកើតសូម្បីក្នុងរាជត្រកូលព្រោះកុសល រមែងសោយទុក្ខក្នុងបច្ចុប្បន្នដោយអកុសល ។ ប្រការថា **មិនខ្មៅមិនស** សេចក្តីថា លោកប្រាថ្នាយកញាណក្នុងមគ្គ ៤ ដែលធ្វើឲ្យអស់កម្ម ។ ពិតហើយ កម្មនោះ បើជាកម្មចំណែកខ្មៅ (អកុសល) ក៏គប្បីឲ្យផលរបស់កម្មចំណែកខ្មៅ បើជាកម្មចំណែកស (កុសល) ក៏គប្បីឲ្យផលរបស់កម្មចំណែកស ។ កម្មដែលឈ្មោះថា មិនខ្មៅមិនស ព្រោះមិនឲ្យផលទាំងពីរ ព្រោះមានផលមិនខ្មៅមិនស ក្នុងសេចក្តីនេះ មានអធិប្បាយដូចពោលមកនេះ ។

[១២៨] ប្រការថា សច្ឆិករណីយានិ សេចក្តីថា គប្បីធ្វើឲ្យច្បាស់

ដោយធ្វើឲ្យប្រចក្ស និងដោយការបានចំពោះ ។ បទថា ចក្ខុនា បានដល់ ទិព្វចក្ខុ ។ ប្រការថា កាយេន បានដល់ សហជាតនាមកាយ ។ ប្រការថា បញ្ញាយ បានដល់ ញាណក្នុងអរហត្តផល ។

[១២៩] ក្នុងបទថា **ឱឃៈ** មានវិគ្រោះថា ដែលឈ្មោះថា ឱឃៈ ព្រោះអត្ថថា **ពន្ធិប** គឺ ធ្វើសត្វឲ្យលិចចុះក្នុងវដ្តៈ , បណ្តាឱឃៈនោះ តម្រេកដែលជាប់ទាក់ទងនឹងកាមគុណ ៥ ឈ្មោះថា ឱឃៈ គឺ កាម ។ តម្រេកដោយសេចក្តីពេញចិត្តក្នុងរូបភព និងអរូបភព ឈ្មោះថា ឱឃៈ គឺ ភព ។ សេចក្តីជាប់ចិត្តក្នុងញាណ និងតម្រេកដែលសហគតដោយសស្សត-ទិដ្ឋិ ក៏ដូចគ្នា ។ ទិដ្ឋិ ៦២ ឈ្មោះថា ឱឃៈ គឺ ទិដ្ឋិ ។

[១៣០] ដែលឈ្មោះថា **យោគៈ** ព្រោះអត្ថថា ប្រកបសត្វទុកក្នុងវដ្តៈ ។ យោគៈ ទាំងនោះគប្បីជ្រាបថា ដូចឱឃៈ ។

[១៣១] ដែលឈ្មោះថា **វិសំយោគ** ព្រោះអត្ថថា មិនប្រកបសត្វទុក ។ ក្នុងវិសំយោគនោះ អសុភឈាន ឈ្មោះថា ការមិនប្រកបទុកដោយកាមយោគៈ អនាគាមិមគ្គ ដែលបុគ្គលសម្រេចដោយធ្វើអសុភឈាននោះឲ្យជាបាទ ឈ្មោះថា ការមិនប្រកបដោយកាមយោគៈ ដោយចំណែក

មួយ ។ អរហត្តមគ្គ ឈ្មោះថា ការមិនប្រកបដោយកវយោគៈ ។ សោតាបត្តិមគ្គ ឈ្មោះថា ការមិនប្រកបក្នុងទិដ្ឋិយោគៈ ។ អរហត្តមគ្គ ឈ្មោះថា ការមិនប្រកបក្នុងអវិជ្ជាយោគៈ ។

[១៣២] កិលេសដែលឈ្មោះថា **គន្ថា** ដោយអំណាចចង (សត្វ) ទុក ។ ដែលឈ្មោះថា **កាយគន្ថៈ** ព្រោះអត្ថថា ចង គឺ ព័ទ្ធ បានដល់ រួបរឹត នាមកាយ និងរូបកាយទុកក្នុងវដ្តៈ ។ ប្រការថា ឥទំ សច្ចាភិនិ- វេសោ សេចក្តីថា អភិនិវេស គឺ ទិដ្ឋិដែលប្រព្រឹត្តទៅយ៉ាងនេះថា នេះ ប៉ុណ្ណោះពិត យ៉ាងដទៃទទេ ដូច្នេះ ។

[១៣៣] ប្រការថា ឧបាទានានិ បានដល់ ការកាន់យកដោយការ ប្រកាន់មាំ ។ តម្រេក ឈ្មោះថា កាម ។ កាមនោះឯង ឈ្មោះថា កាមុ- បាទាន ព្រោះអត្ថថា ប្រកាន់មាំ ដោយអត្ថថា ប្រកាន់ទុក ។ មិច្ឆាទិដ្ឋិ ឈ្មោះថា ទិដ្ឋិ ។ ទិដ្ឋិសូម្បីនោះ ឈ្មោះថា ទិដ្ឋុបាទាន ព្រោះអត្ថថា ប្រកាន់មាំ ដោយអត្ថថា ប្រកាន់ទុក ។ ការប្រកាន់សីលវត្តយ៉ាងនេះថា សេចក្តីបរិសុទ្ធិមានដោយសីលវត្តនេះ ឈ្មោះថា ការប្រកាន់មាំដោយ សីលវត្ត ។

ឈ្មោះថា **អត្តវាទុបាទាន** ព្រោះអត្ថថា ជាហេតុឲ្យហៅថា ខ្លួន និងជាហេតុនៃការប្រកាន់មាំ ។

[១៣៤] ប្រការថា យោនិយោ ប្រែថា ចំណែកទាំងឡាយ ។ ពួកសត្វដែលឈ្មោះថា **អណ្ឌជះ** ព្រោះអត្ថថា កើតក្នុងពង ។ ឈ្មោះថា ជលាពុជះ ព្រោះអត្ថថា កើតក្នុងគភ៌ ។

ឈ្មោះថា **សំសេទជះ** ព្រោះអត្ថថា កើតអំពីញើសក្អែល ។ ពាក្យនេះ ជាឈ្មោះរបស់សត្វដែលកើតក្នុងទីជេក និងក្នុងទីស្មោកគ្រោក មានត្រីស្អុយជាដើម ។ ដែលឈ្មោះថា **ឱបបាតិកះ** ព្រោះអត្ថថា ដូចជាមកកើតឡើងដោយឆាប់រហ័ស ។ ក្នុងសេចក្តីនោះ នេះជាសេចក្តីផ្សេងគ្នារវាងសត្វកើតអំពីញើសក្អែល នឹងសត្វដែលកើតភ្លាមឡើងក្នុងពួកទេវតា និងមនុស្ស ។ សត្វចំពួកសំសេទជះ កើតមានខ្លួនតូចៗ , សត្វចំពួកឱបបាតិកះ កើតមានខ្លួនស្មើនឹងអ្នកអាយុ ១៦ ឆ្នាំ ។ ពិតហើយ ក្នុងពួកមនុស្ស និងភូម្មទេវតា រមែងមានកំណើតបួនទាំងនេះ បានទាំងអស់ ។ ក្នុងពួកគ្រុឌ និងនាគជាដើម ដែលជាសត្វតិរច្ឆាន ក៏ដូចគ្នា ។ សមពិតដូចព្រះតម្រាស់ដែលត្រាស់ទុកថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ បណ្តាគ្រុឌ និង

នាគនោះ ពួកគ្រុឌដែលជាសត្វក្នុងពង រមែងចាប់ពួកនាគដែលជាសត្វកើតក្នុងពង ដូចគ្នា តែចាប់ពួកសត្វជាជលាពុជៈ សំសេទជៈ ឧបបាតិកៈ មិនបាន ។ ទេវតាជាន់ខ្ពស់ៗ ឡើងទៅ តាំងពីជាន់ចាតុម្មហារាជិកា ចាត់ជាពួកឱបបាតិកៈ នោះឯង ។ សត្វនរកក៏ដូចគ្នា ។ ក្នុងពួកប្រេត ក៏មានកំណើតបានគ្រប់ទាំង ៤ ។

[១៣៥] ការឈានចុះកាន់គភ៌ លោកពោលទុកហើយ **ក្នុងសម្បសាទនីយសូត្រ** នុ៎ះឯង ។

[១៣៦] ក្នុងការត្រឡប់បានអត្តភាពសត្វចំពូកទីមួយ គប្បីជ្រាប ដោយអំណាចការខ្វល់ខ្វាយ ក្នុងការលេង ចំពូកទីពីរ គប្បីជ្រាប ដោយអំណាចសត្វក្នុងខាងក្នុងជាដើម ដែលត្រូវសត្វខាងក្នុងជាដើមទម្លាយ ចំពូកទីបី គប្បីជ្រាបដោយអំណាចការប្រទូសរ៉ាយផ្លូវចិត្ត ចំពូកទីបួន គប្បីជ្រាបដោយអំណាចទេវតាដ៏សេសជាន់ខ្ពស់ឡើងទៅ ចាប់តាំងអំពីជាន់ចាតុម្មហារាជិកា ។ ពិតហើយ ទេវតាទាំងនោះ រមែងមិនស្លាប់ដោយសេចក្តីពេញចិត្តរបស់ខ្លួនឯង ទាំងមិនស្លាប់ដោយសេចក្តីពេញចិត្តរបស់សត្វដទៃ ។

[១៣៧] ក្នុងប្រការថា ទក្ខិណាវិសុទ្ធិយោ មានវិគ្រោះថា ដែលឈ្មោះថា ទក្ខិណាវិសុទ្ធិ ព្រោះអត្ថថា ជាហេតុឲ្យទក្ខិណា ពោលគឺ ទានបរិសុទ្ធិ មានផលច្រើន ។

ប្រការថា ទាយកតោ វិសុជ្ឈតិ នោ បដិគ្គាហកតោ សេចក្ដីថា ក្នុងទក្ខិណាណា ទាយកជាអ្នកមានសីល ថ្វាយទេយ្យធម៌ដែលកើតឡើងដោយធម៌ តែបដិគ្គាហកៈ (អ្នកទទួល) ជាអ្នកទ្រុស្ដសីល ទក្ខិណានេះដូចជាទក្ខិណារបស់ព្រះវេស្សន្តរមហារាជ ។

ប្រការថា បដិគ្គាហកតោ វិសុជ្ឈតិ នោ ទាយកតោ សេចក្ដីថា ក្នុងទក្ខិណាណា បដិគ្គាហកៈជាអ្នកមានសីល តែទាយកជាអ្នកមិនមានសីល ថ្វាយទេយ្យធម៌ដែលកើតឡើងមិនប្រកបដោយធម៌ ទក្ខិណានេះ ដូចជា ទក្ខិណារបស់អ្នកសម្លាប់ចោរ ។ ប្រការថា នេវ ទាយកតោ វិសុជ្ឈតិ នោ បដិគ្គាហកតោ សេចក្ដីថា ក្នុងទក្ខិណាណា ទាំងពីរចំណែក ជាអ្នកទ្រុស្ដសីល ឯទេយ្យធម៌ក៏កើតឡើងមិនប្រកបដោយធម៌ ។ ចំពូកទី ៤ គប្បីជ្រាបដោយបរិយាយផ្ទុយគ្នា ។

[១៣៨] ប្រការថា សង្គហវត្ថូនិ សេចក្ដីថា ហេតុនៃការសង្គ្រោះ ។

ការសង្គ្រោះទាំងនោះ លោកចែកទុកហើយក្នុងខាងក្រោយនុ៎ះឯង ។

[១៣៩] ប្រការថា អនរិយវោហារា សេចក្ដីថា វោហាររបស់បុគ្គលដែលមិនមែនអរិយៈ គឺ របស់បុគ្គលលាមក ។

[១៤០] ប្រការថា អរិយវោហារា សេចក្ដីថា វោហាររបស់ព្រះអរិយៈ គឺ សប្បុរស ។

[១៤១-១៤៤] ប្រការថា ធិដ្ឋវាធិតា សេចក្ដីថា ភាពជាអ្នកមានប្រក្រតី ពោលយ៉ាងនេះថា យើងឃើញមកជាដើម ក៏ក្នុងសេចក្ដីនេះ គប្បីជ្រាបខ្លឹមសារ ដោយអំណាចចេតនាជាហេតុឲ្យពាក្យនោះៗ តាំងឡើង ។

[១៤៥] ក្នុងពួកជនដែលមានតបៈជារបស់ខ្លួនជាដើម មានអធិប្បាយដូច្នេះ ។ ពួកទីមួយ បានដល់ អចេលកៈ ។ ពួកទីពីរ បានដល់ បណ្ដាបុគ្គលខាងក្នុងជាដើមណាមួយ ។ ពួកទីបី បានដល់ អ្នកបូជាយញ្ញ ។ ពួកទីបួន បានដល់ អ្នកបដិបត្តិត្រូវក្នុងសាសនា ។

[១៤៦] ក្នុងពួកជន អ្នកដែលបដិបត្តិដើម្បីប្រយោជន៍ដល់ខ្លួនជាដើម មានអធិប្បាយដូច្នេះ ។ ពួកទីមួយ បានដល់ អ្នកដែលខ្លួនឯងប្រកបព្រមដោយគុណ មានសីលជាដើម តែមិនដឹកនាំអ្នកដទៃក្នុងគុណ មាន

សីលជាដើម ប្រៀបដូចព្រះវក្កលិត្ថេរ ដូច្នោះ ។ ពួកទីពីរ បានដល់ អ្នកដែលខ្លួនឯងមិនសម្បូរណ៌ដោយគុណ មានសីលជាដើម តែដឹកនាំអ្នកដទៃក្នុងគុណ មានសីលជាដើម ប្រៀបដូចព្រះឧបនន្ទៈ ដូច្នោះ ។ ពួកទីបី បានដល់ អ្នកដែលខ្លួនឯង ក៏មិនសម្បូរណ៌ដោយគុណ មានសីលជាដើម និងមិនដឹកនាំអ្នកដទៃក្នុងគុណ មានសីលជាដើម ប្រៀបដូចភិក្ខុទេវទត្ត ដូច្នោះ ។ ពួកទីបួន បានដល់ បុគ្គលដែលខ្លួនឯង ក៏សម្បូរណ៌ដោយគុណ មានសីលជាដើម និងទាំងដឹកនាំអ្នកដទៃក្នុងគុណ មានសីលជាដើម ប្រៀបដូចព្រះមហាកស្សប ដូច្នោះ ។

[១៤៧] ក្នុងបុគ្គល ដែលឈ្មោះថា ងងឹតជាដើម មានអធិប្បាយដូច្នេះ ។ ប្រការថា តមោ បានដល់ បុគ្គលដែលងងឹតឈឹង ។ ប្រការថា តមបរាយណោ សេចក្តីថា អ្នកដែលឈ្មោះថា តមបរាយណោ ព្រោះអត្ថថា មានសេចក្តីងងឹតនុ៎ះឯង ជាផ្លូវដើរទៅ គឺ ទៅក្នុងខាងមុខ ។

ក្នុងគ្រប់ៗបទ គប្បីជ្រាបសេចក្តីយ៉ាងនេះ ។ ក៏ក្នុងបុគ្គលទាំង ៤ ចំពូកនេះ ចំពូកទីមួយកើតក្នុងអត្តភាពដែលថោកទាប មានការរស់នៅយ៉ាងក្រីក្រ មានត្រកូលមនុស្សចណ្ឌាលជាដើម ដែលជាត្រកូលថោកទាប

ធ្វើទុច្ចរិត ៣ ឲ្យបរិបូណ៌ ។ ចំពូកទីពីរ ក៏យ៉ាងនោះ តែបំពេញសុចរិត ៣ ឲ្យបរិបូណ៌ ។ ចំពូកទី ៣ កើតក្នុងអត្តភាពដែលសម្បូរណ៍ មានបាយនិងទឹកច្រើន មានត្រកូលក្សត្រជាដើម ដែលជាត្រកូលខ្ពង់ខ្ពស់ តែធ្វើទុច្ចរិត ៣ ឲ្យបរិបូណ៌ ។ ចំពូកទី ៤ ក៏យ៉ាងនោះដូចគ្នា តែបំពេញសុចរិត ៣ ឲ្យបរិបូណ៌ ។

[១៤៨] ប្រការថា សមណមចលោ សេចក្ដីថា សមណៈអ្នកមិនញាប់ញ័រ ។ ម អក្សរ ត្រឹមតែជាបទសន្ធិ ។ សមណៈអ្នកមិនញាប់ញ័រនោះ គប្បីជ្រាប (ថា) បានដល់ ព្រះសោតាបន្ន ។ ពិតហើយ ព្រះសោតាបន្ន ឈ្មោះថា សមណៈអ្នកមិនញាប់ញ័រ ព្រោះអត្ថថា ជាអ្នកមិនញាប់ញ័រ ដោយការពោលប្រទូស្តពីអ្នកដទៃ ដូចសសរខឿន មិនញាប់ញ័រព្រោះខ្យល់ទាំង ៤ ដូច្នោះ ជាអ្នកប្រកបដោយសទ្ធាដែលមុតមាំ ។ សមពិតតាមពាក្យដែលលោកពោលទុកហើយ សេចក្ដីពិស្ដារថា ក៏បុគ្គលណាឈ្មោះថា **សមណៈអ្នកមិនញាប់ញ័រ** បុគ្គលខ្លះក្នុងលោកនេះ (ដែលឈ្មោះថា សមណៈអ្នកមិនញាប់ញ័រ) ព្រោះអស់សញ្ញោជនៈ ៣ ។ ចំណែកព្រះសកទាគាមី ឈ្មោះថា **សមណៈផ្កាបទុម** ព្រោះអត្ថថា មាន

រាគៈ ទោសៈ និងមោហៈស្រាលស្តើង ។ ព្រោះហេតុនោះ លោកទើប ពោលថា ក៏បុគ្គលណាឈ្មោះថា សមណៈផ្កាបទុម បុគ្គលខ្លះក្នុងលោក នេះ មកកាន់លោកនេះតែម្តងទៀតប៉ុណ្ណោះ រមែងធ្វើទីបំផុតទុក្ខបាន បុគ្គល នេះ លោកហៅថា សមណៈផ្កាបទុម ។ ព្រះអនាគាមី ឈ្មោះថា **សមណៈ ផ្កាបុណ្ឌរិក** ព្រោះអត្ថថា នឹងត្រាស់ដឹង (រីក) ឆាប់រហ័ស ព្រោះមិនមាន រាគៈ និងទោសៈ ។ ព្រោះហេតុនោះ លោកទើបពោលថា បុគ្គលណា ឈ្មោះថា សមណៈផ្កាបុណ្ឌរិក បុគ្គលខ្លះក្នុងលោកនេះ (លះ) សញ្ញោជនៈ ខាងក្រោម ៥ ។ល។ បុគ្គលនេះ លោកហៅថា សមណៈផ្កាបុណ្ឌរិក ។ ចំណែកព្រះអរហន្ត ឈ្មោះថា **សមណៈសុខុមាល** (សមណៈអ្នកល្អិតល្អន់ ខ្សាយ) ក្នុងបណ្តាសមណៈ (ជាមួយគ្នា) ព្រោះមិនមានកិលេសគ្រប់ យ៉ាង ដែលធ្វើឲ្យរឹងត្អឹង ។ ព្រោះហេតុនោះ លោកទើបពោលថា ក៏ក្នុង បណ្តាសមណៈបុគ្គលណា ឈ្មោះថា សមណៈសុខុមាល បុគ្គលខ្លះក្នុង លោកនេះ ព្រោះអស់អាសវៈទាំងឡាយ ។ល។ សម្រេចហើយ បុគ្គលនេះ លោកហៅថា សមណៈសុខុមាល ក្នុងបណ្តាព្រះសមណៈទាំងឡាយ ។ ពាក្យថា ឥមេ ខោ អាវុសោ ជាដើម បណ្ឌិតគប្បីប្រកបចូលជាមួយគ្នា

តាមន័យដែលពោលហើយនុ៎ះឯង ៗ ព្រះថេរៈកាលពោល (ដោះស្រាយ) បញ្ហា ២០០ ប្រការ ដោយអំណាចនៃចតុក្កៈ ៥០ គត់ ដោយប្រការដូច្នេះ ក៏ឈ្មោះថា សម្តែងហើយនូវសាមគ្គីរស ដូច្នេះឯង ៗ

" ចប់ធម៌ពូក ៤ "

ពោលអំពីធម៌ពួក ៥

[១៤៩-១៥០] *ព្រះថេរៈ គ្រាសម្ដែងសាមគ្គីរសដោយអំណាចពួក ៤ ដោយប្រការដូច្នេះហើយ ឥឡូវនេះប្រាថ្នានឹងសម្ដែងដោយអំណាចពួក ៥ ទើបផ្ដើមទេសនាទៀត ។ ក្នុងពួក ៥ នោះ គប្បីជ្រាបអធិប្បាយដូច្នេះ ។ បណ្ដាខន្ធ ៥ រូបខន្ធ ជាលោកិយៈ ។ ខន្ធដ៏សេស មានទាំងលោកិយៈ និងលោកុត្តរៈ ។ ឧបាទានក្ខន្ធ ជាលោកិយៈតែម្យ៉ាង ។*

ក៏កថា ពោលអំពីខន្ធ លោកពោលទុកដោយពិស្ដារហើយ ក្នុងវិសុទ្ធិមគ្គ ។

[១៥១] *កាមគុណទាំងឡាយ លោកឲ្យពិស្ដារហើយក្នុងខាងក្រោយ ។*

[១៥២] *ដែលឈ្មោះថា គតិ ព្រោះអត្ថថា សត្វគប្បីដំណើរទៅព្រោះកម្មដែលធ្វើល្អ និងកម្មដែលធ្វើមិនល្អជាដើម ។ ប្រការថា និរយោ មានសេចក្ដីថា អស់សេចក្ដីត្រេកអរ ។ ខន្ធទាំងឡាយ លោកពោលទុកព្រមជាមួយឱកាស (ដែលនៅ) រួមគ្នា ។ ខន្ធដែលកើតឡើងក្នុងទី ៣ កន្លែងក្រៅពីនេះ លោកពោលហើយ ។ សូម្បីឲ្យកាស លោកក៏ពោល*

ទុកក្នុងខន្ធទី ៤ ។

[១៩៣] សេចក្ដីកំណាញ់ក្នុងអាវាស ឈ្មោះថា **អាវាសមច្ឆរិយ** ។ ភិក្ខុដែលប្រកបដោយអាវាសមច្ឆរិយៈនោះ ឃើញអាគន្តុកៈហើយ ពោលពាក្យជាដើមថា ក្នុងអាវាសខ្នងនេះ គេរក្សាបរិក្ខាររបស់ចេតិយ ឬរបស់សង្ឃទុក រមែងការពារអាវាស សូម្បីដែលជារបស់សង្ឃ ។ លោកស្លាប់ហើយ រមែងទៅកើតជាប្រេត ឬពស់ថ្លាន់ ។ សេចក្ដីកំណាញ់ក្នុងត្រកូល ឈ្មោះថា **កុលមច្ឆរិយ** ។ ភិក្ខុដែលប្រកបដោយសេចក្ដីកំណាញ់ ក្នុងត្រកូលនោះ រមែងរារាំងភិក្ខុពួកដទៃមិនឲ្យចូលទៅក្នុងត្រកូលឧបដ្ឋាករបស់ខ្លួនដោយហេតុនោះៗ ។ សេចក្ដីកំណាញ់ក្នុងលាភ ឈ្មោះថា **លាភមច្ឆរិយ** ។ ភិក្ខុដែលប្រកបដោយសេចក្ដីកំណាញ់ក្នុងលាភនោះ កំណាញ់លាភសូម្បីជារបស់សង្ឃ ញុំាងភិក្ខុពួកដទៃមិនឲ្យបាននូវលាភ យ៉ាងណា រមែងធ្វើដោយប្រការដូច្នោះ ។ សេចក្ដីកំណាញ់ក្នុងវណ្ណៈ ឈ្មោះថា **វណ្ណមច្ឆរិយ** ។ ក៏ក្នុងពាក្យថា វណ្ណោ នេះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបទាំងសរីរវណ្ណៈ ទាំងគុណ-វណ្ណៈ ។ សេចក្ដីកំណាញ់ក្នុងបរិយត្តិធម៌ ឈ្មោះថា **ធម្មមច្ឆរិយ** ។ ភិក្ខុដែលប្រកបដោយសេចក្ដីកំណាញ់ក្នុងបរិយត្តិធម៌នោះ រមែងមិនឲ្យ (បរិ-

យត្តិធម៌) ដល់ភិក្ខុដទៃ ដោយគិតថា ភិក្ខុនេះរៀនធម៌នេះហើយ នឹងគ្របសង្កត់យើង ។ ចំណែកភិក្ខុណាមិនឲ្យ ព្រោះអនុគ្រោះធម៌ ឬអនុគ្រោះបុគ្គល ការណ៍នោះ មិនចាត់ជាសេចក្តីកំណាញ់ (សម្រាប់ភិក្ខុនោះ) ។

[១៩៤] ធម្មជាតិដែលឈ្មោះថា **នីវរណ** ព្រោះអត្ថថា ហាម គឺរារាំងចិត្តទុក ។ កាមច្ឆន្ទៈ ដែលដល់ភាពជានីវរណៈ សម្លាប់ដោយអរហត្តមគ្គ ។ **អនុស័យ** គឺ កាមរាគៈដែលដល់ភាពជាកាមរាគសញ្ញោជនៈ សម្លាប់ដោយអនាគាមិមគ្គ ។ **ថីនៈ** ជាការជំទាស់ផ្លូវចិត្ត ។ **មិទ្ធៈ** ជាការជំទាស់របស់ខន្ធ ៣ ។ ថីនៈ និងមិទ្ធៈ សូម្បីទាំងពីរ សម្លាប់បានដោយអរហត្តមគ្គ ។ **ឧទ្ធច្ចៈ** ក៏ដូចគ្នា ។ **កុក្កុច្ចៈ** សម្លាប់បានដោយអនាគាមិមគ្គ ។ **វិចិកិច្ឆា** សម្លាប់បានដោយសោតាបត្តិមគ្គ ។

[១៩៥-១៩៦] ប្រការថា សញ្ញោជនានិ បានដល់ គ្រឿងចងរឹត ។ ក៏បណ្តាបុគ្គលដែលត្រូវសំយោជន៍ទាំងនោះចងទុក ព្រះសោតាបន្ន និងព្រះសកទាគាមី ដែលកើតក្នុងរូបភព និងអរូបភព ឈ្មោះថា ដេកហើយក្នុងខាងក្រៅចាកគ្រឿងចងក្នុងខាងក្នុង ។ ពិតហើយ ព្រះសោតាបន្ន និងព្រះសកទាគាមីទាំងនោះ នៅមានគ្រឿងចងទុកក្នុងកាមភព ។ ព្រះអនា-

គាមី ឈ្មោះថា ដេកក្នុងខាងក្នុងចាកគ្រឿងចងក្នុងខាងក្រៅ ក្នុងកាមភព ។ ពិតណាស់ សម្រាប់ព្រះអនាគាមីទាំងនោះ នៅមានគ្រឿងចងទុកក្នុងរូបភព និងអរូបភព ។ ព្រះសោតាបន្ន និងព្រះសកទាគាមី ឈ្មោះថា ដេកក្នុងខាងក្នុងចាកគ្រឿងចងក្នុងខាងក្នុងកាមភព ។ ព្រះអនាគាមី ឈ្មោះថា ដេកក្នុងខាងក្រៅចាកគ្រឿងចងក្នុងខាងក្រៅ ក្នុងរូបភព និងអរូបភព ។ ព្រះខីណាស្រព មិនមានគ្រឿងចងទុកក្នុងគ្រប់ៗ ភព ។

[១៩៧] បទដែលគប្បីសិក្សា ឈ្មោះថា ***សិក្ខាបទ*** ។ អធិប្បាយថា ចំណែកនៃសិក្ខា ។

មយ៉ាងទៀតថា បទនៃសិក្ខា ឈ្មោះថា សិក្ខាបទ ។ អធិប្បាយថា ឧបាយគ្រឿងសម្រេចអធិចិត្តសិក្ខា និងអធិបញ្ញាសិក្ខា ។ នេះជាសេចក្ដីសង្ខេបក្នុងទីនេះ ។ ចំណែកកថា នៃសិក្ខាបទដោយពិស្ដារ មកហើយក្នុងសិក្ខាបទវិភង្គ ក្នុងវិភង្គបករណ៍នុ៎ះឯង ។

[១៩៨] ពាក្យជាដើមថា អាវុសោ ភិក្ខុអ្នកជាខីណាស្រព ជាអ្នកមិនគួរដល់ និងក្លែងសម្លាប់សត្វដូច្នេះ នេះជាមាតិកានៃទេសនានុ៎ះឯង ។ សូម្បីព្រះសោតាបន្នជាដើម ក៏ជាអ្នកមិនគួរ ។ ការនិន្ទា និងការសរសើរ

លោកពោលទុកយ៉ាងនេះ សម្រាប់បុថុជ្ជន និងព្រះខីណាស្រព ។ ធម្មតា ថា បុថុជ្ជន ដែលជាបុគ្គលថោកទាប រមែងធ្វើ សូម្បីការសម្លាប់មាតាក៏ បាន ។ ចំណែកព្រះខីណាស្រព ជាបុគ្គលខ្ពង់ខ្ពស់ រមែងមិនធ្វើសូម្បីការ សម្លាប់ស្រមោចខ្មៅ ស្រមោចក្រហមជាដើម ។

[១៨៩] ក្នុងការវិនាសទាំងឡាយ មានសេចក្ដីដូចតទៅនេះ ប្រការ ថា ព្យសតិ ប្រែថា សេចក្ដីវិនាស ។ អធិប្បាយថា បន្សាត់ទៅ គឺ កម្ចាត់ប្រយោជន៍ និងសេចក្ដីសុខចេញ ។ សេចក្ដីវិនាសនៃញាតិ ឈ្មោះ ថា **ញាតិព្យសន** ។ អធិប្បាយថា សេចក្ដីវិនាសនៃញាតិ ព្រោះចោរភ័យ និងរោគភ័យជាដើម ។ សេចក្ដីវិនាសនៃភោគៈ ឈ្មោះថា **ភោគព្យសន** ។ អធិប្បាយថា សេចក្ដីវិនាស គឺ ភោគៈ ដោយអំណាចព្រះរាជា និងចោរ ជាដើម ។ សេចក្ដីវិនាស គឺ រោគ ឈ្មោះថា **រោគព្យសន** ។ ពិតហើយ រោគ រមែងទម្លាយ គឺ ញុំាំងសេចក្ដីមិនមានរោគ ឲ្យវិនាសទៅ ព្រោះ ហេតុនោះ ទើបឈ្មោះថា **ព្យសន** ។ សេចក្ដីវិនាសនៃសីល ឈ្មោះថា **សីលព្យសន** ។ ពាក្យនេះ ជាឈ្មោះនៃការទ្រុស្តសីល ។ សេចក្ដីវុនាស គឺ ទិដ្ឋិ ដែលធ្វើសម្មាទិដ្ឋិឲ្យវិនាសកើតឡើង ឈ្មោះថា **ទិដ្ឋិព្យសន** ។

ក៏ក្នុងសេចក្តីនេះ សេចក្តីវិនាស ៣ យ៉ាង មានសេចក្តីវិនាសនៃញាតិ ជាដើម ជាអកុសលក៏មិនមែន (ទាំង) មិនទម្លាយលក្ខណៈ ៣ ផង ។ សេចក្តីវិនាសនៃសីល និងទិដ្ឋិ ទាំង ២ ជាអកុសល មិនទម្លាយលក្ខណៈ ៣ ។ ព្រោះហេតុនោះនុ៎ះឯង លោកទើបពោលពាក្យជាដើមថា ឆាវុសោ សត្តា ញាតិព្យសនហេតុ វា ដូច្នេះ ។

[១៦០-១៦២] ប្រការថា ញាតិសម្បទា សេចក្តីថា ការដល់ព្រម សេចក្តីបរិបូណ៌នៃការមានញាតិច្រើន ។ សូម្បីក្នុងសេចក្តីដល់ព្រមនៃ ភោគៈជាដើម ក៏ន័យនេះ ។ សេចក្តីដល់ព្រមនៃភាពជាអ្នកមិនមានរោគ ឈ្មោះថា **អារោគ្យសម្បទា** បានដល់ ភាពជាអ្នកមិនមានរោគ រហូតអស់ កាលយូរ ។ សូម្បីក្នុងការដល់ព្រមនៃសីល និងទិដ្ឋិជាដើម ក៏ន័យនេះ ។ សូម្បីក្នុងសេចក្តីនេះ ការដល់ព្រមនៃញាតិជាដើម មិនមែនជាកុសល មិន ទម្លាយលក្ខណៈ ៣ ។ សេចក្តីដល់ព្រមនៃសីល និងទិដ្ឋិ ជាកុសល មិនទម្លាយលក្ខណៈ ៣ ។ ព្រោះហេតុនោះឯង លោកទើបពោលពាក្យ ជាដើមថា ឆាវុសោ សត្តា ញាតិសម្បទាហេតុ វា កថាពោលអំពីសីល-វិបត្តិ និងសីលសម្បត្តិ លោកឲ្យពិស្តារហើយ **ក្នុងមហាបរិនិព្វានសូត្រ** ។

[១៦៣] ប្រការថា ចោទកេន សេចក្តីថា ត្រូវចោទដោយរឿង សម្រាប់ចោទ ៤ យ៉ាង គឺ ការប្រៀបផ្ទឹមរឿងរ៉ាវ ការប្រៀបផ្ទឹមអាបត្តិ ការហាមការនៅរួម ការហាមសាមីចិកម្ម ។ ក្នុងប្រការថា កាលេន វក្ខាមិ នោ អកាលេន សេចក្តីថា សម្រាប់ចម្លើយត្រូវប្រាប់វេលាសម្រាប់ចោទ មិនត្រូវ ។ ពិតហើយ ភិក្ខុកាលនឹងចោទអ្នកដទៃ មិនគប្បីចោទត្រង់ កណ្តាលបរិស័ទ ក្នុងរោងឧបោសថ ក្នុងរោងបវារណា ឬក្នុងរោងឆាន់ រោងភត្តជាដើម ។ វេលាដែលលោកអង្គុយសម្រាក ក្នុងទីសម្រាកពេល ថ្ងៃ គប្បីឲ្យលោកឲ្យឱកាសជាមុនហើយ ទើបចោទឡើងយ៉ាងនេះថា លោក ដ៏មានអាយុ សូមលោកចូរឲ្យឱកាស ខ្ញុំព្រះករុណា ត្រូវការនឹងនិយាយ ជាមួយលោក ។ ក៏កាលដេញដោលសួរបុគ្គលហើយ អ្នកណាជាបុគ្គល ឡេះឡោះ និយាយកុហក លើកទោស មិនមែនយសឡើងដល់ពួកភិក្ខុទាំង ឡាយ អ្នកនោះ សូម្បីវៀរការធ្វើឱកាស ក៏ចោទបាន ។ ប្រការថា ភូតេន សេចក្តីថា តាមសភាពពិត ។ ប្រការថា សណ្ហេន សេចក្តីថា ហ្មត់ចត់ គ្មានសល់ ទន់ភ្លន់ ។ ប្រការថា អត្ថសញ្ហិតេន សេចក្តីថា ដោយការចូល ដល់ភាពជាអ្នកប្រាថ្នាប្រយោជន៍ ភាពជាអ្នកប្រាថ្នាសេចក្តីចម្រើន ។

[១៦៤] ប្រការថា បធានិយង្គានិ សេចក្ដីថា ភាវៈដែលជាទីតាំង លោកហៅថា **បធាន** ។ បធានរបស់បុគ្គលនោះមានហើយ ហេតុនោះ បុគ្គលនោះ ឈ្មោះថា **បធានិយ** ។ អង្គនៃភិក្ខុដែលមានបធាន ឈ្មោះថា **បធានិយង្គ:** (អង្គនៃភិក្ខុដែលមានសេចក្ដីព្យាយាម) ។

ប្រការថា សទ្ធោ សេចក្ដីថា ប្រកបដោយសទ្ធា ។ ក៏សទ្ធាមាន ៤ យ៉ាង គឺ អាគមនសទ្ធា អធិគមនសទ្ធា ឱកប្បនសទ្ធា បសាទសទ្ធា ។

បណ្ដាសទ្ធា ៤ យ៉ាងនោះ សេចក្ដីជឿចំពោះបញ្ញាជាគ្រឿងត្រាស់ដឹងរបស់ព្រះពោធិសត្វទាំងឡាយ ឈ្មោះថា **អាគមនសទ្ធា** ព្រោះមកហើយតាំងពី (ផ្ដើមធ្វើ) អភិនិហារ ។ សេចក្ដីជឿចំពោះព្រះអរិយសាវកទាំងឡាយ ឈ្មោះថា **អធិគមនសទ្ធា** ព្រោះសម្រេចហើយដោយការចាក់ធ្លុះ ។ កាលមានអ្នកពោលថា ព្រះពុទ្ធ ព្រះធម៌ ព្រះសង្ឃ ដូច្នេះហើយ ការដាក់ចិត្តជឿដោយសេចក្ដីមិនញាប់ញ័រ ឈ្មោះថា **ឱកប្បនសទ្ធា** ។ ការកើតឡើងនៃសេចក្ដីជ្រះថ្លា ឈ្មោះថា **បសាទសទ្ធា** ។

ក្នុងទីនេះលោកប្រាថ្នាយកសទ្ធា គឺ ការដាក់ចិត្តជឿ ។ ប្រការថា ពោធឹ បានដល់ ញាណក្នុងមគ្គទី ៤ ។ បុគ្គលរមែងជឿថា ញាណក្នុងមគ្គ

ទី ៤ នោះ ព្រះតថាគតត្រាស់ដឹងហើយ ។ ក៏ពាក្យនេះ ជាន័យទេសនា នោះឯង ។ ក៏សេចក្តីជឿក្នុងរតនៈសូម្បីទាំង ៣ ប្រការ ដោយអង្គនេះ លោកបំណងយកហើយ ។ ពិតហើយ សេចក្តីជ្រះថ្លាក្នុងព្រះរតនត្រ័យ មានព្រះពុទ្ធជាដើម របស់បុគ្គលណាមានកម្លាំង សេចក្តីព្យាយាមដែល តាំងទុករបស់បុគ្គលនោះ រមែងសម្រេចបាន ។ ប្រការថា អប្បាពាធោ ប្រែថា មិនមានរោគ ។ ប្រការថា អប្បាតង្កោ ប្រែថា អស់ទុក្ខ ។ ប្រការថា សមវេបាកិនិយា មានផលទុំជោរ ។ ប្រការថា គហណិយា បានដល់ តេជោធាតុដែលកើតពីកម្ម ។ ប្រការថា នាតិសីតាយ នាច្ចុណ្ហាយ សេចក្តីថា ក៏បុគ្គលដែលមានទឹករំលាយចេញមកត្រជាក់ច្រើន ។ រមែង ខ្លាចចំពោះភាពត្រជាក់ បុគ្គលដែលមានទឹករំលាយចេញមកក្តៅច្រើន រមែង ខ្លាចចំពោះសេចក្តីក្តៅ ។ សេចក្តីព្យាយាម រមែងមិនសម្រេចដល់ពួកគេ ។ ចំពោះបុគ្គលដែលមានទឹករំលាយជាកណ្តាល សម្រេចបាន ។ ព្រោះហេតុ នោះ លោកទើបពោលថា សមគួរដល់សេចក្តីព្យាយាមលំដាប់កណ្តាល ។ ប្រការថា យថាភូតំ អត្តានំ អាវិកត្តា សេចក្តីថា ប្រកាសទោសរបស់ ខ្លួនតាមពិត ។ ប្រការថា ឧទយត្ថគាមិនិយា សេចក្តីថា អាចនឹងឡើង

ទៅ និងដែលកំណត់ដល់វេលាឡើង និងវេលាចុះ ។ ឧទយព្វយញ្ញាណ ដែលកំណត់យកលក្ខណៈ ៥០ ប្រការ លោកពោលទុកដោយពាក្យនេះ ។ ប្រការថា អរិយាយ សេចក្តីថា ស្អាតបរិសុទ្ធិ ។ ប្រការថា និព្វេធិកាយ សេចក្តីថា អាចដើម្បីចាក់ធ្លុះខន្ធ មានសេចក្តីលោភជាដើម ដែលមិនធ្លាប់ដឹងមកពីមុន ។ ប្រការថា សម្មាទុក្ខក្ខយគាមិនិយា សេចក្តីថា ទុក្ខណាៗ នឹងអស់ទៅបាន ដំណើរនៃការអស់ទុក្ខនោះៗ ព្រោះលះកិលេសបានដោយអំណាចអង្គនោះៗ ។ វិបស្សនាបញ្ញា លោកពោលទុកដោយបទទាំងនេះគ្រប់បទ ដោយប្រការដូច្នេះ ។ ពិតណាស់ សេចក្តីព្យាយាមមិនសម្រេចដល់អ្នកមិនមានបញ្ញា ។

[១៦៥] ប្រការថា សុទ្ធាវាសា សេចក្តីថា ពួកព្រហ្មជាន់សុទ្ធាវាសនៅហើយ កំពុងនៅ ឬនឹងនៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះថា សុទ្ធាវាស ។ ប្រការថា សុទ្ធា បានដល់ ព្រះអនាគាមី និងព្រះខីណាស្រព ដែលប្រាសចាកកិលេសមន្ទិល ។ ពាក្យណាដែលគប្បីពោលក្នុងប្រការថា អវិហា ជាដើម ពាក្យនោះលោកពោលទុកហើយ ក្នុងមហាបទានសូត្រនោះឯង ។

[១៦៦] ក្នុងបណ្តាព្រះអនាគាមីបុគ្គលទាំងឡាយ គប្បីជ្រាបដូច

តទៅនេះ ៖

ព្រះអនាគាមី អ្នកនៅមិនទាន់កន្លងពាក់កណ្ដាលអាយុ ហើយសម្រេចព្រះអរហត្ត ដែលជាការរលត់កិលេសបានក្នុងចន្លោះនោះ ឈ្មោះថា **អន្តរ-បរិនិព្វាយី** (បរិនិព្វានក្នុងពាក់កណ្ដាលអាយុ) ។ ព្រះអនាគាមីអ្នកកន្លងហួសកណ្ដាលអាយុទៅហើយ ទើបសម្រេចឈ្មោះថា **ឧបហច្ចបរិនិ-ព្វាយី** (និព្វានដោយកន្លងហួសពាក់កណ្ដាលអាយុ) ព្រះអនាគាមីដែលមិនលំបាក ព្រោះមិនត្រូវប្រកបសេចក្ដីព្យាយាម ដោយមិនមានសង្ខារ (គ្រឿងតាក់តែង) សម្រេចបានយ៉ាងងាយ ឈ្មោះថា **អសង្ខារបរិនិព្វាយី** (និព្វានដោយមិនមានសង្ខារ) ។ ព្រះអនាគាមី អ្នកលំបាក ព្រោះត្រូវប្រកបសេចក្ដីព្យាយាម ព្រមទាំងសង្ខារ សម្រេចបានដោយសេចក្ដីលំបាក ឈ្មោះថា **សសង្ខារបរិនិព្វាយី** (បរិនិព្វានព្រមដោយសង្ខារ) ។ ព្រះអនាគាមីទាំង ៤ ពួកនេះ មិនបានក្នុងសុទ្ធាវាសទាំង ៥ ជាន់ ។ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបពួក ៤ ក្នុងប្រការថា ឧទ្ធំសោតោ អកនិដ្ឋគាមី នេះតទៅ ។ ក៏ព្រះអនាគាមីអង្គណា ជម្រះទេវលោក ៤ ជាន់ តាំងពីជាន់អវិហាទៅឲ្យបរិសុទ្ធិ ទៅកាន់អកនិដ្ឋភពហើយបរិនិព្វាន ព្រះអនាគាមីនេះ ឈ្មោះថា

មានក្រសែក្នុងខាងលើទៅកាន់អកនិដ្ឋភព ។ ព្រះអនាគាមីអង្គណា ទៅកាន់ទេវលោកជាន់ទី ២ ទី ៣ ឬទី ៤ តាំងពីជាន់អវិហាទៅ ហើយបរិនិព្វាន ព្រះអនាគាមីនេះ ឈ្មោះថា មានក្រសែក្នុងខាងលើ មិនទៅកាន់អកនិដ្ឋ-ភព ។ ព្រះអនាគាមីអង្គណា ចាកកាមភព ហើយកើតក្នុងអកនិដ្ឋភព ហើយបរិនិព្វាន ព្រះអនាគាមីនេះ ឈ្មោះថា មិនមានក្រសែក្នុងខាងលើ ទៅកាន់អកនិដ្ឋភព ។ ព្រះអនាគាមីអង្គណា កើតក្នុងទីនោះៗ នុ៎ះឯង បណ្ដាទេវលោក ៤ ជាន់ខាងក្រោម ហើយបរិនិព្វាន ព្រះអនាគាមីនេះ ឈ្មោះថា មានក្រសែក្នុងខាងលើ មិនឈ្មោះថា ទៅកាន់អកនិដ្ឋភព ។

[១៦៧] ប្រការថា ចេតោខិលា សេចក្ដីថា ភាវៈរឹងត្អឹងរបស់ចិត្ត ។ ប្រការថា សត្ថរិ កង្ខតិ សេចក្ដីថា រមែងសង្ស័យក្នុងព្រះសរីរៈ ឬក្នុងព្រះគុណរបស់ព្រះសាស្ដា ។ បុគ្គលកាលសង្ស័យក្នុងព្រះសរីរៈ រមែងសង្ស័យទៅថា ដែលឈ្មោះថា សរីរៈដែលប្រដាប់ដោយមហាបុរិសលក្ខណៈដ៏ប្រសើរ ៣២ ប្រការ មានពិតឬទេហ្ន៎ ។ បុគ្គលដែលសង្ស័យក្នុងព្រះគុណ រមែងសង្ស័យថា សព្វញ្ញុតញ្ញាណ ដែលអាចនឹងដឹងអតីត អនាគត និងបច្ចុប្បន្ន មានពិតឬទេហ្ន៎ ។ ប្រការថា អាតប្បាយ សេចក្ដីថា ដើម្បី

បំពេញព្យាយាម ។

ប្រការថា អនុយោគាយ សេចក្តីថា ដោយការប្រកបរឿយៗ ។ ប្រការថា សាតច្ចាយ សេចក្តីថា ដោយធ្វើជាប់បន្ត ។ ប្រការថា បធានាយ សេចក្តីថា ដើម្បីការតាំងទុក ។

ប្រការថា អយំ បឋមោ ចេតោខីលោ នេះ សេចក្តីថា ភាពដែលរឹងត្អឹងរបស់ចិត្តជាដំបូងនេះ បានដល់ សេចក្តីសង្ស័យក្នុងព្រះសាស្តា ។ ប្រការថា ធម្មេ សេចក្តីថា ក្នុងបរិយត្តិធម៌ និងបដិវេធធម៌ ។ បុគ្គលដែលសង្ស័យក្នុងបរិយត្តិធម៌ រមែងសង្ស័យថា អ្នកទាំងឡាយនិយាយគ្នាថា ព្រះពុទ្ធវចនៈ គឺ ព្រះត្រៃបិដកមាន ៨៤,០០០ ព្រះធម្មក្ខន្ធ ព្រះពុទ្ធ-វចនៈនោះ មានពិតឬទេហ្ន៎ ។ បុគ្គលដែលសង្ស័យក្នុងបដិវេធធម៌ រមែងសង្ស័យថា អ្នកទាំងឡាយនាំគ្នានិយាយថា ផលរបស់វិបស្សនា ឈ្មោះថា មគ្គ ផលរបស់មគ្គ ឈ្មោះថា ផល ការលះបង់សង្ខារទាំងពួងចេញបាន ឈ្មោះថា និព្វាន និព្វាននោះ មានពិតឬទេហ្ន៎ ។

ប្រការថា សង្ឃេ កង្ខតិ សេចក្តីថា រមែងសង្ស័យថា ប្រជុំនៃបុគ្គលដែលបដិបត្តិបដិទាយ៉ាងនេះ ដោយអំណាចនៃបទជាដើមថា ឧជុបដិបន្នោ

ដូច្នេះ មាន ៨ គឺ ភិក្ខុអ្នកតាំងនៅក្នុងមគ្គ ៤ ភិក្ខុអ្នកតាំងនៅក្នុងផល ៤ ឈ្មោះថា ព្រះសង្ឃ ព្រះសង្ឃនោះ មានពិតឬទេហ្ន៎ ។ បុគ្គលដែលសង្ស័យក្នុងសិក្ខា រមែងសង្ស័យថា អ្នកទាំងឡាយនិយាយថា ឈ្មោះថា អធិសីលសិក្ខា ឈ្មោះថា អធិចិត្តសិក្ខា ឈ្មោះថា អធិប្បញ្ញាសិក្ខា សិក្ខានោះ មានពិតឬទេហ្ន៎ ។ ប្រការថា អយំ បញ្ចមោ នេះ សេចក្ដីថា ការៈនៃចិត្តរឹងត្អឹង ការៈនៃចិត្តដូចជាដង្គត់ ការៈនៃចិត្តជាទី ៥ បានដល់សេចក្ដីក្រោធក្នុងរឿងព្រហ្មចារីទាំងឡាយ ។

[១៦៨] ប្រការថា ចេតសោ វិនិពន្ធា សេចក្ដីថា ពួកកិលេសដែលឈ្មោះថា ជាគ្រឿងចងរឹតចិត្តទុក ព្រោះអត្ថថា ចងចិត្តប្រកាន់ទុក ដូចធ្វើទុកក្នុងកណ្ដាប់ដៃ ដូច្នោះ ។

ប្រការថា កាមេសុ សេចក្ដីថា ទាំងក្នុងវត្ថុកាម ទាំងក្នុងកិលេសកាម ។ ប្រការថា កាយេ បានដល់ករជកាយរបស់ខ្លួន ។ ប្រការថា រូបេ បានដល់ រូបខាងក្រៅ ។ ប្រការថា យាវទត្ថំ សេចក្ដីថា តាមដែលត្រូវការ ។ ប្រការថា ឧទរាវទេហកំ សេចក្ដីថា ពេញពោះ ។ ពិតហើយពោះនោះ លោកហៅថា ***ឧទរាវទេហកំ*** ព្រោះចិញ្ចឹមរាងកាយទុក ។

ប្រការថា សេយ្យសុខំ សេចក្តីថា មានសេចក្តីសុខ ព្រោះគ្រែ និងតាំង ។ ប្រការថា បស្សសុខំ សេចក្តីថា សម្រាប់បុគ្គលដែលដេកប្រមៀលទៅមក តាមសប្បាយ ដេកផ្អៀងស្តាំ ឬដេកផ្អៀងឆ្វេង ក៏មានសេចក្តីសុខ សេចក្តីសុខកើតឡើងហើយយ៉ាងនេះ ។ ប្រការថា មិទ្ធសុខំ សេចក្តីថា សុខដែលកើតពីការដេកលក់ ។ ប្រការថា អនុយុត្តោ សេចក្តីថា ប្រកបវត្តដែលសមគួរ ។

ប្រការថា បណិធាយ សេចក្តីថា តាំងទុកហើយ ។ ប្រការថា ព្រហ្មចរិយេន សេចក្តីថា ប្រព្រឹត្តព្រហ្មចរិយៈ វៀរចាកមេថុន ។ ប្រការថា ទេវោ វា ភវិស្សាមិ សេចក្តីថា យើងនឹងជាទេពអ្នកមានសក្តិធំឬ ។ ប្រការថា ទេវញ្ញតរោ វា សេចក្តីថា ឬថា បណ្តាទេពអ្នកមានសក្តិតូចទាំងឡាយ ទេពអង្គណាមួយ ។

[១៦៩-១៧១] គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងឥន្ទ្រិយទាំងឡាយដូចតទៅ ។ ឥន្ទ្រិយដែលជាលោកិយៈប៉ុណ្ណោះ លោកពោលទុកហើយ ក្នុងបញ្ចកៈទីមួយ ។ បឋមជ្ឈាន ទុតិយជ្ឈាន និងចតុត្ថជ្ឈានដែលជាលោកិយៈ លោកពោលទុកហើយក្នុងបញ្ចកៈទី ២ តតិយជ្ឈាន និងបញ្ចមជ្ឈាន មានទាំង

លោកិយៈ និងលោកុត្តរៈ (លោកក៏ពោលទុកក្នុងបញ្ចកៈទី ២) ។ ដែលជាលោកិយៈ និងលោកុត្តរៈ លោកពោលទុកក្នុងបញ្ចកៈទី ៣ ដោយអំណាចសមថៈ វិបស្សនា និងមគ្គ ។

[១៧២] ប្រការថា និស្សារណីយា សេចក្ដីថា ត្រាច់ចេញទៅ គឺអស់ការទ្រទ្រង់ចាំ ។

ប្រការថា ធាតុយោ បានដល់ សភាវៈដែលជាក់ពីតួខ្លួន ។ ប្រការថា កាមំ មនសិករោតិ សេចក្ដីថា នឹកដល់តែរឿងកាម ។ អធិប្បាយថា ចេញចាកអសុភឈានហើយ បញ្ជូនចិត្តប្រាថ្នាចំពោះកាម ដើម្បីនឹងសាកល្បងមើល ដូចអ្នកចាប់ពស់ ហើយសាកល្បងជាមួយពិស ដូច្នោះ ។

ប្រការថា ន បក្ខន្ទតិ សេចក្ដីថា មិនចូលទៅ ។ ប្រការថា ន បសីទតិ សេចក្ដីថា មិនដល់នឹងជ្រះថ្លា ។ ប្រការថា ន សន្តិដ្ឋតិ សេចក្ដីថា តាំងនៅមិនបាន ។ ប្រការថា ន វិមុច្ចតិ សេចក្ដីថា មិនរួចផុតទៅបាន ។ រោមស្លាបមាន់ ឬសរសៃក្រណាត់ ដែលអ្នកបោះចូលក្នុងភ្លើង រមែងរមូរចូល គឺ មិនលាចេញ យ៉ាងណា ចិត្តនេះក៏ដូច្នោះដែរ រមែងរួញរា មិនរីករាយ ។ ក្នុងប្រការថា នេក្ខម្មំ ខោ បន នេះ សេចក្ដីថា បឋមជ្ឈាន

ក្នុងអសុភ ១០ ឈ្មោះថា **នេក្ខម្មៈ** ។ កាលបុគ្គលនោះ មនសិការដល់បឋមជ្ឈានទោះ ចិត្តក៏រមែងត្រាច់ទៅ ។ ប្រការថា តស្ស តំ ចិត្តំ សេចក្តីថា អសុភជ្ឈានចិត្តនោះ របស់បុគ្គលនោះ ។ ប្រការថា សុគតំ សេចក្តីថា ដំណើរទៅល្អ ព្រោះទៅក្នុងគោចរ ។ ប្រការថា សុភាវិតំ សេចក្តីថា អប់រំមកយ៉ាងល្អ ព្រោះជាចំណែកដែលមិនអាក្រក់ ។ ប្រការថា សុវុដ្ឋិតំ សេចក្តីថា ចេញចាកកាមបានដោយល្អ ។

ប្រការថា សុវិមុត្តំ សេចក្តីថា រួចផុតដោយល្អចាកកាមទាំងឡាយ ។ អាសវៈ ៤ ដែលមានកាមជាហេតុ ឈ្មោះថា អាសវៈមានកាមជាបច្ច័យ ។ ប្រការថា វិឃាតា ប្រែថា ជាទុក្ខ ។ ប្រការថា បរិឡាហា សេចក្តីថា ក្តៅផ្សា ព្រោះកាមរាគៈ ។ ប្រការថា ន សោ តំ វេទនំ វេទេតិ សេចក្តីថា បុគ្គលនោះ រមែងមិនសោយវេទនា ដែលកើតពីសេចក្តីប្រាថ្នា និងវេទនាដែលកើតពីសេចក្តីចង្អៀតចង្អល់ និងសេចក្តីក្តៅក្រហាយនោះ ។ ប្រការថា ឥទមក្ខាតំ កាមានំ និស្សរណំ សេចក្តីថា អសុភឈានទេះ លោកពោលថា ជាគ្រឿងរលាស់ចេញចាកកាម ព្រោះរលាស់ចេញទៅចាកកាមទាំងឡាយ ។ ក៏បុគ្គលណាធ្វើឈាននោះឲ្យជាបាទ ពិចារណាសង្ខារទាំងឡាយ

សម្រេចមគ្គទី ៣ ឃើញព្រះនិព្វានដោយអនាគាមិផល ដឹងថា ឈ្មោះថា កាមទាំងឡាយមិនមានទៀត ចិត្តរបស់បុគ្គលនោះ ក៏ជាការរលាស់ចេញទៅបានយ៉ាងពិតប្រាកដ (ចាកកាមទាំងឡាយ) ។ សូម្បីក្នុងបទទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ន័យនេះដូចគ្នា ។ នេះជាប្រការដែលផ្សេងគ្នា ។ ក្នុងវារៈទី ២ មេត្តាឈាន ឈ្មោះថា ជាការរលាស់ចេញចាកព្យាបាទ ។ ក្នុងវារៈទី ៣ ករុណាឈាន ឈ្មោះថា ការរលាស់ចេញចាកសេចក្តីបៀតបៀន ។ ក្នុងវារៈទី ៤ អរូបឈាន ឈ្មោះថា ការរលាស់ចេញទៅនូវរូប ។

ក៏ក្នុងសេចក្តីនេះ គប្បីប្រកបអរហត្តផលចូល ក្នុងការរលាស់ចេញបានយ៉ាងពិតប្រាកដ គប្បីជ្រាបអធិប្បាយក្នុងវារៈទី ៥ តទៅ ។

ប្រការថា សក្កាយំ មនសិករោតោ សេចក្តីថា ព្រះខីណាស្រព សុក្ខវិបស្សក: កំណត់យកសង្ខារដែលបរិសុទ្ធិ ហើយសម្រេចព្រះអរហត្ត ចេញចាកផលសមាបត្តិ បញ្ជូនចិត្តត្រង់ទៅកាន់ឧបាទានក្ខន្ធ ៥ ដើម្បីនឹងសាកល្បងមើល ។ ប្រការថា ឥធមក្ខាតំ សក្កាយស្ស និស្សរណំ នេះ សេចក្តីថា ចិត្តដែលសម្បយុត្តដោយអរហត្តផលសមាបត្តិ កើតឡើងថា រាងកាយរបស់យើងនឹងមិនមានតទៅទៀត របស់ភិក្ខុដែលឃើញព្រះនិព្វាន

ដោយអរហត្តមគ្គ និងអរហត្តផល លោកហៅថា ការលោសចេញចាក កាយរបស់ខ្លួន ។

[១៧៣] ប្រការថា វិមុត្តាយតនានិ សេចក្តីថា ហេតុនៃការរួច ផុត ។ ប្រការថា អត្ថប្បដិសំវេទិនោ សេចក្តីថា ដឹងអត្ថនៃព្រះបាលី ។ ប្រការថា ធម្មប្បដិសំវេទិនោ សេចក្តីថា ដឹងព្រះបាលី ។ ប្រការថា ចាមោជ្ជ បានដល់ បីតិយ៉ាងខ្សោយ ។ ប្រការថា បីតិ សេចក្តីថា បីតិ យ៉ាងខ្លាំងក្លា ដែលជាហេតុនៃការត្រេកអរ ។ ប្រការថា កាយោ សេចក្តីថា នាមកាយរមែងស្ងប់ ។ ប្រការថា សុខំ វេទេតិ សេចក្តីថា បានទទួល សេចក្តីសុខ ។ ប្រការថា ចិត្តំ សមាធិយតិ សេចក្តីថា ចិត្តតាំងមាំ ដោយអរហត្តផលសមាធិ ។ ក៏បុគ្គលនេះ កាលស្តាប់ធម៌នោះ រមែងដឹង ឈាន វិបស្សនា មគ្គ និងផល ក្នុងឋានៈដែលមកហើយ និងមកហើយ ។ កាលលោកដឹងយ៉ាងនេះ បីតិរមែងកើតឡើង ។ លោកមិនព្រមឲ្យបីតិ នោះថយចុះក្នុងចន្លោះ ជាអ្នកប្រកបទៅដោយឧបចារកម្មដ្ឋាន ចម្រើន វិបស្សនា រមែងសម្រេចព្រះអរហត្ត ពាក្យថា ចិត្តតាំងមាំដូច្នេះ លោក ពោលសំដៅយកព្រះអរហត្តនោះ ។ សូម្បីក្នុងពាក្យដ៏សេស ក៏ន័យនេះ

ដូចគ្នា ។ នេះជាប្រការដែលផ្សេងគ្នា ។ ប្រការថា **សមាធិនិមិត្ត** សេចក្ដីថា បណ្ដាអារម្មណ៍ ៣៨ សមាធិណាមួយនុ៎ះឯង ឈ្មោះថា សមាធិនិមិត្ត ។ ប្រការថា សុគ្គហិតំ ហោតិ សេចក្ដីថា កាលលោករៀនយកកម្មដ្ឋានក្នុងសំណាក់អាចារ្យ ក៏ឈ្មោះថា ជាការរៀនយ៉ាងល្អ ។ ប្រការថា សុមនសិកតំ សេចក្ដីថា ធ្វើទុកក្នុងចិត្តយ៉ាងល្អ ។ ប្រការថា សុបធារិតំ សេចក្ដីថា ទ្រទ្រង់ចាំទុកបានយ៉ាងល្អ ។

ប្រការថា សុបដិវិទ្ធំ បញ្ញាយ សេចក្ដីថា ធ្វើឲ្យប្រចក្សដោយល្អដោយបញ្ញា ។

ប្រការថា តស្មឹ ធម្មេ សេចក្ដីថា ធម៌ក្នុងព្រះបាលីពោលអំពីរឿងកម្មដ្ឋាននោះ ។

[១៧៤] ប្រការថា វិមុត្តិបរិបាចនិយា សេចក្ដីថា ការរួចផុតលោកហៅថា អរហត្ត គុណធម៌ពួកណា រមែងអប់រំព្រះអរហត្តនោះ ព្រោះហេតុនោះ គុណធម៌នោះ ទើបឈ្មោះថា វិមុត្តិបរិបាចនិយា ។ បទថា អនិច្ចសញ្ញា សេចក្ដីថា សញ្ញាដែលកើតឡើងក្នុងអនិច្ចានុបស្សនាញាណ ។ ប្រការថា អនិច្ចេ ទុក្ខសញ្ញា សេចក្ដីថា សញ្ញាដែលកើតឡើងក្នុងទុក្ខានុ-

បស្សនាញាណ ។ ប្រការថា ទុក្ខេ អនត្តសញ្ញា សេចក្តីថា សញ្ញាដែលកើតឡើងក្នុងអនត្តានុបស្សនាញាណ ។ ប្រការថា បហានសញ្ញា សេចក្តីថា សញ្ញាដែលកើតឡើងក្នុងបហានានុបស្សនាញាណ ។ ប្រការថា វិរាគ-សញ្ញា សេចក្តីថា សញ្ញាដែលកើតឡើងក្នុងវិរាគានុបស្សនាញាណ ។ ពាក្យជាដើមថា ឥមេ ខោ អាវុសោ គប្បីប្រកបបចូលនឹងន័យដែលពោលហើយនុ៎ះឯង ។ ព្រះថេរៈកាលពោលបញ្ហា ១៣០ ដោយអំណាចនៃបញ្ចកៈ ២៦ ឈ្មោះថា សម្តែងសាមគ្គីរសហើយ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

" ចប់ ពួក ៥ "

ពោលអំពីធម៌ពួក ៦

[១៧៥] *ព្រះថេរៈ (ព្រះសារីបុត្រ) គ្រាសម្ដែងសាមគ្គីរស ដោយអំណាចនៃធម៌ពួក ៥ ដោយប្រការដូច្នេះហើយ ឥឡូវនេះ ដើម្បីនឹងសម្ដែងសាមគ្គីរស ដោយអំណាចនៃធម៌ពួក ៦ ទើបផ្ដើមប្រារព្ធព្រះធម៌ទេសនាតទៅទៀត ។*

បណ្ដាបទទាំងនោះ បទថា អជ្ឈត្តិកានិ បានដល់ អាយតនៈខាងក្នុង ។

[១៧៦] *បទថា ពាហិរានិ បានដល់ អាយតនៈដែលមានក្នុងខាងក្រៅពីអាយតនៈខាងក្នុងនោះ ។*

ចំណែកថា អាយតនៈកថាដោយពិស្ដារ ខ្ញុំ (ព្រះពុទ្ធឃោសាចារ្យ) ពោលទុកក្នុងវិសុទ្ធិមគ្គហើយនោះឯង ។

[១៧៧] *បទថា វិញ្ញាណកាយា បានដល់ ពួកនៃវិញ្ញាណ ។*

បទថា ចក្ខុវិញ្ញាណំ បានដល់ វិញ្ញាណដែលជាកុសលវិបាក ឬអកុសលវិបាកដែលអាស្រ័យចក្ខុប្រសាទ ។ ក្នុងវិញ្ញាណទាំងពួង ក៏ន័យ

នេះដូចគ្នា ។

[១៧៨] បទថា ចក្ខុសម្ផស្សោ បានដល់ សម្ផស្សដែលអាស្រ័យចក្ខុ ។ សូម្បីក្នុងសោតសម្ផស្សជាដើម ក៏មានន័យនេះដូចគ្នា ។

បទថា មនោសម្ផស្សោ បានដល់ សម្ផស្សទាំងពួងដ៏សេស វៀរសម្ផស្ស ១០ ទាំងនេះចេញ ឈ្មោះថា មនោសម្ផស្ស ។

[១៧៩] សូម្បីពួក ៦ នៃ វេទនា បណ្ឌិតក៏គប្បីជ្រាបដោយន័យនេះដូចគ្នា ។

[១៨០] បទថា រូបសញ្ញា បានដល់ សញ្ញាដែលធ្វើរូបឲ្យជាអារម្មណ៍កើតឡើង ។ សូម្បីសញ្ញាដ៏សេស បណ្ឌិតក៏គប្បីជ្រាបដោយឧបាយនេះ ។

[១៨១] សូម្បីក្នុងពួក ៦ នៃចេតនា ក៏ន័យនេះដូចគ្នា ។

[១៨២] ក្នុងពួក ៦ នៃតណ្ហា ក៏ដូចគ្នា ។

[១៨៣] បទថា អគារវោ បានដល់ វៀរចាកសេចក្តីគោរព ។ បទថា អប្បដិស្សោ បានដល់ មិនកោតក្រែង គឺ មិនប្រព្រឹត្តបន្ទាបខ្លួន ។ ក៏ភិក្ខុណាក្នុងព្រះសាសនានេះ កាលព្រះសាស្តាទ្រង់នៅមានព្រះជន្ម រមែងមិនទៅកាន់ទីទំនុកបម្រុង ក្នុងកាលទាំង ៣ កាលព្រះសាស្តាមិនពាក់ស្បែក

ជើង ស្តេចចង្ក្រម ក៏ពាក់ស្បែកជើងចង្ក្រម កាលព្រះសាស្តាស្តេចចង្ក្រម នៅក្នុងទីចង្ក្រមទាប ក៏ចង្ក្រមក្នុងទីចង្ក្រមខ្ពស់ កាលព្រះសាស្តាស្តេចនៅក្នុងខាងក្រោម ក៏នៅក្នុងខាងលើ ក្នុងពេលឃើញព្រះសាស្តា ក៏បិទត្រចៀកទាំងពីរ បាំងឆត្រ ពាក់ស្បែកជើង ផ្ងូតទឹក បន្ទោបង់ឧច្ចារៈ ឬបស្សាវៈក៏ឬថា កាលព្រះសាស្តាស្តេចបរិនិព្វានហើយ រមែងមិនទៅដើម្បីនឹងសំពះព្រះចេតិយ ធ្វើកិច្ចទាំងពួងតាមដែលពោលហើយ ក្នុងទីព្រះចេតិយ ញុំាងសេចក្តីឲ្យប្រាកដ (ឬ) ក្នុងទីឃើញព្រះសាស្តា ភិក្ខុនេះឈ្មោះថា មិនគោរពក្នុងព្រះសាស្តា ។

ក៏ភិក្ខុណា គ្រាកាលគេប្រកាសការស្តាប់ធម៌ ក៏មិនទៅដោយគោរព មិនស្តាប់ធម៌ដោយគោរព អង្គុយជជែកគ្នា មិនរៀន មិនស្តាប់ដោយគោរព ភិក្ខុនេះឈ្មោះថា មិនគោរពក្នុងព្រះធម៌ ។ ក៏ភិក្ខុណា ដែលភិក្ខុជាថេរៈមិនបានឲ្យឱកាស ក៏សម្តែងធម៌ អង្គុយពោលបញ្ហា បៀតបៀនភិក្ខុដែលចាស់ជាង ឈរ អង្គុយ ធ្វើការរឹតជង្គង់ដោយសំពត់ ឬដោយដៃ ត្រង់កណ្តាលសង្ឃ ក៏ជណ្តប់ឃ្លុំបិទស្មាទាំងពីរ ការពារម្ទប់ ឬពាក់ស្បែកជើង ភិក្ខុនេះឈ្មោះថា មិនគោរពក្នុងសង្ឃ ។ ក៏កាលភិក្ខុធ្វើសេចក្តី

មិនគោរពសូម្បីក្នុងភិក្ខុមួយរូប សេចក្តីមិនគោរពក្នុងព្រះសង្ឃ ក៏ចាត់ថាជាការដែលលោកធ្វើហើយ ដូចគ្នា ។ ចំណែកភិក្ខុដែលមិនញ៉ាំងសិក្ខាទាំង ៣ ឲ្យបរិបូណ៌ហើយនុ៎ះឯង ឈ្មោះថា មិនគោរពក្នុងសិក្ខា ។ ភិក្ខុដែលមិនតាមកពូននូវលក្ខណៈនៃសេចក្តីមិនប្រមាទ ឈ្មោះថា មិនគោរពក្នុងសេចក្តីមិនប្រមាទ ។ ភិក្ខុ កាលមិនធ្វើបដិសណ្ឋារៈសូម្បីទាំង ២ យ៉ាង ឈ្មោះថា មិនគោរពក្នុងបដិសណ្ឋារៈ ។

[១៨៤] សេចក្តីគោរព បណ្ឌិតគប្បីជ្រាប ដោយអំណាចនៃន័យផ្ទុយគ្នាតាមដែលពោលទុកហើយ ។

[១៨៥] បទថា សោមនស្សូបវិចារា បានដល់ វិចារៈសម្បយុត្តដោយសោមនស្ស ។

បទថា សោមនស្សដ្ឋានីយំ គឺ ជាហេតុនៃសោមនស្ស ។ បទថា ឧបវិចរតិ បានដល់ ត្រិះរិះដោយវិតក្កៈ (មុន) ហើយទើបកំណត់ដោយវិចារៈ ។ ក្នុងពាក្យដ៏សេសទាំងពួង ក៏ន័យនេះដូចគ្នា ។

[១៨៦-១៨៧] សូម្បី ទោមនស្សូបវិចារ បណ្ឌិតក៏គប្បីជ្រាបយ៉ាងនោះ នុ៎ះឯង ។ ឧបេក្ខូបវិចារ ក៏ដូចគ្នា ។

[១៨៨] សាកណិយធម៌ លោកឲ្យពិស្តារក្នុងខាងក្រោយ ។ ចំណែក បឋមមគ្គ លោកពោលទុកក្នុង **កោសម្ពិកសូត្រ** ដោយបទនេះថា ធិដ្ឋិ-សាមញ្ញគតោ ។ មគ្គសូម្បីទាំង ៤ លោកពោលទុកក្នុងទីនេះ ។

[១៨៩] បទថា វិវាទមូលានិ គឺ មូលនៃវិវាទ ។ បទថា កោធនោ បានដល់ អ្នកប្រកបដោយសេចក្តីក្រោធ ដែលមានសេចក្តីក្រោធ ជាលក្ខណៈ ។ បទថា ឧបនាហិ បានដល់ ប្រកបដោយសេចក្តីចូលទៅចងក្រោធទុក ដែលមានការមិនលះបង់ចាកការចងពៀរវេរា ជាលក្ខណៈ ។ ច្រើនបទថា អហិតាយ ទុក្ខាយ ទេវមនុស្សានំ បានដល់ វិវាទនៃភិក្ខុទាំងពីរ រមែងប្រព្រឹត្តទៅព្រម ដើម្បីមិនជាប្រយោជន៍ ដើម្បីសេចក្តីទុក្ខ នៃទេវតា និងមនុស្សទាំងឡាយយ៉ាងណា ។ ដូចយ៉ាងក្នុងកោសម្ពិកខន្ធកៈ កាលភិក្ខុ ២ រូប វិវាទគ្នា ពួកអន្តេវាសិករបស់លោកទាំងពីរនោះ ក្នុងវិហារនោះ ក៏វិវាទគ្នា ។ ភិក្ខុនីសង្ឃ អ្នកទទួលឱវាទរបស់ពួកភិក្ខុទាំងនោះ ក៏វិវាទគ្នាតពីនោះ ពួកឧបដ្ឋាករបស់ភិក្ខុទាំងនោះក៏វិវាទគ្នា ។ លំដាប់នោះពួកអារក្ខទេវតារបស់ពួកមនុស្ស ក៏ (បែក) គ្នាជាពីរចំណែក ។ បណ្តាទេវតាទាំងនោះ ពួកអារក្ខទេវតារបស់ពួកមនុស្ស អ្នកជាធម្មវាទី ក៏ជា

ធម្មវាទីផង ។ សម្រាប់ពួកមនុស្សអ្នកជាអធម្មវាទី ក៏ជាអធម្មវាទីផង ។ តអំពីនោះ ពួកភូម្មទេវតា ដែលជាមិត្តរបស់អារក្ខទេវតា ទើបបែកគ្នា ។ ទេវតា និងមនុស្សទាំងអស់ វៀរលែងតែព្រះអរិយសាវកចេញ គ្រប់ ៗ គ្នា ដរាបដល់ព្រហ្មលោកក៏ (បែក) ជាពីរចំណែក ដោយប្រការដូច្នេះ ។ ក៏ពួកដែលជាអធម្មវាទី មានចំនួនច្រើនជាងពួកធម្មវាទី ។ លំដាប់នោះ ពួកទេវតា និងមនុស្ស ក៏ប្រាថ្នានឹងប្រកាន់វត្ថុ ដែលជនជាច្រើននាំគ្នាប្រកាន់ ពួកអធម្មវាទីដែលច្រើនជាងនុ៎ះឯង ក៏ដោះស្រាយសភាពដែលជាធម៌ហើយ នាំគ្នាប្រកាន់សភាពដែលមិនមែនធម៌ ។ ពួកអធម្មវាទីទាំងនោះ ធ្វើសភាពដែលមិនមែនធម៌ឲ្យនៅក្នុងខាងមុខពោលហើយ ទើបកើតក្នុងអបាយទាំងឡាយ ។ វិវាទរបស់ភិក្ខុទាំងពីរចំណែក រមែងមានដើម្បីមិនជាប្រយោជន៍ ដើម្បីសេចក្តីទុក្ខនៃទេវតា និងមនុស្សទាំងឡាយ ដោយប្រការដូច្នេះ ។ បទថា អជ្ឈត្តំ វា បានដល់ ក្នុងខាងក្នុងបរិស័ទរបស់លោក ។ បទថា ពហិទ្ធា បានដល់ ក្នុងបរិស័ទរបស់ជនពួកដទៃ ។ បទថា មក្ខី បានដល់ អ្នកប្រកបដោយសេចក្តីមើលងាយ ដែលមានការមើលងាយគុណរបស់ជនពួកដទៃជាលក្ខណៈ ។ បទថា បលាសិ បានដល់ អ្នកប្រកប

ដោយការវាយឫកស្មើ ដែលមានការប្រកួតប្រជែង ជាលក្ខណៈ ។

បទថា ឥស្សុកិ បានដល់ អ្នកប្រកបដោយសេចក្តីឫស្យា ដែល មានការឫស្យាគ្រឿងសក្ការៈរបស់ជនដទៃជាដើម ជាលក្ខណៈ ។ បទថា មច្ឆរិ បានដល់ អ្នកប្រកបដោយសេចក្តីកំណាញ់ទីនៅជាដើម ។ បទថា សឋោ បានដល់ អ្នកពេញទៅដោយការបញ្ឆោតបន្ទំ (អ្នកអួតអាង) ។ បទថា មាយាវី បានដល់ អ្នកបិទបាំងសេចក្តីអាក្រក់ដែលខ្លួនធ្វើហើយ ។ បទថា ចាបិច្ឆោ បានដល់ អ្នកប្រាថ្នានឹងឲ្យមានក្នុងវត្ថុដែលមិនមាន គឺ អ្នកទ្រុស្តសីល ។

បទថា មិច្ឆាទិដ្ឋិ បានដល់ អ្នកមានប្រក្រតីពោលថា មិនមាន អ្នកមានប្រក្រតីពោលថា រកហេតុមិនបាន អ្នកមានប្រក្រតីពោលថា មិន ជាការធ្វើ ។ បទថា សន្ទិដ្ឋិបរាមាសិ គឺ ស្ទាបអង្អែលនូវទិដ្ឋិរបស់ខ្លួនឯង តែម្យ៉ាង ។ បទថា អាធានគ្គាហី គឺ អ្នកប្រកាន់យ៉ាងមាំ ។ បទថា ទុប្បដិនិស្សគ្គី បានដល់ មិនអាចនឹងលះបង់វត្ថុដែលខ្លួនប្រកាន់ទុក ។

[១៩០] ធាតុដែលតាំងនៅចំពោះ ឈ្មោះថា **បឋវីធាតុ** ។ ធាតុ ដែលសើម ឈ្មោះថា **អាបោធាតុ** ។ ធាតុដែលញុំាំងអាហារឲ្យរលួយ ឈ្មោះ

ថា **តេជោធាតុ** ។ ធាតុដែលកម្រើកញ័របាន ឈ្មោះថា **វាយោធាតុ** ។ ធាតុដែលពាល់ត្រូវមិនបាន ឈ្មោះថា **អាកាសធាតុ** ។ ធាតុដែលដឹងច្បាស់ ឈ្មោះថា **វិញ្ញាណធាតុ** ។

[១៩១] ធាតុដែលរួចផុតទៅ ឈ្មោះថា និស្សារណីយធាតុ ។ ប្រើនបទថា បរិយាទាយ តិដ្ឋតិ បានដល់ គ្របសង្កត់ឲ្យវិនាសហើយតាំងនៅ ។ ប្រើនបទថា មា ហេវន្តិស្ស វចនីយោ បានដល់ ព្រោះហេតុដែលភិក្ខុព្យាករណ៍នូវពាក្យព្យាករណ៍ដែលមិនពិត ដូច្នោះ គប្បីត្រូវពោលថា លោកកុំនិយាយយ៉ាងនេះ ។ ពីរបទថា យទិទំ មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ បានដល់ មេត្តាចេតោវិមុត្តិនេះ ជាគ្រឿងរលាស់ចេញនូវការព្យាបាទ ។ អធិប្បាយថា ចេញចាកសេចក្តីព្យាបាទ ។ ក៏ភិក្ខុណា ចេញចាកតិកជ្ឈាន ឬចតុក្កជ្ឈាន ដោយមេត្តា ពិចារណាសង្ខារទាំងឡាយ សម្រេចតតិយមគ្គហើយ ឃើញព្រះនិព្វានដោយតតិយផលថា ព្យាបាទមិនមានទៀត ចិត្តរបស់ភិក្ខុនោះ ឈ្មោះថា ជាចិត្តដែលរលាស់ចេញនូវសេចក្តីព្យាបាទដោយចំណែកតែមួយ ។ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបខ្លឹមសារក្នុងបទទាំងពួង ដោយឧបាយនេះ ។ សមាបត្តិរបស់ព្រះអរហត្តផល ឈ្មោះថា **អនិមិត្តាចេតោវិមុត្តិ** ។

ក៏សមាបត្តិរបស់ព្រះអរហត្តផលនោះ លោកហៅថា មិនមាននិមិត្ត ព្រោះមិនមានរាគនិមិត្តជាដើម ។ ព្រោះមិនមានរូបនិមិត្តជាដើម និងព្រោះមិនមាននិច្ចនិមិត្តជាដើម បទថា និមិត្តានុសារី សេចក្តីថា ភិក្ខុដែលត្រាច់ទៅតាមនិមិត្ត ដែលមានប្រភេទតាមដែលពោលហើយ ព្រោះហេតុនោះទើបឈ្មោះថា **និមិត្តានុសារី** (អ្នកត្រាច់ទៅតាមនិមិត្ត) ។ បទថា អស្មិ បានដល់ ការប្រកាន់ថា យើងមាន (អស្មិមានះ) ។

បទថា អយមហមស្មិ បានដល់ ព្រះអរហត្ត ដែលលោកព្យាករណ៍ហើយ ដោយពាក្យមានប្រមាណប៉ុណ្ណេះថា យើងឈ្មោះនេះ មាននៅក្នុងខន្ធ ៥ ។ បទថា វិចិកិច្ឆា កថំកថា សល្លំ បានដល់ កូនសរ គឺ សេចក្តីងឿងឆ្ងល់ សង្ស័យ ដែលជាតួវិចិកិច្ឆា ។

ច្រើនបទថា មា ហេវន្តិស្ស វចនីយោ សេចក្តីថា បើថា វិចិកិច្ឆាដែលគួរកម្ចាត់ដោយបឋមមគ្គនឹងកើតឡើង ដល់លោកសោត ការព្យាក-រណ៍ ព្រះអរហត្តក៏ជាការខុស ព្រោះហេតុនោះ អ្នកនោះគប្បីត្រូវហាមថា លោកកុំពោលពាក្យដែលមិនពិត ។

បទថា អស្មិ សេចក្តីថា ព្រះអរហត្តមគ្គ ឈ្មោះថា ដកមានះ

ចេញបាន ។ ក៏កាលបុគ្គលឃើញព្រះនិព្វាន ដោយអំណាចនៃព្រះអរហត្តផលហើយ អស្មិមានះ (សេចក្តីប្រកាន់ខ្លួនថាយើងមាន) រមែងមិនមានទៀត ព្រោះហេតុនោះ ព្រះអរហត្តមគ្គ លោកទើបពោលថា ដកនូវអស្មិមានះចេញបាន ។

[១៩២] បទថា អនុត្តរិយានិ សេចក្តីថា មិនមានអ្វីដទៃខ្ពង់ខ្ពស់ជាង គឺ ប្រសើរជាទីបំផុត ។ មិនមានអ្វីដទៃក្រៃលែងជាងក្នុងការឃើញទាំងឡាយ ឈ្មោះថា **ទស្សនានុត្តរិយៈ** ។

សូម្បីក្នុងបទដ៏សេស ក៏ន័យនេះដូចគ្នា ។ បណ្តាការឃើញទាំងនោះ ការឃើញដំរីកែវជាដើម មិនចាត់ជាទស្សនានុត្តរិយៈ ។ ចំណែកថា ចំពោះអ្នកមានសទ្ធាតាំងមាំហើយ ការឃើញព្រះទសពល ឬព្រះភិក្ខុសង្ឃ ដោយអំណាចនៃសេចក្តីស្រឡាញ់ដែលតាំងមាំហើយ ឬថា ការឃើញបណ្តាកសិណនិមិត្ត និងអសុភនិមិត្តជាដើមណាមួយ ឈ្មោះថា **ទស្សនា-នុត្តរិយៈ** ។

ការស្តាប់គុណកថា របស់ក្សត្រជាដើម មិនចាត់ជាសវនានុត្តរិយៈ ។ ចំណែកអ្នកមានសទ្ធាតាំងមាំហើយ ការស្តាប់គុណកថា របស់ព្រះរតនត្រ័យ

ដោយអំណាចនៃសេចក្ដីស្រឡាញ់ ដែលតាំងមាំហើយ ឬថា ការស្ដាប់ព្រះពុទ្ធវចនៈ គឺ ព្រះត្រៃបិដក ឈ្មោះថា **សវនានុត្តរិយ** ។

ការបានរតនៈ គឺ កែវមណីជាដើម មិនចាត់ជាលាភានុត្តរិយៈ ។ ចំណែកការបានអរិយទ្រព្យ ៧ យ៉ាង ឈ្មោះថា **លាភានុត្តរិយ** ។

ការសិក្សាសិល្បៈ មានសិល្បៈដំរីជាដើម មិនចាត់ជាសិក្ខានុត្តរិយៈ ។ ចំណែកការបំពេញសិក្ខាទាំង ៣ ឲ្យបរិបូណ៌ ឈ្មោះថា **សិក្ខានុត្តរិយ** ។

ការបម្រើក្សត្រជាដើម មិនចាត់ជាបារិចរិយានុត្តរិយៈ ។ ចំណែកការបម្រើព្រះរតនត្រ័យ ឈ្មោះថា **បារិចរិយានុត្តរិយ** ។

ការតាមរឭកដល់គុណរបស់ក្សត្រ ជាដើម មិនចាត់ជាអនុស្សរណានុត្តរិយៈ (អនុស្សតានុត្តរិយៈ) ។ ចំណែកការតាមរឭកដល់គុណរបស់ព្រះរតនត្រ័យ ឈ្មោះថា **អនុស្សរណានុត្តរិយ** (អនុស្សតានុត្តរិយៈ) ។

[១៩៣] អនុស្សតិទាំងឡាយនោះឯង ឈ្មោះថា អនុស្សតិដ្ឋាន (ទីតាំងនៃសេចក្ដីរឭកដល់) ។ ការរឭកដល់គុណរបស់ព្រះពុទ្ធ ឈ្មោះ

ថា **ពុទ្ធានុស្សតិ** ។ ក៏កាលបុគ្គលរឭកដល់យ៉ាងនេះហើយ បីតិរមែង កើតឡើង ។ បុគ្គលនោះ ផ្ដើមតាំងបីតិនោះដោយការអស់ទៅ ដោយ ការសាបសូន្យទៅ រមែងសម្រេចភាពជាព្រះអរហន្តបាន ។ ធម្មតាថា ឧបចារកម្មដ្ឋាននេះ សូម្បីគ្រហស្ថទាំងឡាយ ក៏រមែងបាន (សម្រេចបាន) ក្នុងកម្មដ្ឋានទាំងពួង ក៏ន័យនេះដូចគ្នា ។ ចំណែកកថាដោយពិស្តារ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបដោយន័យដែលខ្ញុំពោលទុកហើយ **ក្នុងវិសុទ្ធិមគ្គ** នោះ ឯង ។

[១៩៤] ការនៅប្រចាំរបស់ព្រះខីណាស្រព ឈ្មោះថា **សតត-វិហារ** ។ ត្រង់បទថា ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា សេចក្ដីថា កាលអារម្មណ៍ នៃចក្ខុទ្វារ ទៅកាន់គន្លង ភិក្ខុឃើញរូបនោះដោយចក្ខុវិញ្ញាណហើយ មិន ត្រេកអរក្នុងជវនខណៈដែលគួរត្រេកអរ រមែងជាអ្នកមិនពេញចិត្ត មិន ប្រទូសរ៉ាយក្នុងជវនខណៈដែលមិនគួរត្រេកអរ រមែងជាអ្នកមិនទាស់ចិត្ត មិនញុំាងមោហៈឲ្យកើតឡើង ព្រោះការសម្លឹងដែលមិនស្មើ ព្រងើយ មាន ខ្លួននៅជាកណ្ដាល មានសតិ ព្រោះភាពជាអ្នកប្រកបដោយសតិ មាន សម្បជញ្ញៈ ព្រោះភាពជាអ្នកប្រកបដោយសម្បជញ្ញៈ ។ សូម្បីក្នុងបទ

ដ៏សេសទាំងឡាយ ក៏ន័យនេះដូចគ្នា ។ ភិក្ខុរមែងនៅយ៉ាងព្រងើយ សូម្បី ក្នុងទ្វារទាំង ៦ ដោយប្រការដូច្នេះ ។ លោកពោល **ឆឡង្គុបេក្ខា** ទុក ដោយបទនេះ ។ ក៏ព្រោះពាក្យថា **សម្បជានោ** បណ្ឌិតរមែងបានញាណ សម្បយុត្តចិត្ត ៤ ដួង ។ ពាក្យថា សតតវិហារា បណ្ឌិតរមែងបាន មហាចិត្ត សូម្បីទាំង ៨ ដួង ។ ព្រោះពាក្យថា អរជ្ជន្តោ អទុស្សន្តោ បណ្ឌិតរមែងបាននូវចិត្ត សូម្បីទាំង ១០ ដួង ។ បើមានពាក្យសួរជ្រៀត ចូលមកថា សោមនស្សនឹងមានបានយ៉ាងណា ។ ឆ្លើយថា មានបានព្រោះ **អាសេវនៈ** ។

[១៩៥] ជាតិទាំងឡាយឈ្មោះថា **អភិជាតិ** ។ ពីរបទថា កណ្ហា- ភិជាតិកោ សមានោ សេចក្ដីថា អ្នកកើតហើយក្នុងទីខ្មៅ គឺ ក្នុងត្រកូល ថោកទាប ។ ច្រើនបទថា កណ្ហំ ធម្មំ អភិជាយតិ សេចក្ដីថា រមែង ប្រសព្វ គឺ ធ្វើ ធម៌ គឺ ភាពជាអ្នកទ្រុស្តសីល ១០ ប្រការ ដែលជាធម៌ ចំណែកខ្មៅ ។ បុគ្គលនោះប្រសព្វធម៌ គឺ ភាពជាអ្នកទ្រុស្តសីល ១០ ប្រការ នោះហើយ រមែងកើតក្នុងនរក ។ ពីរបទថា សុក្កំ ធម្មំ សេចក្ដីថា យើង កើតហើយក្នុងត្រកូលថោកទាប ព្រោះមិនបានធ្វើបុណ្យទុក សូម្បីក្នុងកាល

មុនឥឡូវនេះ យើងនឹងធ្វើបុណ្យ ព្រោះហេតុនោះ គេរមែងប្រសព្វធម៌ចំណែកស ពោលគឺ បុណ្យ ។ បុគ្គលនោះ រមែងកើតក្នុងសួគ៌ ដោយធម៌ចំណែកស ពោលគឺបុណ្យនោះ ។ ត្រើនបទថា អកណ្ហំ អសុក្កំ និព្វានំ សេចក្តីថា ក៏ព្រះនិព្វាន បើថានឹងគប្បីជាធម៌ចំណែកខ្មៅសោត ក៏នឹងគប្បី ឲ្យវិបាកដែលខ្មៅ បើថានឹងគប្បីជាធម៌ចំណែកសសោត ក៏នឹងគប្បីឲ្យវិបាកដែលស តែព្រោះមិនឲ្យវិបាកសូម្បីទាំង ២ ព្រះនិព្វាន លោកទើបពោលថា មិនខ្មៅ មិនស ។ ក៏ធម្មតាថា ព្រះនិព្វានលោកប្រាថ្នាយកព្រះអរហត្តក្នុងអត្ថនេះ ។ ពិតមែន ព្រះអរហត្តនោះ ឈ្មោះថា ព្រះនិព្វាន ព្រោះកើតក្នុងទីបំផុតនៃការរលត់កិលេស ។ បុគ្គលនោះ រមែងជួប គឺប្រសព្វធ្វើព្រះនិព្វាននោះ ។ ពីរបទថា សុក្កាភិជាតិកោ សមានោ សេចក្តីថា ជាអ្នកកើតហើយក្នុងទីស គឺ ក្នុងត្រកូលខ្ពស់ ។ ពាក្យដ៏សេសបណ្ឌិតគប្បីជ្រាបដោយន័យដែលពោលហើយនុ៎ះឯង ។

[១៩៦] បទថា និព្វេធភាគិយា សេចក្តីថា ព្រះនិព្វាន លោកហៅថា **និព្វេធ** ។ ជនទាំងឡាយ រមែងសេពគប់គឺ រមែងចូលទៅជិតព្រះនិព្វាននោះ ព្រោះហេតុនោះ ឈ្មោះថា **និព្វេធភាគិយា** (ចំណែកនៃការ

ចាក់ធ្លុះ) ។ អនិច្ចសញ្ញាជាដើម លោកពោលទុកក្នុងពួក ៥ ។ សេចក្តីកំណត់សំដៅក្នុងនិរោធានុបស្សនាញាណ ឈ្មោះថា **និរោធសញ្ញា** ។ ពាក្យជាដើមថា ឥមេ ខោ អាវុសោ បណ្ឌិតគប្បីប្រកបដោយន័យដែលពោលហើយនុ៎ះឯង ។ ព្រះថេរះពោលនូវបញ្ហា ១៣២ បញ្ហា ដោយអំណាចនៃពួកប្រាំមួយ ២២ ពួក សម្តែងសាមគ្គីរស ដោយប្រការដូច្នេះឯង ។

" ចប់ពួក៦ "

ពោលអំពីធម៌ពួក ៧

[១៩៧] ព្រះថេរៈគ្រាសម្ដែង សាមគ្គីរស ដោយអំណាចនៃពួក ៦ ដោយប្រការដូច្នេះហើយ ឥឡូវនេះ ដើម្បីនឹងសម្ដែងសាមគ្គីរស ដោយអំណាចនៃពួក ៧ ទើបផ្ដើមប្រារព្ធព្រះធម៌ទេសនាទៀត ។

បណ្ដាបទទាំងនោះ ទ្រព្យ គឺ សទ្ធា ឈ្មោះថា ទ្រព្យ គឺ សទ្ធាដោយអត្ថថា បានចំពោះនូវសម្បត្តិ ។ ក្នុងបទទាំងពួង ក៏ន័យនេះដូចគ្នា ។ ក៏បណ្ដាអរិយទ្រព្យទាំងនេះ ទ្រព្យ គឺ បញ្ញាប្រសើរជាង ទ្រព្យទាំងពួង ។ ព្រោះថា សត្វទាំងឡាយ តាំងនៅក្នុងបញ្ញាហើយ បំពេញសុចរិត ៣ សីល ៥ សីល ១០ ឲ្យបរិបូណ៌ រមែងចូលដល់សួគ៌ គឺ រមែងចាក់ធ្លុះនូវសាវកបារមីញាណបច្ចេកពោធិញាណ និងព្រះសព្វញ្ញុតញ្ញាណបាន ។ **បញ្ញា** លោកហៅថា **ទ្រព្យ** គឺ **បញ្ញា** ព្រោះជាហេតុនៃការបានចំពោះនូវសម្បត្តិទាំងនេះ ។ ក៏អរិយទ្រព្យសូម្បីទាំង ៧ ប្រការទាំងនេះ លោកពោលថា លាយដោយលោកិយៈ និងលោកុត្តរៈ ។

[១៩៨] ពោជ្ឈង្គកថា លោកពោលទុកហើយនោះឯង ។

[១៩៩] បរិវារនៃសមាធិ ឈ្មោះថា សមាធិបរិក្ខារា ។ សម្មាទិដ្ឋិ ជាដើម មានអត្ថដែលលោកពោលទុកហើយនោះឯង ។

ដោយបទថា សម្មាទិដ្ឋិ ជាដើមទាំងនេះ បរិក្ខារ ៧ លោកពោលថា ទាំងជាលោកិយៈ ទាំងជាលោកុត្តរៈនោះឯង ។

[២០០-១០១] ធម៌របស់អសប្បុរសទាំងឡាយ ឈ្មោះថា អសទ្ធម្ម ម្យ៉ាងទៀត ធម៌ដែលមិនស្ងប់ គឺ ធម៌ដ៏លាមក ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះថា អសទ្ធម្ម ។ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបសទ្ធម្ម ដោយបរិយាយផ្ទុយគ្នា ។ បណ្ដាបទទាំងនេះ ពាក្យដ៏សេស មានសេចក្ដីងាយយល់ទាំងអស់ ។ ក៏បណ្ដាសទ្ធម្មទាំងឡាយ សទ្ធម្មសូម្បីទាំងពួង មានសទ្ធាជាដើម លោកពោលទុកចំពោះវិបស្សនា ។ បញ្ញា សូម្បីក្នុងសទ្ធម្មទាំងនោះ មានទាំងជាលោកិយៈ ទាំងជាលោកុត្តរៈ ។ នេះសេចក្ដីសង្ខេប ។

[២០២] ពីរបទថា សប្បុរិសានំ ធម្មា បានដល់ ធម៌របស់សប្បុរស ។ ជនណាដឹងធម៌ ក្នុងបណ្ដាសប្បុរិសធម៌ទាំងនោះ មានសុត្តៈ និងគេយ្យៈជាដើម ព្រោះហេតុនោះ ជននោះ ឈ្មោះថា **ធម្មញ្ញូ** (ស្គាល់ហេតុ) ។ ជនណាដឹងអត្ថនៃភាសិតនោះៗ នុ៎ះឯង ព្រោះហេតុនោះ ជននោះ ឈ្មោះ

ថា **អត្ថញ្ញូ** (ស្គាល់ផល) ។ ជនណាស្គាល់ខ្លួន យ៉ាងនេះថា យើងជាអ្នកមានប្រមាណប៉ុណ្ណេះ ដោយសីល សមាធិ បញ្ញា ព្រោះហេតុនោះ ជននោះ ឈ្មោះថា **អត្តញ្ញូ** (ស្គាល់ខ្លួន) ។ ជនណាស្គាល់ប្រមាណក្នុងការទទួល និងការបរិភោគ ព្រោះហេតុនោះ ជននោះ ឈ្មោះថា **មត្តញ្ញូ** (ស្គាល់ប្រមាណ) ។ ជនណា ស្គាល់កាលយ៉ាងនេះថា នេះកាលសម្តែង នេះកាលសាកសួរ នេះកាលសម្រេចយោគធម៌ ព្រោះហេតុនោះ ជននោះ ឈ្មោះថា **កាលញ្ញូ** (ស្គាល់កាល) ។ ក៏បណ្តាកាលទាំងនោះ កាលសម្តែង ៥ ឆ្នាំ កាលសាកសួរ ១០ ឆ្នាំ ។ នេះរាប់ថា ចង្អៀតក្រៃលែងណាស់ ។ កាលសម្តែង ១០ ឆ្នាំ កាលសាកសួរ ២០ ឆ្នាំ ។ ខាងមុខអំពីនេះទៅ បណ្ឌិតគប្បីធ្វើកម្មក្នុងការប្រកបចុះ ។ ជនណាស្គាល់បរិស័ទ ៨ យ៉ាង ព្រោះហេតុនោះ ជននោះ ឈ្មោះថា **បរិសញ្ញូ** (ស្គាល់បរិស័ទ) ។ ជនណាស្គាល់បុគ្គលដែលគួរសេព ឬមិនគួរសេព ព្រោះហេតុនោះ ជននោះ ឈ្មោះថា **បុគ្គលញ្ញូ** (ស្គាល់បុគ្គល) ។

[២០៣] វត្ថុមាននិទ្ទសជាដើម ឈ្មោះថា **និទ្ទសវត្ថុ** ។ ហេតុនៃពាក្យយ៉ាងនេះថា ភិក្ខុមិនមាន ១០ ភិក្ខុមិនមាន ២០ មិនមាន ៣០ មិន

មាន ៤០ មិនមាន ៥០ ។ បានឮមកថា បញ្ហានេះ កើតឡើងក្នុងសម័យតិរ្ថិយ ។ ក៏ពួកតិរ្ថិយពោលដល់និគ្រន្ថអ្នកស្លាប់ក្នុងវេលា ១០ ឆ្នាំថាមិនមែន ១០ ។ បានឮមកថា និគ្រន្ថនោះ មានកាលនៃវស្សា ១០ ក៏មិនមែនទៀត ។ មួយទៀត និងថា ១០ ឆ្នាំ តែម្យ៉ាងក៏មិនមែន សូម្បី ៩ ឆ្នាំ ។ល។ សូម្បី ១ ឆ្នាំក៏មិនមែន ។ ដោយន័យនោះឯង ពួកតិរ្ថិយពោលដល់និគ្រន្ថអ្នកស្លាប់សូម្បីក្នុងវេលា ២០ ឆ្នាំ ជាដើមថា មិនមែន ២០ មិនមែន ៣០ មិនមែន ៤០ មិនមែន ៥០ ។ ព្រះអានន្ទត្រាច់ទៅបិណ្ឌបាតក្នុងស្រុក ស្តាប់ពាក្យនោះហើយ ទើបទៅកាន់វិហារ ក្រាបទូលចំពោះព្រះមានព្រះភាគ ។ ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ថា ម្នាលអានន្ទ នេះមិនមែនពាក្យរបស់ពួកតិរ្ថិយទេ នោះជាពាក្យរបស់ព្រះខីណាស្រព ក្នុងសាសនារបស់តថាគត ដូច្នេះ ។ គឺថា ព្រះខីណាស្រព បរិនិព្វានហើយក្នុងវេលា ១០ ឆ្នាំ នឹងជាអ្នកមានឈ្មោះថា មានកាលនៃវស្សា ១០ ទៀតក៏មិនមែន ។ មួយទៀត ព្រះខីណាស្រព នឹងជាអ្នកឈ្មោះថា មានកាលនៃវស្សា ១០ តែម្យ៉ាងក៏មិនមែន សូម្បីនឹងជាអ្នកមានកាលនៃវស្សា ៩ ។ល។ សូម្បីនឹងជាអ្នកមានកាលនៃវស្សា ១ ។ មួយទៀត ព្រះខីណាស្រព នឹងជាអ្នក

ឈ្មោះថា មានកាលនៃវស្សា ១ តែម្យ៉ាងក៏មិនមែន នឹងជាអ្នកឈ្មោះថា ១០ ខែខ្លះ ។ល។ ១ ខែខ្លះ ១ ថ្ងៃខ្លះ គ្រូមួយខ្លះ ក៏មិនមែន ។ សួរថា ព្រោះហេតុអ្វី ។

ឆ្លើយថា ព្រោះការមិនមានបដិសន្ធិទៀត ។ សូម្បីក្នុងពាក្យថា មិនមាន ២០ ជាដើម ក៏ន័យនេះដូចគ្នា ។ ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ថា រាប់ជាពាក្យរបស់ព្រះខីណាស្រពក្នុងសាសនារបស់តថាគត ដោយប្រការដូច្នេះ ដូច្នេះហើយ ដើម្បីនឹងទ្រង់សម្តែងហេតុដែលព្រះខីណាស្រពនោះជាអ្នកមិនមែន (មានកាលនៃវស្សា) ១០ ទើបទ្រង់សម្តែងនិទ្ទសវត្ថុ ៧ ប្រការ ។ សូម្បីព្រះថេរៈ កាលលើកព្រះធម៌ទេសនានោះឯងឡើងហើយ ទើបពោលនិទ្ទសវត្ថុ ៧ ប្រការ ដូចមានពាក្យជាអាទិ៍ថា ម្នាលអ្នកមានអាយុ ភិក្ខុក្នុងព្រះសាសនានេះ ជាអ្នកមានសេចក្តីពេញចិត្តដ៏ក្លៀវក្លាក្នុងការសមាទានសិក្ខា ។ បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ពាក្យថា ៩៨ បានដល់ក្នុងព្រះសាសនានេះ ។ ប្រើនបទថា សិក្ខាសមាទានេ តិព្វច្ឆន្ទោ ហោតិ សេចក្តីថា ជាអ្នកមានសេចក្តីពេញចិត្តដ៏ក្លៀវក្លាក្នុងការបំពេញត្រៃសិក្ខា ។ ប្រើនបទថា អាយតិញ្ច សិក្ខាសមាទានេ អវិគតបេ្បមោ សេចក្តីថា

ជាអ្នកព្រមដោយសេចក្តីស្រឡាញ់ ដែលខ្លួនសម្រេចហើយ ក្នុងការបំពេញសិក្ខា សូម្បីក្នុងថ្ងៃស្អែកជាដើម ក្នុងអនាគត ។ បទថា ធម្មនិសន្តិយា សេចក្តីថា ដោយការពិចារណាធម៌ ។ ពាក្យនោះជាឈ្មោះ របស់វិបស្សនា ។ បទថា ឥច្ឆាវិនយេ សេចក្តីថា ក្នុងការកម្ចាត់តណ្ហា ។ បទថា បដិសល្លានេ សេចក្តីថា ក្នុងភាពជាបុគ្គលតែម្នាក់ឯង ។ បទថា វីរិយារម្ភេ សេចក្តីថា ក្នុងការបំពេញសេចក្តីព្យាយាម ដែលប្រព្រឹត្តទៅផ្លូវកាយ និងប្រព្រឹត្តទៅផ្លូវចិត្ត ។ បទថា សតិនេបក្កេ សេចក្តីថា ក្នុងសតិ និងក្នុងភាពជាអ្នកមានបញ្ញាជាគ្រឿងរក្សាខ្លួន ។ បទថា ទិដ្ឋិបដិវេធេ សេចក្តីថា ក្នុងការឃើញមគ្គ ។ ពាក្យដ៏សេស បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបដោយន័យដែលពោលហើយ ក្នុងទីទាំងពួងចុះ ។

[២០៤] គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យ ក្នុងសញ្ញាទាំងឡាយ ។ សញ្ញាក្នុងអសុភានុបស្សនាញាណ ឈ្មោះថា ***អសុភសញ្ញា*** ។ សញ្ញាក្នុងអាទីនវានុបស្សនាញាណ ឈ្មោះថា ***អាទីនវសញ្ញា*** ។ សញ្ញាដ៏សេសលោកពោលទុកហើយក្នុងខាងក្រោយនុ៎ះឯង ។

[២០៥-២០៧] ពួក ៧ នៃពលៈ ពួក ៧ នៃវិញ្ញាណឋិតិ និងពួក

៧ នៃបុគ្គល មានន័យដែលលោកពោលទុកហើយនោះឯង ។

[២០៨] កិលេសទាំងឡាយពួកណា រមែងដេកត្រាំ ដោយអត្ថថា លះមិនបាន ព្រោះហេតុនោះ កិលេសទាំងនោះ ឈ្មោះថា **អនុស័យ** ។ កាមរាគៈដែលមានកម្លាំងខ្លាំងក្លា ឈ្មោះថា **កាមរាគានុស័យ** ។ ក្នុងរាគៈទាំងពួងក៏ន័យនេះ ។

[២០៩] ពួក ៧ នៃសញ្ញោជនៈ មានសេចក្តីជាក់ច្បាស់ហើយ ។

[២១០] គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងអធិករណសមថៈ តទៅនេះ ៖

អធិករណ៍ទាំងឡាយ រមែងស្ងប់ គឺ ចូលទៅរម្ងាប់ ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះថា **អធិករណសមថៈ** ។ បទថា ឧប្បន្នុប្បន្នានំ សេចក្តីថា កើតឡើងហើយ កើតឡើងហើយ ។ បទថា អធិករណានំ សេចក្តីថា នៃអធិករណ៍ ៤ ទាំងនេះគឺ វិវាទាធិករណ៍ ១ អនុវាទាធិករណ៍ ១ អាបត្តាធិករណ៍ ១ កិច្ចាធិករណ៍ ១ ។ ពីរបទថា សមថាយ វូបសមាយ សេចក្តីថា ដើម្បីស្ងប់និងដើម្បីចូលទៅរម្ងាប់ ។ ព្រះវិន័យធរ គប្បីឲ្យសមថៈ ៧ ទាំងនេះ គឺ គប្បីឲ្យសម្មុខាវិន័យ ។ល។ គប្បីឲ្យតិណវត្ថារកវិន័យ ។

ន័យនៃការវិនិច្ឆ័យ ក្នុងសមថៈទាំងនោះ ដូចតទៅនេះ ៖

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យ ក្នុងអធិករណ៍ទាំងឡាយមុន , វិវាទយ៉ាងណា នៃភិក្ខុទាំងឡាយ អ្នកវិវាទគ្នា ដោយវត្ថុ ១៨ ប្រការថា ធម៌ ឬមិនមែនធម៌ក៏ដោយ យ៉ាងនេះ ឈ្មោះថា **វិវាទាធិករណ៍** ការពោលទោស ៗ ការពោលទោស ការតិះដៀល និងការចោទគ្នាយ៉ាងណា នៃភិក្ខុដែលពោលទោសគ្នាដល់សីលវិបត្តិក្តី ដល់អាចារវិបត្តិ និងអាជីវវិបត្តិក្តី យ៉ាងនេះ ឈ្មោះថា **អនុវាទាធិករណ៍** ។ កងនៃអាបត្តិសូម្បីទាំង ៧ គឺ កងនៃអាបត្តិ ៥ មកក្នុងមាតិកានៃកងអាបត្តិ ២ មកក្នុងវិភង្គយ៉ាងនេះ ឈ្មោះថា **អាបត្តាធិករណ៍** ។ ការធ្វើកម្ម ៤ យ៉ាង មានអបលោកនកម្មជាដើម នៃសង្ឃ យ៉ាងនេះ ឈ្មោះថា **កិច្ចាធិករណ៍** ។

បណ្តាអធិករណ៍ទាំងនោះ **វិវាទាធិករណ៍** រម្ងាប់បានដោយសមថៈ ២ គឺ សម្មុខាវិន័យ ១ យេភុយ្យសិកា ១ ។ **វិវាទាធិករណ៍** រម្ងាប់ហើយដោយសម្មុខាវិន័យប៉ុណ្ណោះ គឺ វិវាទាធិករណ៍ កើតឡើងក្នុងវិហារណា ដែលសង្ឃវិនិច្ឆ័យហើយក្នុងវិហារនោះ នោះឯង រមែងរម្ងាប់ កាលភិក្ខុទៅដើម្បីនឹងរម្ងាប់ក្នុងទីដទៃ ដែលសង្ឃវិនិច្ឆ័យហើយក្នុងចន្លោះផ្លូវ ក៏

រមែងរម្ងាប់បាន ដែលភិក្ខុប្រគល់ទៅឲ្យដល់សង្ឃក្នុងទីណា ដែលសង្ឃក្នុងទីនោះវិនិច្ឆ័យហើយ ក៏រមែងរម្ងាប់បាន ឬថា កាលសង្ឃមិនអាចដើម្បីនឹងរម្ងាប់ដល់បុគ្គលដែលសង្ឃសម្មតិហើយ វិនិច្ឆ័យដើម្បីទាញចេញ (ចាកពីអាបត្តិ) ក្នុងទីនោះនុ៎ះឯង រមែងរម្ងាប់បានដូចគ្នា ។ ក៏កាលវិវាទាធិករណ៍នោះ រម្ងាប់ហើយយ៉ាងនេះ សេចក្តីព្រមព្រៀងចំពោះមុខសង្ឃ សេចក្តីព្រមព្រៀងចំពោះមុខធម៌ សេចក្តីព្រមព្រៀងចំពោះមុខវិន័យ សេចក្តីព្រមព្រៀងចំពោះមុខបុគ្គល យ៉ាងណា យ៉ាងនេះ ឈ្មោះថា **សម្មុខាវិន័យ** ។ ក៏បណ្តាការព្រមព្រៀងចំពោះមុខទាំងនោះ សេចក្តីដែលសង្ឃអ្នកធ្វើ (កម្ម) ព្រមព្រៀងគ្នា ដោយអំណាចនៃការសាមគ្គីរបស់សង្ឃ យ៉ាងនេះ ឈ្មោះថា សេចក្តីព្រមព្រៀងចំពោះមុខសង្ឃ ។ កាលមានវត្ថុ (រឿង) ដែលនឹងគប្បីរម្ងាប់ ឈ្មោះថា សេចក្តីព្រមព្រៀងចំពោះមុខធម៌ ។ ការពិចារណាដោយប្រការដែលវិវាទាធិករណ៍នឹងគប្បីរម្ងាប់ទៅ ឈ្មោះថា ការព្រមព្រៀងក្នុងវិន័យ ។ ភិក្ខុណាវិវាទគ្នា និងវិវាទដោយសេចក្តីយ៉ាងណា សេចក្តីព្រមព្រៀងគ្នានៃសេចក្តី និងគូករណី (សត្រូវ) ទាំងពីរនោះ ឈ្មោះថា សេចក្តីព្រមព្រៀងចំពោះមុខបុគ្គល ។ ក៏សេចក្តីព្រមព្រៀងចំពោះមុខ

សង្ឃក្នុងវិវាទាធិករណ៍នេះ រមែងស្ងប់បាត់ទៅ ព្រោះការចូលទៅរម្ងាប់ ដើម្បីទាញចេញ (ចាកអាបត្តិ) ។ វិវាទាធិករណ៍ រមែងរម្ងាប់ទៅដោយសម្មុខាវិន័យប៉ុណ្ណោះ យ៉ាងនេះមុន ។ ប្រសិនបើថា វិវាទាធិករណ៍មិនរម្ងាប់ទៅសូម្បីយ៉ាងនោះ កាលបើដូច្នេះ ពួកភិក្ខុដែលសង្ឃសម្មតិ ដើម្បីទាញចេញ (ចាកអាបត្តិ) រមែងប្រគល់រឿងនោះដល់សង្ឃនុ៎ះឯង ដោយគិតថា ពួកយើងមិនអាចដើម្បីនឹងរម្ងាប់បាន ។ លំដាប់នោះ សង្ឃទើបសម្មតិភិក្ខុដែលប្រកបដោយអង្គ ៥ ឲ្យជាអ្នកចាប់ទាញ ព្រោះកាលធម្មវាទីនៃបរិស័ទអ្នកញ៉ាំងភិក្ខុរូបនោះឲ្យចាប់ស្លាក ព្រោះព្រះធម៌វាទីនៃបរិស័ទ អ្នកញ៉ាំងភិក្ខុរូបនោះឲ្យចាប់ស្លាក ដោយអំណាចនៃវិធីយ៉ាងណាមួយ ក្នុងបណ្តាការចាប់ស្លាក ៣ យ៉ាង គឺ លាក់ខ្លួន ១ បើកផ្សាយ ១ ខ្សឹបជិតត្រចៀករបស់ខ្លួន ១ ប្រជុំគ្នាហើយមានច្រើន អធិករណ៍ដែលចូលទៅរម្ងាប់ ដោយប្រការដែលព្រះធម្មវាទីទាំងនោះពោល ក៏ចាត់ថា ជាការចូលទៅរម្ងាប់ហើយដោយសម្មុខាវិន័យ និងយេភុយ្យសិកា ។ សម្មុខាវិន័យក្នុងវិវាទាធិករណ៍នោះ មានន័យដូចលោកពោលទុកហើយនោះឯង ។ ក៏ការធ្វើកម្មដោយសំឡេងខាងច្រើន ជាប្រមាណយ៉ាងណា យ៉ាងនេះ

ឈ្មោះថា **យេភុយ្យសិកា** ។ វិវាទាធិករណ៍ រមែងរម្ងាប់ដោយសមថៈ ២ យ៉ាង ដោយប្រការដូច្នេះ ។ អនុវាទាធិករណ៍ រមែងរម្ងាប់ដោយសមថៈ ៤ គឺ សម្មុខាវិន័យ ១ ។ សតិវិន័យ ១ អមូឡ្ហវិន័យ ១ តស្សបាបិយសិកា ១ ។ អនុវាទាធិករណ៍ រម្ងាប់ដោយសម្មុខាវិន័យនោះឯង គឺ ភិក្ខុដែលចោទពោលទោស និងចោទពោលទោសអ្នកណា អនុវាទាធិករណ៍ ដែលសង្ឃស្តាប់ពាក្យទាំងពីរចំណែកនោះហើយ វិនិច្ឆ័យយ៉ាងនេះថា ប្រសិនបើថា អាបត្តិខ្វះមិនមាន ញាំងលោកទាំងពីរឲ្យអត់ទោសហើយ បើថាមានអាបត្តិក្នុងអនុវាទាធិករណ៍នោះ ឈ្មោះនេះ រមែងចូលទៅរម្ងាប់បាន ។ លក្ខណៈនៃសម្មុខាវិន័យ ក្នុងអនុវាទាធិករណ៍នោះ មានន័យដូចខ្ញុំពោលទុកហើយនោះឯង ។ ក៏ក្នុងកាលណាសង្ឃឲ្យសតិវិន័យ ដោយញត្តិចតុត្ថកម្មដល់ភិក្ខុ ដែលជាព្រះខីណាស្រពអ្នកត្រូវចោទ ដោយសីលវិបត្តិដែលរកមូលមិនបាន អ្នកសូមសតិវិន័យហើយ ក្នុងកាលនោះ អនុវាទាធិករណ៍ ជាការរម្ងាប់ទៅដោយសម្មុខាវិន័យ និងសតិវិន័យ ។ ក៏កាលសង្ឃឲ្យសតិវិន័យហើយ ការពោលទោសរបស់អ្នកណាៗ រមែងមិនឡើងក្នុងបុគ្គលនោះទៀត ។ ក្នុងកាលណាភិក្ខុឆ្កួត ត្រូវពួកភិក្ខុចោទថា លោក

អ្នកមានអាយុ រឭកដល់អាបត្តិបែបនេះបានឬ ក្នុងការប្រព្រឹត្តដែលមិនមែនរបស់សមណៈ ដោយអំណាចនៃសេចក្តីឆ្កួត សូម្បីពោលហើយថា លោកដ៏មានអាយុទាំងឡាយ ខ្ញុំជាមនុស្សឆ្កួតធ្វើកម្មនោះហើយ ខ្ញុំរឭកមិនបានទេ ដូច្នេះហើយ ញ៉ាំងពួកភិក្ខុអ្នកចោទនោះពិតមែន សូមអមូឡ្ហ-វិន័យ ដើម្បីប្រយោជន៍ដល់ការមិនចោទទៀត និងសង្ឃឲ្យអមូឡ្ហវិន័យដល់ភិក្ខុនោះ ដោយញត្តិចតុត្ថកម្ម ក្នុងកាលនោះ អនុវាទាធិករណ៍ ជាការចូលទៅរម្ងាប់ ដោយសម្មុខាវិន័យ និងអមូឡ្ហាវិន័យ ។ ក៏កាលសង្ឃឲ្យអមូឡ្ហវិន័យហើយ ការពោលទោសរបស់នរណាៗ ព្រោះកាលដែលភិក្ខុនោះឆ្កួតជាបច្ច័យ រមែងមិនឡើងក្នុងបុគ្គលនោះទៀត ។ ក៏ក្នុងកាលណា កាលបុគ្គលដ៏លាមក ព្រោះច្រើនដោយសេចក្តីអាក្រក់ ត្រូវចោទដោយអាបត្តិបារាជិក ឬជិតបារាជិក ត្រឡប់ប្រព្រឹត្តជាយ៉ាងដទៃ បើថាបុគ្គលនេះនឹងជាអ្នកមានមូល ដែលខ្លួនត្រូវការហើយ ប្រព្រឹត្តដោយប្រពៃពិតមែន នឹងបានការរួមគ្នា (ចូលពួក) បើថា ជាអ្នកមានមូលដែលខ្លួនលះបង់ហើយ សង្ឃនៅសម្គាល់ថា ការបណ្តេញនេះនុ៎ះឯង នឹងមានដល់បុគ្គលនោះ ទើបធ្វើតស្សបាបិយសិកា (ការដាក់ទោសដល់អ្នកខុស)

ដោយញត្តិចតុត្ថកម្ម ក្នុងកាលនោះ អនុវាទាធិករណ៍ ជាការចូលទៅរម្ងាប់ដោយសម្មុខាវិន័យ និងតស្សបាបិយសិកា ។ អនុវាទាធិករណ៍ រមែងរម្ងាប់ទៅដោយសមថៈ ៤ យ៉ាង ដោយប្រការដូច្នេះ ។ អាបត្តាធិករណ៍រមែងរម្ងាប់ ដោយសមថៈ ៣ គឺ សម្មុខាវិន័យ ១ បដិញ្ញាតករណៈ ១ តិណវត្ថារកៈ ១ ។ អាបត្តាធិករណ៍នោះ មិនមានការចូលទៅរម្ងាប់ដោយសម្មុខាវិន័យតែម្យ៉ាង ។ ក៏ក្នុងកាលណា ភិក្ខុសម្តែងលហុកាបត្តិ ក្នុងសម្នាក់នៃភិក្ខុមួយរូប ឬក្នុងកណ្តាលគណៈសង្ឃ ក្នុងកាលនោះ អាបត្តាធិករណ៍ រមែងចូលទៅរម្ងាប់ដោយសម្មុខាវិន័យ និងបដិញ្ញាតករណៈ ។ បណ្តាសមថៈទាំងនោះ គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងសម្មុខាវិន័យមុន ភិក្ខុដែលសម្តែង និងសម្តែងដល់អ្នកណា សេចក្តីព្រមព្រៀងចំពោះមុខគ្នានៃបុគ្គលទាំងពីរនោះ ឈ្មោះថា សេចក្តីព្រមព្រៀងចំពោះមុខបុគ្គល ។ ពាក្យដ៏សេស មានន័យដូចពោលហើយនុ៎ះឯង ។ សេចក្តីព្រមព្រៀងចំពោះមុខសង្ឃ រមែងស្ងប់បាត់ទៅ ក្នុងកាលដែលសម្តែងដល់បុគ្គល និងគណៈ ។ ក៏បណ្តាសមថៈទាំងនេះ ការធ្វើបដិញ្ញាថា បពិត្រលោកដ៏ចម្រើន ខ្ញុំត្រូវហើយនូវអាបត្តិឈ្មោះនេះ និងថា ខ្ញុំករុណាឃើញហើយ (អ្នកទទួលសម្តែង

អាបត្តិពោលថា) លោកគប្បីសង្រួមប្រុងប្រយ័ត្នតទៅយ៉ាងណា យ៉ាងនោះ ឈ្មោះថា **បដិញ្ញាតករណៈ** ។ ការសូមបរិវាសជាដើម ពីអាបត្តិសង្ឃាទិសេសទាំងឡាយ ឈ្មោះថា **បដិញ្ញា** ការឲ្យបរិវាសជាដើម ឈ្មោះថា **បដិញ្ញាតករណៈ** ។ ក៏ពួកភិក្ខុដែលធ្វើការឈ្លោះគ្នា បែកជាពីរចំណែក ប្រព្រឹត្តកន្លងល្មើសកិច្ច ដែលមិនមែនរបស់សមណៈជាច្រើន កាលលជ្ជីធម៌កើតឡើងទៀត ឃើញទោសក្នុងការបបួលគ្នានិងគ្នាឲ្យធ្វើអាបត្តិថា បើថាពួកយើងគប្បីធ្វើគ្នានិងគ្នា ដោយអាបត្តិទាំងនេះសោត អធិករណ៍នោះ សូម្បីនឹងមាន ក៏គប្បីប្រព្រឹត្តទៅព្រម ដើម្បីភាពជាអ្នកគ្រោតគ្រាតហើយ ទើបធ្វើតិណវត្ថារកកម្មក្នុងកាលណា ក្នុងកាលនោះ អាបត្តាធិករណ៍ រមែងរម្ងាប់ដោយសម្មុខាវិន័យ និងតិណវត្ថារកៈ ។ ក៏ភិក្ខុដែលចូលទៅនៅក្នុងហត្ថបាស ក្នុងកម្មនោះ មិនធ្វើកម្មឲ្យច្បាស់ ដែលខ្ញុំនឃើញយ៉ាងនេះថា កម្មនោះ មិនសមគួរដល់យើង ហើយនាំគ្នាត្រឡប់ចេញទៅ ។ អាបត្តិទាំងពួងរបស់ភិក្ខុទាំងពួងនោះ វៀរទោសដែលគ្រោតគ្រាត និងដែលបដិសំយុត្តជាមួយគ្រហស្ថ រមែងរួចផុតទៅបាន ។ អាបត្តាធិករណ៍ រមែងរម្ងាប់ដោយសមថៈ ៣ យ៉ាង ដោយប្រការដូច្នេះ ។ កិច្ចាធិករណ៍ រមែង

រម្ងាប់ដោយសមថៈ ១ គឺ សម្មុខាវិន័យប៉ុណ្ណោះ ។ អធិករណ៍ ៤ ទាំងនេះ រមែងរម្ងាប់ដោយសមថៈ ៧ ប្រការនេះ តាមសមគួរ ។ ព្រោះហេតុនោះ លោកទើបពោលទុកថា ដើម្បីសេចក្តីស្ងប់រម្ងាប់អធិករណ៍ ដែលកើតឡើងហើយៗ គប្បីឲ្យសម្មុខាវិន័យ គប្បីឲ្យសតិវិន័យ គប្បីឲ្យអមូឡ្ហវិន័យ គប្បីពិន័យតាមបដិញ្ញា គប្បីកាន់យកសំឡេងភាគច្រើនជាប្រមាណ គប្បីពិន័យតាមសេចក្តីខុសរបស់ចុងចោទ (ពិរុទ្ធជន) គប្បីប្រើតិណវត្ថារកវិធី ដូច្នេះឯង ។ នេះជាន័យ នៃការវិនិច្ឆ័យក្នុងអធិករណ៍ទាំងនេះ ។ ចំណែកសេចក្តីពិស្តារ មកហើយក្នុងសមថខន្ធកៈនុ៎ះឯង ។ សូម្បីការវិនិច្ឆ័យនៃសេចក្តីពិស្តារនោះ ខ្ញុំក៏ពោលទុកហើយក្នុងសមន្តបាសាទិកា ។ ពាក្យជាដើមថា ឥធ ខោ អាវុសោ បណ្ឌិតគប្បីប្រកបដោយន័យដែលខ្ញុំពោលហើយនោះឯង ។ ព្រះថេរៈពោល ៥៨ បញ្ហា ដោយអំណាចនៃពួក ៧, ១៤ ពួកសម្តែង សាមគ្គីរស ដោយប្រការដូច្នេះឯង ។

" ចប់ពួក ៧ "

ពោលអំពីធម៌ពួក ៨

[២១១] ព្រះថេរៈត្រាស់សម្តែងសាមគ្គីរស ដោយអំណាចនៃពួក ៧ ដោយប្រការដូច្នេះហើយ ឥឡូវនេះ ដើម្បីនឹងសម្តែងសាមគ្គីរសដោយអំណាចនៃពួក ៨ ទើបផ្តើមប្រារព្ធព្រះធម៌ទេសនាតទៅទៀត ។

បណ្តាបទទាំងនោះ បទថា មិច្ឆត្តា គឺ មិនពិតប្រាកដ បានដល់ មានសភាពដែលខុស ។

[២១២-២១៣] បទថា សម្មត្តា គឺ ពិតប្រាកដ បានដល់ មានសភាពដែលត្រូវដោយប្រពៃ ។

[២១៤] បទថា កុសីតវត្ថូនិ បានដល់ រឿង គឺ ទីអាស្រ័យរបស់មនុស្សខ្ជិលច្រអូស គឺ របស់មនុស្សខ្ជិល អធិប្បាយថា ហេតុនៃសេចក្តីខ្ជិលច្រអូស ។ ត្រើនបទថា កម្មំ កត្តព្វំ ហោតិ សេចក្តីថា គប្បីធ្វើកម្ម មានការធ្វើចីវរជាដើម ។ ត្រើនបទថា ន វីរិយំ អារភតិ សេចក្តីថា មិនប្រារព្ធសេចក្តីព្យាយាម សូម្បីទាំង ២ យ៉ាង ។

បទថា អប្បត្តស្ស សេចក្តីថា ដើម្បីសម្រេចធម៌ គឺ ឈាន

វិបស្សនា មគ្គ និងផល ដែលខ្លួនមិនទាន់សម្រេច ។ បទថា អនធិគតស្ស សេចក្ដីថា ដើម្បីប្រយោជន៍ គឺ ការសម្រេចធម៌ គឺ ឈាន វិបស្សនា មគ្គ និងផលនោះៗ ឯង ដែលខ្លួនមិនទាន់បានសម្រេច ។ បទថា អសច្ឆិកតស្ស សេចក្ដីថា ដើម្បីប្រយោជន៍ គឺ ការធ្វើឲ្យច្បាស់ធម៌ គឺ ឈាន វិបស្សនា មគ្គ និងផលនោះ ដែលខ្លួនមិនទាន់ធ្វើឲ្យច្បាស់ ។ ពីរពាក្យនេះថា ឥទំ បឋមំ បានដល់ ការអន្តួយចុះ (ដោយការគិត) យ៉ាងនេះថា ណ្ហើយចុះ យើងនឹងដេក ដូច្នេះ ចាត់ជារឿងនៃសេចក្ដីខ្ជិលច្រអូសជាមុន ។ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបសេចក្ដីក្នុងបទទាំងពួង ដោយន័យនេះ ។ ក៏សណ្ដែកពជមាស ដែលទទឹក ឈ្មោះថា **មាសាចិត្តៈ** ក្នុងពាក្យនេះថា មាសាចិតំ មញ្ញេ ដូច្នេះ ។ អធិប្បាយថា ជាអ្នកធ្ងន់ដូចសណ្ដែកពជមាស ដែលសើមជារបស់ធ្ងន់ ដូច្នោះ ។ ពីរបទថា គិលានា វុដ្ឋិតោ ហោតិ សេចក្ដីថា ជម្ងឺសះស្បើយទៅក្នុងកាលខាងក្រោយ ។

[២១៩] បទថា អារព្ភវត្ថូនិ បានដល់ ហេតុនៃសេចក្ដីព្យាយាម បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបនូវអត្ថ ដោយន័យនេះឯង នៃបទទាំងឡាយ សូម្បីទាំងនោះ ។

[២១៦] បទថា ទានវត្ថូនិ គឺ ហេតុនៃទាន ។ ត្រើនបទថា អាសជ្ជ ទានំ ទេតិ សេចក្តីថា ដល់ហើយទើបឲ្យទាន ។ បុគ្គលឃើញភិក្ខុដែលមកហើយ និមន្តលោកឲ្យគង់មួយភ្លែតប៉ុណ្ណោះ ទើបធ្វើសក្ការៈថ្វាយទាន រមែងមិនលំបាក ដោយការគិតថា យើងនឹងឲ្យ ។ សេចក្តីប្រាថ្នាក្នុងការឲ្យនេះ ឈ្មោះថា ហេតុនៃការឲ្យ ដោយប្រការដូច្នេះ ។ ហេតុទាំងឡាយ មានសេចក្តីខ្លាចជាដើម សូម្បីក្នុងពាក្យជាដើមថា ឲ្យទាន ព្រោះសេចក្តីខ្លាច បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបថា ជាហេតុនៃការឲ្យ ។

បណ្តាហេតុទាំងនោះ សេចក្តីខ្លាចចំពោះពាក្យតិះដៀល ឬសេចក្តីខ្លាចចំពោះអបាយថា បុគ្គលពួកនេះ ជាអ្នកមិនឲ្យ (ទាន) ជាអ្នកមិនធ្វើ (សក្ការៈ) ឈ្មោះថា សេចក្តីខ្លាច ។ ពីរបទថា អទាសិ មេ សេចក្តីថា បុគ្គលរមែងឲ្យតបដោយគិតថា បុគ្គលនោះ បានឲ្យវត្ថុឈ្មោះនេះដល់យើងក្នុងកាលមុន ។ ពីរបទថា ទស្សតិ មេ សេចក្តីថា បុគ្គលរមែងឲ្យដោយគិតថា គេនឹងឲ្យវត្ថុឈ្មោះនេះក្នុងអនាគត ។ ពីរបទថា សាហុ ទានំ សេចក្តីថា បុគ្គលរមែងឲ្យ (ទាន) ដោយគិតថា ធម្មតាថា ការឲ្យ ជាការញ៉ាំងប្រយោជន៍ឲ្យសម្រេច គឺ ជាកម្មល្អ ដែលបណ្ឌិតទាំងឡាយ មាន

ព្រះពុទ្ធជាដើម ទ្រង់សរសើរហើយ ។ ប្រេីនបទថា ចិត្តាលង្ការចិត្ត-បរិក្ខារត្ថំ ទានំ ទេតិ សេចក្ដីថា បុគ្គលរមែងឲ្យទានដើម្បីជាគ្រឿងប្រដាប់ និងដើម្បីជាបរិវាររបស់ចិត្តក្នុងសមថៈ និងវិបស្សនា ។ ពិតហើយ ទាន រមែងធ្វើចិត្តឲ្យទន់បាន ។ ដែលអ្នកណាបានវត្ថុ សូម្បីអ្នកនោះ ក៏រមែង មានចិត្តទន់ថា យើងបានហើយ ។

ដែលអ្នកណាឲ្យហើយ សូម្បីអ្នកនោះ ក៏រមែងមានចិត្តទន់ថា យើងឲ្យហើយ ។ **ទាន** រមែងធ្វើចិត្តរបស់បុគ្គលសូម្បីទាំងពីរឲ្យទន់បាន ដោយប្រការដូច្នេះ ។ ព្រោះហេតុនោះឯង ព្រះមានព្រះភាគ ទើបត្រាស់ ពាក្យជាដើមថា ការទូន្មានចិត្តដែលមិនទាន់ធ្លាប់ទូន្មាន (ឈ្មោះថាទាន) ។ ដូចដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុកថា

ការទូន្មានចិត្ត ដែលមិនធ្លាប់ទូន្មាន ឈ្មោះថា ទាន ការ មិនឲ្យ ជាហេតុប្រទូសរ៉ាយនៃចិត្តដែលទូន្មានហើយ សត្វ ទាំងឡាយរមែងឡើង និងចុះ ដោយទាន និងវាចាដែល ផ្អែមល្ហែម ដូច្នេះ ។

ក៏បណ្ដាទានទាំង ៨ ប្រការនេះ **ទាន** ជាគ្រឿងប្រដាប់ចិត្តប៉ុណ្ណោះ

ដែលខ្ពស់បំផុត ។

[២១៧] បទថា ទានូបបត្តិយោ សេចក្តីថា ចូលដល់ ព្រោះទាន ជាបច្ច័យ ។ បទថា ទហាតិ ប្រែថា តាំងទុក ។ ពាក្យថា អធិដ្ឋាតិ ជាវេវចនៈ របស់ពាក្យថា **ទហតិ** នោះឯង ។ បទថា ភាវេតិ ប្រែថា ឲ្យចម្រើន ។ ពីរបទថា ហីនេ វិមុត្តំ សេចក្តីថា រួចផុតកាមគុណ ៥ ដ៏ថោកទាប ។ បទថា ឧត្តរិអភាវិតំ សេចក្តីថា អំពីនោះ មិនអប់រំដើម្បីត្រូវការមគ្គផលដែលជាកំពូលដ៏ឆ្នើម ។ ពីរបទថា តត្រូបបត្តិយា សំវត្តតិ សេចក្តីថា បុគ្គលប្រាថ្នា (កើត) ក្នុងទីណា ធ្វើកុសលទុក ក៏រមែងប្រព្រឹត្តទៅព្រម ដើម្បីប្រយោជន៍ដល់ការកើតក្នុងទីនោះៗ ។ បទថា វីតរាគស្ស សេចក្តីថា អ្នកមានរាគៈដែលកាត់ផ្តាច់ដោយមគ្គ ឬអ្នកមានរាគៈដែលគ្របសង្កត់បានដោយសមាបត្តិ ។ ពិតហើយ សត្វមិនអាចនឹងកើតក្នុងព្រហ្មលោកបាន ដោយកុសលត្រឹមតែទានប៉ុណ្ណោះ ។ ក៏ទានរមែងជាគ្រឿងប្រដាប់ ជាបរិវាររបស់ចិត្តក្នុងសមាធិ និងវិបស្សនា ។ បុគ្គលដែលមានចិត្តទន់ព្រោះទាននោះ ចម្រើនព្រហ្មវិហារហើយ រមែងកើតក្នុងព្រហ្មលោកបាន ។ ព្រោះហេតុនោះ ព្រះសារីបុត្រ ទើបពោលទុកថា នៃអ្នកមានរាគៈ

ទៅប្រាសហើយ មិនមែនរបស់អ្នកមានរាគៈ ។ បរិស័ទរបស់ក្សត្រ ឈ្មោះថា **ខត្តិយបរិសា** (បរិស័ទរបស់ក្សត្រ) អធិប្បាយថា ពួក ។ ក្នុងបទទាំងពួង ក៏ន័យនេះឯង ។

[២១៨] ធម៌របស់លោក ឈ្មោះថា **លោកធម៌** ។ ធម្មតាថា បុគ្គលដែលផុតពីលោកធម៌ទាំងនោះ មិនមាន ។ សូម្បីព្រះពុទ្ធទាំងឡាយ ក៏នឹងត្រូវមាននោះឯង ។ សមពិតដូចព្រះតម្រាស់ដែលព្រះអង្គត្រាស់ទុកថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ លោកធម៌ ៨ ប្រការទាំងនេះ រមែងវិលទៅតាមលោក និងលោកក៏រមែងវិលទៅតាមលោកធម៌ ៨ ប្រការ ដូច្នេះ ។ ពីរបទថា លាភោ អលាភោ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបថា លុះកាល **លាភ** មក ការមិនមានលាភក៏មកផង ។ សូម្បីក្នុង **យស** ជាដើម ក៏ន័យនេះដូចគ្នា ។

[២២០-២២១] កថាថា អភិភាយតនៈ និងវិមោក្ខ លោកពោលទុកហើយក្នុងខាងក្រោយនុ៎ះឯង ។ ពាក្យថា ៩មេ ៧ា អាវុសោ ជាដើម បណ្ឌិតគប្បីប្រកបដោយន័យ ដូចដែលពោលហើយដូចគ្នា ។ ព្រះថេរៈពោលបញ្ហា ៨៨ បញ្ហា ដោយអំណាចនៃពួកប្រាំបី ១១ ពួក សម្តែងសាមគ្គីរសហើយ ដោយប្រការដូច្នេះឯង ។

" ចប់ពួក៨ "

ពោលអំពីធម៌ពួក ៩

[២២២] *ព្រះថេរៈលុះសម្តែងសាមគ្គីរស ដោយអំណាចនៃពួក ៨ ដោយប្រការដូច្នេះ ឥឡូវនេះ ដើម្បីនឹងសម្តែងសាមគ្គីរសដោយអំណាចនៃពួក ៩ ទើបប្រារព្ធព្រះធម៌ទេសនាបន្តទៀត ។*

បណ្តាបទទាំងនោះ បទថា អាឃាតវត្ថូនិ ប្រែថា ហេតុនៃការគុំកួន ។ ពីរបទថា អាឃាតំ ពន្ធតិ សេចក្តីថា ចងទុក គឺ ធ្វើ បានដល់ញុាំងសេចក្តីក្រោធឲ្យកើតឡើង ។

[២២៣] *ប្រើនបទថា តំ កុតេត្ថ លព្ភា សេចក្តីថា ការប្រព្រឹត្តវត្ថុដែលមិនជាប្រយោជន៍នោះ កុំបានមានឡើយ ព្រោះហេតុនោះ ដែលបុគ្គលគប្បីបានពីទីណា គឺ អាចដើម្បីនឹងបានដោយហេតុអ្វី ក្នុងបុគ្គលនេះ ។ បុគ្គលគិតយ៉ាងនេះថា ធម្មតាថា បុគ្គលដទៃ រមែងធ្វើសេចក្តីវិនាសតាមសេចក្តីពេញចិត្ត នៃចិត្តរបស់ខ្លួនដល់បុគ្គលដទៃ ដូច្នេះ រមែងបន្ទោបង់សេចក្តីអាឃាតបាន ។ម្យ៉ាងទៀត អធិប្បាយថា ប្រសិនបើថា យើងគប្បីធ្វើសេចក្តីក្រោធតបសោត ការធ្វើសេចក្តីក្រោធនោះ យើងនឹងគប្បីបានអំពីទីណាក្នុងបុគ្គលនេះ ឬគប្បីបានដោយហេតុអ្វី ។ បាលី*

ថា កុតោ លាភា ដូច្នេះក៏មាន ។ បើយើងគប្បីធ្វើសេចក្តីក្រោធ ក្នុងបុគ្គលនេះសោត ធម្មតាថា លាភដែលយើង បានអំពីទីណា ក្នុងការធ្វើសេចក្តីក្រោធរបស់យើងនោះ អធិប្បាយថា លាភពួកណាគប្បីមាន ។ ក៏ក្នុងអត្ថនេះ សព្ទថា តំ ត្រឹមតែជានិបាតប៉ុណ្ណោះ ។

[២២៨] បទថា សត្តាវាសា បានដល់ កន្លែងជាទីនៅរបស់សត្វទាំងឡាយ អធិប្បាយថា ដែលជាទីនៅ ។ បណ្តាសត្តាវាសទាំងនោះ សូម្បីសុទ្ធាវាសទាំងឡាយ ក៏ចាត់ជាសត្តាវាសដូចគ្នា ប៉ុន្តែថា លោកមិនបានចាត់ទុក ព្រោះមិនប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាលទាំងពួង ។ ពិតហើយ សុទ្ធាវាសទាំងឡាយ ដូចគ្នានឹងបន្ទាយ (កន្លែងប្រថាប់) របស់ព្រះពុទ្ធទាំងឡាយ ។ ព្រោះថា ក្នុងអសង្ខេយ្យកប្ប កាលព្រះពុទ្ធមិនទាន់កើត ទីនោះ រមែងទទេ ព្រោះហេតុនោះ លោកទើបមិនចាត់ទុកថា ជាសត្តាវាស ព្រោះមិនប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាលទាំងពួង ។ ពាក្យដ៏សេសក្នុងអត្ថនេះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបដូចតទៅនេះ ពាក្យដែលគប្បីពោល លោកពោលទុកហើយក្នុងខាងក្រោយនុ៎ះឯង ។

[២២៩] គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងអក្ខណៈទាំងឡាយ ។ ត្រើនបទថា

ធម្មោ ច ទេសិយតិ សេចក្ដីថា សច្ចធម៌ ៤ ដែលព្រះមានព្រះភាគទ្រង់សម្ដែង ។ បទថា ឱបសមិកោ សេចក្ដីថា ធ្វើការចូលទៅរម្ងាប់កិលេស ។ បទថា បរិនិព្វានិកោ សេចក្ដីថា នាំមកនូវការរលត់កិលេសដោយជុំវិញ ។ បទថា សម្មោធគាមី សេចក្ដីថា អ្នកចាក់ធ្លុះដោយមគ្គញ្ញាណ ៤ ។ បទថា អញ្ញតរំ សេចក្ដីថា អសញ្ញកត ឬថា អរូបកត ។

[២២៦] បទថា អនុបុព្វវិហារា សេចក្ដីថា វិហារធម៌ដែលគប្បីចូលទៅតាមលំដាប់ ។

[២២៧] បទថា អនុបុព្វនិរោធា សេចក្ដីថា រលត់ទៅតាមលំដាប់ ។ ពាក្យថា នវមេ ខោ អាវុសោ ជាដើម បណ្ឌិតគប្បីប្រកបដោយន័យដូចដែលពោលហើយនុ៎ះឯង ។ ព្រះថេរៈកាលពោលបញ្ហា ៥៤ បញ្ហា ដោយអំណាចនៃពួកប្រាំបួន ៦ ពួក សម្ដែងសាមគ្គីរសហើយ ដោយប្រការដូច្នេះឯង ។

" ចប់ពួក ៩ "

ពោលអំពីធម៌ពួក ១០

[២២៨] ព្រះថេរៈ គ្រាសម្តែងសាមគ្គីរសដោយអំណាចនៃពួក ៩ ដោយប្រការដូច្នេះហើយ ឥឡូវនេះ ដើម្បីនឹងសម្តែងសាមគ្គីរសដោយអំណាចនៃពួក ១០ ទើបប្រារព្ធព្រះធម៌ទេសនាទៀត ។

បណ្តាបទទាំងនោះ បទថា នាថករណា សេចក្តីថា ធម៌ដែលធ្វើទីពឹងនៃខ្លួន ដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុកយ៉ាងនេះថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ អ្នកទាំងឡាយ ចូរជាបុគ្គលមានទីពឹង កុំជាបុគ្គលមិនមានទីពឹងឡើយ ។ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ធម៌សម្រាប់ធ្វើឲ្យមានទីពឹងនេះ មាន ១០ យ៉ាង ។ គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងពាក្យថា កល្យាណមិត្តោ ជាដើម ។ មិត្តទាំងឡាយរបស់បុគ្គលនោះ ដល់ព្រមដោយគុណ មានសីលជាដើម គឺ ជាបុគ្គលល្អ ព្រោះហេតុនោះ បុគ្គលនោះ ឈ្មោះថា **កល្យាណមិត្ត** (អ្នកមានមិត្តល្អ) ។

មយ៉ាងទៀត មិត្តទាំងនោះរបស់បុគ្គលនោះ ឈ្មោះថា **សម្លាញ់** ព្រោះទៅរួមគ្នាក្នុងឥរិយាបថទាំងឡាយ មានការឈរ និងការអង្គុយជាដើម ព្រោះហេតុនោះ បុគ្គលនោះ ទើបឈ្មោះថា **កល្យាណសហាយ**

(អ្នកមានសម្លាញ់ល្អ) ។ ការចូលជាពួកក្នុងកល្យាណមិត្តនុ៎ះឯង បង្អោនទៅទាំងចិត្ត ទាំងកាយ ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះថា **កល្យាណ-សម្បវង្កៈ** (អ្នកមានពួកល្អ) ។ ពីរបទថា សុវចោ ហោតិ សេចក្តីថា ជាអ្នកដែលគេគប្បីប្រដៅបានដោយងាយ គឺ ដែលគេគប្បីតាមទូន្មានបាន ដោយងាយ ។ បទថា ខមោ សេចក្តីថា អ្នកត្រូវគេពោលដោយពាក្យ ដែលធ្ងន់ គឺ គ្រោតគ្រាត បានដល់ ពាក្យខ្លាំងៗ រមែងអត់ធន់បាន គឺ មិនក្រោធ ។ ពីរបទថា បទក្ខិណគ្គាហី អនុសាសនី សេចក្តីថា អ្នក មិនធ្វើដូចបុគ្គលពួកខ្លះ ពេលត្រូវគេឲ្យឱវាទ ក៏ទទួលដោយចំណែកខាង ឆ្វេង បែកចេញអំពីគ្នាទៅ ឬមិនស្តាប់ហើយចេញទៅ រមែងទទួលចំណែក ខាងស្តាំ ដោយពោលថា លោកដ៏ចម្រើន សូមលោកចូរឲ្យឱវាទ ចូរតាម ទូន្មានចុះ កាលលោកមិនឲ្យឱវាទ អ្នកដទៃអ្នកណាហ្ន៎ នឹងឲ្យឱវាទដូច្នេះ ។ បទថា ឧច្ចាវចានិ សេចក្តីថា ខ្ពស់ និងទាប ។ បទថា កឹករណីយានិ សេចក្តីថា ការងារដែលនឹងគប្បីពោល ធ្វើយ៉ាងនេះថា ខ្ញុំនឹងធ្វើអ្វី ។ បណ្តាការងារទាំងនោះ ការងារមានជាអាទិ៍យ៉ាងនេះថា ការធ្វើចីវរ ការ ជ្រលក់ចីវរ ការសម្អាតត្រង់ទីលានព្រះចេតិយ ការងារដែលនឹងគប្បី

ធ្វើត្រង់រោងឧបោសថ រោងព្រះចេតិយ និងត្រង់រោងព្រះពោធិ៍ទាំងឡាយ ឈ្មោះថា ការងារខ្ពស់ ។ ការងារបន្តិចបន្តួចមាន ការលាងជើង និងលាបជើងជាដើម ឈ្មោះថា ការងារទាប ។ បទថា តត្រូបាយាយ សេចក្ដីថា គួរចូលទៅក្នុងទីនោះ ។ ពីរបទថា អលំ កាតុំ សេចក្ដីថា ជាអ្នកអាចដើម្បីនឹងធ្វើ ។ ពីរបទថា អលំ សំវិធាតុំ សេចក្ដីថា អ្នកអាចដើម្បីនឹងពិចារណា ។

អធិប្បាយថា ជាអ្នកប្រាថ្នានឹងសម្ដែងដល់ពួកអ្នកដទៃ ។ សេចក្ដីប្រាថ្នា គឺ សេចក្ដីស្រឡាញ់ក្នុងធម៌របស់បុគ្គលនោះ មានហើយ ហេតុនោះ បុគ្គលនោះ ឈ្មោះថា ធម្មកាមោ (អ្នកប្រាថ្នាក្នុងធម៌) ។ អធិប្បាយថា រមែងស្រឡាញ់នូវព្រះពុទ្ធវចនៈ គឺ ព្រះត្រៃបិដក ។

បទថា បិយសមុទាហារោ សេចក្ដីថា កាលបុគ្គលដទៃពោលរមែងស្ដាប់ដោយគោរព និងជាអ្នកប្រាថ្នា ដើម្បីនឹងសម្ដែងដល់ជនពួកដទៃនោះឯង ។ ក្នុងពួកពីរ នៃបទនេះថា អភិធម្មេ អភិវិនយេ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាប ពួកបួននៃពាក្យថា ធម្មោ អភិធម្មោ វិនយោ អភិវិនយោ ដូច្នេះ ។

បណ្ដាបទទាំងនោះ បទថា ធម្មោ បានដល់ ព្រះសុត្តន្តបិដក ។

បទថា អភិធម្មោ បានដល់ សត្តប្បករណ៍ (បករណ៍ទាំង ៧) ។

បទថា វិនយោ បានដល់ ឧភតោវិភង្គ ។ បទថា អភិវិនយោ បានដល់ ខន្ធកបរិវារ ។ មួយវិញទៀត សូម្បីព្រះសុត្តន្តបិដក គឺ ព្រះធម៌ទុំះ ឯង , មគ្គ និងផលទាំងឡាយ គឺ ព្រះអភិធម្ម , ព្រះវិន័យបិដកទាំងអស់ គឺ ព្រះវិន័យ ការធ្វើការចូលទៅរម្ងាប់កិលេស គឺ **អភិវិន័យ** ។ បណ្ឌិត គប្បីជ្រាបអធិប្បាយ ក្នុងធម្ម អភិធម្ម វិន័យ និងអភិវិន័យនេះ សូម្បី ទាំងអស់ ដោយប្រការដូច្នេះ ។ បទថា ឧឡារបាមោជ្ជោ សេចក្តីថា ជាអ្នកមានបាមោជ្ជៈច្រើន ។ កុសលេសុ ធម្មេសុ សេចក្តីថា ជាសត្តមី- វិភត្តិ ចុះក្នុងអត្ថនៃតតិយាវិភត្តិ ។ ព្រោះហេតុនៃកុសលធម៌ ដែលប្រព្រឹត្ត ទៅក្នុងភូមិ ៤ ។ អធិប្បាយថា ជាអ្នកមិនដាក់ធុរៈចោល ដើម្បីប្រយោជន៍ ដល់ការសម្រេចកុសលធម៌ ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៤ ទាំងនោះ ។

[២២៩] បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងពួក ១០ នៃកសិណដូចត ទៅនេះ ។

ដោយអត្ថទាំងអស់ កសិណទាំងឡាយ ឈ្មោះថា ជាដែន ដោយ អត្ថថា ជាខេត្ត ឬដោយអត្ថថា ការតាំងចិត្តមាំនៃធម៌ទាំងឡាយដែលជា

តទារម្មណ៍ ។ បទថា ឧទ្ធំ សេចក្តីថា អ្នកមានមុខឆ្ពោះទៅកាន់អាកាស ។ បទថា អធោ សេចក្តីថា អ្នកមានមុខឆ្ពោះកាន់ផែនដី ។ បទថា តិរិយំ សេចក្តីថា កំណត់ទទឹងដោយជុំវិញ ដូចមណ្ឌលនៃស្រែ ។ ពិតណាស់ បុគ្គលពួកខ្លះ រមែងពង្រីកកសិណ ទៅខាងលើតែម្យ៉ាង បុគ្គលខ្លះពង្រីកទៅខាងក្រោម បុគ្គលខ្លះពង្រីកទៅដោយជុំវិញ ។ បុគ្គលដែលប្រាថ្នាក្នុងការឃើញរូប ប្រៀបដូចពន្លឺ រមែងផ្សាយចេញទៅយ៉ាងនោះ ឬដោយហេតុនោះៗ ។ ព្រោះហេតុនោះ លោកទើបពោលទុកថា បុគ្គលម្នាក់រមែងចាំបឋវីកសិណបានទាំងខាងលើ ខាងក្រោម ខាងទទឹង ។ ចំណែកពាក្យថា អទ្វយំ នេះ លោកពោលទុក ដើម្បីការចូលដល់ភាពជាយ៉ាងដទៃនៃបុគ្គលម្នាក់ ។ ដូចសេចក្តីថា កាលបុគ្គលមុជចុះទឹក ទឹកប៉ុណ្ណោះរមែងប្រាកដមានក្នុងទិសទាំងពួង វត្ថុដទៃមិនប្រាកដ យ៉ាងណា បឋវីកសិណក៏ដូច្នោះដែរ រមែងជាបឋវីកសិណនុ៎ះឯង ការលាយដោយកសិណយ៉ាងដទៃរបស់បុគ្គលនោះ រមែងមិនមាន ។ ក្នុងកសិណទាំងពួង ក៏ន័យនេះ ។ ពាក្យថា អប្បមាណំ នេះ លោកពោលទុក ដោយអំណាចនៃការផ្សាយទៅមិនមានប្រមាណនៃបុគ្គលនោះៗ ។ ពិតណាស់ បុគ្គលកាលផ្សាយ

កសិណនោះទៅដោយចិត្ត ឈ្មោះថា ផ្សាយទៅទាំងអស់តែម្តង គឺ មិនកាន់យកប្រមាណថា នេះជាខាងដើម នេះជាកណ្តាលនៃកសិណនោះ ដូច្នេះឯង ។ ក៏ក្នុងពាក្យថា វិញ្ញាណកសិណំ នេះ បានដល់ វិញ្ញាណដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកសិណុគ្ឃាដិមាកាស (អាកាសដែលបើកកសិណ) ។ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបសេចក្តីជាខាងលើ ខាងក្រោម និងខាងទទឹង ក្នុងវិញ្ញាណដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកសិណនោះ ដោយអំណាចនៃកសិណុគ្ឃាដិមាកាស ដោយអំណាចនៃកសិណក្នុងវិញ្ញាណនោះ ។ នេះជាសេចក្តីសង្ខេបក្នុងកសិណនេះ ។ ក៏ឯកសិណទាំងឡាយ មានបឋវីកសិណជាដើមទាំងនោះ ខ្ញុំបានពោលទុកហើយដោយពិស្តារក្នុងវិសុទ្ធិមគ្គនុ៎ះឯង ដោយការនាមយៈនៃកម្មដ្ឋាន ។

[២៣០] គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យ ក្នុងកម្មបថទាំងឡាយដូចតទៅនេះ ៖

កម្មទាំងឡាយនោះឯង ឈ្មោះថា ជាកម្មបថ ព្រោះជាផ្លូវនៃទុគ្គតិនិងសុគតិទាំងឡាយ ។

បណ្តាកម្មបថទាំងនោះ កម្មបថទាំង ៤ មានបាណាតិបាត អទិន្នាទាន និងមុសាវាទជាដើម លោកពោលពិស្តារហើយក្នុងព្រហ្មជាលសូត្រ

នុំះឯង ។ ចំណែកក្នុងកម្មបថទី ៣ ថា កាមេសុ មិច្ឆាចារោ នេះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យដូចតទៅនេះ ៖

បទថា កាមេសុ សេចក្តីថា ក្នុងការប្រព្រឹត្តមេថុន ឬក្នុងវត្ថុនៃមេថុន ។ បទ មិច្ឆាចារោ សេចក្តីថា ការប្រព្រឹត្តដ៏លាមក ដែលបណ្ឌិតតិះដៀលដោយចំណែកមួយ ។ ចំណែកដោយលក្ខណៈ ចេតនាដែលឈានកន្លងឋានៈ ដែលមិនគប្បីដល់ ដែលប្រព្រឹត្តទៅផ្លូវកាយទ្វារ ដោយសេចក្តីប្រាថ្នានឹងសេពអសទ្ធម្ម ក៏ចាត់ជាកាមេសុមិច្ឆាចារ ។

ក្នុងកាមេសុមិច្ឆាចារនោះ ចំពោះបុរសទាំងឡាយជាមុន ស្ត្រី ១០ ពួក មានស្ត្រីដែលមាតារក្សាជាដើម គឺ ស្ត្រីដែលមាតារក្សា ១ ស្ត្រីដែលបិតារក្សា ១ ស្ត្រីដែលមាតា និងបិតារក្សា ១ ស្ត្រីដែលបងប្អូនប្រុសរក្សា ១ ស្ត្រីដែលបងប្អូនស្រីរក្សា ១ ស្ត្រីដែលញាតិរក្សា ១ ស្ត្រីដែលត្រកូលរក្សា ១ ស្ត្រីដែលធម៌រក្សា ១ ស្ត្រីដែលមានគូដណ្តឹងរក្សា ១ ស្ត្រីដែលច្បាប់ហាម ១ និងស្ត្រី ១០ ពួកទៀត មានស្ត្រីដែលទិញមកដោយទ្រព្យជាដើម ទាំងនោះ គឺ ស្ត្រីដែលគេទិញមកដោយទ្រព្យ ១ ស្ត្រីដែលស្ម័គ្រចិត្តនៅរួមជាមួយប្រុសដទៃ ១ ស្ត្រីដែលនៅរួមជាមួយបុរស

ព្រោះសម្បត្តិ ១ ស្ត្រីដែលនៅរួមជាមួយបុរស ព្រោះគ្រឿងស្លៀកដណ្តប់ ១ ស្ត្រីដែលតែងការស្ត្រីអ្នកមានទឹក (ជងទឹក) ១ ស្ត្រីដែលជាភរិយាដោយដាក់ទំនូលពីក្បាល ១ ស្ត្រីដែលទាំងជាទាសី និងភរិយាអ្នកដទៃ ភរិយាអ្នកជាទាសី ១ ស្ត្រីដែលជាកូនឈ្នួល និងភរិយាអ្នកដទៃ ភរិយាអ្នកធ្វើការងារ ១ ស្ត្រីដែលជាឈ្លើយសឹក ១ ស្ត្រីនៅជាមួយបុរសតែមួយគ្រា (សោកានី) ១ រួមជាស្រី ២០ ពួក ឈ្មោះថា ឋានៈដែលមិនគប្បីដល់ ។

ចំណែកបណ្តាស្ត្រីទាំងឡាយ បុរសពួកដទៃ ឈ្មោះថា ជាឋានៈដែលមិនគប្បីដល់នៃស្រី ១២ ពួក គឺ ស្ត្រីដែលមានការរក្សា និងមានអាជ្ញា ២ និងស្ត្រីដែលទិញមកដោយទ្រព្យជាដើមទៀត ១០ ។ ក៏មិច្ឆាចារនេះ ចាត់ថា មានទោសតិចក្នុងឋានៈដែលមិនគប្បីដល់ ដែលវៀរចាកគុណ មានសីលជាដើម ចាត់ថា មានទោសច្រើន ក្នុងឋានៈដែលមិនគប្បីដល់ ដែលប្រកបដោយគុណ មានសីលជាដើម ។ កាមេសុមិច្ឆាចារនោះ មានសម្ភារៈ (អង្គ) ៤ គឺ វត្ថុដែលមិនគប្បីដល់ ១ ចិត្តគិតនឹងសេព ក្នុងវត្ថុដែលមិនគប្បីដល់នោះ ១ សេចក្តីព្យាយាមក្នុង

ការសេព ១ ការឈប់នៃការបដិបត្តិចំពោះអង្គមគ្គដោយមគ្គ ១ ។ ការធ្វើដោយដៃរបស់ខ្លួន ក៏ជាសេចក្តីព្យាយាមតែម្យ៉ាងនុ៎ះឯង ។

បទថា អភិជ្ឈាយតិ ប្រែថា ការសម្លឹងរំពៃ ។ អធិប្បាយថា ជាអ្នកមានមុខឆ្ពោះកណ្ឌៈរបស់អ្នកដទៃ ប្រព្រឹត្តទៅ ព្រោះការបង្អោនទៅក្នុងកណ្ឌៈរបស់អ្នកដទៃនោះ ។ អភិជ្ឈានោះ មានការសម្លឹងចំពោះកណ្ឌៈរបស់អ្នកដទៃ ជាលក្ខណៈយ៉ាងនេះថា ឱហ្ន៎ វត្ថុនេះគប្បីជារបស់យើង មានទោសតិច និងមានទោសច្រើន ដូចអទិន្នាទាន ។ អភិជ្ឈានោះមានសម្ភារៈ (អង្គ) ២ គឺ កណ្ឌៈរបស់អ្នកដទៃ ១ បង្អោនកណ្ឌៈនោះដើម្បីខ្លួន ១ ។ ក៏កាលសេចក្តីលោភ ដែលមានកណ្ឌៈរបស់អ្នកដទៃជាទីតាំង សូម្បីកើតឡើងហើយ បុគ្គលមិនបង្អោនកណ្ឌៈនោះដើម្បីខ្លួនថា ឱហ្ន៎ វត្ថុនេះគប្បីជារបស់យើង ដូច្នេះ ត្រឹមណា ការដាច់នៃកម្មបថក៏មិនមានត្រឹមនោះ ។ កិលេសណា ញុំាំងហិតសុខឲ្យវិនាសទៅ ហេតុនោះ កិលេសនោះ ឈ្មោះថា **ព្យាបាទ** ។ ព្យាបាទនោះ មានលក្ខណៈប្រទូសរ៉ាយផ្លូវចិត្ត ដើម្បីសេចក្តីវិនាសរបស់អ្នកដទៃ មានទោសតិចនិងមានទោសច្រើន ដូចផរុសវាចា ។ ព្យាបាទនោះ មានសម្ភារៈ (អង្គ)

២ គឺ សត្វដទៃ ១ ការគិតដើម្បីឲ្យសេចក្តីវិនាស នៃសត្វដទៃនោះ ១ ។ ក៏កាលសេចក្តីក្រោធ ដែលមានសត្វដទៃជាទីតាំង សូម្បីកើតឡើងហើយ បុគ្គលមិនគិតដល់សេចក្តីវិនាសនៃសត្វដទៃនោះថា ឱហ្ន៎ បុគ្គលនេះ គប្បីដាច់សូន្យ គប្បីវិនាស ដូច្នេះ ត្រឹមណា ការដាច់នៃកម្មបថក៏មិនមានត្រឹមនោះ ។ ដែលឈ្មោះថា មិច្ឆាទិដ្ឋិ ព្រោះអត្ថថា ឃើញខុស ដោយមិនមានការកាន់យកតាមសភាពដែលមានពិត ។ មិច្ឆាទិដ្ឋិនោះ មានលក្ខណៈឃើញខុស ដោយន័យជាដើមថា ទានដែលឲ្យហើយ មិនមានផល ដូច្នេះ មានទោសតិច និងមានទោសច្រើន ដូចសម្ផប្បលាបៈ ។ ម្យ៉ាងទៀត មិច្ឆាទិដ្ឋិ ដែលមិនពិតប្រាកដ (មិនរឹងមាំ) មានទោសតិច ដែលពិតប្រាកដ (រឹងមាំ) មានទោសច្រើន ។ មិច្ឆាទិដ្ឋិនោះ មានសម្ភារៈ (អង្គ) ២ គឺ វត្ថុខុសអំពីអាការ ដែលខ្លួនកាន់យក ១ , ការបម្រើវត្ថុនោះតាមអាការដែលខ្លួនកាន់យក ១ ។ ចំណែកអកុសលកម្មបថ ១០ ប្រការទាំងនេះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យដោយអាការ ៥ គឺ **ដោយធម៌ ១ ដោយចំណែក ១ ដោយអារម្មណ៍ ១ ដោយវេទនា ១ ដោយមូល ១** ។

បណ្តាបទទាំងនោះ បទថា ធម្មតោ សេចក្តីថា ចេតនាធម៌ ៧ ដោយ

លំដាប់នោះឯង រមែងមានក្នុងអកុសលកម្មបថទាំងនោះ ។ ចេតនាធម៌ ៣ មានអភិជ្ឈាជាដើម ឈ្មោះថា សម្បយុត្តដោយចេតនា ។ បទថា កោដ្ឋាសតោ សេចក្តីថា ចេតនាធម៌ ៨ ទាំងនេះ គឺ ដោយលំដាប់ ៧ និង មិច្ឆាទិដ្ឋិ ១ ទៀត ជាកម្មបថតែម្យ៉ាង តែមិនមែនជាមូល ។ អភិជ្ឈា និងព្យាបាទ ទាំងជាកម្មបថ និងទាំងជាមូល ។ ពិតហើយ អភិជ្ឈា ដល់ភាពជាមូលហើយ រមែងជាលោភអកុសលមូល ។ ព្យាបាទ ជាទោសអកុសលមូល ។ បទថា អារម្មណតោ សេចក្តីថា បាណាតិបាត មាន សង្ខារជាអារម្មណ៍ ដោយមានជីវិតិន្ទ្រិយជាអារម្មណ៍ ។ អទិន្នាទាន មាន សត្វជាអារម្មណ៍ខ្លះ មានសង្ខារជាអារម្មណ៍ខ្លះ ។ មិច្ឆាចារ មានសង្ខារ ជាអារម្មណ៍ ដោយអំណាចនៃផោដ្ឋព្វៈ អាចារ្យពួកមួយពោលថា មាន សត្វជាអារម្មណ៍ខ្លះ ។ មុសាវាទ មានសត្វជាអារម្មណ៍ខ្លះ មានសង្ខារ ជាអារម្មណ៍ខ្លះ បិសុណាវាចាក៏យ៉ាងនោះ ។ ផរុសវាចា មានសត្វ ជាអារម្មណ៍ ។ សម្ផប្បលាបៈ មានសត្វជាអារម្មណ៍ខ្លះ មានសង្ខារជា អារម្មណ៍ខ្លះ ដោយអំណាចនៃរូបដែលបានឃើញ សំឡេងដែលបានស្តាប់ និងអារម្មណ៍ដែលបានជ្រាប ហើយដឹងច្បាស់ ។ អភិជ្ឈា ក៏យ៉ាងនោះ ។

ព្យាបាទ មានសត្វជាអារម្មណ៍ ។ មិច្ឆាទិដ្ឋិ មានសង្ខារជាអារម្មណ៍ ដោយអំណាចនៃធម៌ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣ ខ្លះ មានសត្វជាអារម្មណ៍ ដោយអំណាចនៃបញ្ញត្តិខ្លះ ។ បទថា វេទនាតោ សេចក្តីថា បាណាតិបាត ជាទុក្ខវេទនា ។

ដូចសេចក្តីថា ព្រះរាជាទាំងឡាយ ទ្រង់ឃើញចោរហើយ សូម្បីនឹងទ្រង់រីករាយ ហើយត្រាស់ថា ពួកអ្នកចូរសម្លាប់ចោរនោះទៅ ដូច្នេះ ក៏ពិត ជល់យ៉ាងនោះ សន្និដ្ឋាបកចេតនា (ចេតនាដែលឲ្យសម្រេច) ក៏ឈ្មោះថា សម្បយុត្តដោយទុក្ខពិត ។ អទិន្នាទាន មានវេទនា ៣ ។ មិច្ឆាចារ មានវេទនា ២ គឺ សុខ និងមជ្ឈត្តវេទនា (ឧបេក្ខា) ។

ចំណែកថា ក្នុងសន្និដ្ឋាបកចិត្ត (ចិត្តដែលឲ្យសម្រេច) មិច្ឆាចារ មិនជាមជ្ឈត្តវេទនា ។ មុសាវាទ មានវេទនា ៣ ។ បិសុណាវាចា ក៏យ៉ាងនោះ ។ ផរុសវាចា ជាទុក្ខវេទនា ។ សម្ផប្បលាបៈ មានវេទនា ៣ ។ អភិជ្ឈា មានវេទនា ២ គឺ សុខ និងមជ្ឈត្តវេទនា (ឧបេក្ខា) ។ មិច្ឆាទិដ្ឋិ ក៏យ៉ាងនោះ ។ ព្យាបាទ ជាទុក្ខវេទនា ។

បទថា មូលតោ សេចក្តីថា បាណាតិបាត មានមូល ២ គឺ ទោសៈ

និងមោហៈ ។ អទិន្នាទាន ក៏មានមូល ២ ដូចគ្នា គឺ ទោសៈ និងមោហៈខ្លះ លោភៈ និងមោហៈខ្លះ ។ មិច្ឆាចារ មានមូល ២ គឺ លោភៈ និងមោហៈ ។ មុសាវាទ ក៏មានមូល ២ គឺ ទោសៈ និងមោហៈខ្លះ លោភៈ និងមោហៈខ្លះ ។ បិសុណាវាចា និងសម្ផប្បលាបៈ ក៏យ៉ាងនោះ ។ ផរុសវាចា មានមូល ២ គឺ ទោសៈ និងមោហៈ ។ អភិជ្ឈា មានមូលតែមួយ គឺ មោហៈ ។ ព្យាបាទ ក៏យ៉ាងនោះ ។ មិច្ឆាទិដ្ឋិ មានមូល ២ គឺ លោភៈ និងមោហៈ ដូច្នេះឯង ។

[២៣១] កុសលកម្មបថទាំងឡាយ មានចេតនាវៀរចាកបាណាតិបាតជាដើម បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបដោយអំណាចនៃសមាទានវិរតិ សម្បត្តវិរតិ និងសមុច្ឆេទវិរតិ ។

ចំណែកដោយធម៌ ចេតនាទាំង ៧ ក្តី វិរតិទាំងឡាយក្តី រមែងប្រព្រឹត្តទៅដោយលំដាប់ក្នុងកុសលកម្មបថ សូម្បីទាំងនោះ ។ ចេតនាធម៌ ៣ ក្នុងទីបំផុត ឈ្មោះថា សម្បយុត្តដោយចេតនាពិត ។ បទថា កោដ្ឋាសតោ សេចក្តីថា ចេតនាធម៌ ៧ ដោយលំដាប់ ឈ្មោះថា ជាកម្មបថតែម្យ៉ាង តែមិនមែនមូល ។ ចេតនាធម៌ ៣ ក្នុងខាងចុង ទាំងជាកម្មបថ

និងជាមូល ។ ពិតហើយ អនភិជ្ឈា ដល់ភាពជាមូលហើយ រមែងជា អលោភកុសលមូល ។ អព្យាបាទ ជាអទោសកុសលមូល ។ សម្មាទិដ្ឋិ ជាអមោហកុសលមូល ។

បទថា អារម្មណតោ សេចក្ដីថា អារម្មណ៍នៃបាណាតិបាតជាដើម នោះឯង សូម្បីជាអារម្មណ៍នៃកុសលកម្មបថទាំងនោះ ដោយលំដាប់ ។ ពិតហើយ ចេតនានោះ ឈ្មោះថា ជាចេតនាវៀរចាក ព្រោះមានសភាព ដែលនឹងគប្បីឈានកន្លង ។ ក៏អរិយមគ្គ ដែលមានព្រះនិព្វានជាអារម្មណ៍ រមែងលះកិលេសទាំងឡាយបាន យ៉ាងណា កម្មបថទាំងឡាយនោះ សូម្បី មានជីវិតិន្ទ្រិយជាដើម ជាអារម្មណ៍ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបថា រមែងលះភាព ជាអ្នកទ្រុស្តសីលទាំងឡាយ មានបាណាតិបាតជាដើម ដូច្នោះ ។ បទថា វេទនាតោ សេចក្ដីថា កុសលកម្មបថទាំងពួង ជាសុខវេទនាខ្លះ ជាមជ្ឈត្ត-វេទនា (ឧបេក្ខាវេទនា) ខ្លះ ។ ពិតហើយ ធម្មតាថា ទុក្ខវេទនា ដល់ ភាពជាកុសលមិនមាន ។ពោលដោយ មូលតោ កុសលកម្មបថ ៧ ដោយ លំដាប់ រមែងមានមូល ៣ គឺ អលោភៈ អទោសៈ និងអមោហៈ ដល់ បុគ្គលដែលវៀរដោយញាណសម្បយុត្តចិត្ត ។ រមែងមានមូល ២ ដល់បុគ្គល

ដែលវៀរដោយញាណវិប្បយុត្តចិត្ត ។ អនភិជ្ឈា មានមូល ២ សម្រាប់អ្នកវៀរដោយញាណសម្បយុត្តចិត្ត មានមូលមួយ ដល់បុគ្គលដែលវៀរដោយញាណវិប្បយុត្តចិត្ត ។ក៏អលោភៈ មិនជាមូលដល់ខ្លួន ដោយខ្លួនឯងឡើយ ។ សូម្បីក្នុងអព្យាបាទ ក៏ន័យនេះដូចគ្នា ។ សម្មាទិដ្ឋិ មានមូល ២ គឺ អលោភៈ និងអទោសៈប៉ុណ្ណោះ ដូច្នេះឯង ។

[២៣២] បទថា អរិយវាសា សេចក្តីថា ព្រះអរិយៈទាំងឡាយនោះឯង នៅហើយ គឺ រមែងនៅ បានដល់ នឹងនៅក្នុងធម៌ទាំងនោះ ហេតុនោះធម៌ទាំងនោះ ឈ្មោះថា **អរិយវាស** ។ បទថា បញ្ចង្គវិប្បហីនោ សេចក្តីថា ជាអ្នកមិនប្រកបដោយអង្គ ៥ ព្រះខីណាស្រព បាននៅហើយ គឺរមែងនៅ បានដល់ នឹងនៅ ព្រោះហេតុដូចនោះ ភាពជាអ្នកលះអង្គ ៥ចេញបាននេះ លោកហៅថា **អរិយវាស** ព្រោះភាពនៃធម៌ជាគ្រឿងនៅរបស់ព្រះអរិយៈ ។ ក្នុងធម៌ទាំងពួង ក៏ន័យនេះដូចគ្នា ។ ម្នាលលោកដ៏មានអាយុ ភិក្ខុជាអ្នកប្រកបដោយអង្គ ៦ យ៉ាងនេះឯង ព្រោះហេតុនោះទើបឈ្មោះថា ជាអ្នកប្រកបដោយឆឡង្គុបេក្ខា ។ សួរថា ធម៌ពួកណាឈ្មោះថា **ឆឡង្គុបេក្ខា** ។

សុម្បីថា ធម៌មានញាណជាដើម ឈ្មោះថា ឆឡង្គុបេក្ខា ។ កាលលោកពោលថា ញាណ បណ្ឌិតរមែងបានដល់ញាណសម្បយុត្តចិត្ត ៤ ដួង ដោយកិរិយា ។ កាលលោកពោលថា **សត្តវិហារ** រមែងបានមហាចិត្ត ៨ ដួង ។ កាលលោកពោលថា រជ្ជនទុស្សនំ នត្ថិ រមែងបានចិត្ត ១០ ដួង ។ សោមនស្ស បណ្ឌិតរមែងបានដោយអំណាចនៃអាសេវនៈ ។ ពីរបទថា សតារក្ខេន ចេតសា សេចក្តីថា ក៏សតិរមែងញុំាងកិច្ចនៃការរក្សាឲ្យសម្រេចអស់កាលទាំងពួង ក្នុងទ្វារទាំង ៣ របស់ព្រះខីណាស្រព ។ ព្រោះហេតុនោះៗ ឯង ញាណទស្សនៈ ដែលស្ងប់រម្ងាប់ហើយជាប់តគ្នា លោកទើបហៅថា ជាញាណដែលប្រាកដចំពោះហើយ ដល់ព្រះខីណាស្រពនោះ អ្នកកំពុងត្រាច់ទៅហើយ អ្នកឈរហើយ អ្នកលក់ហើយ និងអ្នកភ្ញាក់ ។

បទថា បុថុសមណព្រាហ្មណានំ សេចក្តីថា របស់សមណព្រាហ្មណ៍ជាច្រើន ។

ក៏បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ដែលឈ្មោះថា សមណៈ បានដល់ អ្នកចូលដល់ការបព្វជ្ជា ។ ដែលឈ្មោះថា ព្រាហ្មណ៍ បានដល់ អ្នកមានប្រក្រតីពោលថា ចម្រើន ។ បទថា បុថុបច្ចេកសច្ចានិ សេចក្តីថា សច្ចៈ

ចំពោះខ្លួនច្រើន ។ អធិប្បាយថា សច្ចៈជាច្រើនដែលលោកកាន់យក ចំពោះ យ៉ាងនេះថា នេះប៉ុណ្ណោះពិត ។ បទថា នុណ្ណានិ សេចក្តីថា ត្រូវនាំចេញ ។ បទថា បនុណ្ណានិ សេចក្តីថា ត្រូវនាំចេញដោយល្អ ។ បទថា ចត្តានិ សេចក្តីថា ព្រលែងហើយ ។ បទថា វន្តានិ សេចក្តីថា ខ្ជាក់ចេញហើយ ។ បទថា មុត្តានិ សេចក្តីថា ធ្វើការកាត់គ្រឿងចង ។ បទថា បហីនានិ សេចក្តីថា លះបង់ហើយ ។ បទថា បដិនិស្សដ្ឋានិ សេចក្តីថា លះបង់ចំពោះ ដោយប្រការដែលកិលេសនឹងមិនឡើងកាន់ចិត្ត ទៀត ។ ពាក្យទាំងនោះ ទាំងពួងនោះឯង ជាវេវចនៈនៃការលះបង់ការ ប្រកាន់ ដែលខ្លួនប្រកាន់នោះឯង ។ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងពាក្យថា សមវយសដ្ឋេសនោ នេះ ដូចតទៅនេះ បទថា អវយា បានដល់ មិនខ្វះ ខាត បទថា សដ្ឋា បានដល់ លះបង់ហើយ បុគ្គលនេះមានការស្វែងរក ដែលមិនខ្វះខាត គឺ លះបង់ហើយដោយល្អ ព្រោះហេតុនេះ ទើបឈ្មោះ ថា អ្នកមានការស្វែងរក ដែលមិនខ្វះខាត និងលះបង់ហើយ ។ អធិប្បាយ ថា អ្នកមានការស្វែងរកទាំងពួង ដែលលះបង់ហើយដោយល្អ ។ ដោយ ពាក្យជាដើមថា ចិត្តរួចផុតហើយចាករាគៈ ជាការពោលដល់សេចក្តីសម្រេច

កិច្ចរបស់មគ្គ ។ ដោយពាក្យជាដើមថា យើងលះរាគៈបានហើយ ជាការពោលដល់ផលនៃការពិចារណា ។

[២៣៣] ព្រះអសេក្ខៈ ឈ្មោះថា មានធម៌ដែលសម្បយុត្តដោយផលសម្បីទាំងពួង មានសម្មាទិដ្ឋិជាដើម ។ ក៏ក្នុងបណ្ដាធម៌ទាំងនោះ បញ្ញា ជាការលោកពោលទុកក្នុងឋានៈទាំង ២ គឺ សម្មាទិដ្ឋិ ១ សម្មាញាណ ១ ។ ធម៌ គឺ ផលសមាបត្តិដ៏សេស លោកពោលទុកដោយបទនេះថា សម្មាវិមុត្តិ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបថា លោកសង្គ្រោះចូលហើយ ។ ពាក្យថា ឥមេ ខោ អាវុសោ ជាដើម បណ្ឌិតគប្បីប្រកបដោយន័យដូចដែលពោលហើយនុ៎ះឯង ។ ព្រះថេរៈកាលពោលបញ្ហា ៦០ គត់ ដោយអំណាចនៃពួកជប់ ៦ ពួក ដោយប្រការដូច្នេះ សម្ដែងសាមគ្គីរសហើយដូច្នេះឯង ។

" ចប់ពួក ១០ "

ក៏ភិក្ខុតាំងនៅក្នុងសាសនានេះហើយ គប្បីប្រជុំបញ្ហាដូចតទៅនេះ ៖

[២៣៤] ពិតហើយ ក្នុងព្រះសូត្រនេះ ៖

ជាការដែលលោកពោល ២ បញ្ហា ដោយអំណាចនៃពួក ១ ៗ

ពោល ៧០ បញ្ហា ដោយអំណាចនៃពួក ២

ពោល ១៨០ បញ្ហា ដោយអំណាចនៃពួក ៣

ពោល ២០០ បញ្ហា ដោយអំណាចនៃពួក ៤

ពោល ១៣០ បញ្ហា ដោយអំណាចនៃពួក ៥

ពោល ១៣២ បញ្ហា ដោយអំណាចនៃពួក ៦

ពោល ៩៨ បញ្ហា ដោយអំណាចនៃពួក ៧

ពោល ៨៨ បញ្ហា ដោយអំណាចនៃពួក ៨

ពោល ៥៤ បញ្ហា ដោយ អំណាចនៃពួក ៩

ពោល ៦០ បញ្ហាគត់ ដោយអំណាចនៃពួក ១០

រួមជាការដែលលោកពោលបញ្ហាទុក ១,០១៤ បញ្ហា ដោយប្រការដូច្នេះ ។

ពិតហើយ វៀរព្រះសូត្រនេះចេញ ព្រះសូត្រដទៃក្នុងព្រះពុទ្ធវចនៈ

គឺ ព្រះត្រៃបិដក ដែលប្រដាប់ដោយបញ្ញាច្រើនយ៉ាងនេះ មិនមាន ។ ព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់ស្តាប់ព្រះសូត្រនេះទាំងអស់ តាំងពីដើមហើយ ទ្រង់ត្រិះរិះថា សារីបុត្រជាធម្មសេនាបតី សម្តែងកម្លាំងនៃព្រះពុទ្ធ បន្លឺសីហនាទក្នុងអប្បដិវត្តកាល កាលតថាគតពោលថា ជាសាវកភាសិត ការជាក់ចិត្តជឿក៏នឹងមិនមាន កាលតថាគតពោលថា ជាជិនភាសិតដូច្នេះ ការជាក់ចិត្តជឿ ទើបនឹងមាន ព្រោះហេតុនោះ តថាគត ធ្វើឲ្យជាជិនភាសិត ហើយញ៉ាំងការជាក់ចិត្តជឿឲ្យកើតដល់ទេវតា និងមនុស្សទាំងឡាយ ក្នុងព្រះសូត្រនេះ ដូច្នេះហើយ ទើបស្តេចក្រោកចាកទីនោះ បានប្រទានសាធុការហើយ ។ ព្រោះហេតុនោះ លោកទើបពោលទុកថា គ្រានោះឯង ព្រះមានព្រះភាគស្តេចក្រោកឡើង ត្រាស់ហៅព្រះសារីបុត្រមកថា សារីបុត្រ ប្រពៃណាស់ ប្រពៃណាស់ សារីបុត្រ អ្នកបានពោលសង្គីតិបរិយាយសូត្រ ដល់ភិក្ខុទាំងឡាយហើយ ដូច្នេះ ។ បណ្តាបទទាំងនោះ បទថា សង្គីតិបរិយាយំ បានដល់ ហេតុនៃសេចក្តីសាមគ្គី ។ មានពាក្យដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុកដូច្នេះថា សារីបុត្រ ប្រពៃហើយ អ្នកប្រៀបដូចនឹងសព្វញ្ញុតញ្ញាណរបស់តថាគត បានពោលសាមគ្គីរសដល់ភិក្ខុទាំងឡាយហើយ ។

ច្រើនបទថា សមនុញ្ញោ សត្ថា អហោសិ សេចក្តីថា ជាអ្នកពេញចិត្ត ដោយការអនុមោទនាហើយ ។ ព្រះសូត្រនេះឈ្មោះថា ជិនភាសិត កើតហើយ ដោយហេតុមានប្រមាណប៉ុណ្ណេះ ។ ក្នុងកាលចប់នៃព្រះទេសនា ភិក្ខុទាំងនោះ ធ្វើទុកក្នុងចិត្តនូវព្រះសូត្រនេះ សម្រេចព្រះអរហត្តហើយ ដូច្នេះឯង ។

" ចប់ អដ្ឋកថា សង្គីតិសូត្រទី ១០ "

ឧសុត្តរសូត្រទី ១១

[២៣៩] *ទសុត្តរសូត្រថា ឯវម្មេ សុតំ ជាដើម ពណ៌នាបទដែលមិនធ្លាប់មាន ក្នុងទសុត្តរសូត្រនោះ ដូចតទៅនេះ ៖*

ពាក្យថា អាវុសោ ភិក្ខវេ នោះ ជាពាក្យហៅព្រះសាវកទាំងឡាយ ។ ពិតហើយ ព្រះពុទ្ធទាំងឡាយ កាលនឹងត្រាស់ហៅបរិស័ទ រមែងត្រាស់ថា ភិក្ខវេ ដូច្នេះ ។ ពួកព្រះសាវកគិតថា យើងនឹងតាំងព្រះសាស្ដាទុកក្នុងទីដែលខ្ពស់ ដូច្នេះ ហើយមិនហៅដោយការហៅព្រះសាស្ដា រមែងហៅថា អាវុសោ ដូច្នេះ ។ ពីរបទថា តេ ភិក្ខូ សេចក្ដីថា ភិក្ខុដែលអង្គុយហែហមព្រះធម្មសេនាបតីទាំងនោះ ។ សួរថា ក៏ភិក្ខុទាំងនោះ គឺ ពួកណា ។ ឆ្លើយថា ភិក្ខុដែលនៅមិនប្រចាំ គឺ អ្នកទៅកាន់ទិស ។

ពិតហើយ ក្នុងគ្រាពុទ្ធកាល ពួកភិក្ខុរមែងប្រជុំគ្នា ២ វារៈ គឺ ក្នុងកាលចូលវស្សាដែលជិតចូលហើយ ១ ក្នុងកាលបវារណា ១ ។ កាលតិថីចូលវស្សាជិតចូលមក ពួកភិក្ខុ ១០ រូបខ្លះ ២០ រូបខ្លះ ៣០ រូបខ្លះ ៤០ រូបខ្លះ ៥០ រូបខ្លះ ជាពួកៗ រមែងមកដើម្បីត្រូវការកម្មដ្ឋាន ។

ព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់រំពឹងភាយនឹងភិក្ខុទាំងនោះហើយ ត្រាស់សួរថា ម្នាល ភិក្ខុទាំងឡាយ ព្រោះហេតុអ្វី កាលតិបីចូលវស្សាជិតចូលហើយ ពួកអ្នកទើបនាំគ្នាត្រាច់ទៅ ។ គ្រានោះ ភិក្ខុទាំងនោះក្រាបទូលថា បពិត្រព្រះមានព្រះភាគ ពួកខ្ញុំព្រះអង្គមកដើម្បីព្រះកម្មដ្ឋាន សូមព្រះអង្គប្រទានព្រះកម្មដ្ឋានដល់ខ្ញុំព្រះអង្គទាំងឡាយចុះ ដូច្នេះ ។ ដោយអំណាចនៃការប្រព្រឹត្តរបស់ភិក្ខុទាំងនោះ ព្រះសាស្ដាទើបឲ្យអសុភកម្មដ្ឋានដល់ភិក្ខុ ជារាគៈចរិត ឲ្យមេត្តាកម្មដ្ឋានដល់ភិក្ខុជាទោសចរិត ឲ្យឧទ្ទេស បរិបុច្ឆា ការស្ដាប់ធម៌តាមកាល ការសន្ទនាធម៌តាមកាល ដល់ភិក្ខុដែលជាមោហចរិត ត្រាស់ប្រាប់ថា កម្មដ្ឋាននេះ ជាទីសប្បាយរបស់ពួកអ្នក ដូច្នេះ ទ្រង់ឲ្យអានាបានស្សតិកម្មដ្ឋាន ដល់ភិក្ខុអ្នកវិតក្កចរិត ទ្រង់ប្រកាសភាពជាអ្នកត្រាស់ដឹងដ៏ប្រសើរនៃព្រះពុទ្ធ ភាពជាធម៌ដ៏ប្រសើរនៃព្រះធម៌ និងភាពជាអ្នកបដិបត្តិដ៏ប្រពៃនៃព្រះសង្ឃ ក្នុងបសាទនីយសូត្រ ដល់ភិក្ខុដែលជាសទ្ធាចរិត ទ្រង់ត្រាស់ព្រះសូត្រទាំងឡាយដ៏ជ្រាលជ្រៅ ដែលបដិសំយុត្តដោយអនិច្ចតាជាដើម ដល់ភិក្ខុដែលជាញាណចរិត ។ ពួកភិក្ខុទាំងនោះរៀនយកព្រះកម្មដ្ឋានហើយ បើកន្លែងណាជាទីសប្បាយ ក៏នៅក្នុងទីនោះ

ឯង បើថាមិនមានទីសប្បាយ សួរដល់សេនាសនៈជាទីសប្បាយហើយ ទើប
ទៅ ។ ពួកភិក្ខុទាំងនោះ នៅក្នុងទីនោះ រៀនបដិបទារហូតអស់ ៣ ខែ
ប្រារព្ធព្យាយាម ព្យាយាមហើយ ជាព្រះសោតាបន្នខ្លះ ជាព្រះសកទាគាមីខ្លះ
ជាព្រះអនាគាមីខ្លះ ជាព្រះអរហន្តខ្លះ ចេញវស្សា បវារណាហើយ ចាក
ទីនោះ ទើបទៅកាន់សម្នាក់ព្រះសាស្តាប្រាប់នូវគុណ ដែលខ្លួនបានចំពោះ
ថា បពិត្រព្រះមានព្រះភាគ ខ្ញុំព្រះអង្គ រៀនយកព្រះកម្មដ្ឋានក្នុងសម្នាក់
របស់ព្រះអង្គ សម្រេចព្រះសោតាបត្តិផលហើយ ។ល។ ខ្ញុំព្រះអង្គ សម្រេច
ព្រះអរហត្តដែលជាផលដ៏ប្រសើរហើយ ដូច្នេះ ។ ពួកភិក្ខុទាំងនេះ មក
ក្នុងទីនោះ ក្នុងតិថីជាទីចូលវស្សាដែលជិតចូលមកហើយ ។ ក៏ព្រះមាន-
ព្រះភាគ ទ្រង់បញ្ជូនពួកភិក្ខុដែលមកហើយ ទៅកាន់សម្នាក់របស់ព្រះអគ្គ
សាវកទាំងឡាយ ។ ដូចដែលលោកពោលទុកថា " ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ
អ្នកទាំងឡាយ បានលាព្រះសារីបុត្រ និងព្រះមោគ្គល្លានហើយឬ " ។
ពួកភិក្ខុក្រាបទូលថា " បពិត្រព្រះអង្គដ៏ចម្រើន យើងខ្ញុំព្រះអង្គ មិនទាន់
បានលាព្រះសារីបុត្រ និងព្រះមោគ្គល្លាននៅឡើយទេ " ដូច្នេះ ។

ពេលនោះ ព្រះមានព្រះភាគទើបបញ្ជូនភិក្ខុទាំងនោះទៅ ដើម្បីការ

ឃើញព្រះអគ្គសាវកទាំងនោះ ដោយព្រះតម្រាស់ថា “ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ អ្នកទាំងឡាយ ចូរសេពនូវសារីបុត្រ និងព្រះមោគ្គល្លានចុះ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ អ្នកទាំងឡាយ ចូរគប់រកនូវសារីបុត្រ និងព្រះមោគ្គល្លានចុះ ព្រោះសារីបុត្រ និងព្រះមោគ្គល្លានជាបណ្ឌិត ជាអ្នកអនុគ្រោះសព្រហ្មចារីទាំងឡាយ ។ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ សារីបុត្រ ប្រៀបដូចជាម្តាយបង្កើតកូន ។ មោគ្គល្លានប្រៀបដូចជាអ្នកចិញ្ចឹមកូន ដែលកើតហើយ ។ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ សារីបុត្រ ទូន្មានបុគ្គលក្នុងសោតាបត្តិផល មោគ្គ-ល្លាន ទូន្មានបុគ្គលក្នុងប្រយោជន៍ដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់ ដូច្នេះ ។ មយ៉ាងទៀត សូម្បីក្នុងកាលនោះ ព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់ធ្វើបដិសណ្ឋារៈជាមួយភិក្ខុទាំងនេះ ហើយពិចារណាអាសយៈរបស់ភិក្ខុទាំងនោះ ទ្រង់ឃើញថា ភិក្ខុទាំងនេះជា ***សាវកវេនេយ្យ*** ដូច្នេះ ។ ធម្មតាថា ព្រះសាវកវេនេយ្យ រមែងត្រាស់ដឹងដោយព្រះធម៌ទេសនារបស់ព្រះពុទ្ធខ្លះ របស់ព្រះសាវកទាំងឡាយខ្លះ ។ ប៉ុន្តែថា ពួកព្រះសាវក មិនអាចដើម្បីនឹងញុំាងពុទ្ធវេនេយ្យឲ្យត្រាស់ដឹងបាន ។ ក៏ព្រះសាស្តាទ្រង់ជ្រាបថា ភិក្ខុទាំងនោះ ជាសាវកវេនេយ្យ ទ្រង់ពិចារណាមើលហើយថា នឹងត្រាស់ដឹងដោយទេសនារបស់ភិក្ខុរូបណា

ក៏ទ្រង់ឃើញថា ព្រះសារីបុត្រ ដូច្នេះហើយ ទើបទ្រង់បញ្ជូនទៅកាន់សម្នាក់របស់ព្រះថេរៈ ។ ព្រះថេរៈសួរភិក្ខុទាំងនោះថា អ្នកមានអាយុទាំងឡាយពួកលោកទៅសម្នាក់ព្រះសាស្ដាហើយ ទើបមកឬ ។ ភិក្ខុទាំងនោះ ឆ្លើយថាករុណា ពួកខ្ញុំទៅហើយ ក៏ព្រះសាស្ដាទ្រង់បញ្ជូនពួកខ្ញុំមកកាន់សម្នាក់របស់លោកម្ចាស់ ។ លំដាប់នោះ ព្រះថេរៈគិតថា ភិក្ខុទាំងនេះនឹងត្រាស់ដឹងដោយទេសនារបស់យើង ទេសនាដូចម្ដេចហ្ន៎ ទើបនឹងសមគួរដល់ភិក្ខុទាំងនោះ ដូច្នេះ ទើបធ្វើការដាក់ចិត្តថា ភិក្ខុទាំងនេះជាអ្នកមានការសាមគ្គីជាទីត្រេកអរ អ្នកសម្ដែងសាមគ្គីរស ព្រះទេសនា (នេះឯង) សមគួរដល់លោកទាំងនោះ ដូច្នេះហើយ អ្នកបំណងដើម្បីនឹងសម្ដែងព្រះទេសនានោះ ទើបពោលពាក្យមានជាអាទិ៍ថា យើងនឹងពោលទសុត្តរ-សូត្រ ដូច្នេះជាដើម ។

[២៣៦] បណ្ដាបទទាំងនោះ ដែលឈ្មោះថា **ទសុត្តរ** ព្រោះអត្ថវិគ្រោះថា ដែលលោកចែកជាមាតិកាទុក ១០ៗ ។ ដែលឈ្មោះថា **ទសុត្តរៈ** ព្រោះអត្ថវិគ្រោះថា តាំងពីមាតិកាមួយៗ ទៅរហូតដល់ពួក ១០ ។ ដែលឈ្មោះថា **ទសុត្តរៈ** ព្រោះអត្ថវិគ្រោះថា ដែលលោកធ្វើឲ្យពិសេស បញ្ញា

មួយយ៉ាង ១០ ក្នុងបទ:មួយៗ នូវទសុត្តរសូត្រនោះ ។ បទថា បវក្ខាមិ បានដល់ នឹងពោល ។

បទថា ធម្មំ បានដល់ ព្រះសូត្រ ។ បទថា និព្វានប្បត្តិយា សេចក្តីថា ដើម្បីប្រយោជន៍នៃការបានចំពោះនូវព្រះនិព្វាន ។ បទថា ទុក្ខស្សន្តកិរិយាយ សេចក្តីថា ដើម្បីធ្វើទីបំផុតជុំវិញនៃវដ្ដ:ទុក្ខទាំងអស់ ។ បទថា សព្វគន្ថប្បមោចនំ សេចក្តីថា ការលះកិលេសជាគ្រឿងរួបរឹតទាំងពួង មានអភិជ្ឈាកាយគន្ថ:ជាដើម ។ ព្រះថេរ:កាលនឹងធ្វើព្រះទេសនាឲ្យខ្ពស់ ញុំាងសេចក្តីស្រឡាញ់ក្នុងព្រះទេសនានោះ ឲ្យកើតដល់ពួកភិក្ខុ ទើបពោលពណ៌នាដោយ ៤ បទថា ពួកភិក្ខុនឹងសម្គាល់ ទសុត្តរសូត្រនោះ ដែលខ្លួនគប្បីរៀន គប្បីសិក្សា គប្បីទ្រទ្រង់ចាំ គប្បីប្រាប់ ដោយប្រការដូច្នេះ ដូចព្រះមានព្រះភាគ ត្រាស់ពណ៌នាព្រះសូត្រនោះៗ ដោយន័យជាដើមថា ឯកាយនោ អយំ ភិក្ខវេ មគ្គោ ។

ពណ៌នាធម៌ពួក ១

[២៣៧] បណ្ដាបទទាំងនោះបទថា ពហុការោ សេចក្ដីថា មាន ឧបការៈច្រើន ។

បទថា ភាវេតព្វោ សេចក្ដីថា គួរចម្រើន ។

បទថា បរិញ្ញេយ្យោ សេចក្ដីថា គួរកំណត់ដឹងដោយបរិញ្ញា ៣ ។

បទថា បហាតព្វោ សេចក្ដីថា គួរលះដោយបហានានុបស្សនា ។

បទថា ហានភាគិយោ សេចក្ដីថា មានប្រក្រតីឲ្យទៅកាន់អបាយ ប្រព្រឹត្តទៅព្រមដើម្បីសេចក្ដីសាបសូន្យ ។

បទថា វិសេសភាគិយោ សេចក្ដីថា មានប្រក្រតីឲ្យដល់នូវគុណ វិសេស ប្រព្រឹត្តទៅព្រមដើម្បីសេចក្ដីវិសេស ។

បទថា ទុប្បដិវិជ្ឈោ សេចក្ដីថា ធ្វើឲ្យប្រចក្សបានលំបាក ។

បទថា ឧប្បាទេតព្វោ សេចក្ដីថា គួរឲ្យសម្រេច ។

បទថា អភិញ្ញេយ្យោ សេចក្ដីថា គួរដឹងក្រៃលែង ដោយញាត-បរិញ្ញា ។

បទថា សច្ឆិកាតព្វោ សេចក្តីថា គួរធ្វើឲ្យប្រចក្ស ។ ក្នុងមាតិកាទាំងពួង បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបសេចក្តី ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[២៣៨] ព្រះសារីបុត្រ ពិចារណាដល់ព្រះទេសនាដែលជាទីសប្បាយរបស់ភិក្ខុទាំងនោះហើយ ទើបតាំងមាតិកាដោយចំណែក ១០ ចែកបទមួយៗ ក្នុងចំណែកមួយៗ ប្រារព្ធដើម្បីនឹងញ៉ាំងព្រះទេសនាឲ្យពិស្តារដោយន័យជាដើមថា ធម៌មួយ មានឧបការៈច្រើន ដូចម្តេច ? គឺ ការមិនប្រមាទក្នុងកុសលធម៌ទាំងឡាយ ដូចជាជាងអ្នកធ្វាត កាត់ឫស្សីដែលនៅត្រង់មុខហើយ ធ្វើឲ្យជាបាច់ហើយ ចូរលើកចេញដោយចំណែក ១០ ធ្វើកំណាត់មួយៗ ឲ្យជាចំរៀកៗ ពុះចេញដូច្នោះ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

បណ្តាបទទាំងនោះ ច្រើនបទថា អប្បមាទោ កុសលេសុ ធម្មេសុ សេចក្តីថា ព្រះថេរៈពោលសេចក្តីមិនប្រមាទ ដែលជាឧបការៈក្នុងប្រយោជន៍ទាំងពួង ។ ពិតណាស់ ធម្មតាថា សេចក្តីមិនប្រមាទនេះ មានឧបការៈច្រើន ក្នុងកុសលធម៌ទាំងឡាយទាំងពួង ដោយអត្ថថា មិនមានទោស គឺក្នុងការញ៉ាំងសីលឲ្យបរិបូណ៌ ក្នុងឥន្ទ្រិយសំវរៈ ក្នុងភាពជាអ្នកស្គាល់ប្រមាណក្នុងភោជន ក្នុងជាគរិយានុយោគៈ ក្នុងសទ្ធម្ម ៧ ក្នុងការឲ្យ

កាន់យកនូវវិបស្សនា ក្នុងបដិសម្ភិទាទាំងឡាយ មានអត្ថប្បដិសម្ភិទាជាដើម ក្នុងធម្មខន្ធ ៥ មានសីលខន្ធជាដើម ក្នុងឋានៈ និងអឋានៈ ក្នុងមហាវិហារសមាបត្តិ ក្នុងអរិយសច្ច ក្នុងពោធិបក្ខិយធម៌ មានសតិប្បដ្ឋានជាដើម ក្នុងវិជ្ជា ៨ ប្រការ មានវិបស្សនាញាណជាដើម ។ ព្រោះហេតុនោះឯង ព្រះមានព្រះភាគ កាលនឹងទ្រង់ប្រៀបដោយគ្រឿងប្រៀបធៀបទាំងឡាយ មានស្នាមជើងដំរីជាដើម ទ្រង់សរសើរព្រះថេរៈនោះមានប្រការផ្សេងៗ ក្នុងអប្បមាទវគ្គ ក្នុងសំយុត្តនិកាយ ដោយន័យជាដើមថា " ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ សត្វមិនមានជើងក្តី ។ល។ មានប្រមាណត្រឹមណា ព្រះតថាគត ដែលបណ្ឌិតរមែងពោលថា ជាបុគ្គលប្រសើរជាងពួកសត្វទាំងនោះ ។ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ កុសលធម៌ទាំងឡាយឯណានីមួយ កុសលធម៌ មានអប្បមាទជាទីប្រជុំចុះ មានសេចក្តីមិនប្រមាទដែលបណ្ឌិតរមែងពោលថា ជាកំពូលនៃធម៌ទាំងនោះ ដូច្នេះ ។ ព្រះថេរៈសង្គ្រោះ សេចក្តីមិនប្រមាទនោះទាំងអស់ ដោយបទមួយនោះ ហើយពោលថា សេចក្តីមិនប្រមាទក្នុងកុសលធម៌ទាំងឡាយ ដូច្នេះ ។ម្យ៉ាងទៀត សេចក្តីដែលមិនប្រមាទនោះ មានឧបការៈច្រើន ដែលបណ្ឌិត គប្បីសម្តែង

សូម្បីដោយអប្បមាទវគ្គក្នុងធម្មបទចុះ ។ គប្បីសម្តែង សូម្បីដោយរឿងរបស់ព្រះបាទអសោក ។ ពិតហើយ ព្រះបាទអសោក ទ្រង់ស្តាប់គាថារបស់និគ្រោធសាមណេរថា សេចក្តីមិនប្រមាទ ជាផ្លូវមិនស្លាប់ ដូច្នេះប៉ុណ្ណោះ ទ្រង់ជ្រះថ្លាក្នុងសាមណេរ ដោយត្រាស់ថា ឈប់សិនបា ! លោកពោលព្រះពុទ្ធវចនៈ គឺ ព្រះត្រៃបិដកដល់ញោមហើយ ដូច្នេះ ទើបត្រាស់បង្គាប់ឲ្យកសាងវិហារ ៨៤.០០០ ខ្នង ។ សេចក្តីដែលមិនប្រមាទមានឧបការៈច្រើន ដែលភិក្ខុអ្នកព្រមដោយកម្លាំងពលំ គប្បីសម្តែងដោយបិដកទាំង ៣ ដូចពោលចុះ ដោយប្រការដូច្នេះ ។ បុគ្គលអ្នកនាំមកនូវព្រះគាថាយ៉ាងណាមួយ ដើម្បីសម្តែងការមិនប្រមាទ ដែលនរណាៗមិនពោលថា លោកតាំងនៅក្នុងទីមិនមែនជាឋានៈនាំមកហើយ ដូច្នេះ ។ កម្លាំងពលៈ និងកម្លាំងរបស់ព្រះធម្មកថិកប៉ុណ្ណោះ ជាប្រមាណក្នុងទីនេះ ។

[២៣៩] ពាក្យថា **កាយគតាសតិ** នោះ ជាឈ្មោះរបស់សតិដែលកើតឡើងក្នុងកម្មដ្ឋានទាំងនេះ គឺ ខ្យល់ដកដង្ហើមចូលចេញ ឥរិយាបថ ៤ សតិសម្បជញ្ញៈ អាការ ៣២ ការកំណត់ធាតុ ៤ អសុភៈ ១០ សិវថ្តិកសញ្ញា ៩ ការធ្វើទុកក្នុងចិត្តក្នុងសក់ជាដើមថា ជារបស់ល្អិតល្អន់ រូប-

ឈាន ៤ ។

បទថា សាតសហគតា សេចក្ដីថា វៀរចតុត្ថជ្ឈានចេញ កាយ-គតាសតិ រមែងសហគតដោយសេចក្ដីត្រេកអរក្នុងអារម្មណ៍ដទៃ ប្រកបដោយសេចក្ដីសុខ ។ ពាក្យថា សាតសហគតា នោះ លោកពោលសំដៅយកកាយគតាសតិនោះ ។

[២៤០] ពីរបទថា សាសវា ឧបាទានិយោ សេចក្ដីថា ជាបច្ច័យនៃអាសវៈ និងឧបាទានទាំងឡាយ ។ ព្រះថេរៈកំណត់ធម៌ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[២៤១] បទថា អស្មិមានោ សេចក្ដីថា មានះថាយើង មានក្នុងរូបជាដើម ។

[២៤២] បទថា អយោនិសោមនសិការោ សេចក្ដីថា មនសិការក្រៅផ្លូវដែលប្រព្រឹត្តទៅ ដោយន័យជាដើមថា ទៀង ក្នុងវត្ថុដែលមិនទៀង ។

[២៤៣] បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបយោនិសោមនសិការ ដោយបរិយាយផ្ទុយគ្នា ។

[២៤៤] ពីរបទថា អានន្តរិកោ ចេតោសមាធិ សេចក្ដីថា ផល

ក្នុងលំដាប់នៃមគ្គក្នុងទីដទៃ ឈ្មោះថា **អានន្តរិក ចេតោសមាធិ** (ចេតោ-សមាធិ ដែលមិនមានចន្លោះ) តែក្នុងទីនេះ មគ្គក្នុងលំដាប់នៃវិបស្សនា លោកប្រាថ្នាយកថា **អានន្តរិក ចេតោសមាធិ** ព្រោះមានក្នុងលំដាប់នៃវិបស្សនា ឬព្រោះឲ្យផលក្នុងលំដាប់នៃខ្លួន ។

[២៨៥] ពីរបទថា អកុប្បំ ញាណំ សេចក្តីថា ផលបញ្ញាក្នុងទីដទៃ ឈ្មោះថា ញាណដែលមិនកម្រើក ក្នុងទីនេះ លោកបំណងយកបញ្ញាដែលជាគ្រឿងពិចារណា ។

[២៨៦] បទថា អាហារដ្ឋិតិកា សេចក្តីថា តាំងនៅព្រោះបច្ច័យ ។ ច្រើនបទថា អយំ ឯកោ ធម្មោ សេចក្តីថា សត្វទាំងនោះ តាំងនៅព្រោះបច្ច័យណា បច្ច័យនេះ ក៏គឺ **ធម៌មួយ** ។ គួរដឹងក្រៃលែងដោយញាត-បរិញ្ញា គឺ ដោយអភិញ្ញា ។

[២៨៧] ការរួចផុតនៃព្រះអរហត្តផល ឈ្មោះថា អកុប្បា ចេ-តោវិមុត្តិ ។ ក្នុងវារៈនេះ លោកពោលញាតបរិញ្ញា ដោយអភិញ្ញា ពោលតីរណបរិញ្ញា ដោយបរិញ្ញា ។ ការកំណត់ដឹងក្នុងការលះ ដោយកិច្ចដែលគួរលះ និងគួរធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ។ ក៏លោកពោលមគ្គទុក ក្នុង

បទនេះថា ឧប្បដិវិជ្ឈា ។ លោកពោលផល ទុកក្នុងបទថា សច្ចិកាតព្វោ នេះ ។ បណ្ឌិតរមែងបានមគ្គក្នុងបទមួយប៉ុណ្ណោះ ។ តែរមែងបានផល សូម្បីក្នុងច្រើនបទនោះឯង ។

បទថា ភូតា សេចក្តីថា មានដោយសភាវៈ ។ បទថា តច្ឆា សេចក្តីថា ពិតប្រាកដ ។ បទថា តថា សេចក្តីថា មានសភាវៈដូច ពោលហើយ ។ បទថា អវិតថា សេចក្តីថា មិនមានសភាវៈដូចដែល ពោលហើយ ក៏មិនមែន ។ បទថា អនញ្ញថា សេចក្តីថា មិនមានដោយ ប្រការដទៃអំពីប្រការដែលពោលហើយ ។ ច្រើនបទថា សម្មា តថា-គតេន អភិសម្ពុទ្ធា សេចក្តីថា ធម៌ទាំងឡាយដែលព្រះតថាគត ប្រថាប់ អង្គុយត្រង់ពោធិបល្ល័ង្ក ត្រាស់ដឹងហើយ គឺ ជ្រាបហើយ ដឹងច្បាស់ ហើយ បានដល់ ធ្វើឲ្យច្បាស់ហើយ ដោយព្រះអង្គឯងតែម្យ៉ាង ដោយ ហេតុ គឺ ដោយការណ៍ ។ ដោយហេតុនេះ ព្រះថេរៈកាលនឹងសម្តែង ជិនសូត្រ ញុំាងសេចក្តីជាក់ចិត្តជឿឲ្យកើតថា ធម៌ទាំងនេះ ដែលព្រះតថាគត ត្រាស់ដឹងហើយ ចំណែកយើងដូចគ្នានឹងអ្នកប្រាប់ដូររបស់ព្រះរាជា នៃ ពួកលោក ដូច្នេះ ។

" ពណ៌នាធម៌ពួក ១ ចប់ "

ពណ៌នាធម៌ពួក ២

[២៤៩] ប្រើនបទថា ទ្វេ ធម្មា ពហុការា សេចក្តីថា ធម៌ គឺ សតិ និងសម្បជញ្ញៈ ២ ទាំងនេះ មានឧបការៈ គឺ នាំប្រយោជន៍មកឲ្យ ក្នុងទីទាំងពួង ដូចសេចក្តីមិនប្រមាទ មានឧបការៈក្នុងកិច្ចទាំងឡាយ មានការបំពេញសីលជាដើម ដូច្នោះ ។

[២៥០] ប្រើនបទថា សមថោ ច វិបស្សនា ច សេចក្តីថា ធម៌ដែលជាលោកិយៈ និងលោកុត្តរៈ ទាំង ២ នេះ លោកពោលទុក ក្នុងសង្គីតិសូត្រ ។

ចំណែកខាងដើម លោកពោលទុកក្នុងទសុត្តរសូត្រនេះ ។

[២៥៥] ប្រើនបទថា សត្តានំ សង្កិលេសាយ សត្តានំ វិសុទ្ធិយា សេចក្តីថា អយោនិសោមនសិការ ជាហេតុ និងជាបច្ច័យដើម្បីសេចក្តីសៅហ្មងនៃសត្វទាំងឡាយ យោនិសោមនសិការជាហេតុ និងជាបច្ច័យ ដើម្បីសេចក្តីហ្មត់ចត់នៃសត្វទាំងឡាយ ។ ដូចយ៉ាងនោះ ភាពជាអ្នកថាលំបាក ភាពជាអ្នកមានមិត្តអាក្រក់ ក៏ជាហេតុ ជាបច្ច័យ ដើម្បីសេចក្តី

សោហ្មន៍នៃសត្វទាំងឡាយ ភាពជាអ្នកប្រដៅងាយ ភាពជាអ្នកមាន កល្យាណមិត្ត ក៏ជាហេតុ ជាបច្ច័យដើម្បីសេចក្តីបរិសុទ្ធនៃសត្វទាំងឡាយ ដូចគ្នា ។ អកុសលមូល ៣ កុសលមូល ៣ យោគៈ ៤ វិសំយោគៈ ៤ ចេតោខីលៈ ៥ ឥន្ទ្រិយ ៥ អគារវៈ ៦ គារវៈ ៦ អសទ្ធម្ម ៧ សទ្ធម្ម ៧ កុសីតវត្ថុ ៨ អារព្ភវត្ថុ ៨ អាឃាតវត្ថុ ៩ អាឃាតបដិវិន័យ ៩ អកុសលកម្មបថ ១០ កុសលកម្មបថ ១០ ជាធម៌តែមួយៗ មាន ២ ប្រភេទ ដូចដែលពោលមកនេះ ទាំងនេះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបថា ត្រាស់ដឹងបានដោយក្រ ។

[២៩៧] ពីរបទថា សង្ខតា ធាតុ សេចក្តីថា ខន្ធ ៥ ដែលបច្ច័យទាំងឡាយតាក់តែងហើយ ។ ពីរបទថា អសង្ខតា ធាតុ សេចក្តីថា ព្រះនិព្វាន ដែលបច្ច័យទាំងឡាយមិនបានតាក់តែង ។

[២៩៨] គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងពីរបទនេះថា វិជ្ជា ៥ វិមុត្តិ ៥ ដូចតទៅនេះ ៖

វិជ្ជា ៣ ឈ្មោះថា វិជ្ជា អរហត្តផល ឈ្មោះថា វិមុត្តិ ។ ក្នុងវារៈនេះ គុណពិសេសទាំងឡាយ មានអភិញ្ញាជាដើម ក៏ដូចគ្នានឹងគុណវិសេស

តែមួយៗ ។ ចំណែកមគ្គ លោកពោលទុកក្នុងបទ ***ដែលគួរឲ្យកើតឡើង*** *។*

ផល លោកពោលទុកក្នុងបទ ***ដែលគួរធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់*** *។*

" ពណ៌នាធម៌ពួក ២ ចប់ "

ពណ៌នាធម៌ពួក ៣

[២៦៦] *អនាគាមិមគ្គ លោកប្រាថ្នាយក នេក្ខម្មៈ ក្នុងពាក្យនេះថា គុណជាតិ គឺ នេក្ខម្មៈនោះ ជាគ្រឿងរលាស់ចេញនូវកាមទាំងឡាយ ដូច្នេះ ។ ពិតហើយ អនាគាមិមគ្គនោះ ជាគ្រឿងរលាស់ចេញចាកកាមទាំងឡាយ ដោយប្រការទាំងពួង ។ អរហត្តមគ្គ រមែងមានសូម្បីក្នុងអរូប ក្នុងពាក្យនេះថា គុណជាត គឺ អរូបនោះ ជាគ្រឿងរលាស់ចេញចាករូបទាំងឡាយ ដូច្នេះ ។ អរហត្តមគ្គ ឈ្មោះថា ជាគ្រឿងរលាស់ចេញចាករូបទាំងឡាយ ដោយប្រការទាំងពួង ព្រោះហាមការកើតឡើងទៀត ។ ច្រើនបទថា* និរោធោ តស្ស និស្សរណំ *សេចក្តីថា អរហត្តផល លោកបំណងយកថា ជានិរោធ ក្នុងព្រះសាសនានេះ ។ ពិតណាស់ កាលព្រះនិព្វាន ដែលព្រះអរហត្តផលឃើញហើយ សង្ខារទាំងពួង ក៏រមែងមិនមានតទៅទៀត ព្រោះហេតុនោះ ព្រះអរហត្ត លោកទើបពោលថា ជានិរោធ ព្រោះជាបច្ច័យនៃសន្តតនិរោធ ។*

[២៦៧] *បទថា* អតីតំសញ្ញាណំ *សេចក្តីថា ញាណដែលមាន*

អតីតជាអារម្មណ៍ ។ សូម្បីក្នុងញាណក្រៅនេះ ក៏ន័យនេះដូចគ្នា ។

[២៦៨] សូម្បីក្នុងវារៈនេះ អភិញ្ញាជាដើម ក៏ដូចគ្នានឹងគុណ-វិសេសមួយៗ ។ ក៏លោកពោលមគ្គទុក ក្នុងបទដែលត្រាស់ដឹងបានដោយក្រ ។ ពោលផលទុក ក្នុងបទដែលគួរធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ។

" ពណ៌នាធម៌ពួក ៣ ចប់ "

ពណ៌នាធម៌ពួក ៤

[២៧១] *គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងពីរបទនេះថា ចត្តារិ ចក្កានិ ដូចតទៅនេះ ៖*

ធម្មតាថា ចក្រមាន ៥ យ៉ាង គឺ ចក្រ គឺ ឈើ ១ , ចក្រ គឺ កែវ ១ , ចក្រ គឺ ធម៌ ១ , ចក្រ គឺ ឥរិយាបថ ១ , ចក្រ គឺ សមាបត្តិ ១ ។ បណ្ដាចក្រទាំងនោះ ចក្រនេះ គឺ ណៃ ! ជាងរថ ជាអ្នកធ្វើចក្រឲ្យសម្រេចហើយ ក្នុងវេលា ៦ ខែ ៦ រាត្រី ឈ្មោះថា ចក្រ គឺ ឈើ ។

ចក្រនេះ គឺ បុគ្គលប្រព្រឹត្តទៅតាមចក្រ ដែលបិតាឲ្យប្រព្រឹត្តទៅហើយ ឈ្មោះថា ចក្រ គឺ កែវ ។

ចក្រនេះ គឺ ចក្រដែលតថាគតឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ ឈ្មោះថា ចក្រ គឺ ធម៌ ។

ចក្រនេះ គឺ អវយវៈ ដែលមានចក្ក ៤ មានទ្វារ ៩ ឈ្មោះថា ចក្រ គឺ ឥរិយាបថ ។ ចក្រនេះ គឺ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយចក្រ ៤ រមែងប្រព្រឹត្តទៅទូទាំងទេវតា និងមនុស្សទាំងឡាយ អ្នកប្រកបដោយចក្រ ៤ ពួកណា ចក្រ ៤ ទាំងនេះ ឈ្មោះថា ចក្រ គឺ សមាបត្តិ ។ ចក្រ គឺ

សមាបត្តិនោះឯង លោកប្រាថ្នាយកសូម្បីក្នុងទីនេះ ។

បទថា បដិរូបទេសវាសោ សេចក្តីថា បរិស័ទ ៤ រមែងប្រាកដក្នុងទីណា ការនៅក្នុងប្រទេសដែលសមគួរបែបនោះ ក្នុងទីនោះ ។ បទថា សប្បុរិសូបនិស្សយោ សេចក្តីថា ការអាស្រ័យ គឺ ការសេព ការសេពគប់បានដល់ ការចូលទៅអង្គុយជិត សប្បុរសទាំងឡាយមានព្រះពុទ្ធជាដើម ។ បទថា អត្តសម្មាបណិធិ សេចក្តីថា ការតម្កល់នូវខ្លួនទុកដោយប្រពៃ ។ ប្រសិនបើ បុគ្គលជាអ្នកប្រកបហើយដោយទោសៈទាំងឡាយ មានភាពជាអ្នកមិនមានសទ្ធាជាដើម ក្នុងកាលមុន ការលះនូវទោសៈ មានភាពជាអ្នកមិនមានសទ្ធាជាដើមទាំងនោះហើយ តាំងនៅក្នុងគុណ មានសទ្ធាជាដើម ។ ពីរបទថា បុព្វេ ច កតបុញ្ញតា សេចក្តីថា ភាពជាអ្នកមានកុសលដែលខ្លួនសន្សំទុកហើយក្នុងកាលមុន ។ គុណជាត គឺ ភាពជាអ្នកមានកុសលដែលខ្លួនសន្សំទុកហើយ ក្នុងកាលមុននេះនុ៎ះឯង ជាប្រមាណក្នុងទីនេះ ។ ពិតហើយ កុសលកម្ម រមែងជាកម្មដែលបុរសធ្វើដោយញាណសម្បយុត្តចិត្តណា ញាណសម្បយុត្តចិត្តនោះនុ៎ះឯង ដែលជាកុសល រមែងនាំបុរសនោះទៅក្នុងប្រទេសដែលសមគួរ គឺ ឲ្យសេពគប់

សប្បុរសទាំងឡាយ ។ មួយវិញទៀត បុគ្គលនោះឯង ឈ្មោះថា តាំងខ្លួនទុក ដោយប្រពៃហើយ លោកិយៈតែមួយ លោកពោលទុកក្នុងអាហារ ៤ ។ ចំណែកដ៏សេស លោកពោលទុកក្នុង **សង្គីតិសូត្រ** ថា លាយដោយ លោកិយៈ និងលោកុត្តរៈ ។ លោកពោល លោកិយៈទាំងឡាយនោះឯង ទុកក្នុងចំណែកខាងដើម ក្នុងទីនេះ ។

[២៧៥-២៨០] បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបធម៌ទាំងឡាយ មានកាមយោគៈ និងកាមវិសំយោគៈជាដើម ដោយអំណាចនៃអនាគាមិមគ្គជាដើម ។ សញ្ញា និងមនសិការ ដែលសហគតដោយកាម រមែងរួបរឹតបុគ្គលដែលបានបឋម-ជ្ឈាន ក្នុងធម៌ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចំណែកខាងសាបសូន្យជាដើម **សមាធិ** ក៏ជាហានភាគិយៈ (ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចំណែកខាងសាបសូន្យ) **សតិ** ដែលកើតរួមជាមួយសមាធិនោះ រមែងតាំងមាំ សមាធិ ទើបជាឋិតិភាគិយៈ សញ្ញា និងមនសិការដែលសហគតដោយអវិតក្កៈ រមែងប្រាកដ សមាធិ ក៏ជាវិសេសភាគិយៈ សញ្ញា និងមនសិការ ដែលសហគតដោយនិព្វិទា រមែងប្រាកដ សមាធិ ក៏ជានិព្វេធភាគិយៈ ដែលវិរាគៈកើតរួមហើយ ព្រោះហេតុនោះ បណ្ឌិតគប្បីញ៉ាំងសមាបត្តិទាំងពួងឲ្យពិស្តារហើយ គប្បីជ្រាប

សេចក្តីដោយន័យនេះ ។ ចំណែកក្នុងវិសុទ្ធិមគ្គ លោកពោលវិនិច្ឆ័យកថា សេចក្តីនោះទុកហើយ ។ សូម្បីក្នុងវារៈនេះ អភិញ្ញាជាដើម ក៏ដូចគ្នានឹងគុណវិសេសមួយៗ ។ ក៏មគ្គ លោកពោលទុកក្នុងទីនេះ ក្នុងអភិញ្ញាបទ ។ ពោលផលទុកក្នុងបទ ដែលគួរធ្វើឲ្យច្បាស់ ។

" ពណ៌នាធម៌ពួក ៤ ចប់ "

ពណ៌នាធម្មិត្តក ៤

[២៨៣] គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងបីតិផ្សាយទៅជាដើមតទៅ ។ បីតិកាលផ្សាយទៅ រមែងកើតឡើង ព្រោះហេតុនោះ បញ្ញាក្នុងឈាន ២ ឈ្មោះថា បីតិផ្សាយទៅ ។ សុខ កាលផ្សាយទៅ រមែងកើតឡើង ព្រោះហេតុនោះ បញ្ញាក្នុងឈាន ៣ ឈ្មោះថា សុខផ្សាយទៅ ។ បញ្ញាកាលផ្សាយទៅកាន់ចិត្តរបស់ជនពួកដទៃកើតឡើង ព្រោះហេតុនោះ បញ្ញាដែលកំណត់ដឹងចិត្ត ឈ្មោះថា ចិត្តផ្សាយទៅ ។ បញ្ញា កើតឡើងក្នុងពន្លឺផ្សាយទៅ ព្រោះហេតុនោះ បញ្ញាក្នុងទិព្វចក្ខុ ឈ្មោះថា ពន្លឺផ្សាយទៅ ។ ញាណជាគ្រឿងពិចារណា ឈ្មោះថា និមិត្តជាគ្រឿងពិចារណា ។ សមពិតដូចពាក្យដែលលោកពោលទុកដូច្នេះថា បញ្ញាក្នុងឈាន ២ ឈ្មោះថា បីតិផ្សាយទៅ បញ្ញាក្នុងឈាន ៣ ឈ្មោះថា សុខផ្សាយទៅ បញ្ញាក្នុងចិត្តរបស់អ្នកដទៃ (ដឹងចិត្តរបស់អ្នកដទៃ) ឈ្មោះថា ចិត្តផ្សាយទៅ ទិព្វចក្ខុ ឈ្មោះថា ពន្លឺផ្សាយទៅ ញាណជាគ្រឿងពិចារណា របស់លោកអ្នកចេញចាកសមាធិនោះៗ ឈ្មោះថា និមិត្តជាគ្រឿងពិចារណា ។ បណ្តា

បទទាំងនោះ បីតិផ្សាយទៅ សុខផ្សាយទៅ ប្រៀបដូចជើងទាំង ២ ។ ចិត្តផ្សាយទៅ ពន្លឺផ្សាយទៅ ប្រៀបដូចដៃទាំង ២ ។ ឈាន ដែលជាបាទនៃអភិញ្ញា ប្រៀបដូចកាយកំណាត់កណ្តាល និមិត្តជាគ្រឿងពិចារណា ប្រៀបដូចសិរសៈ ។ ព្រះសារីបុត្តត្ថេរ សម្តែងសម្មាសមាធិ ដែលប្រកបដោយអង្គ ៥ ធ្វើឲ្យដូចជាបុរសអ្នកសម្បូរណ៍ដោយអវយវៈតូចធំ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[២៨៩] សមាធិក្នុងអរហត្តផល លោកប្រាថ្នាយកក្នុងពាក្យជាដើមថា សមាធិនេះ ជាសុខក្នុងបច្ចុប្បន្នផង នោះឯង ។

ពិតហើយ សមាធិក្នុងអរហត្តផលនោះ ឈ្មោះថា សុខក្នុងបច្ចុប្បន្ន ព្រោះជាសុខក្នុងខណៈដែលសម្រេចហើយ ។ សមាធិដើមៗជាវិបាកនៃសុខតទៅ ព្រោះជាបច្ច័យនៃសុខក្នុងសមាធិក្រោយៗ ដែលឈ្មោះថា **អរិយៈ** ព្រោះភាពជាអ្នកឃ្លាតឆ្ងាយចាកកិលេសទាំងឡាយ ។ ដែលឈ្មោះថា **និរាមិស** ព្រោះការមិនមាននៃអាមិសៈ គឺ កាមាមិសៈ គឺវដ្តៈ និងអាមិសៈ គឺ លោក ។ ដែលឈ្មោះថា មិនសេពបុគ្គលអាក្រក់ ព្រោះភាពជាអ្នកសេពមហាបុរសទាំងឡាយ មានព្រះពុទ្ធជាដើម ។ ដែល

ឈ្មោះថា សប្បុរស ព្រោះអវយវៈស្ងប់ ព្រោះអារម្មណ៍ស្ងប់ និងព្រោះសេចក្តីខ្វល់ខ្វាយ គឺ កិលេសទាំងពួងស្ងប់ ។ ដែលឈ្មោះថា **ប្រណីត** ព្រោះអត្ថថា មិនក្តៅក្រហាយ ។ ដែលឈ្មោះថា **បានសេចក្តីស្ងប់ស្ងាត់** ព្រោះបានសេចក្តីស្ងប់រម្ងាប់កិលេស ឬព្រោះបានភាព គឺ ការស្ងប់រម្ងាប់កិលេស ។ ពិតណាស់ ពីរបទនេះ គឺ បដិប្បស្សទ្ធំ បដិប្បស្សទ្ធិ ដោយសេចក្តី ក៏ដូចគ្នា ។ មយ៉ាងទៀត ឈ្មោះថា បានសេចក្តីស្ងប់រំងាប់ ព្រោះការដែលព្រះអរហន្តអ្នកមានកិលេសស្ងប់រំងាប់ហើយ ។ ដែលឈ្មោះថា សម្រេចភាពជាធម៌ឯកកើតឡើង (ការចូលសមាធិដែលមានការសម្គាល់) ព្រោះសម្រេចដោយ **ឯកោទិភាវៈ** ឬព្រោះសម្រេចនូវឯកោទិភាវៈ ។ ឈ្មោះថា សម្រេចឯកោទិភាវៈ ព្រោះព្រះយោគាវចរគ្រប់សង្កត់បច្ចនិក-ធម៌ ហាមកិលេស ហើយមិនសម្រេចដោយសម្បយោគចិត្ត ដែលជាសសង្ខារ ដូចជាសាសវៈសមាធិ ដែលមានគុណតិច ដូច្នោះ និងព្រោះមិនគ្របសង្កត់សម្បយោគចិត្ត ដែលជាសសង្ខារ ។ មយ៉ាងទៀត ព្រះយោគាវចរកាលចូលសមាធិនោះ ឬកាលចេញចាកសមាធិនោះ រមែងមានសតិចូល រមែងមានសតិចេញ ព្រោះភាពជាអ្នកដល់សេចក្តីបរិបូរនៃសតិ ។

យ៉ាងទៀត ព្រះយោគាវចរ ឈ្មោះថា **មានស្មារតីចូលកាន់សមាធិនេះ និងមានស្មារតីចេញចាកសមាធិនេះ** ដោយអំណាចនៃកាល តាមដែលខ្លួនកំណត់ទុក ។ ព្រោះហេតុនោះ ក្នុងទីនេះ កាលព្រះយោគាវចរពិចារណាយ៉ាងនេះថា សមាធិនេះ មានសុខក្នុងបច្ចុប្បន្ន និងមានសុខជាវិបាកតទៅដូច្នេះ អបរបច្ចយាណ ដែលជារបស់ចំពោះខ្លួន នុ៎ះឯង រមែងកើតឡើង **អបរបច្ចយាណ** នោះ ក៏ជាអង្គមួយ ។

សូម្បីក្នុងបទដ៏សេស ក៏ន័យនេះដូចគ្នា ។

សមាធិនេះ លោកហៅថា សម្មាសមាធិ ប្រកបដោយញាណ ៥ ដោយបច្ចវេក្ខណញាណ ៥ ទាំងនេះ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

ក្នុងវារៈនេះ លោកពោលមគ្គទុកក្នុងបទ ដែលជាចំណែកនៃគុណវិសេស ។ ពោលផលទុកក្នុងបទដែលគួរធ្វើឲ្យច្បាស់ ។ ពាក្យដ៏សេសដូចគ្នានឹងពាក្យដើមនុ៎ះឯង ។

" ពណ៌នាឧមិត្តក ៥ ចប់ "

ពណ្ណនាធម៌ពួក ៦

[២៩២] *ពាក្យទាំងពួងក្នុងពួក ៦ មានសេចក្តីជាក់ច្បាស់ហើយនោះឯង ។ ក៏លោកពោលមគ្គទុកក្នុងទីនេះ ក្នុងបទថា ចាក់ធ្លុះបានលំបាក ។ ពាក្យដ៏សេស ដូចគ្នានឹងពាក្យដើម ។*

" ពណ្ណនាធម៌ពួក ៦ ចប់ "

ពណ៌នាធម៌ចូក ៧

[៣១៣] ត្រង់បទថា សម្មប្បញ្ញាយ សុទិដ្ឋា ហោន្តិ សេចក្តីថា រមែងជាអ្នកឃើញល្អ ដោយវិបស្សនាញាណ ដោយហេតុទាំង ២ ។ បទថា កាមា គឺ វត្ថុកាម និងកិលេសកាម ។ កាមសូម្បីទាំងពីរ មានសភាពដែលព្រះយោគាវចរឃើញដោយល្អ ដូចរណ្តៅរងើកភ្លើង ព្រោះអត្ថថា មានសេចក្តីក្តៅផ្សា ។ បទថា វិវេកនិន្នំ សេចក្តីថា បង្អោនទៅព្រះនិព្វាន ។ ពាក្យថា **ឈានទៅ បែរទៅ** នោះ ជាវេវចនៈនៃការបង្អោនទៅ ។ បទថា ព្យន្តីភូតំ សេចក្តីថា អ្នកមានទីបំផុតដែលគួរនាំទៅទៅប្រាសហើយ អធិប្បាយថា អ្នកមានតណ្ហាប្រាសទៅហើយ ។ ដោយធម៌ដែលជាទីតាំងនៃអាសវៈ ដោយប្រការទាំងពួង យ៉ាងណា អធិប្បាយថា ដោយធម៌ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣ ។ ក្នុងទីនេះ លោកពោលមគ្គទុកក្នុងបទដែលគួរចម្រើន ។ ពាក្យដ៏សេស ដូចគ្នានឹងពាក្យដើមនុ៎ះឯង ។

" ពណ៌នាធម៌ចូក ៧ ចប់ "

ពណ៌នាធម៌ពួក ៨

[៣១៥] ពីរបទថា អាទិព្រហ្មចរិយកាយ បញ្ញាយ សេចក្ដីថា នៃសមថៈ និងវិបស្សនាបញ្ញាទន់ខ្សោយ ក្នុងចំណែកខាងដើម ព្រោះជាខាងដើមនៃមគ្គព្រហ្មចរិយ សង្គ្រោះដោយត្រៃសិក្ខា ។ មយ៉ាងទៀត នៃបញ្ញាក្នុងសម្មាទិដ្ឋិ ដែលជាខាងដើមនៃមគ្គមានអង្គ ៨ ។ បទថា តិព្វំ គឺមានកម្លាំង ។

បទថា ហិរោត្តប្បំ បានដល់ ហិរិ និងឱត្តប្បៈ ។ បទថា បេមំ បានដល់ សេចក្ដីស្រឡាញ់អាស្រ័យផ្ទះ ។ បទថា គារវោ បានដល់ ភាពជាអ្នកមានចិត្តធ្ងន់ ។ ពិតណាស់ កាលបុគ្គលចូលទៅអាស្រ័យបុគ្គលដែលគួរដល់ការគោរព កិលេសទាំងឡាយ រមែងមិនកើតឡើង បុគ្គលនោះរមែងបានឱវាទ និងពាក្យទូន្មាន ព្រោះហេតុនោះ ការអាស្រ័យបុគ្គលនោះហើយ រមែងជាបច្ច័យនៃការបានបញ្ញា ។

[៣២១] គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងអក្ខណៈតទៅ ។ ព្រោះហេតុដែលពួកប្រេត ដល់អាវាហៈ ដល់វិវាហៈ នឹងពួកអសុរ ដូច្នោះ អសុរកាយ

បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបថា លោកកាន់យកដោយបិត្តិវិស័យនុ៎ះឯង (វិស័យនៃប្រេត) ។

[៣២២] គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងពាក្យនេះថា អប្បិច្ឆស្ស តទៅ សេចក្តីប្រាថ្នាតិច ៤ យ៉ាង គឺ សេចក្តីប្រាថ្នាតិចក្នុងបច្ច័យ ១ សេចក្តីប្រាថ្នាតិចក្នុងគុណធម៌ជាគ្រឿងសម្រេច ១ សេចក្តីប្រាថ្នាតិចក្នុងបរិយត្តិ ១ សេចក្តីប្រាថ្នាតិចក្នុងធុតង្គ ១ ។ បណ្តាសេចក្តីប្រាថ្នាតិចទាំងនោះ បុគ្គលដែលប្រាថ្នាតិចដោយបច្ច័យ កាលគេឲ្យច្រើន ក៏ទទួលយកតែតិច កាលគេឲ្យតិច ក៏ទទួលយកតិចជាង ឬថា មិនទទួលយកឡើយ រមែងជាអ្នកមិនទទួលយកដោយមិនសល់ទុក ។

បុគ្គលដែលប្រាថ្នាតិច ក្នុងគុណធម៌ជាគ្រឿងសម្រេច រមែងមិនឲ្យជនពួកដទៃដឹងគុណធម៌ ជាគ្រឿងសម្រេចរបស់ខ្លួន ដូចព្រះមជ្ឈន្តិកត្ថេរៈ ដូច្នោះ ។

បុគ្គលដែលប្រាថ្នាតិចក្នុងបរិយត្តិ សូម្បីជាអ្នកទ្រទ្រង់ព្រះត្រៃបិដក ក៏មិនប្រាថ្នាដែលនឹងឲ្យអ្នកដទៃដឹងថា ខ្លួនជាពហុស្សូត ដូចព្រះសាកេតតិស្សៈត្ថេរៈ ដូច្នោះ ។

បុគ្គលដែលប្រាថ្នាតិចក្នុងធុតង្គ រមែងមិនឲ្យជនពួកដទៃដឹងដល់ការរក្សាធុតង្គ ដូចព្រះជេដ្ឋកត្ថេរៈ ដែលជាព្រះថេរៈបងប្អូនប្រុសគ្នា ២ អង្គ ដូច្នោះ ។ លោកពោលរឿងទុកក្នុងវិសុទ្ធិមគ្គហើយ ។

ពីរបទថា អយំ ធម្មោ សេចក្តីថា លោកុត្តរធម៌ ៩ នេះ រមែងសម្រេចដល់បុគ្គល ដែលមានសេចក្តីប្រាថ្នាតិច ព្រោះពួនសម្ងំក្នុងគុណដែលមានហើយ និងព្រោះភាពជាអ្នកស្គាល់ប្រមាណក្នុងការទទួល មិនសម្រេចដល់បុគ្គលដែលប្រាថ្នាច្រើនឡើយ ។ បណ្ឌិតគប្បីប្រកបពាក្យក្នុងទីទាំងពួងដោយប្រការដូច្នេះ ។

បទថា សន្តុដ្ឋស្ស សេចក្តីថា អ្នកសន្តោស ដោយការសន្តោស ៣ យ៉ាងក្នុងបច្ច័យ ៤ ។ បវិវិត្តស្ស សេចក្តីថា អ្នកស្ងាត់ហើយដោយកាយវិវេក ចិត្តវិវេក និងឧបធិវិវេក ។ បណ្តាវិវេកទាំងនោះ ភាពជាអ្នកបន្ទោបង់ការនៅច្រឡូកច្រឡំដោយពួក រស់នៅតែម្នាក់ឯង ដោយអំណាចនៃអារព្ភវត្ថុ ៨ ឈ្មោះថា **កាយវិវេក** ។ ក៏កម្ម រមែងមិនសម្រេចដោយហេតុត្រឹមតែថា ការរស់នៅតែម្នាក់ឯង ព្រោះហេតុនោះ ព្រះយោគាវចរ ធ្វើការបរិកម្មកសិណហើយ ញុំាងសមាបត្តិ ៨ ឲ្យកើត

យ៉ាងនេះ ឈ្មោះថា **ចិត្តវិវេក** ។ កម្ម រមែងមិនសម្រេច ដោយហេតុត្រឹមតែសមាបត្តិប៉ុណ្ណោះ ព្រោះហេតុនោះ ព្រះយោគាវចរធ្វើឈានឲ្យជាបាទ ពិចារណាសង្ខារទាំងឡាយហើយ សម្រេចអរហត្តព្រមទាំងបដិសម្ភិទាទាំងឡាយ យ៉ាងនេះឈ្មោះថា **ឧបធិវិវេក** ។ ដោយហេតុនោះ ព្រះមានព្រះភាគ ទើបត្រាស់ទុកថា កាយវិវេក រមែងមានដល់បុគ្គលដែលមានកាយតាំងនៅក្នុងសេចក្តីស្ងប់ស្ងាត់ អ្នកត្រេកអរក្រៃលែងហើយក្នុងនេក្ខម្មៈ ចិត្តវិវេក រមែងមានដល់បុគ្គលដែលមានចិត្តបរិសុទ្ធិ អ្នកបរិបូណ៌នូវសេចក្តីផូរផង់យ៉ាងក្រៃលែង និងឧបធិវិវេក រមែងមានដល់បុគ្គលដែលអស់ឧបធិ អ្នកបរិបូណ៌នូវភាពជាវិសង្ខារ ដូច្នេះ ។

បទថា សង្គណិការាមស្ស សេចក្តីថា អ្នកត្រេកអរហើយ ដោយការនៅប្រឡូកប្រឡល់ដោយពួក និងការនៅប្រឡូកប្រឡល់ដោយកិលេស ។ បទថា អារទ្ធវីរិយស្ស សេចក្តីថា អ្នកប្រារព្ធសេចក្តីព្យាយាម ដោយអំណាចនៃសេចក្តីព្យាយាម ដែលប្រព្រឹត្តទៅផ្លូវកាយ និងប្រព្រឹត្តទៅផ្លូវចិត្ត ។ បទថា ឧបដ្ឋិតស្សតិស្ស សេចក្តីថា អ្នកមានសតិតាំងមាំដោយអំណាចនៃសតិប្បដ្ឋាន ៤ ។ បទថា សមាហិតស្ស សេចក្តីថា

អ្នកប្រកបដោយចិត្តមានអារម្មណ៍ខ្ពង់ខ្ពស់ ។

បទថា បញ្ញវតោ សេចក្តីថា អ្នកមានបញ្ញា ដោយកម្មស្សកតាបញ្ញា ។ បទថា និប្បបញ្ចស្ស សេចក្តីថា អ្នកមានសេចក្តីយឺតយូរ គឺ មានះ តណ្ហា និងទិដ្ឋិខាងក្នុង ប្រាសទៅហើយ ។ លោកពោលមគ្គទុកក្នុងបទដែលគួរចម្រើនក្នុងទីនេះ ។ ពាក្យដ៏សេស ដូចគ្នានឹងពាក្យដើមនុ៎ះឯង ។

" ពណ៌នាធម៌ពួក ៨ ចប់ "

ពណ៌នាធម៌ពួក ៩

[៣២៧] បទថា **សីលវិសុទ្ធិ** សេចក្ដីថា បារិសុទ្ធិសីល ៤ អាចនឹងឲ្យសត្វដល់នូវសេចក្ដីបរិសុទ្ធិបាន ។ បទថា ចារិសុទ្ធិប្បធានិយង្គំ សេចក្ដីថា អង្គដែលជាប្រធាននៃសេចក្ដីបរិសុទ្ធិ ។ បទថា **ចិត្តវិសុទ្ធិ** សេចក្ដីថា សមាបត្តិដែលស្ទាត់ជំនាញ ៨ យ៉ាង ជាបទដ្ឋាននៃវិបស្សនា ។ បទថា **ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិ** សេចក្ដីថា ការឃើញ នាមរូបព្រមទាំងបច្ច័យ ។ បទថា **កង្ខាវិតរណវិសុទ្ធិ** បានដល់ សេចក្ដីដឹងក្នុងបច្ចយាការ ។ ពិតហើយ កាលបុគ្គលឃើញថា ធម៌ទាំងឡាយរមែងប្រព្រឹត្តទៅ ដោយអំណាចនៃបច្ច័យ សូម្បីក្នុងកាលទាំង ៣ នុ៎ះឯង ដូច្នេះ រមែងឆ្លងសេចក្ដីសង្ស័យចេញបាន ។ បទថា **មគ្គាមគ្គញ្ញាណទស្សនវិសុទ្ធិ** បានដល់ សេចក្ដីដឹងថាផ្លូវ និងមិនមែនផ្លូវយ៉ាងនេះថា ឧបក្កិលេស មានពន្លឺជាដើម មិនមែនផ្លូវ ឧទយព្វញ្ញាណដែលជាដំណើរទៅកាន់វីថិ ជាផ្លូវ (សម្រេច) ដូច្នេះ ។

បទថា **បដិបទាញាណទស្សនវិសុទ្ធិ** សេចក្ដីថា វិបស្សនាដែល

ជាវុដ្ឋានគាមិនី លោកពោលទុកក្នុងវេវិនីតវត្ថុ វិបស្សនាទន់ខ្សោយ លោកពោលទុកក្នុងទីនេះ ។ បទថា **ញាណទស្សនវិសុទ្ធិ** សេចក្តីថា លោកពោលមគ្គទុកក្នុងវេវិនីតវត្ថុ ពោលវុដ្ឋានគាមិនីវិបស្សនាទុកក្នុងទីនេះ ។ ក៏វិសុទ្ធិសុម្បីទាំង ៧ នេះ លោកពោលទុកក្នុងវិសុទ្ធិមគ្គដោយពិស្តារហើយ ។ បទថា **បញ្ញា** បានដល់ បញ្ញារបស់ព្រះអរហត្តផល ។ បទថា **វិមុត្តិ** បានដល់ ការរួចផុតរបស់ព្រះអរហត្តផលនុ៎ះឯង ។

[៣៣២] ប្រើនបទថា ធាតុនានត្តំ បដិច្ច ឧប្បជ្ជតិ ផស្សនានត្តំ សេចក្តីថា ព្រោះអាស្រ័យសេចក្តីផ្សេងគ្នានៃធាតុ មានចក្ខុធាតុជាដើម សេចក្តីផ្សេងគ្នានៃចក្ខុសម្ផស្សជាដើម ទើបកើតឡើង ដូច្នេះ ។ ពីរបទថា ផស្សនានត្តំ បដិច្ច សេចក្តីថា ព្រោះអាស្រ័យសេចក្តីផ្សេងគ្នានៃចក្ខុសម្ផស្សជាដើម ។

បទថា វេទនានានត្តំ សេចក្តីថា សេចក្តីផ្សេងគ្នានៃវេទនា មានចក្ខុសម្ផស្សជាវេទនាជាដើម ។ ពីរបទថា សញ្ញានានត្តំ បដិច្ច សេចក្តីថា ព្រោះអាស្រ័យសេចក្តីផ្សេងគ្នានៃសញ្ញា មានកាមសញ្ញា ជាដើម ។ បទថា សង្កប្បនានត្តំ សេចក្តីថា សេចក្តីផ្សេងគ្នានៃសេចក្តីត្រិះរិះ មាន

សេចក្ដីត្រិះរិះក្នុងកាមជាដើម ។ ច្រើនបទថា សង្កប្បនានត្តំ បដិច្ច ឧប្បជ្ជតិ ឆន្ទនានត្តំ សេចក្ដីថា សេចក្ដីផ្សេងគ្នានៃសេចក្ដីពេញចិត្ត រមែងកើតឡើងយ៉ាងនេះថា សេចក្ដីពេញចិត្តក្នុងរូប សេចក្ដីពេញចិត្តក្នុងសំឡេង ព្រោះសេចក្ដីផ្សេងគ្នានៃសេចក្ដីត្រិះរិះ ។

បទថា បរិឡាហនានត្តំ សេចក្ដីថា សេចក្ដីផ្សេងគ្នានៃសេចក្ដីក្ដៅក្រហាយ រមែងកើតឡើងយ៉ាងនេះថា សេចក្ដីក្ដៅក្រហាយក្នុងរូប សេចក្ដីក្ដៅហាយក្នុងសំឡេង រមែងមាន ព្រោះសេចក្ដីផ្សេងគ្នានៃសេចក្ដីពេញចិត្ត ។ បទថា បរិយេសនានានត្តំ សេចក្ដីថា សេចក្ដីផ្សេងគ្នានៃការស្វែងរករូបជាដើម រមែងកើតឡើង ព្រោះសេចក្ដីផ្សេងគ្នានៃសេចក្ដីក្ដៅក្រហាយ ។ បទថា លាភនានត្តំ សេចក្ដីថា សេចក្ដីផ្សេងគ្នានៃការបានចំពោះនូវរូបជាដើម រមែងកើតឡើង ព្រោះសេចក្ដីផ្សេងគ្នានៃការស្វែងរក ។

[៣៣៣] គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងសញ្ញាទាំងឡាយតទៅ ។ ដែលឈ្មោះថា **មរណសញ្ញា** បានដល់ សេចក្ដីសម្គាល់ដោយមរណានុបស្សនា-ញាណ ។ ដែលឈ្មោះថា **អាហារេបដិកូលសញ្ញា** បានដល់ សេចក្ដី

សម្គាល់ដែលកើតឡើងដល់បុគ្គលដែលកំណត់អាហារ ។ ដែលឈ្មោះថា **សព្វលោកេ អនភិរតសញ្ញា** បានដល់ សញ្ញាដែលកើតឡើងដល់បុគ្គល ដែលមិនពេញចិត្តក្នុងវដ្តៈទាំងពួង ។ សញ្ញាដ៏សេស លោកពោលទុក ក្នុងវិបស្សនា ក្នុងខាងក្រោយនុ៎ះឯង ។ លោកពោលមគ្គទុកក្នុងបទ ដែលមានឧបការៈច្រើនក្នុងទីនេះ ពាក្យដ៏សេស ដូចគ្នានឹងពាក្យខាងដើម នុ៎ះឯង ។

" ពណ៌នាធម៌ពួក ៩ ចប់ "

ពលានិនាទមាតិកា ១០

[៣៤៥] បទថា និដ្ឋិណ្ណាវត្ថុនិ បានដល់ ហេតុដែលអស់កម្លាំង ។ ច្រើនបទថា មិច្ឆាទិដ្ឋិ និដ្ឋិណ្ណា ហោតិ សេចក្តីថា មិច្ឆាទិដ្ឋិនេះ អស់កម្លាំង គឺ បុគ្គលដែលឃើញប្រពៃលះបានហើយ ដោយវិបស្សនាក្នុងខាងក្រោយ ព្រោះហេតុអ្វី លោកទើបចាត់ទុកទៀត ។ ឆ្លើយថា ព្រោះនៅលះមិនបាន ។ ពិតណាស់ មិច្ឆាទិដ្ឋិ រមែងអស់កម្លាំងដោយវិបស្សនាក៏ពិត តែព្រះយោគាវចរនៅលះមិនបាន ។ ក៏មគ្គកើតឡើងហើយ រមែងលះមិច្ឆាទិដ្ឋិនោះ មិនឲ្យកើតតទៅទៀត ព្រោះហេតុនោះ លោកទើបចាត់ទុកទៀត ។ បណ្ឌិតគប្បីនាំន័យក្នុងបទទាំងពួង ដោយប្រការដូច្នេះ ។ មួយ៉ាងទៀត ក្នុងទីនេះ ធម៌ ៦៤ រមែងដល់សេចក្តីចម្រើនសម្បូរណ៍ ព្រោះការរួបផុតដោយប្រពៃជាបច្ច័យ ។ ធម៌ ៦៤ ដូចម្តេច ? ។ ធម៌ ៦៤ តែមួយយ៉ាងៗ ៨ ក្នុងមគ្គ ៤ ផល ៤ ដល់ភាពបរិបូណ៌យ៉ាងនេះ គឺ ក្នុងខណៈនៃសោតាបត្តិមគ្គ **សទ្ធិន្ទ្រិយ** រមែងបរិបូណ៌ដោយអត្ថ គឺ អធិមោក្ខ , **វិរិយិន្ទ្រិយ** រមែងបរិបូណ៌ដោយអត្ថ គឺ ការលើកតម្កើង

សតិន្ទ្រិយ រមែងបរិបូណ៌ ដោយអត្ថ គឺ ការរព្វកដល់ , **សមាធិន្ទ្រិយ** រមែងបរិបូណ៌ ដោយអត្ថ គឺ សេចក្តីមិនរវើរវាយ , **បញ្ញិន្ទ្រិយ** រមែងបរិបូណ៌ ដោយអត្ថ គឺ ការឃើញ , **មនិន្ទ្រិយ** រមែងបរិបូណ៌ ដោយអត្ថ គឺ ការដឹងច្បាស់ , **សោមនស្សិន្ទ្រិយ** រមែងបរិបូណ៌ ដោយអត្ថ គឺ សេចក្តីក្ញើតក្ញើនក្រៃលែង , **ជីវិតិន្ទ្រិយ** រមែងបរិបូណ៌ ដោយអត្ថ គឺ ភាពជាធំនៃការបន្តឲ្យប្រព្រឹត្តទៅហើយ ។ល។ ក្នុងខណៈនៃអរហត្តផល សទ្ធិន្ទ្រិយ រមែងបរិបូរណ៌ ដោយអត្ថ គឺ អធិមោក្ខ ។ល។ ជីវិតិន្ទ្រិយ រមែងបរិបូរណ៌ ដោយអត្ថ គឺ ភាពជាធំនៃការបន្តឲ្យប្រព្រឹត្តទៅហើយ ។ ក្នុងទីនេះ លោកពោលមគ្គទុក ក្នុងបទដែលគួរដឹងដ៏ក្រៃលែង ។ ពាក្យដ៏សេសដូចគ្នានឹងពាក្យដើមនុ៎ះឯង ។ ភិក្ខុតាំងនៅក្នុងព្រះសាសនានេះហើយ គប្បីប្រជុំបញ្ហា ដូច្នេះ ។ ក៏ជាការដែលលោកពោលបញ្ហា ៥៥០ បញ្ហា គឺ ពោល ១០០ បញ្ហា ក្នុងពួក ១០ , ពោល ១០០ បញ្ហា ក្នុងពួក ១ និងពួក ៩ , ពោល ១០០ បញ្ហាក្នុងពួក ២ និងពួក ៨ , ពោល ១០០ បញ្ហា ក្នុងពួក ៣ និងពួក ៧ , ពោល ១០០ បញ្ហា ក្នុងពួក ៤ និងពួក៦ , ពោល ៥០ បញ្ហាក្នុងពួក ៥ ។

ព្រះសារីបុត្របានពោលពាក្យនេះហើយ ពួកភិក្ខុទាំងនោះ រីករាយក្នុងភាសិតរបស់ព្រះសារីបុត្រ រីករាយហើយដោយពោលថា ប្រពៃណាស់ ប្រពៃណាស់ ដូច្នេះហើយ ទទួលទុកដោយសិរសា ។ ក៏ឯពួកភិក្ខុសូម្បីទាំង ៥០០ រូបនោះ នឹកដល់ព្រះសូត្រនេះនុ៎ះឯង ក៏តាំងនៅក្នុងព្រះអរហត្តព្រមទាំងបដិសម្ភិទាទាំងឡាយហើយ ក៏ព្រោះភាពនៃខ្លួនមានចិត្តរីករាយនោះ ដូច្នេះឯង ។

ពណ៌នាសេចក្តីក្នុងទសុត្តរសូត្រ នៃអដ្ឋកថាទីឃនិកាយ ឈ្មោះថា សុមង្គលវិលាសិនី ចប់ហើយ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

" ពួក ១១ ចប់ "

ការពណ៌នាបាដិកវគ្គ ក៏ចប់ហើយដូច្នេះឯង

ម្យ៉ាងវិញទៀត ខ្ញុំដែលព្រះទាឋានាគសង្ឃត្ថេរៈ អ្នកនៅក្នុងទីដែលជាមង្គលល្អ ជាអ្នកមានគុណធំ ឈ្មោះថា ***ថេរវង្ស*** *អារាធនាហើយដោយពាក្យមានប្រមាណប៉ុណ្ណេះ ប្រារព្ធអដ្ឋកថាណា ឈ្មោះថា* ***សុមង្គល-វិលាសិនី*** *ដោយឈ្មោះនៃគម្ពីរដែលវែងដ៏ប្រសើរ ដែលសម្តែងនូវពួកនៃគុណរបស់ព្រះទសពល ក៏អដ្ឋកថានោះ ដែលខ្ញុំកាន់យកសារៈ ក្នុងមហាអដ្ឋកថា ឲ្យចប់ស្រេចហើយ ។ អដ្ឋកថានោះ ចប់ហើយដោយភាណវារៈទាំងឡាយនៃបាលីប្រមាណ ៨១ ។ សូម្បីវិសុទ្ធិមគ្គ ដែលមានប្រមាណ ៥៩ ដែលខ្ញុំរចនាគម្ពីរទុក ក៏ដើម្បីប្រយោជន៍ដល់ការប្រកាសសេចក្តីដោយភាណវារៈទាំងឡាយ ព្រោះហេតុនោះ អដ្ឋកថានេះ ព្រមទាំងវិសុទ្ធិមគ្គនោះ ដែលខ្ញុំរាប់កំណត់ល្អហើយ ដោយការរាប់ភាណវារៈទើបបាន ១៤០ ។ ពោលដោយភាណវារៈ ពាក្យទាំងពួងប្រមាណ ១៤០ ពួក ដោយប្រការដូច្នេះ ។*

ខ្ញុំអ្នកកាន់យកសារៈក្នុងមូលអដ្ឋកថា ដែលប្រកាសលទ្ធិនៃព្រះថេរៈអ្នកនៅក្នុងមហាវិហារធ្វើកម្មនេះ ចូលទៅកពូនបុណ្យណាទុក ដោយបុណ្យនោះ សូមមនុស្សលោកទាំងឡាយចូរមានសុខចុះ ដូច្នេះឯង ។

អដ្ឋកថានៃទីឃនិកាយ ឈ្មោះថា ***សុមង្គលវិលាសិនី*** *នេះ ដែលព្រះថេរៈអ្នកមាននាមធេយ្យៈ ដែលគ្រូទាំងឡាយតាំងនាមថា* ***ពុទ្ធឃោសៈ***

អ្នកប្រដាប់ដោយសទ្ធា ប្រាជ្ញា និងសេចក្តីព្យាយាមដែលហ្មត់ចត់ក្រៃលែង ជាអ្នកដែលប្រកបដោយគុណ មានសីល អាចារៈ សេចក្តីស្មោះត្រង់ និងភាពជាអ្នកទន់ភ្លន់ជាដើម តាំងឡើងហើយ អ្នកប្រកបដោយសមត្ថភាពក្នុងការសិក្សារៀនសូត្រលទ្ធិរបស់ខ្លួន និងលទ្ធិដទៃ អ្នកប្រកបដោយសេចក្តីឆ្លាតឈ្លាសដោយបញ្ញា អ្នកមានអំណាចនៃញាណដែលអ្វីៗ កម្ចាត់មិនបានក្នុងព្រះសាសនារបស់ព្រះសាស្តា ព្រមដោយអដ្ឋកថា ដែលផ្សេងដោយការសិក្សាព្រះត្រៃបិដក ជាអ្នកវេយ្យាករណ៍ធំ អ្នកប្រកបដោយសេចក្តីសុខ ដែលករណសម្បត្តិឲ្យកើតហើយ និងសេចក្តីស្អាតនៃពាក្យដែលរហ័សរហួន ផ្អែមល្ហែមពីរោះ អ្នកនិយាយពាក្យដែលគួរ និងប្រាសចាកពីទោស ជាអ្នកនិយាយប្រសើរ ជាមហាកវី ជាអ្នកប្រាជ្ញដ៏ធំ ហ្មត់ចត់ដែលជាគ្រឿងប្រដាប់វង្ស នៃព្រះថេរៈទាំងឡាយ អ្នកសម្តែងថេរវង្ស អ្នកមានប្រក្រតីនៅក្នុងមហាវិហារ អ្នកមានសេចក្តីដឹងដែលតាំងមាំល្អហើយក្នុងឧត្តរិមនុស្សធម៌ ដែលប្រដាប់ហើយដោយគុណ មានអភិញ្ញា ៦ ជាដើម ជាប្រភេទដែលមានបដិសម្ភិទា ដែលខ្លួនបែកធ្លាយហើយជាបរិវារ រចនាហើយ

សូម្បីព្រះនាមថា ពុទ្ធោ របស់ព្រះមានព្រះភាគ អ្នកមាន
ចិត្តបរិសុទ្ធិ អ្នកមាំទាំ អ្នកប្រសើរបំផុតក្នុងលោក អ្នក

ស្វែងរកគុណដ៏ធំក្រៃលែង នៅប្រព្រឹត្តទៅក្នុងលោកត្រឹម ណា សូមអដ្ឋកថា ឈ្មោះថា សុមង្គលវិលាសិនីនេះ ដែល សម្តែងហើយដោយន័យ ដើម្បីសេចក្តីបរិសុទ្ធិនៃទិដ្ឋិ របស់កុលបុត្រទាំងឡាយ អ្នកស្វែងរកគ្រឿងរលាស់ចេញ ចាកលោក ចូរតាំងនៅក្នុងលោកត្រឹមនោះចុះ ។

មួយវិញទៀត ការពណ៌នាសេចក្តីនៃអដ្ឋកថាទីឃ- និកាយ ក៏ចប់ស្រេចហើយ ។

ការពណ៌នាសេចក្តីនៃចាដិកវគ្គ

ដែលមាន ៥ សូត្រ ក៏ចប់ស្រេចហើយដែរ ។

សុមង្គលវិលាសិនី អដ្ឋកថា ទីឃនិកាយ ចាដិកវគ្គ

ចដ្ឋភាគ

ភាគ ១៩

រួមព្រះសូត្រដែលមានក្នុងវគ្គនេះគឺ

លក្ខណសូត្រ ១ សិង្គាលកសូត្រ ១ អាដានាដិយសូត្រ ១

សង្គីតិសូត្រ ១ ឧសុត្តរសូត្រ ១

រួមជា ៥ សូត្រ ។

នាមសប្បុរសជនចូលរួមបោះពុម្ព

–ភិក្ខុធម្មបញ្ញោ វ៉ាន វឿន (សហរដ្ឋអាមេរិក) ៦០ ដុល្លា